

MATEJA JEMEC TOMAZIN
SLOVENSKA PRAVNA TERMINOLOGIJA
OD ZAČETKOV V 19. STOLETJU DO DANES

LINGUA SLOVENICA

**SLOVENSKA PRAVNA
TERMINOLOGIJA
OD ZAČETKOV V 19. STOLETJU DO DANES**

Mateja Jemec Tomazin

LJUBLJANA 2010

Zbirka: Lingua Slovenica 5
Urednica zbirke: Helena Dobrovoljc

Mateja Jemec Tomazin
SLOVENSKA PRAVNA TERMINOLOGIJA
OD ZAČETKOV V 19. STOLETJU DO DANES

Recenzentki: Erika Kržišnik, Andreja Žele

Oblikovalska zasnova: Milojka Žalik Huzjan
Grafično oblikovanje: Brane Vidmar
Prelom: Simon Atelšek

Izdal: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU
Zanj: Marko Snoj
Založila: Založba ZRC, ZRC SAZU
Zanjo: Oto Luthar
Glavni urednik: Vojislav Likar

Tisk: Littera picta, d. o. o.
Naklada: 300 izvodov

Izid knjige je podprla Javna agencija za knjigo RS.

Digitalna verzija (pdf) je pod pogoji licence <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>
prosto dostopna: <https://doi.org/10.3986/9789610503958>.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

34:81'374(497.4)"18/..."

JEMEC Tomazin, Mateja

Slovenska pravna terminologija : od začetkov v 19. stoletju do danes / Mateja Jemec Tomazin. - Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2010. - (Zbirka Lingua Slovenica ; 5)

ISBN 978-961-254-234-4
253091584

© 2010, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Založba ZRC

To delo je na voljo pod pogoji slovenske licence Creative Commons 2.5, ki ob priznavanju avtorstva dopušča nekomercialno uporabo, ne dovoljuje pa nobene predelave.

Mojim učiteljicam

VSEBINA

1 EVROPSKA UNIJA IN EVROPEJŠČINA	17
1.1 Kratak pregled povezovanja evropskih držav	17
1.2 Institucije Evropske unije	24
1.3 Zakonodaja Evropske unije	25
1.3.1 Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (1951)	26
1.3.2 Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (1957)	26
1.3.3 Pogodba o združitvi (1965)	27
1.3.4 Enotni evropski akt (1986)	27
1.3.5 Pogodba o Evropski uniji ali Maastrichtska pogodba (1992)	28
1.3.6 Amsterdamska pogodba (1997)	28
1.3.7 Pogodba iz Nice (2001)	29
1.3.8 Lizbonska pogodba (2007)	29
1.4 Jezikovna politika Evropske unije	30
1.4.1 Uradni in pogodbeni jeziki EU	31
1.4.2 Delovni jeziki EU	33
1.5 Slovenščina in »evropska slovenščina«	36
1.5.1 Prevajanje pravnih aktov v slovenščino	38
1.5.1.1 Postopki priprave pravnega akta v uradnih jezikih EU	39
1.5.1.2 Vrste aktov	40
1.5.1.3 Pridržki	42
1.5.1.3.1 Vrste pridržkov	43

1.5.1.4	Vzpostavitev nacionalnega mehanizma za potrjevanje terminologije EU	44
1.5.1.4.1	Načrtovana sestava razpravljavskih skupin	45
1.5.1.4.2	Predvideni delovni postopek	46
1.5.1.4.2.1	Prošnja za terminološko pomoč	46
1.5.1.4.2.2	Moderatorsko delo	47
1.5.1.4.2.3	Določanje članov razpravljavskih skupin	47
1.5.1.4.2.4	Razprava	47
1.5.1.4.2.5	Sprejemanje odločitev	48
1.5.1.4.2.6	Objavljanje potrjenih izrazov	48
1.5.1.4.3	Poročilo o preizkusu delovanja mehanizma za potrjevanje terminologije EU	48
1.6	Evropejščina – dogovorni sporazumevalni jezik	50
1.6.1	Dogovorni sporazumevalni jezik	52
1.6.1.1	Težave	53
2	TEORIJE PREVAJANJA IN STROKOVNA BESEDILA	55
2.1	Prevajanje ali prestavljanje?	56
2.1.1	Uporabljeni termini	57
2.2	Prevajanje skozi čas	59
2.2.1	Antika	60
2.2.2	Od antike do 19. stoletja	60
2.2.3	20. stoletje	62
2.3	Sodobne teorije prevajanja	65
2.3.1	Otto Kade in translacija	65
2.3.2	Catfordova teorija jezikovnega para	67
2.3.3	Willssovi načini prevajanja	67
2.3.4	Newmarkova teorija prevajanja	69
2.3.4.1	Newmarkove metode prevajanja	71
2.3.5	Drugi Newmarkovi prevajalski postopki	73
2.3.6	Teorija skoposa	74
2.3.7	Prevajalski model Radegundis Stolze	75
2.3.7.1	Besedilni vidik	75
2.3.7.2	Sistematika prevajalskih kategorij	77
2.4	Prevajanje strokovnih besedil	80
2.4.1	Dejavniki strokovne prevajalske zmožnosti	82
2.4.2	Nastajanje in ustaljevanje terminologije	86
2.4.3	Razumevanje terminov	87

3 PREVAJANJE PRAVNIH BESEDIL	91
3.1 Pred letom 1848	91
3.2 Po letu 1848	94
3.3 Združitev Slovencev, Hrvatov in Srbov v eno državo in pravni jezik do konca druge svetovne vojne	97
3.4 Obdobje 1945–1991	100
3.4.1 Slovenščina v javnosti	105
3.5 Prevajanje zakonodaje v Republiki Sloveniji po 1991 in vstop v Evropsko unijo	106
3.6 Težave pri pravnih prevodih	108
4 RAZVOJ SLOVENSKE PRAVNE TERMINOLOGIJE	111
4.1 Začetek 19. stoletja	111
4.2 Obdobje po 1848 do začetka izhajanja <i>Slovenskega pravnika</i> (1881)	112
4.3 <i>Slovenski pravnik</i> (1881 do 1944)	113
4.3.1 <i>Nemško-slovenska pravna terminologija</i> Janka Babnika ...	117
4.3.2 Eduard Volčič o slovenskih pravniških izrazih	120
4.3.3 Henrik Tuma in opazke k pravni terminologiji (1915) ...	123
4.3.4 France Goršič in slovenska pravna terminologija	124
4.3.5 Terminološki odsek društva Pravniki	126
4.4 <i>Ljudski pravnik</i> (1946–1956)	127
4.5 <i>Pravnik</i> (1956–)	128
4.6 <i>Pravna praksa</i> (1982–)	129
4.7 Delo pri terminološki sekciji AZU, pozneje SAZU	129
4.7.1 Terminološki projekti Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU danes	130
4.8 Slovenski pravni leksikon	131
4.9 <i>Evroterm</i>	131
4.10 <i>Eurovoc</i>	132
4.11 IATE (Interaktivna terminologija za Evropo)	133
5 TIPOLOGIJA SLOVENSKE PRAVNE TERMINOLOGIJE ..	135
5.1 Pravni jezik in terminologija	135
5.1.1 Pomen jezika v pravu	136
5.1.1.1 Teorija diskurza in funkcijska zvrstnost	138
5.1.1.2 Specializirani pomen besed vsakdanjega jezika in razumljivost	140

5.1.2	Smernice za oblikovanje pravnih predpisov	141
5.1.2.1	Splošno	143
5.1.2.2	Zgradba besedila	146
5.1.2.3	Zgradba členov	147
5.1.2.4	Tvorba stavkov	147
5.1.2.5	Izraz	152
5.2	Terminotvorje	155
5.2.1	Od kolokacije do leksema	155
5.2.2	Raba – ustaljenost – stalnost	158
5.2.3	Kolokacije	158
5.2.4	Leksemi	160
5.2.4.1	Glagolske besedne zveze v <i>Novi slovenski skladnji</i>	161
5.2.5	Termini	163
5.2.5.1	Dunajska terminološka šola	166
5.2.5.1.1	Prvo načelo: onomaziološki vidik	167
5.2.5.1.2	Drugo načelo: zgoščenost konceptov	167
5.2.5.1.3	Tretje načelo: koncepti in terminološke definicije	168
5.2.5.1.4	Četrto načelo: enoznačnost	168
5.2.5.1.5	Peto načelo: sinhronost	169
5.2.6	Terminološka glagolska vezljivost v slovenskem jeziku (A. Žele)	169
5.3	Tipologija pravnega izrazja	170
5.3.1	Izvor	170
5.3.1.1	Medjezikovno prevzemanje izrazov	171
5.3.2	Knjižni in neknjižni izrazi	172
5.3.3	Izrazna raven	172
5.3.4	Pomenska raven	174
6	GLAGOLSKI TERMINI V EVROTERMU	175
6.1	Terminološka leksika v evropski zakonodaji	175
6.2	Metodologija zbiranja gradiva	177
6.2.1	Izpopolnjeno iskanje	178
6.2.2	Opis iskanja	180
6.2.3	Druge kategorije pri zadetkih	182
6.3	Razlika med terminološko zbirko in terminološkim slovarjem	185

6.3.1 Terminološki slovar	185
6.3.1.1 Pravni terminološki slovarji	186
6.3.2 Terminološka zbirka	187
6.3.2.1 Terminološka zbirka <i>Evroterm</i>	189
6.3.3 Tipologija glagolskih terminov v <i>Evrotermu</i>	189
6.3.3.1 Zbrano in obdelano gradivo	191
6.3.3.2 Razvrstitvena merila	192
6.3.3.2.1 Težave	194
6.3.3.3 Glagoli v <i>Evrotermu</i>	195
6.3.3.3.1 Terminološki glagoli	195
6.3.3.3.2 Terminologizirani glagoli	200
6.3.3.3.3 Glagoli v terminoloških besednih zvezah	207
6.3.3.3.4 Glagoli v obrazcih	209
6.3.3.4 Frazemi v <i>Evrotermu</i>	211
6.3.3.5 Pomembne značilnosti glagolov v <i>Evrotermu</i>	211
6.3.3.5.1 Glagolski vid	211
6.3.3.5.1.1 Glagoli brez vidskega para	212
6.3.3.5.2 Dvovidski glagoli	212
6.3.3.5.2.1 Vidski pari	213
6.3.3.5.3 Skladenjske pretvorbe	219
6.3.3.5.3.1 Členske pretvorbe	220
6.3.3.5.3.2 Celovite pretvorbe	220
6.3.3.5.3.3 Posamostaljenje	220
6.3.3.5.3.3.1 Raba ednine in množine	221
6.3.3.5.3.3.2 Pooziraljenje	221
6.3.3.5.3.3.3 Potrpnjenje	222
6.3.3.5.4 Glagolske vezljivostne skupine	222
6.3.3.5.4.1 Glagoli z večjim številom TBZ	223
ZAKLJUČEK	225
IMENSKO KAZALO	231
LITERATURA	235
SEZNAM VIROV NA SPLETNIH STRANEH	253
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	257

Predgovor

Ljudje za sporazumevanje uporabljamo predvsem jezik. Tudi kadar se srečata govorca istega jezika, lahko pride do težav pri razumevanju, še toliko bolj se možnosti za nesporazum povečajo, če sporazumevanje v istem jeziku ni mogoče. Zato je prevajanje kljub enemu od temeljnih ciljev Evropske unije, da naj bi vsi državljani EU poleg svojega maternega (prvega) govorili vsaj še dva tuja jezika, v današnjem svetu ključ za uspešno sporazumevanje. Sporazumevanje poteka na različnih ravneh. Če lahko z osvojenim znanjem tujega jezika razmeroma hitro obvladamo osnovne, vsakdanje govorne položaje, so lahko vse specializirane rabe jezika tako zahtevne, da je razumevanje vsaj zelo oteženo, če že ne onemogočeno.

Posebno področje specializirane rabe jezika, kjer nas vse, ne glede na naše (pred)znanje, nezmožnost razumevanja še posebej prizadene, je jezik zakonov oziroma vseh (pravnih) predpisov. Načelo enakosti pred zakonom se povezuje tudi z načelom transparentnosti (delovanja javnih institucij). Transparentnost ne pomeni zgolj pravice dostopa do dokumentov, ampak vključuje tudi posredovanje informacij, javnost sej in postopkov ter sodelovanje zainteresiranih oseb pri postopku sprejemanja odločitev (več o tem Prepeluh 2003: 368).

Pravni akti so besedila, ki najbolj vplivajo na življenje nas vseh, zato me je zanimalo, kakšen je njihov jezik, ali res velja, da je jezik pravnih besedil poln terminoloških besednih zvez, ki povzročajo visoko stopnjo informativnosti celotnega besedil, in je le zato težko razumljiv nepravnikom, ali se pri nastajanju »novih« besedil tvorci preveč držijo starih predlog, jih nočejo spremeniti, da ne bi pri tem povzročili pravnih nesporazumov ali

nedoslednosti in je zato bolj kot terminološka (pre)nasičenost moteč slog, ki se kaže v pogostem dobesednem ponavljanju in neustrezni členitvi po aktualnosti, z drugimi besedami, je »slab jezik« torej več kot le stereotip.

Predusem pa sem želela preučiti besedila prevodov ustanovitvenih pogodb Evropske unije in opazovati vpliv prevodov na slovensko pravno terminologijo, kjer sta potencialna vzroka za oteženo sporazumevanje dva – prevajanje (prezvesto sledenje izvirniku) in upoštevanje tradicije (slepo upoštevanje že sprejetih pravnih predpisov brez kritičnega premisleka o njihovi vsebinski in tudi slogovni ustreznosti). Glavni gradivni vir mojega dela sta bila poleg besedil temeljnih pogodb terminološka zbirka Euroterm in korpus prevodov evropske zakonodaje Evrokorporus, pri preučevanju terminoloških in terminologiziranih besednih zvez pa sem se posvetila predvsem glagolskim besednim zvezam.

V prvem delu knjige je na kratko predstavljeno evropsko združevanje in jezikovna politika Evropske unije. Posebno pozornost namenjam tudi predstavitvi načrta za preverjanje in uveljavljanje prevodov terminov, ki pomembno vplivajo na razvoj slovenske terminologije.

Sledi pregled različnih teorij oziroma pristopov k prevajanju besedila, kjer se pozornost opazovanja načina prevajanja in končnega rezultata – besedila – usmerja k več ciljem: a) tvorcu besedila v izhodiščnem jeziku, b) besedilu v izhodiščnem jeziku, c) naslovniku v ciljnem jeziku in č) besedilu v ciljnem jeziku. Osnovni dvom – prevajati ali prenašati besedilo dobesedno ali prenašati predvsem skupni pomen/sporočilo – kljub večstoletnemu preučevanju (in predvsem praksi) še vedno ostaja. Posebno pozornost sem namenila tudi pravnemu prevodu kot posebni zvrsti strokovnega prevoda, ki mora predvsem v ciljni jezik prenesti celotno sporočilo, vendar pa je skladijsko vsaj pri nekaterih besedilnih zvrsteh manj odvisen od izvirnika. Literarni prevod bo omenjen samo kot nasprotje in področje, ki je z neliterarnim prevodom samo deloma povezan, posebna pozornost pa bo namenjena prevajanju pravnih besedil (sploh v Sloveniji).

Razpravi del predstavlja tipologijo glagolskih pravnih terminov in še posebej problematizira nabor glagolskih besednih zvez v Eurotermu. Predstavljena je metodologija nabiranja izpisa in problematizirana stalnost izpisanih zvez. Zaradi močne povezanosti prava z vsemi strokovnimi področji se ne omejuje zgolj na oznako področja prava (ki ima podobno vlogo, kot kvalifikator knjiž. v Slovarju slovenskega knjižnega jezika), saj označuje le termine, ki sodijo na ožje področje prava. S prevajanjem za-

konodaje EU je slovenski jezik sprejel tudi nove izraze (in pojme), ki so jih preverjali strokovnjaki z ministrstev in pravniki redaktorji. Ker nova slovenska terminologija sedaj ne nastaja samo v Sloveniji, ampak tudi (ali predvsem) pri prevajanju v evropskih institucijah, je cilj tega dela ponuditi model vključevanja glagolskih terminov terminološke zbirke in opozoriti na terminološkost glagola kot besedne vrste.

Zaključku sledi seznam uporabljenih kratic, virov, literature in spletnih strani.

Jezik in njegova moč v življenju vsakega posameznika sta me prevzela že v šolskih letih, zato se zahvaljujem vsem, ki so me pri tem spodbujali in usmerjali, najprej prof. dr. Eriki Kržišnik za izjemno strokovno usmerjanje, prof. dr. Janezu Kranjcu za iskrive pravnojezikovne pogovore, izr. prof. dr. Andreji Žele za vse možnosti strokovnega zorenja in skupni smeh, urednici zbirke dr. Heleni Dobrovoljc za skrben pregled, mnoge koristne nasvete in urejanje knjige, ki je pred vami, dr. Nataši Jakop za vso spodbudo in pomoč, seveda pa predvsem mojim staršem za podarjeno veselje do življenja in znanja, možu Marku za vso ljubezen in podporo ter malima navihančkoma Klemenu in Gašperju, ki sta me redno opominjala, da se živi jezik in pravi jezikovni izzivi ne skrivajo (samo) v knjigah.

Upam, da bo knjiga pripomogla k prepričanju, da hermetičnost znanstvenega jezika, še posebej pravnega, ne sme izhajati iz skladišne nedorečenosti ali napak ter da je tvorjenje pravnih besedil prav zaradi širokega kroga potencialnih naslovnikov še bolj odgovorno in zahtevno delo kot v marsikateri drugi znanosti, zato sem vesela, da jo je Založba ZRC uvrstila v svoj program.

1

EVROPSKA UNIJA IN EVROPEJŠČINA

1.1 KRATEK PREGLED POVEZOVANJA EVROPSKIH DRŽAV

Evropske države so se po drugi svetovni vojni začele povezovati z namenom, da bi na ozemlju, ki so ga v preteklih stoletjih pogosto zaznavale zelo hude midsosedske vojne, dosegli trajen mir, kar naj bi ureničili s povezovanjem posameznih držav v enotno skupnost.¹ Temeljno načelo povezovanja odraža tudi izbrano geslo Evropske unije »Združena v raznolikosti«, hkrati pa naj bi nastanek nove vojne preprečili predvsem s skupnim upravljanjem in nadzorom, vsaj ob ustanavljanju skupne povezave, najpomembnejših industrijskih panog – premogovništva in jeklarstva, ki sta bili v tedanjih razmerah osnova vojaške moči evropskih držav (več o tem tudi Prek 2001: 526). Francoski zunanji minister Robert Schuman je 9. maja 1950 predstavil načrt tesnejšega gospodarskega sodelovanja Belgije, Francije, Italije, Luksemburga, Nemčije in Nizozemske. Formalne pobude za povezovanje evropskih

---

¹ Splošne informacije sem povzela po Portalu Evropske unije (<http://europa.eu>), ki je na voljo v vseh uradnih jezikih EU, in slovenskem portalu Slovenija, Doma v Evropi (<http://evropa.gov.si>). Navajam jih predvsem zato, ker pogodbe, ki so glavni vir mojega raziskovanja, odražajo tako zgodovino vključevanja kot povečevanja pristojnosti posameznih evropskih institucij in posledično tako s (pravnim) jezikom pokrivajo vsa področja (in ne le pravo). O uradnih jezikih glej posebno točko tega poglavja. Zanimivo je, da se na slovenski strani portala EU pojavlja (vendar ne dosledno!) zapis *Evropska Unija*, kar pa je bolj znak površnosti kot prizadevanja za drugačno normiranje.

držav pa segajo pravzaprav neposredno v čas po drugi svetovni vojni, ko je Winston Churchill v svojem govoru na Univerzi v Zürichu² predlagal povezavo, ki bi bila podobna ureditvi ZDA,³ moč posamezne države naj ne bi bila odvisna (samo) od njene velikosti, ampak naj bi vse delale za skupno dobro.

Slika 1: Winston Churchill ob svojem obisku v Zürichu takoj po vojni.

17. marca 1948 je bila podpisana Bruseljska pogodba o sodelovanju na področju obrambe, poleg Francije, Belgije, Nizozemske in Luksemburga jo je podpisalo tudi Združeno kraljestvo;⁴ 14. aprila 1948 so ustanovili OEEC (predhodnico OECD – Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj), ki je nadzorovala izvajanje Marshallovega načrta obnove povojne Evrope; leta 1949 so ustanovili Svet Evrope, leta 1950 podpisali Evropsko konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin; 14. maja 1949 pa je bil ustanovljen tudi NATO.

² Celoten govor, ki ga je imel Churchill 19. 9. 1946 v Zürichu, je dostopen na <http://www.europa-web.de/europa/02wswwww/202histo/churchil.htm>.

³ »The structure of the United States of Europe, if well and truly built, will be such as to make the material strength of a single state less important. Small nations will count as much as large ones and gain their honour by their contribution to the common cause. The ancient states and principalities of Germany, freely joined together for mutual convenience in a federal system, might take their individual places among the United States of Europe.«

⁴ Šele 23. oktobra 1954 pa sta se s pariškimi sporazumi vključili tudi Zahodna Nemčija in Italija in začela je veljati t. i. spremenjena Bruseljska pogodba.

Leta 1957 so z Rimskima pogodbama ustanovili Evropsko gospodarsko skupnost (EGS) in Evropsko skupnost za atomsko energijo. Šesterica držav je 1. julija 1968 ukinila tudi carine na blago, ki so ga uvažali iz držav članic, in tako je bila prvič omogočena prosta čezmejna trgovina, za uvoz iz drugih držav pa so vse države uporabljale iste carinske stopnje.

Evropski skupnosti so se 1. januarja 1973 pridružile Danska, Irska in Združeno kraljestvo,⁵ in tako se je število držav članic povečalo na devet. Zanimivo je, da so omenjene države za članstvo zaprosile že leta 1961, vendar je njihov sprejem dvakrat z vetom preprečil francoski predsednik de Gaulle. Takratni francoski predsednik je nasprotoval predvsem članstvu Združenega kraljestva, saj ga je pojmoval kot nekakšnega trojanskega konja, s katerim bi Združene države Amerike svoj vpliv uveljavile tudi v Evropi. Francija je svoj veto umaknila šele leta 1969, ko je francoski predsednik postal Georges Pompidou.

Tudi Norveška se je do leta 1972 že dogovorila za priključitev, vendar so njeni državljani na vseh referendumih doslej nasprotovali priključitvi (prim. Böhm 2007: 90). Evropska regionalna politika je omogočila in spodbujala velike naložbe v revnejša in manj razvita območja, s čimer so omogočili odpiranje novih delovnih mest in gradnjo infrastrukture, kar naj bi zmanjšalo razvojne razlike med regijami in vsem državljanom omogočilo enako blaginjo, hkrati pa bi tako okrepili celotno gospodarstvo in povečali konkurenčnost evropskega gospodarstva v svetu.

Med 7. in 10. junijem 1979 so lahko državljani EU prvič neposredno volili poslance v Evropski parlament, udeležba na volitvah je bila kar 62-odstotna.⁶ Pred tem datumom so svoje predstavnike držav članic imenovali nacionalni parlamenti.⁷

⁵ Čeprav je v Sloveniji bolj uveljavljeno poimenovanje Velika Britanija, vsi slovenski prevodi navajajo uradno poimenovanje Združeno kraljestvo Velika Britanija in Severna Irska oziroma skrajšano obliko Združeno kraljestvo, kar hkrati opozarja na zanimivo sociolingvistično razsežnost uradnih poimenovanj držav in regij in njihove uveljavljene ustreznice v splošnem jeziku, če pustimo popolnoma ob strani neuradna poimenovanja, npr. Anglija za celotno Združeno kraljestvo.

⁶ Leta 2004 je bila le 45-odstotna in v letu 2009 le še 43,2-odstotna.

⁷ Poslanci so razvrščeni po vseevropskih političnih (socialisti, konservativci, liberalci, zeleni itd.) in ne po nacionalni pripadnosti ali po strankah, ki obstajajo v posamezni državi članici.

Leta 1981 je postala Helenska republika⁸ deseta država članica EU, čez pet let, leta 1986, pa sta se deseterici pridružili še Španija in Portugalska. Leta 1986 so voditelji držav članic podpisali tudi Enotni evropski akt, s katerim so spremenili Rimski pogodbi in določili večje pristojnosti Evropskemu parlamentu, hkrati pa povečali skrb vseh držav članic za varovanje okolja. Enotni evropski akt je uveljavil obsežen šestletni program za rešitev težav proste trgovine med državami članicami EU in tudi nastanek enotnega trga, kar je bila prva večja vsebinska sprememba ustanovitvenih pogodb. V temeljno zakonodajo sodijo tudi vse pristopne pogodbe ob širitvah EU, vendar je šele EEA razširil sistem glasovanja s kvalificirano večino Sveta ministrov in povečal pristojnosti Evropskega parlamenta (prim. tudi Lalić 2002: 12). Pomemben mejnik v procesu evropskega povezovanja predstavlja tudi padec berlinskega zidu 9. novembra 1989 in nato združitev obeh Nemčij, kar strokovnjaki ocenjujejo kot pravi začetek širjenja Evropske unije v vzhodni del Evrope.

V Maastrichtu na Nizozemskem so 7. februarja 1992 podpisali Pogodbo o Evropski uniji, bolj znano kot Maastrichtsko pogodbo, ki je določila temelje za skupno valuto, skupno zunanjo in varnostno politiko ter tesnejše sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev in prvič evropsko povezavo tudi uradno poimenovala Evropska unija. Z Maastrichtsko pogodbo so uvedli tudi državljanstvo Evropske unije, ki ne nadomešča, temveč dopolnjuje nacionalno državljanstvo. Vsak, ki ima državljanstvo države članice, je hkrati državljan Evropske unije.

Leta 1995 so se Evropski uniji pridružile še Avstrija,⁹ Finska in Švedska, 26. marca 1995 pa je v Belgiji, Franciji, Luksemburgu, Nemčiji, na Nizozemskem, Portugalskem in v Španiji začel veljati Schengenski sporazum,¹⁰ ki je med temi državami ukinil mejni nadzor in preverjanje

⁸ Uradno poimenovanje za Grčijo.

⁹ Avstrija je skupaj z Dansko, Norveško, Portugalsko, Švedsko, Švico in Združenim kraljestvom (te države so poimenovali »zunanjih sedem«) že leta 1960 ustanovila Evropsko združenje za prosto trgovino (EFTA) kot alternativo takratni Evropski gospodarski skupnosti. Vanjo so vstopile države, ki se niso mogle ali želele vključiti v EGS. Danes so članice le še Islandija (ki je že zaprosila za članstvo v EU), Lichtenštajn, Norveška in Švica, prve tri so že leta 1994 postale del Evropskega gospodarskega prostora (kjer veljajo torej pravila prostega pretoka blaga), Švica pa se je odločila za sklenitev dvostranskih sporazumov.

¹⁰ Schengenski sporazum so prvič podpisali že 14. junija 1985, načelne dogovore iz prvega sporazuma pa so države podpisnice 19. junija 1990 dopolnile s podpisom

potnih listin, zato pa se je povečal nadzor na »zunanjih mejah« schengenskega območja. Zaradi zmanjšanega nadzora na mejah so okrepili sodelovanje med policijami in carinami držav podpisnic sporazuma.

Amsterdamska pogodba, ki so podpisali 2. oktobra 1997, je spremenila postopek soodločanja še na drugih področjih in povečala število primerov, ko lahko Svet Evropske unije odloča s kvalificirano večino in ne le soglasno, okrepila pa je tudi policijsko in pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah med državami članicami. Večje vsebinske spremembe obsegajo prosto gibanje oseb, spodbujanje enakosti med moškimi in ženskami, visoko stopnjo socialne zaščite, trajnostno (in neinflatorno) gospodarsko rast, visoko stopnjo konkurenčnosti, torej pogodba poudarja gospodarski razvoj, ki naj bo ob visoki stopnji zaposlenosti trajnosten, uravnotežen in skladen (prim. Lalič 2002: 15–16).

Leta 1998 so se začela pristopna pogajanja 10 držav srednje in vzhodne Evrope ter Cipra in Malte; največjo širitev v zgodovini Evropske unije, prilagoditev delovanja vseh evropskih institucij, spremembo števila komisarjev in novo razdelitev sedežev v Evropskem parlamentu je omogočil sprejem Pogodbe iz Nice, ki so jo podpisali 26. februarja 2001.

Že leta 1970 so države članice oblikovale prvi načrt za skupno valuto, ki naj bi gospodarsko povezanost še okrepila. Enajst držav članic je 1. januarja 1999 kot skupno valuto za trgovinske in finančne transakcije s točno določenim tečajem uvedlo evro, prvi evrski kovanci in bankovci pa so kot plačilno (in ne le obračunsko) sredstvo prišli v obtok 1. januarja 2002 v Avstriji, Belgiji, na Finskem, v Franciji, na Irskem, v Italiji, Luksemburgu, Nemčiji, na Nizozemskem, Portugalskem in v Španiji. Svojim nacionalnim valutam (in tako tudi pomembnemu delu suverenosti) se niso odrekle Danska, Švedska in Velika Britanija. Leta 2010 v t. i. evroobmočje¹¹ sodijo Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Ir-

---

Konvencije o izvajanju Schengenskega sporazuma. V konvenciji, ki je začela veljati 1. septembra 1993, je navedenih vrsta podrobnih tehničnih rešitev, med katerimi je bila tudi vzpostavitev skupne baze podatkov, tj. Schengenskega informacijskega sistema (SIS). Slovenija je začela sporazum na kopenskih in morskih mejah izvajati 21. decembra 2007, na letališčih pa 30. marca 2008.

¹¹ Odraz političnega dogajanja so tudi spremembe v jeziku. V slovenščini je z začetkom pristopnih pogajanj po letu 1993 močno naraščalo število zloženek s prvim korenskim delom *evro-*. V *Evrotermu* je teh zloženek presenetljivo malo (*evrobankovec*, *evroobmočje*, *evroprojekant*), sicer pa prevladujejo besedne zveze, ki se začnejo

ška, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska, Španija (vstop 1. januarja 1999); Grčija (vstop 1. januarja 2001); Slovenija (vstop 1. januarja 2007); Ciper, Malta (vstop 1. januarja 2008) in Slovaška (vstop 1. januarja 2009). Poleg teh držav pa evro kot plačilno sredstvo uporabljajo še Monako, San Marino in Vatikan (ki imajo prav tako evrske kovance s svojim oblikovanjem na zadnji strani) in dva francoska teritorija – Mayotte v Indijskem oceanu in Saint Pierre ter Miquelon na kanadski obali, ki ne smeta kovati lastnega denarja.

Osem držav srednje in vzhodne Evrope – Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Slovaška in Slovenija – se je pridružilo EU 1. maja 2004, kar je zaključilo delitev Evrope, o kateri so se dogovorili voditelji Združenih držav Amerike, Velike Britanije in Sovjetske zveze po drugi svetovni vojni na Jalti. Državi članici EU sta postali tudi Ciper in Malta.

Zaradi obsežne širitve in želje po poenostavitvi demokratičnega odločanja in upravljanja EU s 25 in več državami so voditelji 29. oktobra 2004 podpisali Pogodbo o Ustavi za Evropo, vendar je niso ratificirale vse države članice. Na referendumu so jo spomladi 2005 zavrnila v Franciji in na Nizozemskem. Vse države članice so se zavedale nuje po reorganizaciji delovanja Evropske unije, zato so se začela pogajanja o spremenjeni evropski ustavi. Da bi evropske institucije postale bolj učinkovite, njihovo delovanje pa preglednejše in prilagojeno svetovnim izzivom, ki jih predstavljajo podnebne spremembe, varnost in trajnostni razvoj, so se voditelji dogovorili o Lizbonski pogodbi, ki so jo podpisali 13. decembra 2007, veljati pa je začela 1. decembra 2009. Z ratifikacijo so nekatere nove članice (Poljska, Češka) odlašale, saj naj bi izgubile prevelik del svoje suverenosti. Vendar naj bi bil prav osnovni namen Lizbonske pogodbe,¹² da Evropsko unijo naredi bolj prepoznavno, bolj

---

s pridevnikom *evropski*. V *FidiPLUS* najdemo preko 2400 zloženek in tudi njihovih izpeljank s prvim delom *evro-* (od *evroposlanca*, *evroregije* do *evrofanatikov* in *evrozadržanosti*). Besede se pojavljajo pretežno v časopisju, vendar lahko vsaj pri tistih, ki tudi sicer tvorijo terminološke besedne zveze v *Evrotermu*, vse bolj govorimo o terminološkosti in ne le publicističnosti teh izrazov. Podobno so se v splošnem besedišču razširile tvorjenke s prvim delom *eko-* in *bio-*.

¹² Lizbonsko pogodbo so irski volivci zavrnila na referendumu 12. junija 2008. Zaradi nujnosti reform so države članice skupaj z Evropsko komisijo na zasedanju Evropskega sveta v Bruslju 11. in 12. decembra 2008 sprejele naslednje besedilo: »Evropski svet se je podrobno seznanil z ostalimi pomisleki irskega naroda, ki jih je predstavil irski predsednik vlade in so navedeni v prilogi 1, o davčni politiki,

enotno in bolj učinkovito, ne pa da so njene institucije in organi same sebi namen; hkrati pa bi Lizbonska pogodba omogočila vstop novih držav članic. Evropska unija se je zadnjič razširila 1. januarja 2007, ko sta vstopili Bolgarija in Romunija, ki sta se začeli pogajati skupaj z drugimi srednje- in vzhodnoevropskimi državami leta 1998. Kandidatke za članstvo so leta 2010 Hrvaška, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija¹³ in Turčija.

Širitev Evropske unije po letih

LETO DRŽAVE ČLANICE

1957	Belgija, Francija, Italija, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska
1973	Danska, Irska, Združeno kraljestvo
1981	Grčija
1986	Španija, Portugalska
1989	nekdanja Vzhodna Nemčija
1995	Avstrija, Finska, Švedska
2004	Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Slovaška, Slovenija, Ciper, Malta
2007	Bolgarija, Romunija

2010 DRŽAVE KANDIDATKE

Hrvaška, Islandija, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija, Turčija

2010 MOREBITNE KANDIDATKE ZA ŠIRITEV

Albanija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Resolucija 1244 Varnostnega sveta ZN o Kosovu, Srbija

družini, socialnih in etičnih vprašanjih ter skupni varnostni in obrambni politiki v zvezi s tradicionalno politiko nevtralnosti Irske. V zvezi z naštetim se bodo zagotovila potrebna pravna jamstva. V luči zgornjih zavez Evropskega sveta in odvisno od zadovoljivega zaključka nadaljnjih podrobnih razprav do sredine leta 2009 ter ob predpostavki, da bodo zaveze zadovoljivo izpolnjene, se irska vlada zavezuje, da si bo prizadevala ratificirati Lizbonsko pogodbo do konca mandata sedanje Komisije.»

¹³ Zaradi sporov glede rabe imena Makedonija, predvsem nasprotovanja Grčije (torej Helenske republike), se v evropskih dokumentih uporablja ta naziv.

1.2 INSTITUCIJE EVROPSKE UNIJE

Evropska unija je po svojem načinu delovanja unikatna. Države članice ostanejo neodvisne suverene države, vendar svojo suverenost združujejo in tako povečajo moč in svetovni vpliv, kakršnih nobena od njih ne bi mogla imeti samostojno. Del svojih pooblastil pri odločanju prenesejo na skupne evropske institucije,¹⁴ ki so jih ustanovile, tako da o posebnih zadevah skupnega interesa lahko demokratično odločajo na evropski ravni. V procesu odločanja na ravni EU sodelujejo tri glavne institucije, in sicer:

- Evropski parlament;¹⁵
- Svet Evropske unije, v katerem so predstavniki posameznih držav članic;¹⁶
- Evropska komisija,¹⁷ ki upravlja EU kot celoto.

¹⁴ Po uveljavitvi Lizbonske pogodbe sta prvič začela delovati tudi stalni predsednik Sveta EU (prej so se menjevali glede na predsedujočo državo članico) in pa skupna evropska diplomatska služba, visoki komisar za zunanjo in varnostno politiko (v mandatu 2009–2014 to funkcijo opravlja Catherine Ashton) pa je hkrati tudi imenovan tudi za podpredsednika; sicer ima Komisija še šest drugih podpredsednikov. Več na http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/index_en.htm.

¹⁵ Evropski parlament je začel delovati v petdesetih letih dvajsetega stoletja, saj je bil predviden že v ustanovnih pogodbah, od leta 1979 pa državljani volijo svoje predstavnike neposredno. Poslanci Evropskega parlamenta (sprva žargonski izraz »evroposlanci« je vse bolj terminologiziran in postaja pravi termin, ker uresničuje potrebo po enobesednosti) niso razvrščeni po državljanski pripadnosti, ampak po politični pripadnosti in sedem skupin. Te zastopajo vse poglede na evropsko združevanje, od takih, ki se zavzemajo za federalistični pristop, do odkritih evroskeptikov.

¹⁶ Svet Unije je sestavljen iz devetih različnih sestavov (glede na temo se zasedanja udeležuje področni minister), in sicer za:

- splošne zadeve in zunanje odnose,
- gospodarske in finančne zadeve (ECOFIN),
- pravosodje in notranje zadeve (PNZ),
- zaposlovanje, socialno politiko, zdravje in potrošniške zadeve,
- konkurenčnost,
- promet, telekomunikacije in energijo,
- kmetijstvo in ribištvo,
- okolje,
- izobraževanje, mlade in kulturo.

Vsak minister v Svetu deluje v imenu svoje vlade, zato njegove obveze veljajo za celotno vlado. Vsak minister v Svetu odgovarja svojemu nacionalnemu parlamentu. Predsedniki držav in/ali vlad držav članic do štirikrat na leto zasedajo skupaj s predsednikom Evropske komisije kot Evropski svet. Ta zasedanja določajo splošno politiko EU in rešujejo vprašanja, ki niso bila rešena na nižji ravni (tj. med ministri na navadnih zasedanjih Sveta). Več na http://europa.eu/institutions/inst/council/index_sl.htm.

¹⁷ Komisija zastopa EU kot celoto. Predlaga novo evropsko zakonodajo, ki jo nato pred-

Zelo pomembno vlogo imata tudi Sodišče Evropskih skupnosti, ki varuje evropska načela pravne države, in Evropsko računsko sodišče, ki preverja financiranje dejavnosti EU. Pooblastila in naloge posameznih institucij so zapisana v posameznih pogodbah,¹⁸ ki so določajo vse, kar počne EU.¹⁹

1.3 ZAKONODAJA EVROPSKE UNIJE

Evropska unija temelji na načelu pravne države, zato vse njeno delovne izhaja iz pogodb, o katerih se dogovorijo vse države članice. Starejše pogodbe so bile spremenjene in posodobljene, da ne bi zaostajale za

---

loži Evropskemu parlamentu in Svetu, odgovorna pa je za njeno izvajanje. Novo Komisijo imenujejo vsakih pet let, in sicer v šestih mesecih od volitev v Evropski parlament. Po dogovoru vlad držav članic je imenovan predsednik Komisije, ki ga mora potrditi Evropski parlament, nato pa predsednik izbere ostale člane Komisije, ki jih na koncu tudi potrdi Evropski parlament. Po načelu subsidiarnosti Komisija predlaga ukrepanje na ravni EU le, če meni, da težave ni mogoče učinkoviteje rešiti z ukrepanjem na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni.

Po sedanjih ureditvi ima vsaka država članica po enega komisarja. Po vstopu Bolgarije in Romunije je število komisarjev naraslo na 27. To število je согласно določil Svet EU. Tudi Komisija, ki je s svojim mandatom začela 31. oktobra 2009, ima 27 članov, čeprav je Pogodba iz Nice določala, da se mora po pristopu 27. članice število komisarjev zmanjšati. Komisarji so imenovani po načelu kroženja razdelitve resorjev (delovnih področij) med državami in ob zagotavljanju pravične zastopanosti držav. Podobno kot na državni ravni se mora vsak kandidat za komisarja predstaviti v evropskem parlamentu (t. i. zaslišanje) in dobiti podporo poslancev. Kljub zahtevnejšemu postopku odločanja (kandidata najprej predlaga vlada države članice, šele izvoljeni predsednik Komisije pa mu določi resor, največkrat dobi kandidat podporo tudi v nacionalnem parlamentu) je lahko kandidat zavrtnjen prav v evropskem parlamentu in država članica mora predlagati novega. Leta 2004 je bil zavrtnjen italijanski kandidat Rocco Buttiglione, leta 2009 pa je bolgarska kandidatka Rumiana Jeleva zaradi očitkov o navzkrižju interesov sama odstopila od kandidature.

¹⁸ Temeljna zakonodaja je opisana v nadaljevanju poglavja.

¹⁹ Poleg treh »glavnih« institucij in dveh sodišč delujejo še posvetovalni organi (Evropski ekonomsko-socialni odbor in Odbor regij), finančne institucije (Evropska investicijska banka, Evropski investicijski sklad in Evropska centralna banka), medinstitucionalni organi (Urad za uradne objave Evropskih skupnosti, Evropska služba za izbor kadrov, Evropska šola za upravo), kot decentralizirane in specializirane enote pa posebne agencije EU. Več o tem na http://europa.eu/institutions/interinstitutional/index_sl.htm.

družbenim razvojem. Prav načelo spreminjanja in posodabljanja (ne pa razveljavljanja starejših pogodb) besedila dela hermetična in za nepravnike celo neberljiva (ali vsaj težko berljiva),²⁰ saj so besedila izrazito intertekstualna.²¹ V obliki sprememb prejšnjih pogodb so bili napisani že Enotni evropski akt (1986), Maastrichtska pogodba (1992), Amsterdamska pogodba (1997) in Pogodba iz Nice (2001). Tudi nova Lizbonska pogodba spreminja Pogodbo o Evropski uniji (iz Maastrichta 1992) in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti (Rimsko pogodbo), ki se je preimenovala v Pogodbo o delovanju Evropske unije.

1.3.1 Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (1951)

Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (Pogodba ESPJ ali Pariška pogodba) je najstarejša od treh pogodb, ki ustanovljajo Evropsko skupnost. Podpisana je bila v Parizu 23. julija 1952 in je prenehala veljati 23. julija 2002, saj je bila sklenjena samo za 50 let.

Njen namen je bil oblikovati skupni trg za premog in jeklo, pri čemer so dopustili možnost, da bi obstoječo obliko povezovanja postopno razširili na druga gospodarska področja. Premogovništvo in jeklarstvo zdaj sodita v sistem skupne zakonodaje PES.

1.3.2 Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (1957)

Rimska pogodba je bila podpisana 25. marca 1957 na Kapitolu v Rimu, veljati je začela 1. januarja 1958. Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (Euratom) je bila podpisana istočasno; zato

²⁰ Na uradnih spletnih straneh se za intertekstualnost in hermetičnost uporablja evfemizem »bralcu ni prijazen«.

²¹ Tak je npr. začetek Amsterdamske pogodbe:

Pogodba o Evropski uniji se spremeni v skladu z določbami tega člena.

1. Po tretji uvodni izjavi se vstavi naslednja uvodna izjava:

»POTRJUJOČ svojo zavezanost temeljnim socialnim pravicam, določenim v Evropski socialni listini, ki je bila podpisana 18. oktobra 1961 v Torinu, in v Listini Skupnosti o temeljnih socialnih pravicah delavcev iz leta 1989« l...l (poudarila M. J. T.).

sta pravzaprav obe pogodbi skupaj znani kot Rimski pogodbi. Glavni cilj Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti (PES) je (bil) doseči postopno povezovanje evropskih držav in vzpostaviti skupni trg, temelječ na štirih vrstah prostega pretoka (blaga, oseb, kapitala in storitev) in postopnem poenotenju gospodarskih politik, torej približevanju zakonodaje. Države članice so se za to odrekle delu svoje suverenosti in institucije Skupnosti pooblastile za sprejetje zakonodaje, ki se nato neposredno izvaja v državah članicah (z uredbami, direktivami in odločbami) in ima prednost pred nacionalnim pravom.

1.3.3 Pogodba o združitvi (1965)

Prejšnje pogodbe (Pariška in obe Rimski pogodbi)²² so vsaka zase določale svoje izvršilne organe, kar je povzročalo težave in podvajalo delo znotraj teh povezav. V Bruslju so zato 8. aprila 1965 podpisali Pogodbo o združitvi in 1. julija 1967, ko je pogodba začela veljati, so se institucije vseh povezav združile in tako je nastala enotna Komisija in enoten Svet ministrov, ki sta prevzela naloge in pristojnosti prejšnjih komisij in svetov.

1.3.4 Enotni evropski akt (1986)

Enotni evropski akt (EEA) je bil podpisan 17. februarja 1986, veljati pa je začel 1. julija 1987 kot dopolnilo k Rimski pogodbi iz leta 1957. EEA je tudi na zakonodajni ravni omogočil, da so leta 1992 dokončno oblikovali enoten trg Evropske unije (EU) brez notranjih meja in zagotovili prost pretok blaga, oseb, storitev in kapitala. Evropski parlament je dobil večjo zakonodajno oblast, prvič pa so države članice ustanovile skupno predstavništvo za evropsko politično sodelovanje na področju zunanje politike, kar je pomenilo korak naprej k »združenim državam

²² Terminološka nedoslednost se kaže tudi na ravni znanstvenega razpravljanja, saj npr. Prek (2001, 548) piše o *spojitveni* in ne *združitveni* pogodbi. Zaradi izjemne zahteve po natančnosti izražanja v pravu nasploh je prav terminologija, povezana z EU, včasih zelo nedosledna ali celo nenatančna, kar je vsaj v slovenščini tudi posledica neustaljenosti terminologije zaradi prevajanja dokumentov. Več o načinu prevajanja dokumentov prim. podpoglavje *Prevajanje pravnih aktov v slovenščino*.

Evrope«. Prvič po letu 1958 je Svet Evropske unije lahko sprejemal odločitve s kvalificirano večino, po Rimski pogodbi pa so morale vse sklepe soglasno podpreti vse države članice.

1.3.5 Pogodba o Evropski uniji ali Maastrichtska pogodba (1992)

Pogodba o Evropski uniji²³ (PEU), podpisana v Maastrichtu 7. februarja 1992, je začela veljati 1. novembra 1993. Maastrichtska pogodba je ime povezave Evropska gospodarska skupnost skrajšala v Evropska skupnost, saj je načrtovano sodelovanje preseгло le področje gospodarstva. PEU je imela dva glavna cilja: oblikovanje monetarne unije z določitvijo ukrepov za vzpostavitev evra ter oblikovanje gospodarske in tudi politične unije. Delovanje EU je bilo utemeljeno na treh stebrih, prvi je Evropska skupnost, druga dva pa sta skupna zunanja in varnostna politika ter policijsko in pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah. Kljub vsemu so države članice želele na teh področjih ohraniti samostojno pravico do odločanja in so se omejile na medvladno sodelovanje.²⁴ Najpomembnejši pravni instrumenti na teh področjih so tako skupni ukrep, skupno stališče in okvirni sklep, ki se skoraj vedno sprejmejo soglasno in so omejeno zavezujoči.²⁵

1.3.6 Amsterdamska pogodba (1997)

Amsterdamska pogodba je bila podpisana 2. oktobra 1997 in je začela veljati 1. maja 1999. Poleg spremembe označevanja členov PEU in PES je uvedla postopek soodločanja na več področjih in povečala število pri-

²³ Če izraz *Maastrichtska pogodba* velja predvsem kot ustrezno nadomestno ime, so poznejše pogodbe poimenovane po kraju podpisa pogodbe. Nadomestna imena omogočajo tvorjenje novih terminov kljub njihovi lastnoimenski sestavini, prim. še *schengenska meja, maastrichtski kriterij ...*

²⁴ Uveljavitev Maastrichtske pogodbe je bila povezana z mnogimi težavami, saj so jo na referendumu zavrnila Danci, po sprejemu nekaterih izjem glede pristojnosti in moči države, ki so veljale za ratifikacijo pogodbe na Danskem, pa so jo na drugem referendumu potrdili.

²⁵ Ne sprejemajo pa uredb, direktiv in odločb, ki so pravno zavezujoča sekundarna zakonodaja.

merov, ko lahko Svet Evropske unije odloča s kvalificirano večino, in ne le soglasno. Poleg tega je posamezna področja – vizumsko politiko, dodelitev pravice do azila in na splošno vsa vprašanja prostega pretoka iz PEU prenesla v PES, zato se je tretji steber EU spremenil v policijsko in pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah. Amsterdamska pogodba kljub nameri ni dosegla bistvenega cilja, ki si ga je zadala, in sicer reforme institucij zaradi prihodnjih širitev, saj je bilo članstvo omogočeno vsaki državi, ki želi sprejeti in spoštovati ustanovna načela EU.²⁶

1.3.7 Pogodba iz Nice (2001)

Pogodba iz Nice je bila podpisana 26. februarja 2001 in je začela veljati 1. februarja 2003. Z njo so želeli prilagoditi delovanje Evropske unije in njenih institucij za največjo dotedanjo širitev. Spremenil se je postopek odločanja; še dodatno se je zmanjšalo število primerov, ko mora Svet odločati z absolutno večino (npr. glede prostega pretoka državljanov, pravosodnega sodelovanja v civilnih zadevah, industrijske politike); spremenilo se je ponderiranje glasov v Svetu EU; na novo so se razdelili sedeži v Evropskem parlamentu; največje članice – Francija, Nemčija, Združeno kraljestvo in Italija – so se odpovedale drugemu komisarju v prid novim članicam; predsednik Evropske komisije je dobil večja pooblastila.

1.3.8 Lizbonska pogodba (2007)

Evropski voditelji so pogodbo, s katero naj bi posodobili delovanje evropskih institucij in omogočili nadaljnje širjenje na (jugo)vzhod, podpisali 13. decembra 2007 v Lizboni, čemur je sledil proces ratifikacije v vseh 27 državah članicah. Lizbonska pogodba bi morala začeti veljati še pred volitvami v Evropski parlament junija 2009, vendar sta z ratifikacijo odlašali Poljska in Češka, predvsem zaradi močnega evroskepticizma²⁷ obeh tedanjih predsednikov države. Nova pogodba

²⁶ Prim. Prek 2001, 551.

²⁷ Tako na Poljskem kot Češkem so na ustavnih sodiščih preverjali skladnost Lizbonske pogodbe z ustavama obeh držav.

ni ustava, ki bi nadomestila vse dosedanje pogodbe (kakor je bilo to mišljeno s Pogodbo o ustavi za Evropo, temveč nadomešča oziroma spreminja obstoječe pogodbe (Pogodbo o Evropski uniji ter Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti). Pogodba sicer ohranja večino vsebine, ne pa tudi oblike ustavne pogodbe. V pogodbi tako ni izrecne omembe simbolov EU (zastava, himna, slogan), ki bi nakazovali na ustavnost, opuščeni so tudi nazivi »zakon« in »predlog zakona«, zato pravni red Unije ne spominja na nacionalne zakonodaje.²⁸

1.4 JEZIKOVNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

V Evropski uniji²⁹ je od 1. januarja 2007 23 uradnih jezikov: angleščina, bolgarščina, češčina, danščina, estonščina, finščina, francoščina, grščina, irščina, italijanščina, latvijščina, litovščina, madžarščina, malteščina, nemščina, nizozemščina, poljščina, portugalsščina, romunščina, slovaščina, slovenščina, španščina in švedščina. 22. člen Listine o temeljnih pravicah Evropske unije³⁰ iz leta 2000 določa, da mora EU spoštovati jezikovno različnost, 21. člen pa prepoveduje diskriminacijo na podlagi jezika. Spoštovanje jezikovne različnosti je skupaj s spoštovanjem posameznika, odprtostjo do drugih kultur in strpnostjo do drugih temeljna vrednota Evropske unije. To načelo se uporablja za 23 uradnih jezikov EU, pa tudi za mnoge regionalne in manjšinske jezike, ki jih govorijo le manjši deleži evropskega prebivalstva. Čeprav

²⁸ Lizbonska pogodba je klasičen primer doseganja političnega soglasja v tako raznoliki združbi, kot je Evropska unija. Gre za usklajevanje meje med nacionalno suverenostjo vsake članice in uveljavljanjem skupne politike v svetovnem merilu, predvsem na področju zunanje politike, zato sta bila po uveljavitvi Lizbonske pogodbe tudi prvič imenovana (stalni) predsednik Evropskega sveta (prej belgijski premier Herman van Rompuy) in visoki predstavnik za skupno zunanjo in varnostno politiko (Catherine Ashton), ki je prvič hkrati tudi član komisije. Prej je funkcijo evropskega visokega predstavnika za zunanjo in varnostno politiko opravljal Javier Solana, ki je bil generalni komisar Sveta EU.

²⁹ V tem delu predstavljam odgovor na vprašanje o uradnih in delovnih jezikih EU z oznako SL-108830-16-C-06, ki sem ga poslala na kontaktni center Europe Direct.

³⁰ Dostopna na http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2004/c_310/c_31020041216sl00410054.pdf.

je načelna enakopravnost vseh uradnih jezikov deklarativno izražena, je dejansko stanje vendarle nekoliko drugačno (prim. Williams 2002: 43). Kritiki takšne jezikovne ureditve opozarjajo, da sedanji sistem namesto enakopravnosti omogoča prevlado angleščine, saj se kljub velikemu številu prevajalcev in tolmačev najpomembnejše odločitve sprejemajo neposredno med politiki (brez prisotnosti tolmačev), kar pomeni, da se v takšni komunikaciji najpogosteje uporablja angleščina, oziroma so tisti, ki so rojeni govorniki angleščine ali jo zelo dobro obvladajo, v znatni prednosti pred drugimi (prim. tudi intervju R. Phillipsona o jezikovni politiki Evropske unije 2009).³¹

1.4.1 Uradni in pogodbeni jeziki EU

Poleg uradnih jezikov se uporabljajo tudi t. i. pogodbeni jeziki. Pogodbeni jezik je jezik pogodb, od uradnega pa se razlikuje predvsem po tem, da vanj ni prevedena vsa temeljna in sekundarna zakonodaja, prav tako pa v teh jezikih niso dostopne tudi uradne spletne strani. Takšen status je imela irščina od irskega vstopa do 1. januarja 2007, ko je skupaj z bolgarščino in romunščino postala uradni jezik EU.³² Status pogodbenih jezikov omogoča (ne pa tudi zagotavlja), da se vsa nadaljnja temeljna zakonodaja (ustanovitvene pogodbe in pogodbe, ki prve spreminjajo) objavlja tako v pogodbenem kakor tudi v drugih uradnih jezikih, v pogodbenih jezikih pa se lahko državljani EU tudi sporazumevajo na Sodišču Evropskih skupnosti.

³¹ Intervju je dostopen na http://www.linguistic-rights.org/robert-phillipson/Robert_Phillipson_about_European_Union_language_policy.html

³² Preden neki jezik postane uradni, pa mora država (navadno še kandidatka za članstvo) zagotoviti prevode vseh dotodanjih temeljnih aktov v ta jezik. Irščina je edini uradni jezik EU, ki ni večinski jezik nobene države članice, od 4,24 milijona Ircev ga za vsakodnevno sporazumevanje uporablja manj kot 550.000 govorcev. Prim. še http://en.wikipedia.org/wiki/Languages_of_the_European_Union#Irish. Irski so za prevod temeljne zakonodaje odobrili prehodno obdobje petih let, dopuščena pa je tudi izjema, da ni treba prevesti vseh dokumentov. Prim. še <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?language=EN&type=IM-PR ESS&reference=20050928IPR00827> in http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/85437.pdf.

Govorci uradnih jezikov imajo dve osnovni pravici:

- dopise in dokumente lahko evropskim institucijam pošljejo v kateremkoli uradnem jeziku in v njem tudi prejmejo odgovor;
- predpisi in drugi zakonodajni dokumenti EU ter celoten uradni list EU so objavljeni v vseh uradnih jezikih.

Vsaka prihodnja država članica mora že med predpristopnimi pogajanjmi določiti uradni jezik, ki ga želi uporabljati v EU.³³ Odločitev morajo **soglasno** potrditi predstavniki vseh držav članic v Svetu Evropske unije.³⁴ Zapišejo jo lahko v akt o pristopu ali v uredbo. Tudi vsako spremembo obstoječe (jezikovne) ureditve morajo soglasno podpreti vse države EU. Že v prvi Uredbi Sveta iz leta 1958 (ki se je spreminjala ob zaporednih širitvah) so zapisani uradni jeziki Unije in določba o tem, kdaj se morajo uporabljati:

Če ima država članica več uradnih jezikov, naj bo na podlagi prošnje države uporabljen tisti jezik, ki ga je le-ta potrdila s splošnim zakonodajnim aktom (8. člen Uredbe 1/1958).³⁵

Status uradnega jezika je zelo pomemben za zagotavljanje demokratičnosti, do neke mere pa je tudi znamenje prestiža in predvsem zagotavljanja obstoja nekega jezika, kar kaže tudi odločitev irske vlade, da 21 let po vstopu (na Svetu potrjena 13. junija 2005) zahteva status uradnega jezika tudi za irščino.³⁶ Zanimivo je, da se Luksemburžani niso nikoli odločili zahtevati statusa uradnega jezika tudi za luksemburščino, čeprav so ustanovna država članica.³⁷

³³ Prim. Politike prevajanja v EU na <http://europa.eu/languages/sl/chapter/33>.

³⁴ Uradni jezik mora torej izpolnjevati tri pogoje: mora biti uradni jezik v državi članici, zapišan v ustavi; država članica ga mora predlagati za uradni jezik na ravni EU; in ostale države članice ga morajo soglasno potrditi in priznati kot uradni jezik EU.

³⁵ Celotna Uredba 1/1958 je dostopna na [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31958R0001\(01\):SL:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31958R0001(01):SL:HTML).

³⁶ Pred tem je imela irščina status pogodbenega jezika. Več o tem na http://ec.europa.eu/dgs/translation/spotlight/irish_en.htm.

³⁷ Kot so sami zapisali na svoji uradni spletni strani (<http://www.luxembourg.co.uk/lingua.html#puzzle>), je Luksemburg večjezična država. Stvarna lastna imena (ulic, trgovin ...), obrazci (prijavnice, tudi jedilni listi ...) so napisani v francoščini, nekatera imena krajev in ulic tudi v luksemburščini. Časopisi se tiskajo predvsem v nemščini, nekateri prispevki o kulturi, oglasi in objave pa tudi v francoščini. Luksemburščina pa ima predvsem status govornega jezika.

1.4.2 Delovni jeziki EU

Zaradi časovnih in finančnih omejitev je razmeroma malo delovnih dokumentov prevedenih v vse uradne jezike, čeprav 1. člen Uredbe št. 1 določa, da so vsi uradni jeziki hkrati tudi delovni jeziki institucij EU. V Evropski komisiji so delovni (imenovani tudi proceduralni) jeziki angleščina, francoščina in v manjšem obsegu nemščina, v Evropskem parlamentu pa prevajajo dokumente v različne jezike glede na potrebe poslancev. Delovni jeziki so torej jeziki, ki jih za svoje dnevno sporazumevanje uporabljajo uslužbenci znotraj institucij EU in v katerih se pripravljajo interni in pripravljalni dokumenti. Kritiki takšnega pristopa pa opozarjajo, da se z vsako širitvijo Evropske unije in vsakim dodatnim uradnim jezikom pravzaprav okrepi položaj angleščine kot (edinega) delovnega jezika, saj angleščina postaja prvi tuji jezik tudi v tistih državah članicah, kjer je imela to mesto v preteklosti nemščina (npr. na Češkem, Madžarskem, tudi Sloveniji) ali ruščina (države Višegradske skupine) (prim. Phillipson 2008). Hkrati je treba opozoriti, da se prav z osnutki besedil že določa tudi (strokovno) izrazje, zato so vsi nedelovni jeziki takoj v deprivilegiranem položaju, saj se novo izrazje tvori (najprej ali samo) v angleščini. Posamezni poslanci seveda lahko z vodenjem komisij in pripravo različnih poročil »poskrbijo«, da se uporabljajo vsi uradni jeziki EU, kar pa ni nujno odvisno samo od njihove jezikovne zavesti, temveč predvsem učinka, ki ga želijo doseči. Uradni jezik tako sicer ohranja simbolno funkcijo, ki jo ima za neki narod, izgublja pa prvo mesto v sporazumevanju na področjih, ki imajo največ vpliva.³⁸

³⁸ Phillipson (2004, 4) trdi, da angleščina postaja *lingua economica* (za sklepanje poslov v gospodarstvu), *lingua academica* (v znanosti in visokem šolstvu) in celo *lingua cultura* (kar je posledica množičnih medijev, ki prihajajo predvsem iz ZDA). To trditev potrjujejo tudi slovenski diplomati, ki so sodelovali pri predsedovanju Slovenije Evropski uniji. Gradivo in zapiski so bili najpogosteje pripravljani v angleščini, kar je bilo takrat (tudi zaradi omejenih človeških virov) hitrejši in učinkovitejši (podatki Stalnega predstavništva Republike Slovenije pri Evropski uniji).

Sedmerici slovenskih evropskih poslancev (mandat 2004–2009) sem poslala vprašanje, kako in kdaj uporabljajo slovenščino pri svojem delu. Odgovore sem prejela od vseh slovenskih poslancev z izjemo poslanca Jelka Kacina. Aurelio Juri in Lojze Peterle sta poudarila, da slovenščino uporabljata vsakič, ko je zagotovljeno tolmačenje (na plenarnih zasedanjih, sejah odborov in političnih skupin) ter seveda v pogovoru s slovenskimi predstavniki. Aurelio Juri na neformalnih srečanjih in sestankih brez tolmačenja uporablja angleščino ter italijanščino in španščino. Peterle je poudaril, da sam vedno uporablja slovenščino, v slovenščini vlaga tudi vse amandmaje in poslanska vprašanja, spodbuja pa tudi druge slovenske poslance in obiskovalce iz Slovenije, da na zasedanjih in sestankih govorijo slovensko. Miha Brejc na vseh neformalnih srečanjih tako kot drugi evropskanci uporablja angleščino in francoščino, pri tem pa ne potrebuje pomoči tolmačev. Ljudmila Novak in Romana Jordan Cizelj uporabljata slovenščino vsakič, ko je to mogoče, oziroma na vseh sestankih, kjer so prisotni tolmači. Slednja je bila podpredsednica Odbora za razvoj, zato je lahko vedno uporabljala slovenščino, še posebej pa je poudarila, da ji govorjenje v slovenščini »omogoča, da se lahko popolnoma osredotoči na vsebino«. Mojca Drčar Murko je posebej izpostavila, da tolmačem vnaprej pošilja svoje (od)govore v slovenščini, tako da se lahko pripravijo. Z izjemo Aurelia Jurija in Mojce Drčar Murko, ki sta mi odgovorila sama, so druge odgovore poslali asistenti poslancev, ki so poudarili, da morajo sami tekoče govoriti in pisati angleško in francosko. O tolmačenju, uporabi slovenščine in zadovoljstvom tako slovenskih poslancev, predstavnikov slovenskih delegacij kot tudi prevajalcev in tolmačev prim. še Stabej 2009, 8–10. Bolj natančni in bolj zanimivi pa so odgovori slovenskih evropskancev v mandatu 2009–2014, saj so na vprašanje, ali je slovenščina (vedno) njihova prva izbira jezika, odgovorili različno, načeloma se sicer odločajo za slovenščino, vendar ima pomembnejšo vlogo kot jezik sam učinek, ki ga evropskanci želijo doseči z govornim nastopom, zato je njihova izbira dostikrat angleščina. Z razumevanjem slovenskih terminov nimajo težav in se jim zdijo ustrezni, želijo se izogibati tujkam. Odgovori poslancev kažejo, da je njihov odnos do slovenščine dvojen, saj so na eni strani poudarjali, da se izogibajo uporabi tujk in tako skrbijo za »lepo slovenščino«, čeprav jih po tem nisem izrecno spraševala, po drugi strani pa so priznali, da se jim zdi slovenščina manj učinkovita pri doseganju zelenih (političnih) ciljev, zato večkrat, sploh v neformalni komunikaciji posežejo po angleščini ali drugem tujem jeziku.

EU si je sicer za enega svojih najpomembnejših ciljev izbrala izboljšanje ozaveščenosti o pomenu jezikovne raznolikosti v EU, kar je na formalni ravni dokazala tudi s sprejemom Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih³⁹ in z ustanovitvijo Evropskega urada za manj razširjene jezike in informacijske mreže Mercator.

Evropski urad za manj razširjene jezike so ustanovili leta 1982 na pobudo Evropskega parlamenta in ima sedež v Dublinu. Ukvarja se z zastopanjem regionalnih in manjšinskih jezikovnih skupnosti in uveljavljanjem njihovih skupnih interesov v Evropski uniji in drugod po svetu, in sicer po mreži odborov v državah članicah, ki so tudi komunikacijski kanal med jezikovnimi skupnostmi ter evropskimi in mednarodnimi organi; pomembna naloga urada pa je tudi seznanjanje oblikovalcev politike, novinarjev, akademskih krogov in javnosti z regionalnimi in manjšinskimi jeziki in jezikovno različnostjo.

Mreža Mercator deluje na treh osnovnih področjih – **izobraževanju** (znanstveno raziskovanje), **zakonodaji** (uveljavljanje jezikovnih pravic v EU in državah članicah), **obveščanju medijev**. Nobeno od področij ni dostopno tudi v slovenskem jeziku.

Vsak državljan EU naj bi se sporazumeval v svojem maternem in še dveh tujih jezikih.⁴⁰ Leta 2004 je področje večjezičnosti prvič postalo pristojnost evropskega komisarja. Komisija spodbuja okolje, ki bo omogočalo izražanje v različnih jezikih in uspešno učenje mnogih jezikov. Mednje spadajo uradni jeziki EU, pa tudi približno 60 regionalnih in manjšinskih⁴¹ jezikov v Uniji ter številni jeziki, ki jih govorijo večje priseljenke skupnosti v državah članicah.⁴²

³⁹ Dostopna na http://www.coe.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/148/.

⁴⁰ Cilj še vedno težko dosegajo tisti, ki imajo težave že pri učenju prvega tujega jezika ali ki opustijo šolanje, starejši občani ali odrasli, ki so se nehali izobraževati. Pri spodbujanju teh specifičnih skupin si EU prizadeva najti nove rešitve na področju učenja, kot so na primer zabavno učenje (»edutainment«), uporaba medijev in tehnologije ter kakovostne prevajalske in tolmaške storitve. Več o tem na http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/com18sept08/2008_0566_sl.pdf.

⁴¹ V okviru informacijske mreže Mercator je tako najbolj opazno prizadevanje Kataloncev, da bi tudi katalonščina postala eden od uradnih jezikov, kar utemeljujejo s številom govorcev (katalonščino kot prvi jezik uporablja okoli 10 milijonov ljudi) in je v primerjavi z malteščino (kot prvi jezik jo uporablja okoli 800.000 govorcev) dejansko zapostavljena. Podatke navajam po predavanju Sandre Cuadrado Camps na Poletni terminološki šoli 2008 v Ljubljani. Prim. tudi Cuadrado Camps 2009.

⁴² Prim. tudi cilje lizbonske strategije o jezikovni politiki 2010: <http://ec.europa.eu/>

1.5 SLOVENŠČINA IN »EVROPSKA SLOVENŠČINA«

Slovenščina ima v Evropski uniji status uradnega jezika. Kot so rabo slovenščine pri svojem delu potrdili evropski poslanci iz Slovenije, status uradnega jezika pomeni predvsem možnost, ne pa vedno tudi dejanske rabe (o tem prim. tudi Kranjc 2002: 1119), slednja je odvisna tudi od jezikovne zavesti vsakega posameznika, saj je večjezičnost omogočena z več strateškimi dokumenti.⁴³

Vpliv prevajanja tako na terminologijo posameznih strokovnih področij kot na celotno podobo jezika je znaten in kaže željo po čim bolj prepoznavnem načinu izražanja, zato lahko govorimo celo o t. i. evrodiskurzu. Čeprav so na spletnem portalu Evropa pripravili tudi posebno spletno stran z naslovom »Vodnik po evrožargonu v poljudnem jeziku«,⁴⁴ kjer je predstavljenih in preprosteje razloženih 84 pogosto uporabljenih pojmov, povezanih z EU, evrožargon presega teh nekaj izrazov. Z vidika funkcijske zvrstnosti⁴⁵ so dejansko jezikovni uporabniki v evropskih institucijah zaradi potrebe razvili poseben – specializiran – način sporazumevanja, torej več (specializiranih) diskurzov, ki vplivajo tako na izbiro besedišča kot na način izražanja.⁴⁶ Besedišče zaznamuje večji delež terminov, ki dobivajo lahko tudi poljudnejšo

---

education/languages/eu-language-policy/doc120_sl.htm. Eden glavnih Phillipsonovih očitkov je prav nespoštovanje jezikovnih človekovih pravic v Evropski uniji, saj jezikovna (ne)zmožnost dejansko ovira polno delovanje in sodelovanje vsakega državljana v EU.

⁴³ V letu 2008 sta bila sprejeta dva strateška dokumenta, in sicer Sporočilo Komisije z naslovom *Večjezičnost: prednost Evrope in skupna zaveza* ter sklepi Sveta z dne 22. maja 2008 o večjezičnosti, dostopna na http://ec.europa.eu/education/languages/eu-language-policy/doc124_sl.htm. Leta 2010 je bila kot komisarka za izobraževanje, kulturo, večjezičnost in mlade (pomenljivo je združevanje področij, ki so v pristojnosti posameznega komisarja, hkrati pa tudi to, da je večjezičnost posebno delovno področje) imenovana Androulla Vassiliou s Cipra.

⁴⁴ Prim. http://europa.eu/abc/eurojargon/index_sl.htm.

⁴⁵ Sodobnejši pogled na funkcijskozvrstno teorijo ponuja Skubic (2005).

⁴⁶ Skubic (2005, 43) opozarja tudi na socialno identifikacijo govorca in z njo povezano intuitivno vrednotenje izbranega koda (ali zvrsti). Čeprav bi bilo o tem treba narediti širšo analizo (kateri kod govorce, ki so poklicno povezani z EU, uporabljajo kdaj), je prav besedišče najbolj drugačno in specializirano, zato lahko govorimo tudi o *partikularnem kulturnem jeziku*, vzorci vrednotenja jezikovnih prvin pa so relativno predvidljivi (prim. Skubic 2005, 51 in 73). Govorci se sporazumevajo tako v javnih (objektiviziranih) kakor zasebnih ali praktičnih žanrih (prim. Skubic 2005,

(predvsem skrajšano)⁴⁷ obliko,⁴⁸ hkrati pa se izrazito povečuje tudi delež t. i. obrazcev,⁴⁹ torej že predpisanih, uveljavljenih in ustaljenih načinov izražanja, kar daje jeziku poseben pečat in torej res lahko govorimo o neke vrste »evropski slovenščini«, ki ima svoje različice⁵⁰ v vseh uradnih jezikih EU.⁵¹

90–91), vsaka institucija (ali njeni deli – npr. posamezni direktorati znotraj Evropske komisije) razvije svoje posebnosti in se torej pokažejo manjše razlike.

⁴⁷ O interesnih govoricah, predvsem žargonu in slengu je v slovenščini prvi pisal že V. Gjurin v SR 1974, ki je kot eno od pomembnih značilnosti žargona navedel predvsem skrajšane oblike terminov, predvsem težnjo po enobesednem poimenovanju, kar se dosega z izpustom jedra ali nadomestitvijo ene besede v besedni zvezi z morfemom.

⁴⁸ Ob tem lahko govorimo o neke vrste žargonu, vendar je treba opozoriti, da je slovenski izraz evročargon nastal pod vplivom rabe izraza žargon v angleščini in nemščini. *Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics* geslo žargon razlaga takole:

jargon n speech or writing used by a group of people who belong to a particular trade, profession, or any other group bound together by mutual interest, e.g. the jargon of law, medical jargon.

A jargon has its own set of words and expressions, which may be incomprehensible to an outsider. The term jargon is typically not used by the group itself but by those unfamiliar with that particular type of language, and/or by those who dislike it.

Jargon is sometimes also used for the first (developmental) stage of a pidgin language, where there is a great deal of individual variation, a simple sound system, very short sentences and a restricted number of words.

Žargon tako označuje strokovni jezik v praktičnosporazumevalni rabi, torej rabo strokovnega jezika (v vsakdanjem) sporazumevanju. Po *Enciklopediji slovenskega jezika* (1992; v nadaljevanju ESJ) je žargon »interesna govorica strokovne zvrsti, ki se kaže v rabi **neuradnega**, zato pa bolj živega in za delovne pogoje bolj praktičnega, sicer pa enoumnega izrazja«. Besedišče, ki ga ponuja spletna stran evročargona, pa razen nekaterih izjem ni neuradno, temveč gre za povsem uradne in pogosto rabljene termine, katerih (celoten) pomen (verjetno) ni znan splošnemu jezikovnemu uporabniku.

⁴⁹ O obrazcih prim. 6. poglavje.

⁵⁰ Čeprav je pojav obsežen, pa se te spremembe v jeziku pravzaprav šele odvijajo in še ne moremo govoriti o posebnem sociolektu, torej o načinu izražanja posebne družbene skupine, saj je ta skupina govorcev preveč heterogena na vseh ravneh (po starosti, izobrazbi, zanimanju, poklicu ... in tudi prvem jeziku). Več o sociolektih prim. Skubic 2005, 172 id.

⁵¹ Potencialno pa tudi v vseh jezikih, v katere je prevedena zakonodaja EU ali njen del, poleg držav kandidatk zakonodajo EU prevajajo tudi v manjšinske jezike, npr. katalonščino.

1.5.1 Prevajanje pravnih aktov v slovenščino

Prevajanje pravnih aktov v slovenščino pred 1. majem 2004 je opisano v posebnem poglavju.⁵² V tem času so nastali tudi pripomočki za prevajalce, kot sta *Evroterm* in *Evrokorpus*. Izjemna količina uradnih besedil, ki so jih morali prevesti v slovenščino, je celotni skupini sodelavcev prinesla tudi veliko praktičnih izkušenj, kljub temu pa so zaradi centraliziranega načina delovanja EU (in kljub vse hitrejšemu razvoju in širokemu dostopu do interneta) prevajanje besedil v slovenščino prenesli v evropske institucije, kjer so zaposleni slovenski prevajalci. Izhodiščno načelo, da naj bi vsak prevajalec prevajal samo v svoj prvi jezik, se je danes pri 23 uradnih jezikih in 506 možnih kombinacijah spremenilo v priporočilo.

Po razširitvi EU maja 2004 prevajalske službe institucij EU za prevajanje v devet dodatnih uradnih jezikov EU niso uspele takoj vzpostaviti učinkovitega sistema niti glede zadostnega števila prevajalcev niti glede organizacije prevajanja, zato so nastali zaostanki pri zagotavljanju prevodov v te jezike.⁵³ Na Službi Vlade RS za evropske zadeve in posameznih ministrstvih so hitro opazili tudi neustrezno kakovost slovenskih prevodov zaradi pomanjkljivih prevajalskih izkušenj (razpisali so mesta za prevajalce začetnike, zgolj z diplomo in brez delovnih izkušenj).⁵⁴ Čeprav so v Sloveniji na neustreznost prevodov opozarjali ves čas, država članica na zaposlovanje v evropskih institucijah nima vpliva.

⁵² Prim. pogl. *Prevajanje pravnih besedil in Razvoj slovenske pravne terminologije*.

⁵³ Podatke povzeman po *Informaciji o jezikovni ureditvi*, ki so jo pripravili na SVEZ-u in Generalnem sekretariatu Vlade RS 13. 9. 2005.

⁵⁴ Pomenljivo je, da je Oddelek za prevajalstvo na Filozofski fakulteti v Ljubljani s pedagoškim delom začel »šele« v študijskem letu 1997/98, torej v času začetka slovenskih pristopnih pogajanj. Prej so sicer na posameznih študijskih smereh tujih jezikov delovale prevajalske smeri, ki pa so se posvečale bolj literarnemu prevajanju in še te so bile sčasoma ukinjene. Kljub temu pa se je takrat novi oddelek takoj zavedal svojih nalog, že od leta 1999 sodeluje tudi z jezikovno šolo v Luksemburgu pri organizaciji tečajev slovenščine za poklicne prevajalce (prim. Stabej 2002, 160).

1.5.1.1 Postopki priprave pravnega akta v uradnih jezikih EU

Vsi dokumenti⁵⁵ se v postopku sprejemanja pravnih aktov Unije vsaj trikrat⁵⁶ prevajajo v vse uradne jezike:

- Prvič, ko Komisija potrdi uradni predlog akta in ga pošlje v pregled vsem organom EU (Svetu EU, Komisiji, Evropskemu parlamentu, Odboru regij in Ekonomsko-socialnemu odboru).
- Drugič, ko ustreznna delovna skupina v Svetu po potrebi dopolni in nato doseže soglasje o predlogu akta in se ta uvrsti na dnevni red Odbora stalnih predstavnikov. Prevajalska služba Sveta pripravi dopolnjen prevod.⁵⁷
- Tretjič, ko Svet EU akt dokončno potrdi. Pred objavo v Uradnem listu EU pravniki jezikoslovci Generalnega sekretariata Sveta EU opravijo zadnjo redakcijo besedila v svojem prvem jeziku.

Do 30. aprila 2004 so morali slovenski prevodi skozi posamezne faze redakcije, kar je zagotovilo ustrezno strokovno, pravno in jezikovno kakovost različice pravnega reda EU v slovenskem jeziku. Posebno zahtevno področje je (bila) slovenska terminologija, ki je morala biti tako notranje skladna znotraj posameznega predpisa in hkrati skladna z že veljavno slovensko (in tudi evropsko) zakonodajo. Stopnje zanesljivosti pri prevodih pravnega reda EU so bile ocenjene od 1 do 5, pri čemer naj bi 5 zagotavljala najvišjo zanesljivost, ki jo je določil sprejem končne različice.⁵⁸ Kljub najvišji oceni zanesljivosti so ugotovili, da nekateri prevodi predvsem terminološko ne ustrezajo, zato so uvedli še kategorijo uporabe (angl. *usage label*), pri kateri so zapisali, ali gre za

⁵⁵ Prim. http://www.svez.gov.si/si/dejavnosti/koordinacija_evropskih_zadev/jezikovna_vprasanja/jezikovna_vprasanja/?type=98.

⁵⁶ Število prevodov je odvisno tudi od števila obravnav. Prim. Stabej idr. 2009, 9.

⁵⁷ Vmesne različice dokumentov, ki jih delovna skupina obravnava večkrat, se praviloma sproti prevajajo le v delovne jezike, le izjemoma tudi v druge, če je neki dokument uvrščen na seznam »ključnih dokumentov«. Več Stabej idr. 2009, 9.

⁵⁸ Prim. tudi pogl. *Prevajanje pravnih besedil*. Stopnje zanesljivosti se sedaj pri redakciji *Evroterm* umikajo, saj naj bi bili v *Evroterm* uvrščeni samo pravi, popolni prevodi (torej tisti, ki so že prej imeli oznako 5).

»priporočeno«, »odklonjeno«, »uradno« ... rabo termina ali besedilnega odlomka.⁵⁹

V prevajalskih službah institucij EU, kjer skupaj s slovenskimi pravniki jezikoslovci zagotavljajo vsebinsko ustrezno različico dokumenta EU v slovenskem jeziku, pravilnost splošne pravne terminologije in njeno usklajenost, prevodov ne morejo več posredovati v enako strokovno redakcijo, kakršna je bil uveljavljena v času priprave slovenske različice pravnih aktov EU, zato sodelujejo s strokovnjaki iz posameznih ministrstev in drugih uradov. V okviru Službe za evropske zadeve in razvoj sedaj vzpostavljajo tudi nacionalni mehanizem potrjevanja terminologije, preko katerega bodo termine potrjevali pristojni strokovnjaki (z ministrstev oz. univerze) in jezikoslovci,⁶⁰ od 2004 dalje pa v sodelovanju med Pravno fakulteto Univerze v Ljubljani in ZRC SAZU poteka raziskovalni program z naslovom *Vključevanje pravnega izrazja evropskega prava v slovenski pravni sistem*, ki želi s pripravo slovarjev sodobnejšega pravnega izrazja ter slovarjem s slovenskimi ustreznici angleških pravnih izrazov prispevati k čim bolj smiselni umestitvi novega evropskega izrazja v obstoječo slovensko pravno terminologijo, ter doktrinarne terminologije, pri kateri je cilj ustrezno spremljanje, usklajevanje ali celo izgradnja novega izrazja pravne doktrine oziroma teorije.⁶¹

1.5.1.2 Vrste aktov

Instrumente (akte)⁶² za politike ES predloži v obravnavo Komisija, sprejmeta jih Svet in Evropski parlament s soodločanjem, posvetovanjem, sodelovanjem ali privolitvijo. Lahko jih sprejme tudi Svet brez

⁵⁹ Za natančnejša pojasnila se zahvaljujem mag. Adriani Krstič Sedej.

⁶⁰ Imenik strokovnjakov za posamezna področja in podpodročja zakonodaje EU, ki so jih imenovali resorni organi, enkrat letno posodobijo in pošljejo vsem slovenskim oddelkom v institucijah EU, SVREZ pa deluje kot vezni koordinacijski člen med slovenskimi oddelki v institucijah EU.

⁶¹ Prim. *Predlog za vzpostavitev nacionalnega mehanizma za potrjevanje terminologije EU*, str. 22.

⁶² Prim. *Priročnik za sodelovanje slovenskih vladnih predstavnikov v postopkih odločanja EU*, 31–34. Priročnik govori o **instrumentih odločanja**. Ker odločanje poteka na več ravneh, navajam le vrste aktov na najvišji ravni, ki tudi sprejema in spreminja temeljno zakonodajo, ki je bila vir mojega raziskovanja.

sodelovanja EP. Izbira vrste postopka je odvisna od vsebinskega področja, na katero se nanaša instrument, prav tako pa vsebinsko področje določa tudi vključevanje drugih institucij in teles EU.

- Osnovni (klasični) instrumenti se delijo na pravno zavezujoče in pravno nezavezujoče:
  - Pravno zavezujoči akti:
    - Uredbe imajo splošen značaj in so zavezujoče v vseh svojih elementih. Ko začnejo veljati, jih ni treba prenesti v nacionalni pravni red, ker učinkujejo neposredno.
    - Direktive⁶³ so zavezujoče glede ciljev, ki jih je treba doseči. Izbira oblike in metod njihovega prenosa v nacionalni pravni red je prepuščena organom države članice, v nekaterih primerih (npr. pri okoljski politiki, pri reševanju nastalih težav zaradi gospodarske krize) pa EU zelo konkretno določi izvajanje v državah članicah.
    - Odločbe učinkujejo neposredno in so v celoti zavezujoče le za tiste, na katere so naslovljene – na eno, posamezne ali vse države članice, fizične ali pravne osebe. Veljati začnejo, ko so predložene naslovnikom.
  - Pravno nezavezujoči akti:
    - Priporočila in mnenja – z njimi ocenjujejo trenutni položaj ali dejstva v EU oziroma državah članicah in napovedujejo prihodnje smernice razvoja.
- Druge instrumente, ki so omenjeni v PES, institucije EU sprejemajo za različne namene, vendar njihovi pravni učinki niso vedno določljivi:⁶⁴
  - Smernice in navodila sprejemajo za ekonomsko koordinacijo in politiko zaposlovanja.
  - Okvirne programe sprejemajo zlasti na raziskovalnem podro-

⁶³ V slovenščini se je nekaj časa kot (neustrezen) sinonim pojavljal tudi izraz *smernica*, ki pa so ga vsaj v terminološkem pomenu opustili, saj ni vseboval enake stopnje »obveznosti« kot *direktiva*. Hrvati pa so se zaradi jezikovnopolitičnih razlogov sprva odločili za izraz *smjernica* predvsem z utemeljitvijo, da so direktive preveč negativno konotirane zaradi vpliva Beograda na posamezne republike v bivši SFRJ, nato pa je vendarle prevladala odločitev o terminološki različnosti izrazov in so sprejeli izraz *direktiva*, *smjernica* pa je prevod za angl. *guidelines* (prim. Bratanić 2004, 117).

⁶⁴ Prim. *Priročnik* 2005, 32.

čju, v njem določijo znanstvene in tehnološke cilje, prednostne naloge in tudi višino potrebnih sredstev ter pravila za njihovo porabo.

- Akcijske programe sestavita Svet in Komisija na lastno pobudo z namenom, da bi v prakso prenesli zakonodajne programe in cilje iz pogodb. Pravno zavezujoči so samo programi, ki temeljijo na pogodbah.
- Sklepi, odločbe – gre za manj ustrezno poimenovanje, saj dejansko pride do prekrivanja terminov (z zavezujočimi *odločbami*), čeprav gre obakrat za prevod angleške ustreznice *decision*. Te odločbe in sklepi so nezavezujoči dokumenti, ki se sprejemajo na nižjih ravneh.
- Izvedbeni sklepi – tudi tu lahko nastanejo napačni prevodi, našajajo se večinoma na Socialni sklad in Evropski sklad za regionalni razvoj.

1.5.1.3 Pridrški

Država članica lahko izrazi ugovor oziroma pridršek, kadar ima pomisleke oziroma težave glede določb obravnavanega akta ali ukrepa EU oziroma ga v trenutku obravnave ne more potrditi zaradi vsebinskih, postopkovnih ali jezikovnih razlogov. Posamezni pridrški imajo glede na postopek sprejema različno moč; če se vložijo pridršek do predloga, ki se sprejema s soglasjem, to zaustavi njegov sprejem. Če pa se vložijo pridršek do predloga, ki se sprejema s kvalificirano večino, lahko to za kratek čas »onemogoči« obravnavo predloga akta ali ukrepa na višjih ravneh.⁶⁵

⁶⁵ Predsedujoča država članica si na zasedanjih prizadeva, da bi države članice čim prej dosegle dogovor in umaknile predhodno izražene pridrške. Predsedujoča država se odloči za obravnavo na višji ravni, ko so umaknjeni vsi pridrški oziroma ko ni mogoče doseči napredka zaradi dolgotrajnega vztrajanja posameznih držav članic pri vloženih pridrških.

1.5.1.3.1 Vrste pridrzkov

Vrste pridrzkov, ki jih lahko uporabljajo posamezne institucije ali države:⁶⁶

- Splošni ali vsebinski pridržek se uporablja, kadar ima vlada države članice splošne pomisleke zaradi predloga oziroma njegove vsebine in mu v celoti ali delno nasprotuje.
- Preučitveni pridržek ali pridržek zaradi pregleda besedila se uporablja, kadar želi vlada države članice natančneje pregledati besedilo oz. za sprejetje spremenjenega besedila potrebuje potrditev iz svoje »prestonice«.
- Čakalni pridržek se podobno kakor preučitveni pridržek uporablja, kadar je za pregled besedila potrebno več časa. Razlikujeta se po tem, da je pri čakalnem pridržku stališče bolj negotovo in obstaja večja verjetnost, da se vlada države članice s predlogom ne bo strinjala.
- Parlamentarni pridržek se uporablja, kadar mora vlada države članice počakati na mnenje svojega parlamenta o predlogu akta ali ukrepa.
- Jezikovni pridržek⁶⁷ se uporablja, kadar vlada države članice nima dostopa do pomembnih dokumentov v svojem jeziku ali pa prevoda predloga nikakor ne more sprejeti zaradi pomembne vsebinske napake.

Strokovno-terminološko pomoč in nadzor najlaže zagotavljajo predstavniki pristojnega vladnega organa na zasedanjih delovnih skupin Sveta s svojim dejavnim sodelovanjem. Predstavniki Slovenije lahko s svojimi pripombami k slovenskemu prevodu pravnega akta bistveno prispeva k strokovni ustreznosti in terminološki usklajenosti besedila. Kadar je pripomb več, pristojni⁶⁸ vložijo jezikovni pridržek, nato pa redaktorji vidno označijo usklajene strokovno-terminološke popravke v

⁶⁶ Prim. *Priročnik* (2005, 58).

⁶⁷ Glede števila vloženih jezikovnih pridrzkov niti na SVREZ-u niti na Sektorju za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo nimajo natančnih podatkov, vendar jih vložijo nekaj deset na leto (podatek temelji na oceni do konca leta 2008). Teoretično so (z izjemo povsem nove terminologije) prav jezikovni pridržki najhitreje rešljivi in slovenski predstavniki lahko po ustreznih spremembi umaknejo jezikovni pridržek.

⁶⁸ V *Priročniku* jih imenujejo *nosilni organi* (*Priročnik* 2005, 61).

izvirnem slovenskem besedilu. Popravljeno besedilo nato preko Stalnega predstavništva RS pri EU posredujejo pristojnemu direktoratu Sveta. Dokončno odločitev o upoštevanju pripomb sprejmejo pristojne službe Sveta in jih posredujejo državi članici po ustaljenih informacijskih poteh preko Stalnega predstavništva RS pri EU. Pristojni slovenski organ umakne jezikovni pridržek tudi na portalu EU.⁶⁹

1.5.1.4 Vzpostavitev nacionalnega mehanizma za potrjevanje terminologije EU

Marca 2009⁷⁰ je delovna skupina sestavila predlog, s katerim bi zagotovili podporo in pomoč prevajalcem in pravnikom jezikoslovcem v evropskih institucijah, hkrati pa sproti nadzorovali in preverjali (i) zbrano terminologijo ter jo popravljali še v času sprejemanja, saj je spreminjanje terminologije po sprejemu pravnih aktov zapleteno, ker se morajo popravki sprejemati na enak način, kakor je bil sprejet posamezni dokument. Poleg analize opravljenega dela in analize stanja tako že pripravljenih terminoloških slovarjev kakor izobraževanja prevajalcev in pravnikov redaktorjev, končni del dokumenta predstavlja »mehanizem«, ki bo zagotavljal ustrezno in učinkovito preverjanje in nadzor terminološkega dela.

Glavni načeli terminološkega dela sta ustreznost in usklajenost, pri čemer mora izraz ustrezati tako na pomenski, besedilni, jezikovni, strokovni in funkcionalni ravni, hkrati pa mora biti tudi dosledno in enotno rabljen. Že od decembra 2008 vsa vprašanja prevajalcev in odgovore strokovnjakov pošiljajo v vednost tudi na terminološki poštni predal,⁷¹ kar omogoča sprotno spremljanje celotne terminološke problematike.

⁶⁹ Prim. Stabej idr. 2009, 12.

⁷⁰ Prvič je o nacionalnem mehanizmu spregovorila predstavnica SVEZ Darja Erbič 26. maja 2008 na okrogli mizi o vplivu besedišča EU na slovenščino. Prim. tudi <http://www.svez.gov.si/nc/si/splosno/cns/novica/article/2028/1770/>. Na spletnih straneh SVEZ je objavljen predlog (različica marec 2009) delovne skupine, ki so jo sestavljali red. prof. dr. Marko Stabej, izr. prof. dr. Vojko Gorjanc, doc. dr. Špela Vintar, izr. prof. dr. Monika Kalin Golob, doc. dr. Nataša Logar, doc. dr. Matej Accetto, Marjeta Humar, Darja Erbič, mag. Jerneja Lipičnik. Pilotni projekt je trajal do novembra 2009.

⁷¹ Naslov poštnega predala je TERM_EU.SVEZ@gov.si.

Koordinacijsko delo med slovenskimi oddelki v institucijah EU in slovenskimi državnimi organi opravlja SVREZ (Služba Vlade RS za razvoj in evropske zadeve, prej SVEZ), konkretno pa moderatorsko delo opravljata uslužbenki Sektorja za pravno in jezikovno ureditev EU, ki sta sodelovali že v predpristopnem pravno-prevajalskem projektu in od maja 2004 skrbita za povezovanje na prevajalskem in tolmaškem področju ter pripravljata imenike strokovnjakov. Po švedskem zgledu⁷² skušajo na SVREZ spremljati nastajanje in ustaljevanje terminologije (na tak način je bil že rešen prevod angleškega izraza *flexicurity* v *prožna varnost*) in preveriti, ali je takšna rešitev organizacijsko ustrezna in kadrovsko zadostna.

Načrtovani način spremljanja terminologije zahteva ustrezno kratek odzivni čas – čeprav je treba v tem času opraviti razpravo, jo zaključiti z dogovorom ter termine objaviti tudi v ustreznih zbirkah: IATE, *Evroterm* in tudi v arhivu foruma. Predvsem se mora »sporni« novi termin začeti obravnavati v čim zgodnejši fazi pojavljanja, torej dovolj zgodaj, da bi vse naslednje faze prevajanja že lahko uporabljale poenoten termin. Po poskusnem obdobju je bil nacionalni mehanizem predstavljen v poročilu Vladi RS s predlogom, da se ga upošteva tudi v nadaljnjem načrtovanju ukrepov in proračuna Republike Slovenije, hkrati pa se je tudi pri institucijah EU preverila možnost sofinanciranja.

1.5.1.4.1 Načrtovana sestava razpravljaljskih skupin

Izraze pregledujejo in o njih odločajo posamezne razpravljaljske skupine.⁷³ Glede na vsebinsko področje posameznega terminološkega proble-

⁷² Švedski model poenotenja terminologije obsega mrežo strokovnjakov iz ministrstev in drugih organov, s katerimi se lahko švedski prevajalci v institucijah EU neposredno posvetujejo o uporabi ustreznih terminov. Mrežo je vzpostavilo ministrstvo za pravosodje, ki dobiva vsa vprašanja in odgovore v vednost na poseben poštni predal. Ministrstvo ne skrbi za razpošiljanje vseh vprašanj, ampak se vsa korespondenca pošilja v vednost tudi ministrstvu. Tako lahko tudi enota ministrstva za pravno in jezikovno redakcijo švedske zakonodaje, ki skrbi za razumljiv in enostaven jezik švedske zakonodaje, nadzoruje celotno dogajanje, saj želijo zagotoviti tudi enotnost terminologije EU in izrazja nacionalne zakonodaje. Mrežo za terminološko posvetovanje vodita dve osebi (poleg drugega rednega dela). Ti dve osebi vodita evidenco strokovnjakov z vseh ministrstev in drugih organov (zlasti pomembni so organi v sestavi, nižja raven, kjer se strokovnjaki pogosteje srečujejo z zelo specifično strokovno terminologijo), jo posodabljata in organizirata srečanja za izmenjavo izkušenj.

⁷³ Sestavo in delovni postopek navajam po predlogu *Poslovnika mehanizma za potrjevanje slovenske terminologije Evropske unije*.

ma, ki je navedeno ob zastavitvi vprašanja, moderator razprave poskrbi, da pri obravnavi sodelujejo strokovnjaki z vseh relevantnih področij oziroma iz ustreznih institucij in organov. V posamezni skupini vedno sodelujejo:

- prevajalec/terminolog/področni strokovnjak, ki je zastavil vprašanje,
- pravnik jezikoslovec,
- predstavnik pristojnega ministrstva ali drugega resornega organa,
- predstavnik relevantne stroke,
- slovenist,
- v vednost pa se obvestila o vsaki razpravi pošiljajo tudi na terminološke e-poštne naslove slovenskih oddelkov institucij EU in prevajalskih služb organov RS.

V razpravah o pravnih izrazih, povezanih s sprejemanjem zakonodajnih aktov EU, sodeluje tudi predstavnik Službe Vlade RS za zakonodajo (SVZ).

1.5.1.4.2 Predvideni delovni postopek

1.5.1.4.2.1 Prošnja za terminološko pomoč

Uporabniki mehanizma se bodo ob pojavitvi terminološkega problema obrnili⁷⁴ na zbirno točko (terminološki poštni predal SVREZ). Zastavljeno terminološko vprašanje mora vsebovati naslednje podatke:

- obvezno:
  - termin/e, sobesedilo (odstavek), relevantne podatke o besedilu (naslov, številka dokumenta), področje (po možnosti na podlagi deskriptorjev iz Eurovoca),⁷⁵ razpoložljive primerjalne jezike (npr. nemščina, francoščina, angleščina, enega od slovanskih jezikov), stopnjo nujnosti (praviloma je odzivni čas 14 dni, sicer je treba vprašanje označiti z *nujno*),
- zaželeno:
  - predloge za slovenski prevod, navedbo uporabljenih virov, opredelitev pojma ali razlago, sorodne termine ipd.

⁷⁴ V izvorniku se namesto izraza *prošnja* uporablja izraz *zaposilo*.

⁷⁵ Zaradi ustrezne primerjave in spremljanja terminologije.

1.5.1.4.2.2 *Moderatorsko delo*

Moderator mora ne glede na nujnost odgovora v čim krajšem možnem času določiti razpravljavce posamezne interdisciplinarne skupine (na podlagi seznama strokovnjakov in vnaprej pripravljenih e-skupin razpravljavcev za posamezna področja/podpodročja na forumu CIRCA). Držati se mora načela, da vprašanj ne zadržuje pri sebi, in tako omogoči čim več časa za razpravo. Glede na svoje terminološke in koordinacijske izkušnje po potrebi dopolni uporabnikovo zaprosilo ali pozove uporabnika k dopolnitvi. Nato mora dobljeno vprašanje z e-pošto poslati izbrani razpravljavski skupini, hkrati pa vzpostaviti ustrezno razpravno »temo« na forumu. Že v »zadevi« mora označiti, da gre za začetek razprave ter navesti področje in rok. Moderator pri sami razpravi sodeluje z napotki za pospešitev razprave ali usmerjanjem argumentacije (v skladu z dogovorjeno metodologijo), glede na terminološke izkušnje pa lahko sodeluje tudi vsebinsko, vendar ne odloča dokončno. Moderator mora v ustreznem času tudi zaključiti razpravo s sklepno e-pošto, v kateri že pod »zadevo« navede, da gre za zaključek razprave, in zapiše dogovorjeno terminološko rešitev. To je tudi znak za kontaktne osebe v slovenskih oddelkih institucij in organov EU in terminologe v prevajalskem sektorju Generalnega sekretariata Vlade RS, da lahko termin vnesejo v IATE oziroma *Evroterm*.

1.5.1.4.2.3 *Določanje članov razpravljavskih skupin*

Seznam sodelujočih članov mehanizma je sestavljen tako, da bo imel vsak član skupine na voljo tudi namestnika za tiste primere, ko zaradi odsotnosti ali iz drugega razloga ne bo mogel zagotoviti, da bi v dveh tednih lahko tvorno sodeloval v obravnavi posameznega izraza. Člani morajo moderatorja o daljših obdobjih odsotnosti obvestiti, sicer pa je vsaka e-pošta opremljena tako, da moderator dobi potrdilo o tem, ali je bilo sporočilo prebrano ali ne.

1.5.1.4.2.4 *Razprava*

Razprava o posameznem izrazu se praviloma zaključi v dveh tednih, razen v primerih, ki so označeni z NUJNO. Predlagatelja izraza lahko razpravljavska skupina prosi za dodatna pojasnila.

1.5.1.4.2.5 Sprejemanje odločitev

Razprava se zaključí, ko izraz dokončno potrdijo vsi člani razpravljavske skupine oziroma po preteku dveh tednov. Če se posamezni član skupine v dveh tednih ne udeleži razprave o izrazu, preostali člani pa se strinjajo glede izbranega izraza, pomeni, da je izraz sprejet. Če med člani ni enotnega stališča o pravilnosti izraza, prevlada tisto, ki ga zagovarjata oba strokovna predstavnika obravnavanega področja (predstavník pristojnega organa in predstavnik stroke), pri čemer morata upoštevati temeljna terminološka načela. Če tudi med njima ni enotne odločitve, se za morebitne nujne potrebe prevajanja lahko začasno uporabi predlog, ki ga je podprla večina članov, sicer pa se izraz posreduje koordinacijskemu odboru, ki odloči, ali naj se o njem opravi ponovna in morebiti širša razprava. Če soglasje ne bo doseženo ne v okviru razpravljavske skupine ne koordinacijskega odbora, bo uveden dodatni rok do dveh mesecev za širšo razpravo. Če tudi ta ne bo prinesel rešitve, bo obveljal predlagatelj predlog.

1.5.1.4.2.6 Objavljanje potrjenih izrazov

Vsi potrjeni izrazi se objavijo v spletni terminološki zbirki IATE oziroma *Evroterm*; za vnos pa poskrbi ustanova, ki je zastavila vprašanje. Samo razpravo o terminu si je mogoče ogledati na spletnem forumu CIRCA,⁷⁶ kjer je arhiv vseh dogovorjenih terminov.

1.5.1.4.3 Poročilo o preizkusu delovanja mehanizma za potrjevanje terminologije EU

V prvi polovici leta 2009⁷⁷ so sodelavci projekta pripravili sezname strokovnjakov za terminološko posvetovanje. Na seznamu so bili strokovnjaki iz državne uprave,⁷⁸ strokovnjaki z ustreznih fakultet štirih slovenskih univerz,⁷⁹ strokovnjaki Banke Slovenije in sodelavci Sekcije za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik ZRC SAZU. Štirje moderatorji elektronskega foruma CIRCA (iz Evropskega parlamenta in Sveta EU ter iz SVREZ) so poskrbeli za registracijo 615 članov Cir-

⁷⁶ Razprave v forumu CIRCA so dostopne le registriranim uporabnikom.

⁷⁷ Za gradivo o preizkusu delovanja mehanizma za potrjevanje terminologije EU se zahvaljujem Darji Erbič.

⁷⁸ Seznam SVREZ pripravlja že od leta 2005.

⁷⁹ Skupaj s kontaktnimi osebami na fakultetah je bilo imenovanih nekaj manj kot 80 fakultetnih strokovnjakov.

cinega foruma pod imenom »Medinstitucionalna skupina za slovensko terminologijo«. Po registraciji članov in najavi začetka preizkusa delovanja slovenskega terminološkega foruma sta moderatorki iz SVREZ na forumu objavili šest vprašanj (pravopisno vprašanje, kako s številko zapisovati desetletja prejšnjega stoletja; prošnjo za ustrezne prevode izrazov *Federal Reserve System*; *carbon offset*; *vulnerable areas*; *enabling technologies*; *privacy/security/safety by design*). Preizkus je trajal od 30. septembra 2009, ko je bila začeta prva terminološka razprava, do 25. novembra 2009, ko je bila zaključena zadnja.

Končna ocena zajema tako tehnične pomanjkljivosti spletnega foruma CIRCA (uporabnikom manj prijazno okolje, težave s sledljivostjo, zapis šumnikov, tudi ne vedno ustrezna in dovolj odzivna tehnična podpora) kot tudi vsebinske težave, ki so nastale pri spremljanju odgovorov v času preizkusa mehanizma. Kot pomembnejše ovire za učinkovitejšo tvorjenje in spremljanje terminologije na tak način se je pokazalo, da se strokovnjaki niso odzivali, ker je bilo vprašanje namenjeno vsem in se ni dalo razbrati, da bi bili prav oni povabljeni k razpravi. Druga ovira naj bi bila »mimobežnost razprav«, ⁸⁰ kar pa je gotovo tudi posledica medija, saj tudi na strokovnih forumih načeloma ne pričakujemo obsežnih in poglobljenih odgovorov, pač pa hitro najdljivo in uporabno rešitev. Z izjemo jezikoslovcev pa so razpravljavci večinoma nasprotovali, da bi slovenski termin imel drugačno konceptualizacijo od tujejezičnega, saj naj bi to onemogočalo »pravo razumevanje«. ⁸¹

Analiza poskusnega delovanja mehanizma je pokazala tudi, da je

⁸⁰ Poročilo na str. 4: »Razprave so bile večinoma skromne tudi po kakovosti, pogosto mimobežne, vsekakor ne dovolj interdisciplinarne in medinstitucionalne, da bi bile terminološke rešitve zanesljive in pravočasne; več je bilo raziskovalnega pristopa, ki temelji na statistiki rabe, kot jezikovne ustvarjalnosti in strokovnega argumentiranja.« Avtorji poročila strokovnjake (večinoma gre za sloveniste oz. jezikoslovce) opozarjajo na odgovore, ki so vsebovali podatke o pogostnosti pojavljanja izrazov v korpusu, čeprav je to danes vendarle podatek, ki ga morajo preveriti tudi terminologi, seveda pa pogostnost nekega izraza ni edino merilo ustreznosti.

⁸¹ Glede na arbitrarnost jezikovnega znaka je tak očitek neutemeljen, saj izrazi nastajajo na podlagi dogovora znotraj jezikovne skupnosti. Tako ni bil sprejet predlog izraza *prebojne tehnologije* (za angl. *enabling technologies*). Po drugi strani pa se mora terminološko vprašanje s stališča terminološke stroke najprej rešiti na pojmovni ravni, lahko se pokaže, da sta v slovenščini primerna dva izraza, če so seveda jasno razvidne razločevalne lastnosti obeh pojmov. Če se strokovnjaki ne morejo poenotiti o pojmovni ravni, pa gre navadno za en termin z več poimenovanji (o tem več v Žagar Karer 2009, 443–448).

vloga moderatorja zelo pomembna in presega zgolj skrb za upoštevanje časovnih rokov, saj je odziv odvisen tudi od tega, kako je zastavljeno vprašanje, ali se med razpravo oglašča (in povzema – torej tudi interpretira – ugotovitve) in kako zaključi razpravo. Do težav je prišlo tudi pri vnosu v terminološke zbirke IATE in *Evroterm*, kar naj bi bila naloga tiste institucije, ki je vprašanje zastavila.

Kljub zelo veliki načelni podpori temu projektu na vseh straneh (slovenski oddelki v institucijah EU, državna uprava, fakultete itd.) je preizkus pokazal, da je operativna, konkretna podpora težje dosegljiva. Okvir za terminološke razprave na enem mestu, ki so si ga želeli prevajalci slovenskih oddelkov v institucijah EU, je sicer postavljen, vendar pa je potrebna tudi ustrežnejša tehnična platforma za terminološke razprave⁸² in učinkovitejši ukrepi za povečevanje zavesti o pomenu sodelovanja tako področnih strokovnjakov kot jezikoslovcev pri snovanju nove strokovne terminologije ter za izboljševanje njihove usposobljenosti za terminološke razprave.

1.6 EVROPEJŠČINA – DOGOVORNI SPORAZUMEVALNI JEZIK

Skrb za kulturno raznolikost, ki se kaže v uzakonjeni večjezičnosti na simbolni ravni ostaja eden od najpomembnejših ciljev Evropske unije, ki želi biti *združena v raznolikosti*. V svojih dokumentih (tako pogodbah kot poročilih, ki jih sprejema Evropski parlament) EU poudarja skrb ne le za 23 uradnih, temveč za vseh 60 jezikov (torej tudi regionalnih in manjšinskih/manj rabljenih), ki se govorijo na njenem območju.⁸³ Eden

⁸² Najprimerneje v okviru slovenskega terminološkega portala, ki nastaja že nekaj časa.

⁸³ 15. decembra 2008 so v Evropskem parlamentu pripravili osnutek poročila o večjezičnosti z naslovom *Prednost Evrope in skupna zaveza*, kjer so še posebej poudarili, da »vztrajajo pri potrebi po priznanju enakopravnosti uradnih jezikov EU« (točka 3, str. 4) in da imajo pri tem evropske institucije ključno vlogo (točka 4), hkrati pa pomen večjezičnosti ni zgolj omejen na gospodarske in družbene vidike, temveč je povezan tudi s kulturnim in znanstvenim ustvarjanjem ter prenosom (točka 5). Tudi Lizbonska pogodba v 4. odstavku 2. člena poudarja: »Spoštuje svojo bogato kulturno in jezikovno raznolikost ter skrbi za varovanje in razvoj evropske kulturne dediščine.« V členu 188c, 4. točki pa poudarja: »Svet prav tako odloča soglasno o

od najpomembnejših razlogov za prevajanje je prav zakonodaja, saj akti, ki jih sprejemajo evropske institucije, samodejno postanejo tudi nacionalno pravo v vsaki državi članici, zato morajo biti predpisi »berljivi in razumljivi«⁸⁴ tako za državljane kot nacionalna sodišča v uradnem jeziku posamezne države članice (prim. tudi *Translating for multilingual Community*, str. 2). Kljub vsemu pa zakonodaja ni edini (čeprav morda za državljane najpomembnejši) razlog prevajanja, gre tudi za dostopnost in odprtost institucij do vseh državljanov EU. Na istem mestu pa hkrati poudarjajo, da zaradi učinkovitosti in gospodarnosti ne prevajajo popolnoma vseh dokumentov v vse jezike, tudi korespondenca (čeprav uradna) med posamezniki ali institucijami poteka samo v enem od jezikov, tudi odbori v parlamentu se lahko odločijo za rabo manjšega števila jezikov, dokler ne pripravijo predloga, ki ga posredujejo širši javnosti. Evropska komisija pa za svoje (notranje) delo uporablja delovne jezike, torej angleščino, nemščino in francoščino.

Posamezne države članice so na področju jezikovnega prava sprejele stroge predpise za zaščito svojega uradnega jezika, med njimi je najbolj znan francoski zakon,⁸⁵ ki določa rabo v vseh uradnih govornih položajih, v oglaševanju, na delovnih mestih, v vseh državnih šolah, zelo restriktiven je tudi slovaški zakon, ki omejuje rabo drugih jezikov na Slovaškem, kar je povzročilo veliko nasprotovanje predvsem madžarske manjšine.⁸⁶

---

pogajanjih in sklenitvi sporazumov: (a) na področju trgovine s kulturnimi in audio-vizualnimi storitvami, **kadar obstaja nevarnost, da bi ti sporazumi utegnili poseči v kulturno in jezikovno raznolikost Unije.**« (Poudarila M. J. T.)

⁸⁴ Do pojmov *berljivosti* in *razumljivosti* se na tem mestu ne bom dodatno opredeljevala, čeprav v istem odstavku poudarjajo tudi, da naj bi bili že predlogi aktov odprti za diskusijo na vseh ravneh – evropski, nacionalni in lokalni, v obliki, »dostopni (tudi) nejezikoslovcem in nediplomatom« (prim. prav tam). Morda bi morali zadnjo besedo zamenjati z »nepolitikom«, saj naj bi šlo za zagotavljanje transparentnosti (preglednosti) in demokracije.

⁸⁵ Znani so primeri najvišjih francoskih politikov, ki so zaradi protesta večkrat zapustili mednarodna srečanja, če Francozi na vodilnih mestih v mednarodnih ustanovah niso govorili francosko (npr. predsednik Jacques Chirac 23. 6. 2006 na vrhu voditeljev Evropske unije v Bruslju). Hkrati pa Francija namenja več kot odstotek svojega celotnega proračuna za promocijo (nekateri politiki to imenujejo celo »obrambo«) francoščine zunaj Francije.

⁸⁶ Slovaški zakon predvideva kar 5000 evrov kazni za tiste, ki s slovaškimi uradniki (policisti, učitelji, zdravstvenim osebjem ...) ne bodo govorili slovaško, zato so pripadniki madžarske manjšine (predstavljajo kar desetino vsega slovaškega prebi-

Ker je restriktivna in v kaznovanje usmerjena zakonska zaščita lahko tudi vprašljiva,⁸⁷ se mnoge države odločajo za spodbujanje svojega jezika in kulture (z njima pa tudi ali predvsem gospodarstva) s pomočjo kulturno-izobraževanih ustanov zunaj svojih meja.⁸⁸ Jezik je (še vedno) eden od pomembnih elementov identitete posameznika,⁸⁹ hkrati pa je tudi sredstvo, ki posamezniku sploh omogoči, da se vključi v družbo in se izraža.⁹⁰

1.6.1 Dogovorni sporazumevalni jezik

Jezik, ki sploh omogoča osebno identiteto, je prvi jezik vsakega govorca, torej jezik, v katerega smo rojeni (materni jezik), in v večkulturnih/večjezikovnih skupnostih še jezik okolja (če se uradni/večinski jezik države, kjer živimo, razlikuje od našega prvega), zato **dogovorni sporazumevalni jezik** (angl. *pivot language*) v osnovi ne zagotavlja tudi jezikovne identitete.

Izbira le enega jezika (izmed 23 uradnih) je torej uradno neaktualno vprašanje, saj bi odprava prevodov (prim. Prunč 2009: 326), ki so

---

valstva) to ocenili kot diskriminacijo. Več na <http://www.euractiv.com/en/culture/german-mep-slams-slovak-language-law/article-183982>.

⁸⁷ Na tem mestu je treba opozoriti na polemичne razprave ob sprejemanju Zakona o javni rabi slovenščine (ZJRS) in sploh pozneje pri sprejemanju *Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011* (ReNPJP0711).

⁸⁸ Npr. Avstrijski inštitut (Österreich Institut), British Council, Goethe Institut – primarno so te ustanove namenjene poučevanju jezika, dejansko pa uspešno posredujejo kulturo in še pomembneje, pomagajo gospodarstvu pri širjenju poznanstev, kar dejansko krepi (tudi) vpliv in rabo posameznega jezika.

⁸⁹ Kar je pokazala tudi kratka anketa med mlajšimi (povprečna starost je bila 35 let) slovenskimi diplomati. Na vprašanje *Kdo sem?* so odgovarjali najprej z regionalno pripadnostjo (npr. Korošec, Primorec ...), Slovenec in nato vedno tudi Evropejec, hkrati pa so vse identitete, razen evropske, povezali z jezikom okolja, iz katerega prihajajo. Kljub temu pa nacionalna identiteta ni več tako izrazita kot v preteklosti, kar lahko povežemo tudi z vse večjo globalizacijo, vključenostjo tako države kot posameznika v različne mednarodne povezave, (skoraj popolnoma) prostim pretokom delovne sile na eni strani in vsaj med Slovenci razmeroma težavnim izražanjem domoljubja na drugi, kar ugotavljajo tudi raziskovalci (npr. dr. Vladimir Prebilih v Odmevih na RTV Slovenija 22. 6. 2010).

⁹⁰ Pri pripravi doktorske disertacije sem se na različne evropske ustanove obračala v slovenščini in prejela tudi izčrpne odgovore v slovenščini, kar je moje delo seveda olajšalo.

namenjeni občevanju z državljani in so v glavnem objavljeni na spletnih straneh, dejansko za mnoge Evropejce (tako poslance parlamenta kot »navadne« državljane) pomenila (skoraj) nepremagljivo oviro pri sporazumevanju z evropskimi institucijami, ki omogočajo (ali naj bi vsaj to počele) vse »tesnejšo zvezo med narodi Evrope« (več o tem Smrkolj, predavanje 3. 11. 2009).⁹¹

Pravno prevajanje (prim. Accetto 2009: 291 in naslednje) v Evropski uniji večkrat tako pokaže vsebinska razhajanja med uradno enakovrednimi jezikovnimi različicami, kar vedno znova zahteva rešitev v interesu temeljnih načel pravne države, hkrati pa odpira vprašanje tistega jezika, ki bi ga lahko določili kot prvi jezik Evropske unije. Glede na razširjenost se tako (prehitro) sama od sebe ponuja angleščina,⁹² poleg nje še francoščina in nemščina (ki po številu osnutkov dokumentov, ki nastajajo v evropskih institucijah, vse bolj zaostajata), vendar se lahko zaradi tega zgodijo še večje vsebinske napake pri prevajanju. Tipi prevodov besedil v EU se med seboj namreč razlikujejo (prim. Prunč 2009: 326), saj gre za (1) prevode, namenjene vsem državljanom, objavljene (predvsem) na spletnih straneh, (2) prevode za notranje službe organov EU (kjer uporabljajo predvsem delovne jezike) in (3) pravne akte Skupnosti, kjer se kot prevajalska norma uveljavlja načelo ekvivalentnosti (o prevajalskih postopkih prim. še naslednje poglavje).

1.6.1.1 Težave

Tudi zaradi znatnih stroškov, ki nastajajo s prevajanjem in tolmačenjem,⁹³ se kljub politični odločitvi spodbujanja večjezičnosti vedno znova pojavljajo bolj ali manj uradno izražene zahteve, da naj se EU odloči za en uradni jezik, pri tem pa se omenja predvsem/tudi **esperanto**. Čeprav se

⁹¹ Predavanje je dostopno na http://www.laibach.diplo.de/Vertretung/laibach/sl/06/Alumni-Verein/Downloaddatei__Vortrag__Maja__Smrkolj__SVN,property=Daten.pdf.

⁹² Jasno je, da so za tolikšno širitev angleščine na področjih, ki so jih prej »tradicionalno zavzemali« drugi tuji jeziki, v vzhodni Evropi predvsem nemščina in ruščina, »krive« Združene države Amerike.

⁹³ Za prevajanje in tolmačenje je namenjenega samo en odstotek celotnega proračuna Evropske unije (v letu 2009 je to znašalo 1,5 milijarde evrov) oziroma petino stroškov za administracijo evropskih institucij.

zdi izbira esperanta demokratična do vseh narodov (in jezikov), saj (naj) bi imeli vsi enako zahtevno nalogo učenja in usvajanja tujega jezika, je to kljub vsemu nerealna in neprimerna zahteva, saj gre za umeten jezik, (večinoma) brez izdelane terminologije za (mnoga) področja, ki jih ureja pravo EU, in bi bili zato prevodi⁹⁴ še bolj nerazumljivi, dejansko pa bi bila lahko resno ogrožena pravna varnost posameznika, saj bi bilo pomanjkljivih in nepravilnih prevodov še več (o klečih pravnega prevajanja več Accetto 2009: 291–300).

Na raznih spletnih forumih⁹⁵ so se pojavile tudi zamisli, da bi moral biti skupni jezik EU **latinščina**, sicer mrtev jezik, vendar hkrati že nekoč evropska lingua franca, skupni jezik izobražencev, hkrati pa jezik, ki ga za svoje mednarodno sporazumevanje, poimenovanja, terminologije nasploh uporabljajo mnoge vede, med drugim tudi pravo.

---

⁹⁴ Utopično je pričakovati, da bi delovne jezike učinkovito zamenjal esperanto.

⁹⁵ V znanstveni literaturi ta možnost ni resneje razdelana, se pa pojavlja na več spletnih forumih, v blogih, npr. <http://latinmaxims.com/europeans-should-latin-become-the-common-language-of-europe.html> ali <http://www.facebook.com/topic.php?uid=6239163422&topic=4529>.

2

TEORIJE PREVAJANJA IN STROKOVNA BESEDILA

Osnovno vprašanje, ki se zastavlja ob vsakokratnem prevajanju, je, kako zvest mora prevajalec ostati izvirniku, ali mora prenesti samo sporočilo ali tudi obliko, in kako lahko čim bolj zvesto v ciljni jezik prenese tudi obliko, ne da bi pri tem zaradi prevelikih odklonov od pričakovanega⁹⁶ povzročil nesporazum pri naslovniku. Kakšen naj bi bil torej popoln prevod strokovnega (zakonskega) besedila ali kakšen mora biti njegov najboljši približek? Zastavljeno vprašanje postane še pomembnejše zato, ker pravni red Evropske unije nastaja v enem (ali več) delovnih jezikih in se šele nato prevaja v vse uradne jezike.

Delovni jeziki EU so (predvsem) angleščina, francoščina in nemščina, čeprav so po Uredbi Sveta 1/1958 vsi uradni jeziki hkrati tudi delovni jeziki evropskih institucij.

---

⁹⁶ Zvestoba izvirniku in pričakovano se lahko razlikujeta tako glede besednega reda kot oblikovanja misli s primernim številom odvisnikov. Besedila zakonov, uredb, odlokov, direktiv in drugih podobnih besedilnih vrst, ki nastajajo v okviru pravnege reda Evropske unije so zaradi izhodiščne večjezičnosti sploh pravi primer za to.

2.1 PREVAJANJE ALI PRESTAVLJANJE?

Prevajanje (nem. *Übersetzen*) je prestavljanje⁹⁷ (nem. *Umsetzen*) izbranega besedila v drug jezik. Definicija je zelo ohlapna in je pravzaprav edino, kar združuje mnoge teorije, ki jih je Radegundis Stolze predstavila v svoji knjigi *Übersetzungstheorien*. Vsaka od teorij namreč namenja pozornost samo enemu od dejavnikov⁹⁸ v procesu prevajanja. Prunč (2007b) dosledno uporablja izraz *Translationswissenschaft* za vedo o prevajanju, prevodoslovje (sam sloveni izraz kot *translatologija*), prevod imenuje *translacija*.

Prevodoslovje dolgo časa ni bilo priznano kot samostojna znanost, saj je bilo razumljeno kot izrazito uporabna dejavnost (šlo naj bi samo za postopek *prevajanja*), ki nima (in ne potrebuje) teoretične podlage. S širjenjem obsega prevedenih besedil in uporabo različnih znanj z več področij (tako jezikoslovja, literarne vede in zgodovine kot tudi filozofije in drugih), se je povečeval obseg teoretičnih razmišljanj in praktičnih napotkov za učinkovito prevajanje. Še vedno pa velja, da je v primerjavi z drugimi znanostmi veliko bolj povezana s prakso (in tudi do neke mere neposredno odvisna od nje).

Nike Kocjančič Pokorn v monografiji *Misliti prevod* (2003) govori o **teorijah prevajanja**⁹⁹ in s prevodi nekaterih najbolj znanih¹⁰⁰ esejev in

⁹⁷ V 19. stoletju se je na Slovenskem za prevajanje dejansko uporabljal kalk *prestavljanje*. V *Kmečkih in rokodelskih novicah* je bil 6. junija 1849 objavljen članek z naslovom *Kakó naj bi se postave in druge oznanila v slovenski jezik prestavljale, da bo prav*. (Povzeto po Orožen, referat ob 100-letnici Miklošičeve smrti, predstavljen 25. 6. 1991 v Orožen, 1996, 232.)

⁹⁸ Dejavniki prevajanja se v posameznih podrobnostih med različnimi avtorji razlikujejo, večina teorij pa med dejavnike prevajanja vključuje besedilo, okoliščine in namen prevajanja, šele sodobnejše teorije so zajele tudi pojem kultura prevajanja, ki zajema tudi »socialno polje prevajalske dejavnosti«, v katerega so vključeni prevajalci, avtorji, založniki in bralci. Prim. Prunč 2007b, 55.

⁹⁹ Prevajanje imenuje tudi »skrivnostno in nedognano *prenašanje* in *ustvarjanje* pomena«. (Prim. Kocjančič Pokorn 2003, 15.)

¹⁰⁰ Prevedeni so eseji in razprave Cicera, svetega Hieronima, Martina Luthra, Friedricha Schleiermacherja, ki predstavljajo pogled na prevajanje v zgodovini, Walterja Benjamin, Hansa-Georga Gadamerja in Georgea Steinerja kot predstavnikov hermenevtične smeri, strukturalistični pogled predstavlja razprava Romana Jakobsona, dekonstrukcijo pa Jacques Derrida. V tretjem delu so predstavljene razprave teoretikov, ki so prevajanje, njegov namen in cilj, usmerili v družbo, tako lahko beremo Eugena A. Nida in Charlesa R. Taberja, Hansa J. Vermeerja in njegovo te-

razprav o prevajanju uvaja slovensko izrazoslovje za različne prevajalske smeri, ki so se izoblikovale skozi čas. V splošni rabi¹⁰¹ in manj strokovnih besedilih se še vedno uporablja beseda *prevajalstvo* kot nadpomenka za vedo in samo dejavnost.

2.1.1 Uporabljeni termini

Poleg samega poimenovanja vede o prevajanju, se v zadnjih letih¹⁰² uporablja tudi kar nekaj različnih terminov za poimenovanje pojavov, lastnosti in dejavnikov, ki vplivajo na prevajalski proces. Navajam termine, ki jih bom uporabljala v nadaljevanju:

- *izhodiščni jezik* (IJ)¹⁰³ – jezik, iz katerega prevajamo;
- *ciljni jezik* (CJ) – jezik, v katerega prevajamo;
- *izhodiščno besedilo* (IB)¹⁰⁴ – predmet prevajanja;
- *ciljno besedilo* (CB)¹⁰⁵ – prevod, rezultat prevajanja;
- *izhodiščni termin*¹⁰⁶ (IT);
- *ciljni termin*¹⁰⁷ (CT).

---

orijo skoposa, polisistemske teorijo Itamarja Even-Zoharja, prevodne norme Gideon Tourya, ter razprave Andréja Lefevera in Susan Bassnett, Mary Snell-Hornby, Mahasweta Sengupta, Luise von Flotow in Lawrenca Venutija. Knjiga je ustalila rabo terminov, ki se uporabljajo v prevodoslovni literaturi.

¹⁰¹ Primeri iz korpusa *FidaPLUS* potrjujejo, da raba lexkema *prevajati* prevladuje v prvem pomenu tega gesla v SSKJ 1. *izraziti, podajati pisano ali govorjeno besedilo enega jezika z jezikovnimi sredstvi drugega jezika*; druga dva pomena (2. *knjiž., v zvezi z v delati, da kaj nastopa, se pojavlja v drugačni obliki* in 3. *delati, povzročati, da kaj kam pride*) sta v korpusu prisotna v veliko manjši meri.

¹⁰² Z ustanovitvijo Oddelka za prevajalstvo in tolmačenje na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani se je ustalilo tudi slovensko prevodoslovno izrazje.

¹⁰³ Toporišič v ESJ govori o *izhodnem jeziku*. (Geslo **prevájati** -am nedov. *Tvarino, ubesedeno v enem jeziku, podati na podlagi ubeseditve v drugem. Pravimo, da iz enega jezika prelagamo v drugega, npr. iz nemščine v slovenščino. Jezik, iz katerega prevajamo, imenujemo izhodni jezik, tistega, v katerega prevajamo, pa ciljnega.*

¹⁰⁴ Pri Prunču *Ausgangstext* (Prunč 2007b, 10), termin uporablja tudi Vesna Nedelko v svojem magisteriju (prim. Nedelko 2006). Peter Newmark pa omenja samo *izhodiščni* in *ciljni* jezik. Nekatere teorije govorijo o *izvirniku* (Prim. npr. v Kocjančič Pokorn 2003, 154).

¹⁰⁵ Pri Prunču *Zieltext* (Prunč 2007b, 10).

¹⁰⁶ Prim. Stolze 1999, 30 id.

¹⁰⁷ Pristop, ki ga uporabljam, je za prevajanje frazemov v literarnih besedilih predstavila Vesna Nedelko v svojem magistrskem delu in je ciljno usmerjen v iskanje najprimernejših izraznih možnosti za prenos sporočila med dvema ali več jeziki.

Drugi pojmi (prim. Newmark 2000: 21 id.), kot so:

- *pisec* (tudi *avtor*, *tvorec*),
- *naslovník* (tudi *bralec*, *sprejemnik*),
- *pravila IJ in CJ*,
- *okolje in tradicija IJ in CJ* ter
- *kultura IJ in CJ*,

so pri prevajanju strokovnih besedil manj pomembni, saj so (oziroma naj bi bila) strokovna besedila glede na svojo funkcijo, torej vlogo, ki jo imajo, in lastnosti celotne zvrsti manj odvisna od zgoraj naštetih dejavnikov. Da to ne drži v celoti, kaže že sama delitev¹⁰⁸ znotraj strokovne zvrsti, ki temelji na različnih lastnostih besedil (jezika) glede na naslovníka (in tudi tvorca). Ob tem se je treba zavedati, da je nastajanje strokovnih izrazov povezano tako s kulturo v IJ kot CJ. Prevajanje (pravnih) terminov (torej zgolj »prebesedenje«) v jezik, ki nekega (v našem primeru pravnega) koncepta (še) ne pozna, je lahko zavajajoče in predvsem neuspešno.¹⁰⁹

Pri definiciji prevajanja kot načina, kako prenesti sporočilo iz enega jezika v drugega, hitro naletimo na dve skrajnosti: pri prvi prevajalec popolnoma sledi IB (predvsem na besedni, vendar tudi na skladenski in celo kulturni ravni), pri drugi pa prevajalec IB »prilagaja« do te mere, da je popolnoma (ne nazadnje tudi kulturno) prilagojeno CJ. Dosledno sledenje IB je na več mestih¹¹⁰ poimenovano tudi kot »suženjsko«, kar razkriva

¹⁰⁸ Strokovni jezik se po Toporišičevi *Slovenski slovnici* (četrtta, prenovljena izdaja je izšla leta 2000, v nadaljevanju SS) deli na *praktičnostrokovni*, *znanstveni* in *navadni strokovni* (*poljudnoznanstveni*) jezik. France Novak uvaja tudi dodatno zvrst, ki je v SS Toporišič še ne omenja, in sicer *uradovalni jezik* (oziroma *poslovni in uradovalni jezik*), gre za funkcijsko zvrst knjižnega jezika, ki se uporablja na vseh področjih, kjer človek javno deluje. Ta zvrst zajema besedila, ki so tradicionalno (od Toporišičeve SS) sodila tako v *praktično-sporazumevalno* kot *strokovno* ali tudi *publicistično zvrst*, uvaja pa novo merilo javnosti, dostopnosti, splošnosti in s tem tudi drugačne značilnosti in zahteve (večja razumljivost).

¹⁰⁹ Npr. prevod angleškega termina *double hat*, ki je bil v znanstvenem članku preveden kot *dvojno oklobučenje*, šlo pa naj bi za dvojne pristojnosti na položaju ministra EU za zunanje odnose (prim. Vatovec 2004, 243). Tako se je zgodilo tudi pri prevajanju izrazov, ki so se uporabljali v političnem sistemu nekdanje Jugoslavije, v angleščino, kjer zaradi drugačnega pravnega sistema nekaterih konceptov enostavno niso poznali in zato zanje tudi niso imeli ustreznih besed. (Tomaž Longyka večkrat na Lingvističnem krožku, npr. 16. 5. 2007).

¹¹⁰ Tako npr. Jože Toporišič v ESJ v geslu **prevajalec**: *Neke vrste patvorec besedila, ker sam ne izbira tvarine, ki jo ubeseduje, temveč jo že urejeno vzpostavlja iz besedila v*

tudi vrednostno¹¹¹ sodbo o načinu prevajanja. Slovenske definicije (npr. Schlamberger Brezar 2005: 122) izpostavljajo predvsem **kulturo prevajanja** in končnega naslovnika, čigar (pred)znanje je odločujoče za razumevanje sporočila sploh, ne le prevedenih besedil. Erich Prunč (2007b: 53 id.) opozarja, da se je prevodoslovje (pre)dolgo časa ukvarjalo samo s preskriptivnim pojmovanjem ekvivalence, ki naj bi edina zagotavljala prevodno kakovost, zanemarjalo pa je tako jezikovno kot sociokulturno asimetrijo, saj naslovník besedilo vedno sprejema tudi na podlagi svojih dosedanjih sociokulturnih izkušenj in tako popolne enakosti (kljub vedno večji globalizaciji) med jeziki ni in ne more biti.

2.2 PREVAJANJE SKOZI ČAS

Dvojnost¹¹² med dobesednim in sporočilnim prevajanjem oziroma med zvestobo in svobodo, se je pojavila že v rimskih časih, ko so želeli prevajalci obogatiti latinski jezik. Prevajanje verskih besedil je bilo poleg znanstvenih in uradni(ški)h¹¹³ besedil najpomembnejše (prim. Stolze 2001: 15 id.). O pomenu prevajalcev je že Johann Wolfgang von Goethe v svojem pismu¹¹⁴ Thomasu Carlylu, 20. julija 1827, zapisal:

»Kdor razume in preučuje nemški jezik, se je znašel na tržnici, kjer vsi narodi ponujajo svoje blago, igra tolmača, pri čemer bogati samega sebe. Tako moramo gledati na vsakega prevajalca, ki se trudi kot posredovalec v splošni umski trgovini in sebe vključuje v posel. Kajti, karkoli že ljudje govorijo o nezadostnosti prevajanja, je in ostaja eden od najpomembnejših in najbolj cenjenih poslov na svetu.« (Prevedla M. J. T.)

---

tujem jeziku (ali v drugi socialni zvrsti istega jezika) in jo tako rekoč preubeseduje v ciljnem jeziku. Posebno v malih jezikovnih skupnostih dostikrat prvi ubesedujejo določene stvarine v danem jeziku; v tem pogledu so lahko ovira za pristno poimenovanje stvari, posebno, če prevajajo suženjsko, tj. sledeč bolj danostim izvirnega kakor zakonitostim ciljnega jezika (zlasti pri strokovnih besedilih), poudarila M. J. T.

¹¹¹ Zato je zanimiva zelo nevtralna razlaga gesla *kalk* v SSKJ: *lingv. beseda ali besedna zveza, prevedena iz drugega jezika.*

¹¹² Pregled je povzet po Stolze (2001 in 1999), Kocjančič Pokorn (2003) in Prunč (2007a).

¹¹³ V enem od egipčanskih grobov so našli tudi podobo prevajalca. Slika kaže prevajalca, ki je obrnjen k dvakrat večjemu faraonovemu namestniku, od katerega sprejema navodila, na naslednji sliki pa tujcu tolmači sporočilo. V starem Egiptu so imeli prevajalci tudi visok državniški položaj. Prim. Kurz 1986, 73.

¹¹⁴ Citat povzet po Snell-Hornby v Stolze 2001, 17.

2.2.1 Antika

Grška in rimska antika sta prevajanje še bolj izkoristili za posredovanje znanj in tudi političnega vpliva. Pojavila so se prva navodila, kako prevajati besedilo. Cicero je svojim učencem zabičal, da naj ne posnemajo »suženjsko« izvirnih prvin (tujega jezika), temveč naj poslušalce nagovarjajo s samozavestjo govornikov. Zahteval je točnost na besedni/terminološki ravni, na drugih ravneh je dovoljeval večja odstopanja.¹¹⁵ Izjemen vpliv na prevajanje besedil vseh vrst je imelo prevajanje Svetega pisma, od koder tudi izvira pojem »svetega izvirnika«. Prevajalci so skušali čim bolj verodostojno predstaviti izvirnik, uporabljali so ista jezikovna sredstva in pri tem naleteli na »leksikalne vrzeli, semantične dvojnosti, raznolike jezikovne sisteme, neprevedljive frazeme, podobe, metafore, metrične posebnosti in zahteve, mesta, ki so zahtevala dodatna pojasnila« (prim. Seele 1995: 17), torej na še vedno aktualna vprašanja¹¹⁶ za današnje prevajalce.

2.2.2 Od antike do 19. stoletja

Srednji vek, ki združuje časovno obdobje od razpada rimskega imperija do renesanse, se v prevajalstvu začne s Hieronimovim latinskim prevodom Svetega pisma, t. i. Vulgate, ki jo je Cerkev uporabljala več stoletij. Njegovo prevajalsko izhodišče je bila **popolna zvestoba** izvirniku, celo do te mere, da je besedilo na več mestih nerazumljivo (prim. Prunč 2007b: 294). Tak način prevajanja je sprožil obširne razprave,

¹¹⁵ Prim. Cic. De fin 3, 15 – *De optimo genere oratorum* 5, 14. Prim. tudi Stolze 2001, 18. Kocjančič Pokorn (2003, 18) opozarja, da Cicero le na redkih mestih spregovori o prevajanju, vendar so se prav zaradi zavračanja dobesednega prevoda nanj sklicevali Hieronim in drugi, ki so zagovarjali slogovno preoblikovanje v prid ciljnega jezika.

¹¹⁶ Prunč (2007b, 29 id.) predstavlja razmere, ki so vladale v nemško govorečem prostoru v drugi polovici 20. stoletja, ko so verjeli, da simetrija med jeziki obstaja in je treba v konkretnem prevodu rešiti le morebitno večpomenskost leksema (prevodne enote), torej razdvoumiti CB. Kako napačne so predstave o simetriji, se je pokazalo s prvimi strojnimi prevodi, ko so računalniki za prevode izbirali »najverjetnejše« (največkrat statistično najpogostejše) pomene besed in so nastajala nesmiselna besedila.

kako »zvesta naj bo zvestoba izvirniku«,¹¹⁷ in da se prevajalec ne glede na pomembnost in izjemnost besedila ne more povsem oddaljiti od kulture in družbe, v kateri živi.

V času reformacije je Martin Luther s tezo, da naj vsakdo časti Boga v svojem jeziku, sprožil pravi val prevajanja »svetega izvirnika« v mnoge jezike, med drugim tudi slovenščino.¹¹⁸ V svoji *Okrožnici o prevajanju* (nav. po Kocjančič Pokorn 2003: 47 id.) je zapisal, da si je z »dodajanjem besed« prizadeval besedilo podati v »čisti in jasni nemščini«, čeprav je včasih za eno samo besedo porabil tudi štirinajst dni in več. Na prevajanje strokovnih besedil je v drugi polovici 18. stoletja vplival tudi Wilhelm von Humboldt (1767–1835), ki je trdil, da je jezik neločljiva narodova sestavina, torej izrazna oblika narodovega duha in zato ni povsem »prenosljiva« v drug jezik, je le njen približek.¹¹⁹ V 19. stoletju je Friedrich Schleiermacher (1768–1834) neliterarno prevajanje poimenoval »mehanski posel, ki ga pri zmernem poznavanju jezika lahko opravlja vsakdo«. Edino literarno prevajanje naj bi bilo vredno teoretičnega razmisleka o procesu in delu. Izrazje je razdelil v dve skupini, v skupino dobesedno prevedljivih izrazov in v skupino izrazov, ki opisujejo čustva, predstave, vtise in se s svojim razvojem spreminjajo skozi čas. Z njo narod izraža svojega duha.¹²⁰ Oblikoval je dve metodi: po prvi naj bi prevod imel vse značilnosti naravnega jezika (prevod v slovenščino naj bi bil tako besedilo, kakršno bi napisal rojeni govorec slovenščine), z drugo metodo pa naj bi prevajalec zavestno ohranjal vse

¹¹⁷ Prim. Prunč 2007b, 293 id.: »Popolna zvestoba je tudi predpostavljala, da je prevajanje enostaven proces, ki se ga lahko loti vsakdo, ki do neke mere obvlada jezik in uporablja slovar. Ta poenostavljena podoba prevajalskega procesa je delovala negativno na same prevajalce. Neizpolnjevanje zahtev po popolni enakosti (ekvivalenci) je prevajalca obremenila z »večnim občutkom krivde.« (Prevedla M. J. T.)

¹¹⁸ Prevodi slovenskih protestantov, začeni s Primožem Trubarjem, so se že naslanjali (tudi) na nemške različice prevedenih besedil. V času romantike je v vsej Evropi prevladovalo mišljenje, da popoln prevod ni mogoč. Prevajanje svetih besedil je ostal (pre)trd oreh, saj se ta besedila niso mogla otresti nedotakljivosti in s tem seveda neprevedljivosti.

¹¹⁹ Ta miselnost je vplivala celo na slovarske definicije in tudi Brockhausova enciklopedija (*Brockhaus-Wissen* 2004) pri geslu *prevajanje* navaja, da je prevajanje le poskus ustvarjanja novega izvirnika.

¹²⁰ Pojem narodnega ali narodovega duha je zelo obsežen in ga romantiki uporabljajo za vse, kar združuje lastnosti večje skupine ljudi, torej gre nekako za duševno podobo prototipičnega govornika, kakor ga v 20. stoletju poimenujejo teoretiki kognitivnega jezikoslovja.

značilnosti izhodiščnega jezika in s tem prevod sicer »odtujil« ciljnemu, vendar naj bi bil bolj ustrezen (prim. tudi Kocjančič Pokorn 2003: 52) za prevajanje »pomembnejših« (torej znanstvenih in umetnostih) besedil, z novimi izrazi pa bi se bogatil tudi ciljni jezik.¹²¹

2.2.3 20. stoletje

J. Leo Weisgerber (1899–1985) v Nemčiji in Benjamin Lee Whorf (1897–1941) v ZDA sta raziskovala vsebino jezika, predvsem predstave, ki jih imajo govorniki ob posamezni besedi. Izrecno sta poudarila, da za vsak izraz ni popolne ustreznice v drugem jeziku.¹²²

Hans Georg Gadamer (1900–2002) je razvil t. i. sistem filozofske hermenevtike (nav. po Kocjančič Pokorn 2003: 78 id.), v katerem je jeziku namenil poseben položaj. Jezik postane poleg sredstva razumevanja tudi pogled na svet in izkustvo sveta, univerzalni medij hermenevtičnega izkustva. Ugotavlja, da je prevajalec obenem tudi interpret in ne glede na hoteno zvestobo izvirniku bo prevajalec vedno poudaril neko potezo izvirnika in prevod tako oddaljil od njega.¹²³ Smisel besedila se tako v povezavi s prevajalcem vedno dopolnjuje, najbolj osnovni smisel pa se ohrani. Hermenevtični pristop k razmišljanju so mnogi teoretiki pozdravljali tudi zato, ker se je otesel strukturalistične ujetosti iskanja ekvivalentnih prevodnih ustreznic. V osemdesetih letih je Fritz Paepcke (1916–1990) (prim. Prunč 2007a: 113 id.) v duhu Gada-

¹²¹ Kar naj bi bil edini pravi pristop za prevajanje pravnih besedil v nemških teorijah prevajanja (Stolze 1999, Krings 1988), na drugi strani pa slovenski pravniki (npr. Janez Kranjc – konzultacije, 3. 11. 2008) opozarjajo, da mora biti novo strokovno izrazje podprto s koncepti, kar pomeni, da zgolj množenje izrazja še ne pomeni uspešnega dodajanja novih terminov.

¹²² Težave nastanejo predvsem pri kulturno pogojenih leksemih, kakršno je poimenovanje barv snega pri Eskimih, angleška ali indijska poimenovanja predstavnikov družbenih slojev, različne konotacije, ki jih Nemcu ali Francozu vzbudi beseda delikatesa, v pravu pa vsekakor tudi pristojnosti, ki jih ima posamezni šef države glede na družbeno ureditev v neki državi (npr. predsedniške ali parlamentarne demokracije ter parlamentarne monarhije – kakšna pooblastila in odgovornosti imata predsednik države ali predsednik vlade – kljub istemu poimenovanju pojma nista prekrivna).

¹²³ Tako npr. prevajanje angl. besede *product* v slovenščini na področju kmetijstva kot *proizvod*, na področju trgovine pa *izdelek*.

merjeve hermenevtične misli še poudaril smisel besedila in ga postavil pred informativnost.¹²⁴ Za Radegundis Stolze je prevajanje ustvarjanje smiselne skladnosti med izvirnikom in prevodom, pri tem pa poudarja ozaveščanje prevajalskega procesa. Če je prevajalec sposoben kritično razmišljati o svojem prevajanju, se lahko oddalji od »spon izvirne ubeseditve« in ustvari ciljno usmerjeni jezikovno koherentni prevod, kar velja tudi za prevajanje strokovnih besedil, saj mora prevajalec upoštevati kulturne posebnosti CJ.¹²⁵

Roman Jakobson (1896–1982) je težave prevajanja označil z oksimoronom *equivalence in difference* (sl. enakost v raznolikosti) (več Prunč 2007a: 31 id.). Sam razlikuje med **znotrajjezikovnim** (*prebese-denje* – angl. *rewording*, torej razlaganje jezikovnih znakov z drugimi znaki istega jezika),¹²⁶ **medjezikovnim** (*pravi prevod* – angl. *translation proper* – razlaganje jezikovnih znakov z znaki drugega jezika)¹²⁷ in **medznakovnim prevodom** (tudi *pretvorba* – angl. *transmutation*, ki je razlaganje jezikovnih znakov z znaki nejezikovnega sistema).¹²⁸ Ob tem je opozoril, da je npr. pri šalah in pesništvu tudi oblika nosilka pomena in je zato prevedljivost vprašljiva.¹²⁹ Prevajanje je torej iskanje ustre-

¹²⁴ Paepcke kot prevodno enoto določi celo besedilo (in ne le posameznih besed, besednih zvez ali stavkov). V besedilu je najpomembnejša njihova neponovljivost (in ne ponovljivi deli). Slednje je v popolnem nasprotju tudi s konceptom razvoja prevajalskih orodij in strojnega prevajanja, saj naj bi ti pripomočki olajšali prevajalcu delo pri enakih/podobnih delih. (Prim. Prunč 2007a, 114 in Kocjančič Pokorn 2003, 81–83).

¹²⁵ Prim. Stolze 1999, 23, kjer posebej izpostavi pomen t. i. *kulturemov*, tj. kulturnih prvin, ki jih mora prevajalec strokovnega besedila poleg upoštevanja besedilnih vrst, besedila, sintagem, stavkov, leksemov, oblikoslovnih morfemov in fonemov nujno upoštevati. Tako je, denimo, pogojena stilna (ne)zaznamovanost izraza *deželni jezik* (v nekdanji Avstro-Ogrski termin in danes (neuradna) oznaka neke socialne zvrsti slovenščine, zato pa obstaja potencialna odprtost za širjenje koncepta *pokrajinskega jezika*).

¹²⁶ Npr. razlaga besede ali sporočila, slovarska definicija, vendar opozarja, da prave in popolne sinonimnosti ni.

¹²⁷ Jakobson (cit. po Prunč 2007a, 31) ga imenuje tudi *dejansko prevajanje*.

¹²⁸ Hieroglifi, upodabljanje, tudi piktogrami, prometni znaki, vendar tudi priredbe besedil za gledališče (prim. Kocjančič Pokorn 2003, 101).

¹²⁹ Podobno se zgodi tudi s prevajanjem tujejezičnih besednih zvez, ki so v rabi med pravniki in v pravniških znanstvenih besedilih. Od uveljavljenih latinskih rekov, ki implicirajo (zgodovinsko) uveljavljenost nekega načela (npr. *de lege lata*) do sodobnih angleških aktualizmov, ki preko poljudnoznanstvene in publicistične zvrsti prehajajo v znanstveno (npr. *rent-a-judge* v *Pravni praksi*, št. 40–41, 17. oktober

znice označevalcu izhodiščnega jezika v označencu ciljnega jezika, saj je vsebina ista, tisto, kar je bilo mišljeno, kar se ne spremeni. V Jakobsonov model sporočanja se je pri prevajanju vsilil še en dejavnik, torej prevajalec kot vmesnik, ki tvori novi izvornik, kar proces enkodiranja in dekodiranja podvoji.

Teorija o tretjem v primeri je podkrepila težnje, da je vse prevedljivo, prav tako pa naj bi, po mnenju Wernerja Kollerja (1942–) obstajal tvorbeni prevodni model, pri katerem ima semantični del znaka prednost, z isto nanašalnico pa olajša iskanje glasovne in končne pisne predstavitve.

Od pomembnih teoretikov moramo omeniti še Jacquesa Derridaja (1931–2004) in teorijo dekonstrukcije. Skupaj s Paulom de Manom (1919–1983) sta poiskala »neprevedljivi ostanek« in ga postavila v ospredje. Predpostavila sta, da prevajalec razume pomen besedila, pozna njegovo bistvo in ga lahko tudi prevaja. Sposobnost za prevajanje izvira iz jezikovnega znanja in poznavanja izkušeni tradicije »prestavljanja«, da ima jezikovni znak vedno isti pomen. Razumevanje je možno, če je prisotna volja za razumevanje (prim. Stolze 2001: 36 id.). Beseda je nosilec pomena in prevaja smisel v celoto.¹³⁰ Pri tem nastopi dekonstrukcija. Besedila naj bi po Nietzscheju nikoli ne mogla imeti zgolj enega samega pomena. Slednje velja predvsem za pisna in ne toliko za govorjena besedila, kjer govorec z drugimi nejezikovnimi in parajezikovnimi znaki natančneje določi pomen. Pisna besedila so večpomenska in se spreminjajo vsakokrat, ko se spreminjajo okoliščine, v katerih jih beremo. Pri tem nastane neulovljiv premik pomena.¹³¹ Derrida je to poimenoval *différance*, noben pomen besedila ni točno določen, ker se razumevanje jezikovnih znakov spreminja in vsak avtor (prevajalec) odkrije nov pomen. Pomeni besed postanejo razpršeni, kar je Derrida poimenoval *diseminacija*. Besede sčasoma z rabo dobivajo nove odtenke pomenov in nikoli ne pomenijo samo

---

2008, 27/862–863, 8). Za latinske primerjaj tudi Jemec Tomazin 2007, 128–133. Več v poglavju *Razvoj slovenske pravne terminologije*.

¹³⁰ V teoriji prava ta pristop zanikajo (ali ga nadgradijo) s t. i. *razlagami pravnege pravila*, saj poznajo jezikovno (tudi gramatikalno v pomenu dobesedno), logično, sistematično, zgodovinsko in funkcionalno (ali teleološko, tudi namensko) razlago.

¹³¹ Ali tudi resničnosti iz enega jezika v drugega, saj naj bi v jeziku ne obstajalo nikakršno jedro, čisti pomen ali globoka struktura. Istost med označevalcem in označencem nikoli ne obstaja kot nekaj stalnega, ujemljivega in spoznanega (prim. Kocjančič Pokorn 2003, 113).

tistega, kar so pomenile v začetku, njihov pomen je »neodločljiv« (frc. *indécidable*).¹³² Dekonstruktivisti se ukvarjajo predvsem z ovirami, na katere naletijo prevajalci. Kljub temu nasprotujejo prevelikemu potujevanju jezika, ker ne vodi v tehtne premisleke, ampak ovira delo. Derrida pokaže tudi na nejasnost pri določitvi prevoda s stališča izvirnosti pri pravnih vidikih prevajanja, saj naj bi bila po njegovem vsaka pogodba ali sporazum že tudi prevodni sporazum. Opozarja namreč, da dve osebi, tudi če »na videz« govorita isti jezik, vsaka po svoje pristaneta na tisto, kar je zapisano, saj razumevanje pri dveh posameznikih ni nikoli popolnoma prekrivno (prim. Kocjančič Pokorn 2003: 115).

2.3 SODOBNE TEORIJE PREVAJANJA

2.3.1 Otto Kade in translacija

Otto Kade (1927–1980) je leta 1963 za prevajanje začel uporabljati izraz *translacija*, torej *premik*, in tudi terminološko nakazal na poseben proces, ki nastaja ob upovedovanju istega besedila v drugem jeziku. Prevajanje in tolmačenje je leta 1980 poimenoval *jezikovno posredovanje* (nem. *Sprachmittlung*, prim. Kade 1980 in Prunč 2007a: 9–11). Najpomembnejše merilo za posredovanje je vsakokratna sporazumevalna situacija, ki določa možno/nujno ujemanje ali dopustno neujemanje informacijskih sestavin sporočila.¹³³ Sporazumevalne okoliščine naj bi tudi pripomogle, da

¹³² Dekonstrukcija je še pomembnejši pristop pri prevajanju literarnih besedil, kjer so »nejasna mesta«, kakor jih imenuje Derrida, pogostejša. Tudi sobesedilo ne zagotavlja večje jasnosti, ampak lahko dvoumnost še povečuje. Večpomenske torej niso samo slovarsko dokazane besede s celotnim pomenskim poljem (čeprav jih naslovnik tako prepozna), temveč večpomenskost ustvarja vsaka zapisana beseda.

¹³³ »Die KS [Kommunikationssituation] in der ZVK [zweisprachig vermittelten Kommunikation] ist deshalb das objektive Kriterium, von dem aus der Grad der möglichen und/oder notwendigen Übereinstimmung bzw. Der zulässigen Nichtübereinstimmung von IKK (Informationskomponenten des Kommunikats) des ZS- [zielsprachigen] Textes gegenüber dem QS- [quellensprachigen] Text bestimmt werden kann. In beiden Fällen wirkt das »Spannungsfeld zwischen Originalbezogenheit und Empfängergerichtetheit«, jedoch haben die beiden Pole dieses Spannungsfeldes einen unterschiedlichen Stellenwert. Bei der Translation hat die Originalbezogenheit das Primat /.../, beim ad. Ütr. [adaptiven Übertragen] hingegen die Empfängergerichtet-

bi bil prevod en sam, brez različic ob ponovnem prevajanju,¹³⁴ saj naj bi ravno okoliščine zagotavljale dodaten premislek in upoštevanje različnih pomenov. Ker na jezikovno asimetrijo vplivajo sociokulturni, ideološki in poetološki dejavniki in ker je ponovno pisanje nekega tujega besedila v ciljni kulturi vedno manipulacija v službi moči (prim. Prunč 2007b: 54 id.), je treba definicijo izraza *translacija* razširiti, saj zgolj izpolnjevanje ekvivalenčnega kriterija ni več dovolj. Po Prunču mora translacija zajemati naslednje štiri dejavnike: konvencionaliziranost, medjezikovnost, posrednost in interaktivnost. Kade (cit. po Stolze 2001: 59–62) omenja še potencialna ujemanja, ki so mogoča med besedjem posameznih jezikov preko tretjega v primeri, pomena ali vsebine:

- popolna ekvivalenca¹³⁵ (en izraz¹³⁶ IJ ustreza enemu izrazu CJ),
- izbirna ekvivalenca¹³⁷ (en izraz IJ ustreza več izrazom CJ),
- približna ekvivalenca¹³⁸ (en izraz IJ ustreza le delu izraza CJ),
- ničta ekvivalenca¹³⁹ (ni ustreznega izraza v CJ).

---

heit /.../. Zwischen diesen beiden Polen, die infolge der Unkenntnis der objektiven Zusammenhänge den Streit um die »wörtliche« bzw. »genaue« oder »freie« Übersetzung lange Zeit nicht lösbar erscheinen ließen, bewegte sich in der langen Geschichte des Übersetzens der empirische Übersetzungsbegriff. (Kade 1980, 122; 158).

¹³⁴ Nastal je posodobljeni sporazumevalni model, pri katerem govorimo o procesu enkodiranja (tvorec sporočila) in dekodiranja (naslovnik). Ta teorija je bistveno presegla prejšnje, saj je poleg tretjega pomembnega dejavnika v procesu sporazumevanja (sporočila) ter kanala (motnje) in koda, vsebovala še pragmatični pomen, ki je odvisen od okoliščin.

¹³⁵ Nem. *totale Äquivalenz*. O izrazu *ekvivalenca* in slovenskih terminoloških različicah, ki se pojavljajo (*enakovrednost*, *enakost*, *ustrezniskost*, *ustrezanje in ustreznost*), je obširno pisala Vesna Nedelko v svoji magistrski nalogi. Večina slovenskih avtorjev uporablja termin *ekvivalenca*, V. Nedelko pa tudi opozarja, da razmerje med izrazi *ekvivalenca* – *enakovrednost* – *ustreznost* ni sopomensko, saj je ekvivalenca nadrejeni pojem, ki obsega tako enakovrednost kot ustreznost. Izraz enakovrednost bi se po mnenju V. Nedelko nanašal na slovar (npr. ekvivalenčna razmerja med frazemi na jezikovnosistemski – slovarski – ravni), ustreznost pa na besedilo (kljub ničti ekvivalenci med izhodiščnim frazemom in ciljnim frazemom v slovenščini je v besedilu lahko dosežena delna ekvivalenca, saj gre za iskanje ustreznih frazeoloških ekvivalentov). Prim. Nedelko 2006, 148–163. V terminologiji prave ničte ekvivalence ni, saj je treba najti rešitev, ki omogoča razumevanje besedila.

¹³⁶ *Izraz* uporabljam kot širšo jezikovno enoto, ne samo beseda ali leksem, temveč tudi del povedi ali celo besedila.

¹³⁷ Nem. *fakultative Äquivalenz*.

¹³⁸ Nem. *approximative Äquivalenz*.

¹³⁹ Nem. *Null-Äquivalenz*.

2.3.2 Catfordova teorija jezikovnega para

Leta 1965 je J. C. Catford (1917–2009) v svoji knjigi *A linguistic theory of translation* objavil drugačno jezikoslovno teorijo, ki temelji na posameznem jezikovnem paru.¹⁴⁰ Iskanje povezav med dvema jezikoma, ki sestavljata jezikovni par, po Catfordu poteka na vseh ravneh. Čeprav izpostavlja besedno in skladijsko raven, gre pravzaprav za celostni, torej besedilni pristop, saj govori o zamenjevanju (delov) besedila, poleg tega poudarja tudi vlogo in okoliščine besedila (situacijo). Catford loči dve vrsti prevodnih premikov:¹⁴¹

- a) besedilna ekvivalenca (angl. *textual equivalence*) in
- b) navidezno ujemanje (angl. *formal correspondence*).¹⁴²

Catford¹⁴³ meni, da je pomen IB drugačen od pomena besedila v CJ, saj ima vsak jezik svoje posebnosti. Prevajanje je boljše, če je prenesenih čim več situacijskih posebnosti in značilnosti IJ in torej z drugimi besedami nakazuje tudi možnost manipulacije, ki jo omenja Prunč.

2.3.3 Wilssovi načini prevajanja

Wolfram Wilss (1925–) je prevodno teorijo leta 1977 v svojem delu *Übersetzungswissenschaft: Probleme und Methoden* spet označil kot spretnost in veščino, saj se je posvetil prevajanju z metodičnega vidika in

¹⁴⁰ Jezikovni par sestavljata IJ in CJ.

¹⁴¹ Tipični prevodni premiki so zamenjava trpnika v IJ s tvornikom v CJ, menjava zaporedja stavčnih členov zaradi slovničnih zahtev (npr. v angleščini), tudi sprememba števila (prevod dvojine!).

¹⁴² »A formal correspondent is any TL category (unity, class, structure, element of structure, etc.) which can be said to occupy, as nearly as possible, the same place in the 'economy' of the TL as the given SL category occupies in the SL« (Catford 1965, 37).

¹⁴³ Zanimivo je tudi Catfordovo ločevanje med dobesednim (angl. *word-for-word*) in točnim (angl. *literal*) prevodom. Slednji naj bi sicer izhajal iz želje prevajati besedo za besedo, vendar pa pri tem upošteva tudi zakonitosti CJ, predvsem besedni red. Takšen naj bi bil tudi pristop k prevajanju pravnih besedil. (Prim. *Navodila za prevajalce* ali *Medinstitucionalni priročnik*). Prim. poglavje o prevajanju pravnih besedil.

kot osnovo priporočil shematiziranje. V vseh jezikih, denimo, obstajajo besede istega izvora (npr. latinskega), ki so v različnih jezikih dobile različno obrazilo,¹⁴⁴ prav te besede pa naj bi tvorile osnovno terminologijo nekega področja.¹⁴⁵ Vsako besedilo torej ni nekaj popolnoma novega, temveč gre za predvidljive vzorce, ki se vedno znova pojavljajo, zato je tudi prevod vedno znova enak, ni več rezultat navdiha in iskanja zamisli. Wilss je leta 1977 objavil tudi sedem načinov prevajanja (nem. *Übersetzungsprozeduren*), ki izhajajo iz teorije jezikovnih parov in primerjalne stilistike (frc. *stylistique comparée*), prvi trije so postopki dobesednega prevajanja, drugi pa postopki parafraziranja in pomenskega prevajanja.¹⁴⁶ Stopnje iskanje ekvivalence pri Wilssu segajo od *prevzema izvirne podobe besede* brez slehernega prilagajanja slovničnim zahtevam CJ,¹⁴⁷ *kalkov, dobesednega prevoda*, kjer ima prevedeni izraz enako skladensko vlogo v IJ in CJ, *transpozicije*¹⁴⁸ – preoblikovanja, zamenjave

¹⁴⁴ Primeri so iz *Evroterma*:

slovensko	nemško	angleško	francosko
<i>deregulacija</i>	<i>Deregulation</i>	<i>deregulation</i>	<i>dérégulation</i>
<i>dokumentacija</i>	<i>Dokumentation</i>	<i>documentation</i>	<i>documentation</i>
<i>informacija</i>	<i>Information</i>	<i>information</i>	<i>information</i>

¹⁴⁵ Kar drži le do neke mere, saj si v vseh jezikih jezikovna politika prizadeva tudi za izraze domačega izvora. Prim. npr. Kalin Golob 2008, 104.

¹⁴⁶ Uporabljana francoska izraza sta *traduction directe* in *traduction oblique*.

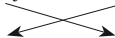
¹⁴⁷ V slovenski teoriji citatne besede in besedne zveze.

¹⁴⁸ Richard K. Bausch (nav. po Stolze 2001, 77 id.) loči celo več vrst transpozicij:

a) *transpozicija*, pri kateri se enemu ali več znakom spremeni besedna vrsta (it. Il professore S. muove dall' *idea* ... nem. Professor S. geht *davon* aus ... - sl. Profesor S. izhaja *iz tega*; ali v *Evrotermu*: nem. Verordnung hat allgemeine *Geltung* → sl. uredba je splošno *veljavna*);

b) *chassé-croisé*, posebnost, »navzkrižno prevajanje«:

Er grüßte mich *wieder*.

Vrnil mi je *pozdrave*.

c) *dilucija* ali »razredčevanje«, razširitev: znak IJ je preveden v več znakov CJ in hkrati več besednih vrst: sl. stara *belolasa* ženska → it. una vecchia signora *dai capelli bianchi* (prim. Stolze 2001, 77);

d) *konzetracija*, združevanje, krčenje, nasproten proces diluciji: nem. *in allen ihren Teilen verbindlich sein* → sl. je *v celoti* zavezujoč;

e) *amplifikacija* (razširjanje) ali *pojasnjevanje* – ni jasnih razlik od dilucije, nanaša se predvsem na prevajanje predložnih zvez;

besednih vrst¹⁴⁹ do *prilaganja*, *enakovrednosti* ali *prirejanja*, kjer so v prevodu tudi vsebinski premiki, semantični odstopi med delom IB in delom CB, kar se najjasneje kaže pri prevajanju frazemov,¹⁵⁰ vendar tudi terminov.¹⁵¹

2.3.4 Newmarkova teorija prevajanja

Peter Newmark (1916 –) je učbenik prevajanja pisal razmeroma dolgo,¹⁵² vsebuje pa tudi spoznanja, ki jih je objavil že prej. Izdal ga je 1988, v slovenščini je izšel leta 2000. Newmark se je zavestno oddaljil od teoretiziranja in teoretičnega vidika prevajanja, hkrati pa se je zavedal, da morajo metodični napotki, ki jih je združil v učbenik, temeljiti na teoretičnih spoznanjih. Newmark je poudaril, da mora pred začetkom prevajanja prevajalec najprej analizirati besedilo. Analiza je sestavljena iz prvega branja, kjer je treba ugotoviti namen besedila, ki označuje odnos pisca IJ do vsebine,¹⁵³ prevajalec mora opredeliti svoj namen,¹⁵⁴ ki je običajno enak piščevemu, razen kadar gre samo za prikaz, poročanje, celo obveščanje o nečem.¹⁵⁵ Ugotoviti je treba tudi **slóg be-**

---

f) *gospodarnost* ali *implikacija* – podoben proces kot koncentracija, vendar velja predvsem za predložne zveze.

¹⁴⁹ Npr. sl. *lahko so ponovno imenovani* za angl. *appointments shall be renewable*.

¹⁵⁰ Primer modulacije: nem. *wie auf Nadeln sitzen* (Nadel = šivanka, iglica) je sl. (*sedeti*)/*biti na trnih*. Sicer *Veliki nemško-slovenski slovar* (1994) ponuja prevod *sedeti na šivankah*, *FidaPLUS* pa enkrat *na iglah* v istem pomenu. Enakovrednost najdemo npr. pri pragmatičnih frazemih: nem. *Guten Appetit!* > angl. *Enjoy your meal!* > sl. *Dober tek!*

¹⁵¹ Npr. sl. *ušesno maslo*, nem. *Ohrenschmalz* (Schmalz = mast, tudi maščoba) ali *Ohrenwachs* (Wachs = vosek). Ohranjajo pa se pomenske sestavine *maslno*, *mehko*, *mazavo*. Tako je v SSKJ **masl**: *trdna*, *mazava*, *v vodi netopna organska snov, pridobljena iz maščobnega tkiva*; **maščoba**: *trdna ali tekoča, v vodi netopna organska snov, ki se uporablja za človeško prehrano in v tehniki*; **vosek**: *1. lahko gnetljiva, rumena snov, ki jo za delanje celic izločajo čebele; ta snov kot osnovna sestavina za sveče, sredstvo za mazanje; 2. tej snovi podobna snov*.

¹⁵² Iz Predgovora: »To knjigo sem pisal pet let. Dele knjige so mi med potovanji dvakrat ukradli in sem jih ponovno napisal. Upam, da bolje ...« (Newmark 2000, 15). Knjigo je v slovenščino prevedla Mateja Gajgar.

¹⁵³ Gre za vplivansko vlogo izhodiščnega besedila (IB).

¹⁵⁴ Pri Newmarku *namen prevajalca*.

¹⁵⁵ Recimo povzemanje ali navajanje dela neke direktive, prevod dela obrazložitve

sedila¹⁵⁶ in kdo bodo **bralci**¹⁵⁷ tako izvirnika kot prevoda. Omenjene kategorije odpirajo vprašanje zvrstnosti¹⁵⁸ besedil v IJ in CJ. Newmark predlaga še drugo slogovno lestvico *splošnosti* ali *težavnosti* (Newmark 2000:, 35): *preprosto, poljudno, nevtravno, izobraženo, tehnično, nejasno tehnično*. Pri tem gre za mešanje socialnih in funkcijskih zvrsti jezika, predvsem pa slovenski prevod ne upošteva uveljavljenih terminov in pojmov v slovenskem jezikoslovju. Po Newmarku mora prevajalec ugotoviti še avtorjevo **držo**;¹⁵⁹ **okolje**, v katerem bi se besedilo najverjetneje pojavilo;¹⁶⁰ **kakovost pisanja**,¹⁶¹ **konotacije** in **denotacije**.¹⁶² Proces prevajanja ves čas poteka na štirih ravneh (Newmark 2000: 41), na ravni jezika v IJ, referenčni ravni, kohezivni ravni in na ravni naravnega izražanja. Prevajalec lahko uporablja dva pristopa: a) prevaja stavke za stavkom ali b) prevajati začne šele po temeljiti analizi besedila. Tako pri prvem kot drugem pristopu Newmark opozarja na povezavo med povedmi, torej opozarja na nadpovedno (ki jo usmerja v besedilno) raven in celostni pristop.

---

sodbe na sodišču ipd. Tak primer je tudi rubrika *Luksemburška kronika* v reviji *Pravna praksa*.

¹⁵⁶ Newmark (2000) uporablja Nidovo slogovno delitev besedil na pripoved, opis, razpravo in dialog.

¹⁵⁷ Pri prevajanju naj bi upoštevali tudi naslovnika. Učbenik je pisan v drugi osebe množine, kar ves čas vzpostavlja dialog z bralcem, zato so tudi konkretni napotki zaradi izbranega diskurza stilno manj zaznamovani: »... odločite se, kolikšno pozornost boste morali posvetiti bralcem v CJ. (Priporočam, da v primeru pesmi ali kakšnega drugega dela, za katero je značilen zelo oseben izraz, zelo malo.)« Prim. Newmark 2000, 33.

¹⁵⁸ In posredno tudi pristnosti. Prim. Kržišnik 2007, 139–145.

¹⁵⁹ V učbeniku prevajanja ni jasne meje med lestvico čustvenosti in držo, obakrat pa gre za odnos do povedanega.

¹⁶⁰ Pri okolju je bolj izpostavljena vrsta (oblika) prenosnika, ali gre za knjigo, revijo, rumeni tisk ...

¹⁶¹ Izbrani slog je pomembnejši od upoštevanja bralca.

¹⁶² Newmark meni, da je edina razlika med literarnim in neliterarnim besedilom v konotacijah, ki imajo prednost pri prevajanju literarnega besedila. Sledi še zadnje branje, kot zadnji del analize, kjer mora prevajalec odkriti neologizme, metafore in kulturne izraze, ki so značilni za IJ.

2.3.4.1 Newmarkove metode prevajanja

Newmark v svojem delu predstavlja posebne metode¹⁶³ prevajanja, ki naj bi jih prevajalec strokovnjak izbiral tako, da bosta IB in CB dosegla enak učinek.¹⁶⁴

- *Dobesedni prevod*: Ohranjen je besedni red IJ, uporablja se takrat, kadar želi prevajalec prikazati mehanizem izhodiščnega jezika ali še pred začetkom prevajanja analizirati težje besedilo.¹⁶⁵
- *Verodostojni prevod*: Slovnicične konstrukcije IJ so spremenjene v najbližje ustreznice CJ, pred začetkom prevajanja je s to tehniko mogoče odkriti težavnejša mesta.
- *Zvesti prevod*:¹⁶⁶ Skuša poustvariti natančni pomen izvirnika (skupaj

¹⁶³ Newmark dodaja še t. i. druge metode, ki jih opredeli glede na namen, ki ga besedilo »mora« doseči:

- *Storitveni prevod* (angl. *service translation*) – prevod iz maternega v drug jezik.
- *Navadni prozni prevod* (angl. *plain prose translation*) – prozni prevod dram in pesmi, da bi fabulo približali širšemu krogu bralcev, predvsem mlajših. (Čeprav je bil tak način prevajanja v literarni kritiki zelo grajan, je uspešen didaktični pripomoček za spoznavanje literature v tujem jeziku. Prim. Pezdirc Bartol 2003.)
- *Informativni prevod* (angl. *information translation*) – z njim naj bi prevajalec prenašal vse informacije v neliterarnem besedilu, včasih ga prevajalec logično preoblikuje, včasih delno povzame in ne parafrazira.
- *Kognitivni/spoznavni prevod* (angl. *cognitive translation*) – informacije v besedilu IJ so poustvarjene tako, da se slovnica IJ prilagodi običajni slovnici CJ, kot predprevajalski postopek je primeren za težka in zapletena besedila.
- *Akademski prevod* (angl. *academic translation*) – vrsta prevoda, ki se uporablja na nekaterih britanskih univerzah, ko prevajalec izvirno besedilo ustrezno »skrči« na »elegantno idiomatsko učeno različico CJ«, še vedno pa ujame značaj izvirnika.

¹⁶⁴ Newmark 2000, 80 id. Navajam jih predvsem zaradi *Navodil za prevajanje in lektoriranje prevodov pravnih aktov Evropskih skupnosti* (v nadaljevanju Navodila, 2002).

¹⁶⁵ Iz *Navodil*: »Prevod pravnega akta ES, ki bo po pristopu Republike Slovenije k Evropski uniji postal pravno zavezujoč dokument tudi v našem pravnem sistemu, mora biti **natančen** in **vsebinsko ustrezen**. Najvažnejše je dosledno držati se sporočila predloge, kjer se le da – ne da bi delali silo slovenskemu jeziku – pa tudi stavčnega besednega reda.«

¹⁶⁶ Iz *Navodil*: »Čeprav velja priporočilo, naj bo slovenski prevod narejen v značilnem slovenskem pravnem slogu, vsebina oziroma pomen ne sme trpeti zaradi sloga.«

z okoliščinami)¹⁶⁷ in upošteva slovnične omejitve CJ. Kulturni izrazi¹⁶⁸ so »preneseni«, v prevodu je ohranjena stopnja slovnične in leksikalne »nenavadnosti«. Prevajalec skuša popolnoma slediti namenu in realizaciji besedila v IJ.

- *Semantični prevod*: Za razliko od zvestega prevoda bolj upošteva estetsko funkcijo, torej naravnost jezikovnega izraza v CJ, namesto kulturno značilnih izrazov so uporabljeni nevtralni.¹⁶⁹ Semantični prevod prevajalcu dovoljuje ustvarjalne izjeme in ne zahteva brezpogojne zvestobe besedilu.
- *Priredba*: Najbolj svobodna oblika prevoda, v glavnem uporabljena pri dramskih besedilih in poeziji, kultura IJ je navadno spremenjena v kulturo CJ in besedilo je ponovno napisano.
- *Prosti prevod*: Poustvarjena snov, vsebina brez izvorne oblike, parafraza, lahko precej daljša od izvirnika, kar se že zelo razlikuje od osnovne oznake prevoda.
- *Idiomatski prevod*: Poustvarjeno je sporočilo izvirnika, vendar prevajalec uporablja frazeme, idiome, pogovorne izraze, ki jih v izvirniku ni (z namenom približanja določeni dobi, ideologiji, ciljni publikli ...).¹⁷⁰

¹⁶⁷ Pri prevajanju zakonodaje predvsem politični sistem, zgodovinske okoliščine.

¹⁶⁸ Pri drugih teoretikih tudi *izrazi narodnega duha, stilne posebnosti jezika, značilni leksemi* ... Tako je v slovenščino prišel izraz *acquis communautaire* za *pravni red Evropskih skupnosti*.

¹⁶⁹ Na primer prevajanje nemških besed *Brötchen, Semmel* in vseh narečnih izrazov *Schrippe, Laibchen* ... s slovenskim *žemlja* ali *žemljica* oziroma ne vedno ustrezno *kajzerica*, kakor predlaga *Slovenski pravopis* 2001, saj je slednja posebna oblika pekovskega peciva in se v nemščini imenuje *Kaisersemmel*.

¹⁷⁰ Ideološko so bili recimo pogojeni prevodi Cankarja v Vzhodni Nemčiji, vendar enako velja tudi za prevajanje pravnih besedil v obdobju socializma, ko se je »ustvarjala« socialistična terminologija, zavestno drugačna od prejšnje, izvira-joče iz avstro-ogrskih časov. Za funkcije s skoraj popolnoma enakimi pristojnostmi so uvajali nove izraze – tako se npr. do osamosvojitve Slovenije beseda *župan* ni več uporabljala terminološko, temveč le pogovorno. Prim. geslo *župan* v SSKJ.

2.3.5 Drugi Newmarkovi prevajalski postopki

Zaradi primerjave z drugimi teoretiki so zanimivi Newmarkovi napotki za prevajanje na besedni ravni:¹⁷¹

- *Prenos*:¹⁷² Po Wilssovi teoriji imenovan *emprunt*, gre za citatne besede in besedne zveze v prevodu, kadar se poleg izvirnika pojavi še prevod, se postopek imenuje *dvojica (couplet)*.
- *Naturalizacija*:¹⁷³ Nastanek tujk, besede se pisno in izgovorno prilagodijo zakonitostim CJ.
- *Kulturna ustreznica*: Ne gre za točne prevode, temveč za iskanje izrazov, ki pomensko ustrezajo izvirniku, npr. sl. *pravobranilec* je nem. *Volksanwaltschaft*, ki ustreza le približno.¹⁷⁴
- *Funkcijska ustreznica*: Zahteva uporabo kulturno nezaznamovane besede, prevajalec lahko doda določeno podrobnost, npr. *sejm* – *poljski parlament*.¹⁷⁵

¹⁷¹ Enota prevoda je odvisna od vrste besedila, navadno naj bi bila najmanjša enota prevoda poved, nekateri pa zagovarjajo vsaj povezavo dveh povedi oziroma celega odstavka, torej nadpovedno raven. Temeljni jezikovni zakonitosti, ki določata enoto prevoda, sta po Newmarku *kohezija* in *koherenca*.

¹⁷² Taka je npr. raba termina *common law* za angleški pravni sistem, kot dvojica pa se pojavlja slovenski termin *angleško pravo*.

¹⁷³ Npr. iz angl. *convention* sl. *konvencija*, na neustrezen prevod, ki pa se je uveljavil, je opozoril tudi dr. Matej Accetto. Prim. http://www.ius-software.si/Novice/prikaz_Clanek.asp?id=34637&Skatla=17.

¹⁷⁴ Tako je bilo tudi prevajanje stripov o Asteriksu in Obeliksu (ali stripov nasploh zaradi omejenega prostora – oblačkov pri osebah, ki govorijo) poseben izziv. Francoski izvirnik se igra z jezikom na vseh ravneh: pri fonetiki, oblikoslovju, besedotvorju, skladnji in tudi besediloslovju, saj na omejenem mestu karikira tudi besedilne tipe, npr. Cezarjeve ukaze, razglase ... Ne glede na to, da prevod v neki jezik prinese nova, izvirna poimenovanja, naj bi se prevajalci vendarle zgledovali po francoskem izvirniku, skušali posnemati »stereotipne predstave« o posameznih narodih (Rimljani so že izrojeni, živijo samo za užitek ...; Goti so podobni današnjim Nemcem, Briti Angležem ...). Ker so pri poimenovanju oseb uporabljeni različni besedotvorni postopki, naj bi bili ti vidni v vseh prevodih, vendar se to ni vedno zgodilo: čarodej je tako v francoskem izvirniku *Panoramix* (iz *panoramique* v pomenu z lepim/velikim razgledom), v germanskih jezikih *Miraculix* (iz lat. *miraculum* v pomenu čudež), v slovenskem je ostal *Panoramix*, v srbohrvaškem prevodu pa je dobil dejansko posrečeno ime *Aspiriniks*, ohranjena je končnica, ki sporoča, da gre za galsko ime, koren z imenom zdravila pa sporoča, da ljudje pri čarodeju iščejo razne napoje, on pa jim vedno pomaga (»kot aspirin«).

¹⁷⁵ V slovenščini se pojavlja težava, katero obliko besede uporabiti, ali *sejm*, kakor v

- *Opisna ustreznica*:¹⁷⁶ Podobno kot funkcijska ustreznica, le da je dopolnjena z več stvarnimi podatki.
- *Sopomenskost*: Raba sopomenk je dopustna zgolj takrat, ko natančna ustreznica v CJ ne obstaja.
- *Direktni prevod*: Po Wilssu so to kalki, npr. angl. *superman* → nem. *Übermensch* → sl. *nadžlovek*; angl. *World Health Organization* → sl. *Svetovna zdravstvena organizacija*.
- Drugi postopki, ki jih povzema po že omenjenih teorijah, so *premiki* ali *transpozicije*, *modulacije*, *skrčenje*, *razširitev*, *parafraza*.

2.3.6 Teorija skoposa

Veermerjeva (prim. Kocjančič Pokorn 2003: 156) teorija skoposa pojmuje prevajanje kot dejavnost, vsaka dejavnost pa ima namen, cilj. Skopos je strokovni izraz, ki označuje cilj in namen prevajanja. Ker prevodna dejavnost vodi do novega ciljnega besedila, prevajanje vodi do *translatuma*, tj. končnega prevedenega besedila, kakor ga poimenuje Veermer. Ta teorija je povzročila, da je IB namenjeno prevodu in zato je pomen prevajalcev še večji, prevajalci postanejo izvedenci, ki imajo pravico odločati o tem, kakšno vlogo ima IB v njihovi prevodni dejavnosti (Kocjančič Pokorn 2003: 157). Zato je odločilni dejavnik, ki pogojuje končni prevod, namen/skopos komunikacije v določeni situaciji. Zato prevajanje ne more biti »goli« prenos, prekodiranje v CJ, saj je besedilo v CJ pogojuje tudi ciljna kultura. Takoj se zastavlja vprašanje globalizacije pri prevajanju pravnih terminov. Pravni termini, kakor bo vidno v nadaljevanju, potrebujejo konceptualno osnovo v CJ, vendar se dogaja tudi, da se sloveni samo njihova izrazna podoba, koncept pa ostaja tuj (in se šele sčasoma uveljavi). Npr. angl. *grade* je lahko v slovenščini *granulacija*, *rang*, *razred*, *grad* (merska enota), *čin*, *oceniti*, *stopnja*, *strmina*, *razvrščati po kakovosti* in *bonitetni razred*.

---

izvirniku, ali naj bi bil slovenski imenovalnik *sejem*. Podobne težave se pojavljajo pri vseh leksemih, ki imajo v slovenščini že uveljavljen (drug) pomen. Tudi naslovnikova asociacija pri razumevanju te besede (ne glede na besedilno okolje) je vedno najprej povezana s pomenom v slovenščini.

¹⁷⁶ Npr. samuraji – japonska aristokracija od 11. do 19. stoletja.

2.3.7 Prevajalski model Radegundis Stolze

2.3.7.1 Besedilni vidik

Prevajalec mora ohraniti pomen izvirnega besedila. Kot Newmark tudi Stolze (2001: 93–268) predlaga različne metode, da bi lahko dosegli zastavljeni cilj pomenske in v čim večji meri še strukturne enakosti. Zato naj bi prevajalec pred začetkom prevajanja spoznal osnovne skladenske strukture¹⁷⁷ obeh jezikov. Predvsem razlikuje med jeziki z bogatimi obrazilnimi vzorci in jeziki, kjer pisna podoba lahko ustreza tako samostalniku kot glagolu ali celo pridevniku.¹⁷⁸ Po natančni skladenjski analizi sledi *prenos* v CJ, pri čemer gre zgolj za pomenski prenos, ne pa tudi za ohranjanje vseh stilističnih posebnosti in zahtev, kar nastopi šele v naslednji fazi *sinteze*. Želena enakost mora prevajalec doseči tudi na besedni ravni, pri čemer lahko med izrazoma obstaja:

- popolna ekvivalenca (en izraz IJ ustreza enemu izrazu CJ),
- nevtralizacija (več izrazov IJ ustreza enemu izrazu CJ),
- semantična vrzel (izraz IJ nima ustreznice v CJ),
- delna ustreznica (izraz IJ nima popolne ustreznice v CJ).

Konotativni pomen (prim. Stolze 2001: 105) uporabljenih izrazov naj bi prevajalec upošteval predvsem pri socialnozvrstni zaznamovanosti (knjižno, pogovorno, nižje pogovorno; žargonsko – govorica posameznih poklicev – vojakov, uradnikov, zdravnikov; slengovsko – govorica posameznih starostnih skupin – mladostniki, vojaški obvezniki ...).

Prizadevanje za enakost je pomembno tudi pri oblikovno-estetskih merilih, predvsem pri različnih verzni oblikah, posebnih slogih,¹⁷⁹ zato mora prevajalec oblikovati **hierarhijo vrednot pri prevajanju** (prim. Stolze 2001: 107). Izraz *vrednota* (nem. *Wert*) deluje patetično, vendar z drugimi besedami poimenuje in na vrednostno lestvico postavi Newmarkova navodila, na kaj vse mora prevajalec paziti in koga vse mora upoštevati, vsekakor pa se mora odločiti, kateri od dejavnikov (avtor, naslovnik, besedilo, okoliščine) je najpomembnejši. Prunč pri

¹⁷⁷ Razmerja so vidna pri stavčni analizi.

¹⁷⁸ Na primer angl. *act* (pomen glagola je *delovati, nastopati, odločati, ravnati, ukrepati* ... samostalnika *akt, zakon*).

¹⁷⁹ Npr. preambule mednarodnih pogodb, zakonskih aktov ...

tem dodaja, da so nekatere prilagoditve tudi kulturno pogojene, zlasti če nimajo ustrezne predstave pri naslovniki, npr. *amulet* za povprečno slovensko dekle v 19. stoletju (prim. Prunč 2007a: 60).¹⁸⁰

Ekvivalenca ali enakovrednost prevoda je tudi po Snell-Hornbyjevi (1986: 14) iluzija, vendar je kljub temu oblikovala stopnje enakovrednosti, ki jih upošteva tudi Stolze (2001: 240 id.):¹⁸¹

- primernost (nem. *Angemessenheit*),
- enakovrednost (nem. *Gleichwertigkeit*),
- ujemanje, skladnost (nem. *Übereinstimmung*),
- ustrezanje (nem. *Korrespondenz*),
- smiselno ustrezanje (nem. *sinngemäße Entsprechung*),
- enakovredno učinkovanje (nem. *Wirkungsgleichheit*) ...

Zahtevo po enakovrednosti hitro presežejo sodobnejše teorije (npr. K. Reiß in H. Vermeer), pri katerih zahtevo po enakovrednosti zamenja zahteva po komunikacijskem in razumljivem prevodu, torej besedilna koherenca, ki jo vsakokrat vzpostavi šele prejemnik, torej končni uporabnik besedila.¹⁸²

Stolze (2001: 198) meni, da mora prevajalec dobro poznati tako kulturo IJ kot kulturo CJ, v najboljšem primeru mora biti dvokulturen. Stolze in Vermeerju (1986: 41) se zdi tudi popolnoma sprejemljivo, da prevajalec slabo napisan izvirnik izboljša, napiše na novo. Reiß in Vermeer (1984: 58) sta prva izločila trenutne okoliščine kot pomemben dejavnik prevajanja in posplošila njihov vpliv na izmenjavo kulturnih

¹⁸⁰ Prunč (2007a, 60) omenja namreč prevajalske strategije prilagajanja v prevodu molitvenika *Amulet für Jungfrauen, oder Gebeth und Lehren, die eine tugenhafte Jungfrau öfters wohl zu Herzen nehmen soll*. Slovenski prevod tega molitvenika iz leta 1797 ima naslednji naslov *Pirhi sa devize, ali molitve in nauki, ktere naj si poboshna deviza in sleherni poshtena shena vezhkrat k serzu vsame*. Opazna je razširitev od devic na sleherni pošteno ženo in zamenjava besede *amulet*, ki verjetno dekletom v 19. stoletju ne bi veliko pomenila, z besedo *pirhi*, ki so darilo iz doživljajskega sveta deklet, katerim je bil molitvenik namenjen.

¹⁸¹ Stolze poudarja, da se besedil ne da enakovredno prevajati, pač pa se s prevajanjem lahko doseže enakovreden učinek. Prim. Stolze 2001, 110.

¹⁸² Prim. Ožbot 1999, 56–70. Npr. nemški stavek *Ich bin fertig* lahko prevedemo na tri načine: *Uničen sem* (od dela ...), *Končal sem* (z delom ...) ali *Pripravljen sem* (na začetek nečesa novega). Besedilo je nepopolno, dokler se ne uresniči v danih okoliščinah. Pri tem še ni upoštevana vsa konotacija, ki jo prinašajo različni govorni položaji – besedilo je v javnih, uradnih govornih položajih zaznamovano.

izkušenj. Prevajalec je dobil v procesu prevajanja najpomembnejšo vlogo, priznana mu je bila *moč interpretacije* in *moč odločanja* (manipulacije). Ne nazadnje lahko dele besedila kar izpusti, če oceni, da so za naslovnika nepomembni.¹⁸³ Še vedno se njegova moč lahko zmanjša zaradi manjše prevajalske zmožnosti/kompetence, razumevanja besedila IJ, subjektivnih predstav in razumevanja kakovosti, odločanja o izbiri prevajalske metode in s tem tipa prevoda (prim. Stolze 2001: 201). Stolze (2001: 240) torej združuje posamezne dejavnike prevajanja in glavno vlogo nameni prevajalcu, ki mora z veliko »odgovornostjo« oceniti IB in naslovnika, obema pa mora ostati »zvest«. Ostro nasprotuje »predprevajalskim postopkom« in besedilni analizi kot razčlenjevanju besedila na drobce, ampak zagovarja razumevanje, razlaganje in pojašnjavanje nejasnih mest, kar prevajalcu nalaga več raziskovalnega dela.

Po Stolze (2001: 240 id.) se mora prevajalec posvetiti:

- *tematiki* (razumevanju celotnega besedila in odkrivanju jezikovnih težav, ki so specifične za izbrani par IJ–CJ),
- *semantiki* (iskanju pomenskih sestavin v prevodni enoti (besedi, besedni zvezi, povedi), preverjanju primernosti in uporabnosti),
- *leksiki* (strokovna besedila zahtevajo poznavanje terminov in tudi besedotvornih postopkov za tvorjenje morebitnih novih strokovnih izrazov),
- *pragmatiki* (prevajalec mora naslovniku prilagoditi tudi izrazna sredstva, tako na besedni kot skladenjski in besedilni ravni – prevajanje za osnovnošolce ali znanstvenike) in
- *stilistiki* (najbolj pride do izraza pri literaturi, pri strokovnih besedilih pa je omejena, gre za zavestno izbiro stilnih in jezikovnih sredstev).

2.3.7.2 *Sistematika prevajalskih kategorij*

Stolze (2001: 245–246) predstavlja zanimivo preglednico, v kateri lahko prevajalec na štirih ravneh opazuje in razčlenjuje IB, oziroma opozarja, na katero od ravni mora pri tvorbi CB še posebej paziti.

¹⁸³ Npr. izpuščanje preambul, kadar naročnik zahteva le vsebino, ipd.

TEMATIKA	LESIKA	PRAGMATIKA	STILISTIKA
Koherenca/ besedilna analiza/ semantika	Terminološka natančnost/ strokovna hermetičnost	Kulturne razlike/ vloga besedila/ naslovnik	Stilna analiza/ besedilni tipi/ funkcijske zvrsti
<u>Tematska zgradba</u> <ul style="list-style-type: none"> • okoliščine (kraj, tvorec sporočila, čas) • razvijanje teme (členitev po aktualnosti) • naslov (izbira pomena) • pripovedovalec (poročevalec) – 1./2./3. os., način) <u>Semantika</u> <ul style="list-style-type: none"> • izotopija¹⁸⁴ • pomenska polja v besedilu • združljivost besed • sinonimija <u>Razčlenjenost</u> <ul style="list-style-type: none"> • znaki za začetek in konec odlomkov • znaki za besedilne vrste (uvodni nagovori, pozdravi, mednaslovi) • naštevaje (kulturno pogojeno) • vezniki in členki 	<u>Naravoslovno/ tehnično strokovno sporazumevanje</u> <ul style="list-style-type: none"> • natančne definicije • tvorjenje terminov • težave s sinonimi • normiranje • iskanje po bazi podatkov • linearna zgradba besedila <u>Družboslovno/ humanistično strokovno sporazumevanje</u> <ul style="list-style-type: none"> • razlagalni pojmi • približno tvorjenje pojmov z ustaljeno rabo • razlaganje mnenj, procesov in stanj • izrazje splošnega jezika dobi strokovno ožji pomen¹⁸⁵ • nominalizacija (predvsem za poimenovanje procesov) • besedila z vidnimi kohezivnimi sredstvi 	<u>Cilj/namen (skopos) prevajanja</u> <ul style="list-style-type: none"> • naročilo za prevajanje (reprodukcija besedila, povzetek, oblikovanje na novo) • namen prevoda • prenosnik in naslovnik • oblika sporazumevanja (znotraj/zunaj stroke) • jezikovna raven (različni sociolekti) <u>Kulturne razlike</u> <ul style="list-style-type: none"> • dejstva • stereotipi • posebnosti skupine • vrednostne predstave • razlike v jezikovnem paru • idiomatika (frazologija) • »lažni prijatelji« 	<u>Pričakovanja pri različnih besedilnih vrstah</u> <ul style="list-style-type: none"> • navodilo za uporabo • navodila za uporabo zdravil • računalniški priročniki • obrtniška navodila¹⁸⁶ • kuharski recepti • strokovni članki • konferenčno poročilo • borzno sporočilo • poslovno pismo • kupoprodajna pogodba • patentno pismo • sodba • potrdilo o delovni dobi • šolsko spričevalo • mednarodne pogodbe (EU-besedila) • predpisi <u>Tehnična besedila</u> <ul style="list-style-type: none"> • logičen potek besedila • brez miselnih vrzeli • kronološki potek dogodkov

¹⁸⁴ V nemškem besediloslovju pogost termin, označuje izrazje istega pomenskega/izkušenskega področja (po Bußmann 1990, 357), gre za ponavljanje besed in ustvarjanje koherence ter kompleksnosti besedila.

¹⁸⁵ Viden je jasen proces ustvarjanja konceptualnih metafor. Prim. Jemec 2001, poglavje *Tipologija konceptualnega izražanja*, 38–41.

¹⁸⁶ Gre za tip priročnikov Naredi si sam, Sam svoj mojster ...

TEMATIKA	LESIKA	PRAGMATIKA	STILISTIKA
<p><u>Status/položaj/ugled besedila</u>¹⁸⁷</p> <ul style="list-style-type: none"> • zabava, izobraževanje (literatura) • obveščanje (strokovne knjige, korespondenca, uvodi, poročila) • poziv (odloki, predpisi, sodbe) • potrditev (dokumenti, listine, pogodbe, računi) • oglaševalska besedila, pridige 	<p><u>Besedilna strokovnost</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • posebnosti pravnega jezika • razlike med pravnimi ureditvami (common/civil law) • jasno izražanje • metaforika v znanstvenih besedilih • različne ciljne skupine naslovnikov • stilistika tehničnega pisanja 	<p><u>Kompenzacijske strategije pri oviranem sporazumevanju</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • pojasnjevanje (razlage) • parafraze (opisovanje) • reference (povezovanje z znanim) • prilagoditev (preoblikovanje, prirejanje, izpust) <p><u>Prevajanje listin</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ohranjanje oblikovne podobe • standardni obrazci <p><u>Oglaševalska besedila</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • kulturne posebnosti • aktualnost (sodobnost) • poosebljanje (osebni nagovori) • pozitivne izjave (brez negativnih asociacij) • ekspresivna jezikovna sredstva • ustaljene fraze <p><u>Literarna besedila</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • svoboda namena • kulturne posebnosti in subjektivno videnje sveta • poosebljenje • domišljiskost • literarna estetika in jezikovna ustvarjalnost • odprtost za napredne oblike • svobodna interpretacija 	<ul style="list-style-type: none"> • termini • vzorčna besedila • dosledno rabljena terminologija • posebni besedilni vzorci (formule) • povezanost besedila in slike • zgledovanje po običajnem načinu pisanja <p><u>Publicistični jezik in novinarska besedila</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • ekspresivne jezikovne oblike (frazemi, aktualizmi) • ironija, besedne igre • tujke <p><u>Izrazna podoba</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • čustveni stavčni ritem • umetniški odstopi od norme • zven samoglasnikov, rima • dinamična retorika

¹⁸⁷ Pravzaprav gre za vplivajske vloge.

Predstavljena shema je kljub vsemu zelo obsežna, Stolze (2001: 246) poudarja, da je njen glavni namen povečati prevajalčevo »občutljivost« pri izbiri zvrsti, besedilnih tipov in posledično jezikovnih sredstev. Čeprav tako obsežna, pa je po naši oceni pravzaprav preveč razčlenjena, saj pri naštevanju različnih besedilnih vrst, na katere mora biti prevajalec pozoren, ne našteva vseh, poleg tega pa tudi težko govorimo o končnem številu neliterarnih besedilnih tipov.¹⁸⁸

2.4 PREVAJANJE STROKOVNIH BESEDIL

Strokovni jezik in zato strokovna besedila zaznamuje predvsem terminološka leksika, ki predstavlja posebno podmnožico slovarja določenega jezika (Vidovič Muha 2000: 116). Posebnost strokovnega besedja je relativno zaprt pojmovni svet, ki ga predstavljajo denotati posameznih strok. Jože Toporišič v ESJ (1992: 315) strokovno besedilo opredeli kot:

»Besedilo, katerega značilnost je zvesto odslikavanje predmetnosti, razumevanje te predmetnosti v vseh njenih sestavinah, v utemeljevanju trditev vključno z dokazom in reproduktivnostjo ter z vsemi značilnostmi strokovne zvrsti jezika. Najzahtevnejša podzvrst strokovnega besedila je znanstvena, sledi navadna ugotovljiva reproduktivna, zatem pa poljudnoznanstvena, praktična strokovna, med drugim tudi poslovna. /.../«

Za razliko od Toporišičeve delitve strokovnega jezika na več podzvrsti, pa B. Pogorelec (1986: 11) meni, da bi morala znanstvena besedila predstavljati samostojno funkcijsko zvrst jezika, saj je njihova funkcija drugačna. Znanstveno besedilo je pri Pogorelec nasprotje umetnostnega, njuna skupna lastnost pa je sporočilna naloga, saj vsak od njiju »ustvarja svet«, vendar je znanstvenik v primerjavi z umetnikom veliko bolj omejen glede na recepcijske zmožnosti okolja, v katerem deluje. B. Pogorelec po Gajdi in Havranku (prim. Pogorelec 1986: 17) nava-

¹⁸⁸ Nastajajo novi besedilni tipi, predvsem z razvojem novih medijev, npr. blogi (različni na različnih portalih), spletni komentarji (npr. IUS Kolumna), sporočila na spletnih portalih, kot so *Facebook*, *Netlog* ipd.

ja naslednje podzvrsti znanstvenega jezika: a) znanstvenoteoretični, b) znanstvenopraktični, c) didaktični in č) poljudnoznanstveni jezik.¹⁸⁹

Omeniti je treba še pragmatično delitev funkcijskih zvrsti A. E. Skubica (1995: 155–168). Po pragmatičnofunkcijskih merilih funkcijske zvrsti deli na *znanstveni*, *sporočanijsko-vplivanijski*, *konvencionalno-performativni* in *umetnostni govor*. Pojmovanje znanstvenega govora¹⁹⁰ je po teh merilih ožje od strokovnega jezika in pokriva le znanstveni jezik, kamor po Skubicu ne sodijo niti univerzitetni učbeniki. Uradovadni/poslovni jezik, torej jezik pravnih predpisov, po Skubicu sodi v *konvencionalnoperformativni govor* (v nadaljevanju KPG). Funkcija KPG je neposredno spremeniti stanje stvari in za vse pravne predpise je značilna funkcijska dvodelnost. Začetek, navadno že preambula, zatem pa naslov oziroma uvodni členi, vsebuje (navadno) nominaliziran izrek »z izrecno performativno močjo« (npr. *Na podlagi druge alineje prvega odstavka 107. člena in prvega odstavka 91. člena ustave Republike Slovenije izdajam U K A Z o razglasitvi zakona o odvzemu in presaditvi delov človeškega telesa zaradi zdravljenja*). Konvencionaliziran ni le performativni del, temveč celotno besedilo, ki mora biti oblikovano po strogih, le počasi se spreminjajočih pravilih.¹⁹¹

Nemško jezikoslovje pojma strokovno besedilo (*Fachtext*)¹⁹² ne uporablja, temveč uporablja samo termina *Fachsprache*¹⁹³ (strokovni jezik) in *Fachkommunikation* (strokovno sporazumevanje), za preva-

¹⁸⁹ Delno je to delitev povzela N. Novak (prim. N. Novak 2006: 63). Pregledovanje člankov v revijah *Slovenski pravnik* in *Pravnik* ter *Zbornik znanstvenih razprav* (letni zborniki razprav ljubljanske pravne fakultete) potrjuje prav enkratnost in drugačnost znanstvenega jezika predvsem zaradi uporabe retoričnih sredstev in drugih stilnih elementov.

¹⁹⁰ Zaradi pojasnjevanja drugačnega teoretičnega pristopa bom *strokovni jezik* in *znanstveni govor* v tem odstavku navajala kot delni sopomenki.

¹⁹¹ Za slovenske pravne predpise veljajo *Nomotehnične smernice*.

¹⁹² Izraz se na spletnih straneh pojavlja šele s prevodi nenemških, predvsem angleških izvirnikov.

¹⁹³ Bußmann (1990: 235–236): *Fachsprachen. Sprachliche Varietäten mit der Funktion einer präzisen und differenzierten Kommunikation über meist berufsspezifische Sachbereiche und Tätigkeitsfelder. Kennzeichnend sind ein ausgebauter, z. T. terminologisch normierter Fachwortschatz, /.../ Gebrauch von Wortbildungsregeln, z. B. für mehrgliedrige Komposita, spezielle Präfixbildungen, Fremd- und Kunstwörter, Fachmetaphorik, /.../ in der Syntax das Vorherrschen des Nominalstils und unpersönlicher Konstruktionen sowie auf Textebene die explizite Kennzeichnung von Gliederung und semantischer Kohärenz /.../.*

janje pa *Fachübersetzung* (strokovno prevajanje). Angleško jezikoslovje uporablja izraze¹⁹⁴ *technical text* (strokovno besedilo), *special/technical language* (strokovni jezik), *technical/specialist communication* (strokovno sporazumevanje), *scientific language* ali *language of science* (znanstveni jezik). Stolze meni, da sta dejavnika strokovnega sporazumevanja (predvsem) strokovnjak (avtor besedila) in besedilo, ki vsebuje strokovne izraze (Stolze 1999: 14).¹⁹⁵

2.4.1 Dejavniki strokovne prevajalske zmožnosti

Prvi sodobni teoretični prispevki o prevajanju neliterarnih besedil, še posebej strokovnih, so nastali prav zaradi prevajanja pravnih besedil in zahteve po identičnosti novonastalih besedil v vseh jezikih, saj so prevodi postali izvorniki v vseh CJ. Zaradi specifične terminologije prevajalec ni več le prevajalec z (dobrim) jezikovnim znanjem, temveč poznavalec ciljnega jezika in kulture, hkrati pa je dovolj seznanjen z izbranim področjem, da s prevajanjem ne povzroča dvoumnosti.¹⁹⁶

Že pri prevajanju mirovnih pogodb med dvema stranema, so kot mero-dajnega v spornih primerih navadno določili tretjega, tako je bila Saint-germainška pogodba (1919) po prvi svetovni vojni sklenjena v angleščini, francoščini in italijanščini, pri morebitnih razlikah pa je veljavno francosko besedilo. Pariška mirovna pogodba (1947) je bila že sklenjena v treh izvornikih, enako veljavo (vsaj uradno) je imelo tako angleško, kot francosko in rusko besedilo.

¹⁹⁴ Zaradi drugačne jezikoslovne tradicije so ta poimenovanja v angleščini bolj kolokacije kot uveljavljeni jezikoslovni termini.

¹⁹⁵ Stolze opozarja tudi, da o udeležencih strokovne komunikacije ne moremo govoriti kot o statističnih skupinah, saj se z branjem/poslušanjem strokovnega besedila ves čas izpopolnjuje znanje posameznikov do stopnje obvladovanja terminov. Tako tudi strokovnjaki širijo svoje (jezikovno) znanje.

¹⁹⁶ Pri prevajanju zakonodaje in pravnih besedil sploh so pravniki velikokrat izražali prepričanje, da tega ne bi smeli opravljati prevajalci, ampak pravniki z dobrim jezikovnim znanjem. Vendar je tudi usmeritev prevajalskih oddelkov v institucijah EU, da se prevajalci specializirajo po posameznih področjih, npr. za kmetijstvo, izobraževanje, kulturo ... (Prim. tudi *Translating for a multilingual community*, str. 3 id.).

Posebnosti strokovnega jezika so v prvi vrsti terminologija, torej raba uveljavljenih terminov in tvorjenje novih terminov, ki prehajajo v vsakdanji jezik in se v njem uveljavljajo.¹⁹⁷ Pri tem nemško prevodoslovje opozarja, da so del strokovnega jezika tudi žargonski izrazi,¹⁹⁸ izbira strokovnega izrazja pa je odvisna predvsem od udeležencev¹⁹⁹ sporazumevanja (strokovnjak $\leftrightarrow$ strokovnjak, strokovnjak $\leftrightarrow$ tehnik, strokovnjak $\leftrightarrow$ asistent).²⁰⁰ Terminološke težave²⁰¹ naj bi bile po mnenju Stolze (1999: 29) večje v humanističnih vedah, saj je istopomenskost terminov v različnih naravoslovnih vedah doslednejša.²⁰² Tako je pomemben dejavnik

¹⁹⁷ Prim. Stolze 1999, 22 in procesi determinologizacije pri Žagar (2007; 2005) in Žele (2007).

¹⁹⁸ Žargon je v nemščini in angleščini predvsem oznaka za strokovno besedišče. Slovensko jezikoslovje (SS 2000, 26 in ESJ 1992, 382) uporablja termin žargon za »interesno govorico strokovne vrste, ki se kaže v rabi neuradnega, zato pa bolj živega in za delovne pogoje bolj praktičnega, sicer pa enoumnega izrazja«. Primeri v obeh knjigah pa kažejo, da gre za pogovorne (predvsem pa nezapisane izraze). Gjurin (1974, 66) pa žargonizme poimenuje kot *neuradne strokovne termine*, ki so zaradi nepoznavanja poimenovanega nerazumljivi drugim, dodaja pa, da je poljudno žargon tudi »vsaka govorica stroke, ki je povprečnemu uporabniku težko umljiva«. Ta definicija je precej bližja pojmovanju žargona v nemškem in angleškem jezikoslovju, saj je žargon predvsem oznaka za (ozko) strokovni jezik, tudi neuradne termine, vendar brez socialnozvrstne oznake pogovornosti kakor v slovenščini, predvsem pa ni poudarek na »neuradnih terminih«, gre le za specializirano besedišče, ki ga nestrokovnjaki ne razumejo in ga zato (lahko tudi socialnozvrstno) označijo kot žargon.

¹⁹⁹ To potrjujejo podzvrsti strokovnega jezika.

²⁰⁰ Tudi ti izrazi so lahko zavajajoči, saj bi namesto o *strokovnjaku* lahko pogojno govorili o *znanstveniku* (teoretiku), namesto *tehnika* bi lahko uporabili izraz *praktik* (pri čemer se žargonski konotiranosti ne da povsem izogniti) in namesto izraza *asistent praktikant* ali celo *učenc* (laikovo znanje je vendarle še bolj omejeno).

²⁰¹ O tem tudi Vidovič Muha (1989, 73): »!...! Jezikovnopomenska razgibanost določenega jezika je torej lahko posledica razgibanosti predstavnopomenskega procesa, lahko pa je tudi posledica dogajanja na samo jezikovnoizrazni ravni; v zadnjem primeru pride včasih do prevzemanja v obliki (a) kalkiranja (morfemskega prevajanja), ko se tujost skriva za slovenskim izrazom – ves opomenjevalni proces (odločanje, katere vsebinske – predstavne lastnosti predmetnosti naj postanejo pomenske – razločevalne) pa je enostavno prevzet, in (b) ohranja tujosti v večji ali manjši meri tudi na izrazni ravni.« Danes lahko zaradi vse večje globalizacije govorimo tudi o *internacionalizmih* in *globalizmih* (Vidovič Muha 2003, 73–81), ko se tujost niti noče več »skrivati za slovenskim izrazom«, temveč besedo prilagodimo samo na oblikoslovni ravni, npr. beseda *konvencija*, čeprav svojega pomenskega polja ni prenesla neposredno iz angleščine. Prim. Accetto, IUS Kolumna, 16. 4. 2008.

²⁰² O tem več v zborniku *Slovenski jezik v znanosti 2* (1989), posebej prispevki A. Vidovič Muha, D. Nečaka, J. Rajhmana in J. Muska.

učinkovitega prevajanja poleg jezikovnega tudi strokovno znanje²⁰³ in temeljita analiza IB (Stolze 1999: 20). Pri prevajanju se velikokrat pojavijo terminološke vrzeli (Stolze 1999: 39), ko mora prevajalec na podlagi omenjenih lastnosti vsaj predlagati, če že ne določiti novo besedo (Stolze 1999: 38), ki je tako velikokrat dobesedni prevod oziroma kalk.

Izraza se lahko:

- popolnoma ujemata, govorimo o *ujemanju* ali *kongruenci*
A + B
(npr. nem. *Rechnungsführer* in sl. *računovodja*);
- izraz A je širši od izraza B, ki je popolnoma vključen v A, govorimo
A + B
o *vključenosti* ali *inkluziji* (npr. sl. *finančno poročilo* in nem. *Jahresabschluss*);
- izraza A ali B v drugem jeziku ni, govorimo o *terminološki vrzeli*;
A, B?
(npr. za angl. *compartmentalization* na področju biokemije obstajajo samo opisni prevodi)
- izraza sta le delno pomensko prekrivna.
B + A
(npr. angl. *guarantee* in sl. *poroštvo* na področju financ)

Koschmieder (povzeto po Stolze 1999: 37) navaja, da termini niso vezani zgolj na en sam jezik, vendar nanje vpliva kulturno okolje neke jezikovne skupnosti. Težava pri zagotavljanju ekvivalence strokovnega izrazja (prim. Roelcke 2005: 143) je tudi besedotvorje. Na videz enaki besedotvorni postopki (npr. zlaganje, sploh v nemščini) lahko v različnih jezikih tvorijo termine, ki nimajo enakega pomena (npr. nem. *Radiochemie* 'radiokemija' ni enako frc. *radiochimie*, ampak *chimie radioactive*). Še večjo težavo pa predstavlja različen obseg pomena v različnih jezikih, sploh pri semantično in etimološko sorodnih izrazih (npr. nem. *Technik* za angl. *technology, engineering, technique*; v *Evrotermu* pa je prisoten samo zadnji pomen, in sicer *tehnični postopek*). Roelcke (2005:

²⁰³ Christiane Nord (povzeto po Stolze 1999, 20) jih imenuje: *prevajalske težave* (tvorjenje izrazov/terminov, lastna imena, citati – gre predvsem za slogane, citate znanih osebnosti ipd.; *prevajalske težave, specifične za izbrani kulturni par IK-CK* (navadno semantične) in *prevajalske težave, ki nastanejo zaradi izbranega jezikovnega para IJ-CJ* (raba členov, posebnosti skladnje, raba roditelja ...).

147) pri prevajanju strokovnih besedil bolj priporoča v CJ usmerjeni prevod, ki je smiseln pri vseh naravoslovnih znanostih, toda prav na področju prava bi takšno prilagajanje konceptov lahko popolnoma spremenilo pomen izvirnika.

Poleg prevajalca je pomemben dejavnik strokovnega besedila tudi **slog**. V nemški prevodoslovni literaturi se ob tem pojavlja izraz *GIGO*. Gre za kratico angleškega izraza *garbage in – garbage out* (v prostem prevodu *smeti noter – smeti ven*), ki naj bi označeval, da iz slabega izvirnika ni mogoče narediti dobrega prevoda, poleg tega pa tak prevod ne bi bil »zvest« (Schmitt 2002: 68).²⁰⁴ Hkrati tudi prevajalska orodja²⁰⁵ ne zagotavljajo popolne prevajalske ustreznosti, saj se zaradi večje količine enakih delov lahko izgubi pregled nad celotnim besedilom.²⁰⁶

Tudi besedilne vrste, ki določajo slog, so pomemben dejavnik strokovnega prevajanja, pri čemer se zahteve za prevajanje, npr. pogodb, drugih listin, opisa medicinskih raziskav, razlikujejo predvsem po formalnih zahtevah oblikovanja in ne nazadnje tudi pričakovanju (oziroma predznanju) naslovnika.

Če se prevajalec odloči še za dodatno razlaganje ali pojasnjevanje, modulacijo IB, se hitro sooči z »različnimi« pomeni. Tako je npr. razlaga izraza *inflacija* (prim. Stolze 1999: 43) pogojena z različnimi gospodarskimi teorijami in prevajalec se mora odločiti za eno od možnosti ali celo navesti vse, kar povzroči še večjo hermetičnost prevoda.

²⁰⁴ Ob tem velja opozoriti še na prevajalčevo sposobnost razumevanja, prevajanja in tudi ustvarjanja terminologije, saj imajo lahko sicer dobri poznavalci IJ in CJ zelo omejeno znanje na določenem strokovnem področju, in na drugi strani jeziko(slo)-vne zmožnosti strokovnjakov, ki navadno nimajo dovolj jezikovnega znanja, povrhu vsega pa zaradi omejenega znanja tujega jezika nasprotujejo prevajalcu in njegovim predlogom (prim. Schmitt 2002, 65).

²⁰⁵ Pri prevajanju evropske zakonodaje, npr. program TWB – Translator's Workbench, ki je shranjeval prevedene dele besedil, kar je omogočilo, da so različni prevajalci za enake odlomke (v zakonodaji je teh odlomkov neprimerno več kot v drugih strokovnih besedilih, prim. še *konvencionalnoperformativni govor* pri Skubicu 1995 – npr. uvodni deli, preambule, zaključki, končne, prehodne določbe) dosledno uporabili isto prevodno rešitev oz. so morali pojasniti, zakaj so se odločili drugače.

²⁰⁶ Zaradi časovne stiske pri prevajanju pravnega reda EU enega dokumenta (tudi, če je šlo za manj obsežno direktivo) ni prevajal en sam človek, temveč so delo razdelili med več prevajalcev, zato je bila uporaba istih rešitev še toliko bolj pomembna (prim. Jemec 2005 ali Krstič Sedej 2004, 151–161).

2.4.2 Nastajanje in ustaljevanje terminologije

Terminologija kot najbolj prepoznavna lastnost vseh strokovnih besedil mora biti v vseh jezikih zanesljiva in natančna (Stolze 1999: 39). Misli (po Trstenjaku 1989: 7) ustvarjajo in oblikujejo besede (še prej pa koncepte),²⁰⁷ vendar tudi same besede, torej že obstoječi poimenovalni nabor sestavin posameznega jezika pogojuje nastajanje novih. Kljub prizadevanju za mednarodno normiranje terminologije,²⁰⁸ pa je to na mnogih področjih nedosegljiv ideal. Še največji dosežek pri standardizaciji terminologije je izdaja standardov. Ker pri prevajanju sodelujejo jezikoslovci in strokovnjaki izbranega področja, bi morali v strokah skleniti **terminološki dogovor** (Kalin Golob 2008: 80), vendar je za to potrebno meddisciplinarno sodelovanje.²⁰⁹ Ker je skupni cilj oblikovanje enotne terminologije brez prevelikega subjektivnega vpliva posameznega prevajalca ali strokovnjaka,²¹⁰ so računalniško podprte statistične metode ugotavljanja terminov zelo dobrodošle. Pri analizi se izkaže, da v obsežnejših besedilih ali besedilih, ki so povezana z ozkim področjem, prihaja do **terminoloških variacij** (prim. Vintar 2008: 43–45), ki so bile v času ročnih analiz večinoma pojmovani kot »neljubi odkloni« od norme. Kljub vsemu pa terminološke stalne besedne zveze, ki nastanejo v slovenščini, omogočajo vrsto pretvorb,²¹¹ zato ne moremo že vnaprej določenih večbesednih terminov popolnoma izločiti.

²⁰⁷ O konceptih več v poglavju o tipologiji slovenske pravne terminologije.

²⁰⁸ Poskuse opisuje Stolze na več mestih, npr. Stolze 1999, 39. Pri tem naj bi v vseh jezikih uporabljali isti korenski del in dodali ustrezno obrazilo glede na izbrani jezik (npr. sl. *antagonizem*, nem. *Antagonismus*, angl. *antagonism*, it. *antagonismo*, fr. *antagonisme*), kar je še najlažje uresničljivo pri izposojenkah, ki izvirajo iz latinščine, grščine.

²⁰⁹ Da to kljub vsemu ni popolna utopija, kaže uspešen primer dela Komunikološke terminološke sekcije, ki je ob prevajanju temeljnega dela za študente komunikologije na rednih sestankih tvorila in usklajevala slovensko komunikološko izrazje. Prim. Kalin Golob 2008, 80.

²¹⁰ Kar je za Slovenijo vseeno relativno, saj zaradi majhnosti dejansko obstaja samo nekaj posameznikov, ki so vrhunski strokovnjaki na zelo ozkem področju in torej kot taki relevantni presojevalci uspešnosti terminoloških rešitev.

²¹¹ Vintar (2008, 45) navaja primer *reaktorski hladilni sistem* in *sistem reaktorskega hladila*, kjer gre lahko tako za oblikoslovno kot skladenjsko variacijo in torej računalniški program ne more sam izluščiti primernejše.

Definicija *standarda* po SIST EN 45020:2007: »Dokument, ki nastane s konsenzom in ga odobri priznani organ in ki določa pravila, smernice ali značilnosti za dejavnosti ali njihove rezultate ter je namenjen za občo in večkratno uporabo in usmerjen v doseganje optimalne stopnje urejenosti na danem področju.« Najbolj znani so industrijski standardi, ki so se razširili v 20. stoletju. Tako je bil v nekdanji Jugoslaviji poznan JUS, v Nemčiji DIN, v Republiki Sloveniji Slovenski inštitut za standardizacijo izdaja standarde z imenom SIST, po vstopu v EU pa veljajo evropski standardi z oznako EN in/ali tudi mednarodni standardi z oznako ISO. Poznamo več vrst standardov:

- **osnovni standard** (standard, ki obravnava široko področje ali vsebuje splošna določila za določeno področje);
- **terminološki standard** (standard, ki obravnava izraze, ki jih po navadi spremljajo definicije, včasih pa tudi pojasnila, ilustracije, primeri itd.);
- **preskuševalni standard** (standard, ki obravnava preskusne metode, ki jih včasih dopolnjujejo druga določila, povezana s preskušanjem, kot na primer vzorčenje, uporaba statističnih metod in zaporedje preskusov);
- **standard za proizvod** (standard, ki specificira zahteve, ki jih mora izpolnjevati proizvod ali skupina proizvodov, da se zagotovi njegova (njihova) ustreznost namenu);
- **procesni standard** (standard, ki specificira zahteve, ki jih mora izpolnjevati proces, da se zagotovi njegova ustreznost namenu);
- **storitveni standard** (standard, ki specificira zahteve, ki jih mora izpolnjevati storitev, da se zagotovi njena ustreznost namenu).

2.4.3 Razumevanje terminov

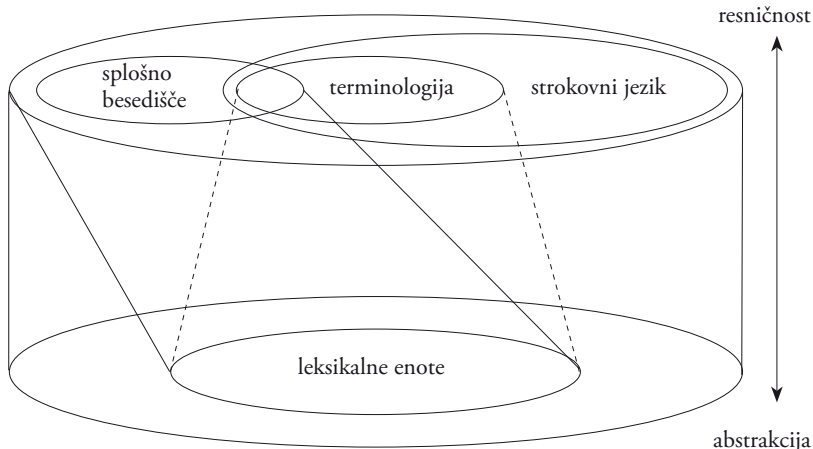
Za razliko od naravoslovnih, humanistične in družboslovne vede v veliko večji meri svoje strokovno izrazje črpajo iz splošnega jezika,²¹² zato je lahko branje strokovnega besedila s takšnimi izrazi samo na videz lažje, dejansko pa zaradi nenehne dvojnosti pomena zelo zahtevno. Pravni termini²¹³ nastajajo tudi iz pomensko specializiranih izrazov splošnega jezika (prim. Pavčnik 2002: 1042), zato lahko prihaja do nerazumevanja pri splošnem naslovniku (nepravniku).²¹⁴ Vintar (2008: 15) povzema razvrstitev leksikalnih enot jezika, ki jo je objavil Kaegura.

²¹² Prim. npr. Stolze 1999, 47; Musek 1989, 115; Sajovic 2007, 33; Pavčnik 2002, 1042.

²¹³ Na tem mestu kot pravne termine razumem najširšo možno množico strokovnih izrazov, ki se pojavljajo v katerikoli vrsti pravnega ali pravniškega besedila.

²¹⁴ Prim. tudi M. Pavčnik 1998, 59: »O tem, kje ta »zaveza« (to, da je jezik prava

Slika 2: Razvrstitev leksikalnih enot (Vintar 2008: 15).

Leksikalne enote so po svojem bistvu virtualne in šele raba jih umesti ali v splošni ali strokovni diskurz. Čeprav kot osnovna terminološka načela večina avtorjev (prim. npr. Kalin Golob 2008: 81) izpostavlja zahtevo po **enopomenskosti**²¹⁵ (in **upoštevanju**²¹⁶ tako pojmovnega sveta ter poimenovalnega sistema stroke), po **knjižnosti** (podrejanje pravilom knjižnega jezika), po čustveni nezaznamovanosti²¹⁷ (neekspresivnosti)

zavezan pogovornemu – pravzaprav bi morali govoriti o splošnem (op. M. J. T.) – jeziku op. p.) končuje in začenja strokovni jezik in jezik, ki daje izrazom pogovornega jezika drugačen ali pa vsaj bolj določen pomen, ne odloča splošni pravni naslovljenec, ki govori pogovorni jezik. O tem odloča sam pravni akt, ki je predmet razlage, ali višji pravni akt in končno tisti, ki pravni akt oblastno razlaga in uporablja. In državni organ, ki o zadevi odloča, govori v pravniškem metajeziku, tako da pravni akt (npr. zakon) ne more dohiteti svojega razlaganja.«

²¹⁵ Nekateri (npr. Kalin Golob) govorijo o *enoumnosti*. Sicer Vidovič Muha opozarja, da med enopomenske lekseme sodijo predvsem terminološka poimenovanja znotraj ene stroke, čeprav obstajajo izjeme. Če se znotraj terminološkega leksema pojavi večpomenskost, je tip te večpomenskosti predvidljiv – načeloma metonimični: gre za podpomensko razmerje po vzorcu predmetnost strokovnega področja), veda o tem, (lahko) še delo, knjiga, v kateri se ta veda uveljavlja (Vidovič Muha 2000, 18).

²¹⁶ Ali tudi ujemanje med pojmovnim sistemom in poimenovalnim sistemom stroke.

²¹⁷ Ta velja predvsem znotraj stroke, saj so nekateri termini izven strokovnega/znanstve-

in **kratkosti** strokovnega izraza (pri čemer je zaželen enobesednost, vendar je ni mogoče vedno uresničiti), se predvsem pri izrazih, ki so že v IJ nastali po metaforični poti del te zaznamovanosti prenese v CJ.²¹⁸ Iz vsega tega izhaja zahteva po **ustaljenosti**.²¹⁹

Termini so leksemi, ki imajo za razliko od ostalih leksemov samo pojmovni pomen (v veliki meri ga lahko enačimo z denotativnim), drugih (predvsem konotativnega in sporočanjško-pragmatičnega pa načeloma ne).²²⁰ Tako namesto leksemске (potencialne) večpomenskosti enemu pojmu pripišemo en pomen, ki pa ima lahko več poimenovanj (npr. za angleški glagol *act* imamo glede na sobesedilo več slovenskih ustreznic *odločati, ukrepati, delovati, ravnati, nastopati*).

Pojem je v terminologiji miselna enota in za isti pojem se lahko tudi v enem jeziku uporablja več poimenovanj (npr. *javni organ, nadzorni organ, neodvisen nadzorni organ*), v različnih jezikih pa se uporablja veliko več poimenovanj (prim. Vintar 2008: 24). Kadar v CJ ni ustreznega poimenovanja za IT, poskušamo v CJ uporabiti sorodne pojme, ki imajo z IT skupne pomenske sestavine in so jasno opredeljeni. Vintar opozarja, da pri pojmovnem načelu ni v navadi govoriti o sinonimiji, saj ta na ravni pojmov zaradi različnih miselnih enot ne

---

nega besedila lahko čustveno zaznamovani, npr. *onečastiti* v 19. stoletju termin za spolni odnos moškega in ženske pred sklenjenim zakonom, ki mu poroka ni sledila, danes pa ta pomen ostaja, vendar je izraz ozko knjižen in evfemističen.

²¹⁸ Prim. Gorjanc 1996, 252 in Vintar 2008, 54, ki opozarjata, da je metaforična pot zaradi skupne kulturne izkušnje lahko tudi ustrezna.

²¹⁹ To je bilo tudi glavno merilo, da so se isti izrazi pri prevajanju pravnih besedil uporabljali za iste koncepte. Tako so v navodilih za prevajalce zapisali: »Pri prevajanju pravnih aktov je zelo pomembna terminološka doslednost, kar pomeni, da je treba za iste koncepte uporabljati iste izraze in da isti izrazi ne smejo biti uporabljeni za različne koncepte. Definicije je treba upoštevati in definirane pojme dosledno uporabljati. To ne velja samo v okviru posameznega besedila – vključno s prilogami – temveč za vsa med seboj vsebinsko ali pravno povezana besedila. Za preverjanje najustrežnejšega pomena nekega izraza v danem sobesedilu je priročno orodje *elektronski slovar Eurodicautom*, ki vsebuje prav gesla iz pravnih predpisov ES. Za preverjanje rabe ustrezne slovenske terminologije so pomemben terminološki vir zakonski in podzakonski predpisi RS, kar še posebej velja v primeru direktiv, ki postanejo del pravnega reda RS s sprejetjem ustreznih, praviloma podzakonskih, aktov RS (glej: Register predpisov Slovenije na spletu RPS, <http://zakonodaja.gov.si>, in spletno stran Državnega zbora Republike Slovenije).«

²²⁰ Terminologija v ožjem pomenu ne dopušča konotiranosti pri rabi izrazov na ozkem strokovnem področju.

more obstajati, zato govorimo o različnih poimenovanjih, ki jih skušamo ovrednotiti s kvalifikatorji. Pri normativnem terminološkem delu pa si zaradi enoznačnosti prizadevamo priporočati le eno poimenovanje in ostala odsvetovati (prim. Vintar 2008: 27). Seveda se vzporednim poimenovanjem ali dvojnicam v praksi ne moremo izogniti, vendar se termini prilagajajo novim komunikacijskim funkcijam in tako se množica začetnih predlogov (sploh pri prevodih) lahko hitro zmanjša. Pojmi niso statične enote, ampak se pri njihovi zamejitvi ves čas srečujemo z vprašanji vidika, namena in uporabe, ki pomembno vplivajo na naše videnje sveta.²²¹ Z vključevanjem pojmov v pojmovna razmerja, pa se klasične terminološke zbirke približajo večnamenskemu semantičnemu leksikonu ali ontologiji, primerni za uporabo v semantičnih aplikacijah (Vintar 2008: 28). Dobra strukturiranost pojmov in celotnega znanja na nekem področju pa zagotavlja poimenovalno učinkovitost.

---

²²¹ Vintar opozarja, da se v zadnjem času namesto o terminološki vedi (angl. *terminology science*) vse več govori o terminoloških tehnologijah (angl. *terminology engineering*) in upravljanju terminologije (angl. *terminology management*), kar kaže na pomemben konceptualni premik (prim. Vintar 2008, 28).

PREVAJANJE PRAVNIH BESEDIL

Vir srednjeveškega prava je bilo običajno pravo,²²² vendar je slovenske navade (od slovenskih navad se je do začetka 15. stoletja ohranilo npr. ustoličevanje koroških vojvod, gorske pravde²²³ za urejanje pravnih razmerij v vinogradih) kmalu izrinilo običajno pravo germanskih narodov (prim. Vezovišek 1991: 346). Slovensko pravno izrazje je nastajalo iz splošnih pogovornih izrazov, zato je prevajanje prvega uradnega tiska v Notranji Avstriji – leta 1582 je gorske bukve prevedel Andrej Recelj – še toliko pomembnejše.

3.1 PRED LETOM 1848

Načrtno in sistematično prevajanje pravnih besedil v slovenščino se je začelo v času cesarice Marije Terezije (1740–1780), ko so posodobili državno upravo in začeli prevajati odloke v vse jezike habsburške monarhije. Večje število slovenskih prevodov pravnih aktov je nastalo še v

---

²²² Običajno pravo poimenuje (Pavčnik 2003, 212) »običaje, ki so sčasoma postali pravno obvezni. O. p. se razvija in ohranja z ustnim izročilom in sploh s tradicijo. Največji del zgodovine človeštva je urejalo veliko večino pravnih razmerij. /.../ Z zapisovanjem je o. p. prešlo v postavljeno pravo. Taki zapisi so nastali največkrat tedaj, ko so hoteli preprečiti spremembo običaja.« Geselski članek v leksikonu *Pravo* pa ob koncu opozarja, da je angleški pravni sistem, poimenovan *common law*, pravzaprav *pravni običaj*.

²²³ Na Primorskem so bile imenovane tudi gorski zbor, na Dolenjskem, Štajerskem in Kranjskem pa gorske bukve.

času Ilirskih provinc.²²⁴ Da so se prevajalci soočali z mnogimi težavami in marsikdaj uporabili tudi kalkiranje²²⁵ kot način ustvarjanja novih terminov, kaže tudi zapis²²⁶ v *Kmetijskih in rokodelskih novicah* 15. 10. 1849:

»Pervi zvezek »državniga zakonika«²²⁷ v slovenskem jeziku smo dobili iz Dunaja. Ne enega še nismo slišali, da bi bil zadovoljen s to prestavo in de naša dolžnost je gospodam prestavljalcem to odkrito odkritosrčno povedati, de naj pri nadaljevanju tega dela nikar v nemar ne pušajo: de prva potreba je u m e v n o s t.«

Prevajalci, med njimi so bili tudi Blaž Kumerdej, Anton Tomaž Linhart, Valentin Vodnik in Franc Metelko, so tudi zaradi svojega drugega kulturnega delovanja pomembno vplivali na terminološki razvoj in skladnjo približali govorjenemu (pogosto v pravni literaturi imenovanemu *ljudskemu*) jeziku, saj so njihovi predhodniki nemalekrat uporabljali popolne skladijske (in predvsem besed(otvor)ne) kalke, zato so bili prevodi v slovenščini pogosto skorajda nerazumljivi. Ob tem mnogi pravniki vendarle opozarjajo (od izhajanja *Slovenskega pravnika* leta 1881 naprej in vse do danes), da odloki (čeprav bi morali biti po nekaterih – tudi današnjih – teorijah razumljivi čim širšemu krogu ljudi) niso bili namenjeni vsem – temveč le sporazumevanju t. i. strokovnjakov med seboj, zato si tudi prevajalci (največkrat pravniki) niso prizadevali za splošnejšo razumljivost.²²⁸ Kot primer

²²⁴ V času od 1810 do 1813 je v Ljubljani izhajal časnik *Télégraphe officiel des Provinces Illyriennes*, kjer so objavljali prispevke (in uradne razglase) v francoščini, nemščini in tudi slovenščini.

²²⁵ O kalkiranju glej razdelek *Prevajanje strokovnih besedil*.

²²⁶ Povzeto po Orožen 1996, 233. Več podatkov o razvoju enotnega slovenskega knjižnega jezika v Orožen 1996.

²²⁷ Gre za prevod občega državlanskega zakonika, ki je začel v avstrijskih deželah veljati leta 1811, na Štajerskem 1812, v drugih slovenskih deželah pa leta 1815 (prim. Vezovišek 1991, 349).

²²⁸ Na tem mestu je vsekakor treba omeniti razprave Franceta Novaka o slovenskem poslovnem jeziku. Kot poslovni jezik je označil tudi jezik zakonov in sodišč, strokovni članki v revijah in predavanja na (pravnih) fakultetah pa so del znanstvene zvrsti. Njegova utemeljitev izhaja iz funkcije, ki jo ta besedila imajo, torej, da so namenjena (vsem) ljudem. Kar nas privede do zanimive ugotovitve, čeravno za tolmačenje zakonov velikokrat potrebujemo strokovnjake, tj. pravnike, naj bi bili zakoni vendarle napisani tako, da bi jih lahko razumeli brez (večjih) težav vsi.

zelo uspešnega prevoda, ki so ga hvalili tudi pravniki v drugi polovici 19. stoletja, velja Metelkov prevod *Gozdne naredbe* (iz leta 1771, prevedena je bila šele 1824), saj se je drugi prevajalci prej zaradi zahtevne terminologije niso hoteli lotiti.

Primer okrožnice, ki je veljala na Kranjskem. Okrožnica Ad Gub Nr. 14354 z dne 12. 6. 1846. Okrožnico hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana. Razglasi, okrožnice in drugi dokumenti so objavljeni v dveh stolpcih, na levi strani v nemščini in na desni slovenski prevod. Spodnje besedilo kaže, da se je prevajalec trudil tudi slovensko besedilo oblikovati popolnoma enako kot nemško, čeprav so na tak način nastali zelo težko razumljivi odlomki. Eden od glavnih argumentov slovenskih pravnikov, ki so vztrajali pri nemščini, je bil, da so slovenski prevodi preveč nerazumljivi.

Currende

Osnanilo

des k. k. illyrischen Guberniums.

zes. Kralj. IlirSkiga poglavarStva.

*

*

Seine k. k. Majestät haben mit Allerhöchster Entschließung vom 8. Mai 1846

Njih z. k. VelizhaStvo so S' prezheStnim Sklepam 8. Vel. travna 1846 v' sadevi letaS

in Betreff der heuer durchzuführenden früheren Militär-Entlassung der aus den militärisch-conscribirten Provinzen mit vierzehnjähriger Capitulation gestellten Soldaten folgende Bestimmungen allergnädigst zu genehmigen geruhet: .../

Spolnjene prejShnje **ispuStitve od SoldaShine (vojaShine) tiStih Soldatov, kateri So bili is vojaShko popiSanih deshel** sa 14letno Slushbo poStavljeni ali vverSteni, tukajShnje poStave premiloStljivo poterditi dovolili. .../

Izrazna sredstva, ki jih Novak (prim. 1996, 262) omenja, so: 1. oseba množine, raba trpnika, s podatki natrpani stavki, umetno skonstruirani stavki, naštevanje, sestavljeni predlogi, obilica predložnih zvez, obrazci, strokovni izrazi, kratice, sklicevanje na druge spise ... Kratice in sklicevanje na druge spise se v zakonih pojavi predvsem v uvodu in na koncu, tudi druga izrazna sredstva lahko najdemo, bolj kakor 1. oseba množine prevladuje trpnik. Čeprav ima tudi poslovni jezik po Novaku mnogo podzvrsti, pa naj bi bilo prav področje zakonov tisto, ki bi moralo biti čim bolj razumljivo vsem.

3.2 PO LETU 1848

Cesar Franc Jožef je 4. marca 1849²²⁹ razglasil državno ustavo avstrijskega cesarstva, s katero je predpisal izhajanje državnega zakonika v desetih jezikih, ki so jih v takratnem cesarstvu uporabljali, vendar je že decembra 1849 cesar dovolil, da zakoni izidejo najprej v nemščini in se nato prevajajo postopoma, saj je to močno presevalo takratne dejanske prevajalske zmožnosti. Cesarski patent, izdan leta 1850, je v svojem 27. členu določil, da je uradni jezik pri najvišjih sodiščih nemški, toda če je celoten postopek tekel v nenemškem jeziku, naj bi tudi vrhovno sodišče izdalo svojo odločbo in utemeljitev tako v jeziku postopka kot tudi v nemščini. Kranjc (1998: 173) še dodaja, da vrhovno sodišče kljub temu ni nikoli izdalo nobene odločbe v slovenščini.

S patentom 27. decembra 1852 je edini izvirnik državnega zakonika (p)ostalo nemško besedilo. Slovenski prevodi so izhajali v deželnih zakonikih, leta 1860 so jih celo začasno ukinili in med letoma 1861 ter 1869 prevajali samo tiste predpise, ki so veljali na območju Slovencev (prim. Cigale 1870: 9). Junija 1869 je bil sprejet nov državni zakonik, vendar je izključno izvirnost imelo samo nemško besedilo, prevodi v češčino, italijanščino, hrvaščino, poljščino, romunščino, rutenščino (v avstrijskem cesarstvu poimenovanje za ukrajinščino) in slovenščino pa so dobili status uradnega prevoda. Slovenski prevod je bil objavljen 1. januarja 1870. Tako Slovenci kot drugi narodi so morali sprejeti določ-

²²⁹ Kako pomembno je bilo revolucionarno leto 1848 in kako daljnosežen vpliv je imela zahteva po enakopravnosti jezikov, kažejo tudi razmeroma uspešne zahteve po uvedbi slovenskih predavanj na univerzitetni ravni (prim. Vezovišek 1991, 351). Avstrijsko cesarstvo se je sicer ustanovitvi slovenske univerze uprlo in (uspešno) upiralo vse do svojega razpada, zahteve in utemeljevanje po nujnosti poučevanja prava v slovenščini na univerzitetni ravni pa so se širile, kar kažejo tudi mnogi zapisi v SP, npr. *Za slovensko vseučilišče, Slovensko vseučilišče, Doneski k zgodovini slovenskega vseučiliškega vprašanja ...* Že oktobra 1848 je avstrijska oblast dovolila, da sta se v Ljubljani ustanovili poskusni neplačani slovenski stolici za zasebno in kazensko pravo (predavala sta Anton Mažgon in Ernest Lehman). Po Mažgonovi smrti avgusta 1849 so bila slovenska predavanja z Dunaja predstavljena v Gradec, kjer so od 1851 do 1854 poučevali Josip Skedl (kazensko pravo), Janez Kopač (kazenski postopek) in Josip Kranjc (civilno pravo). Začetni uspehi so kmalu naleteli na ovire, saj Razlagov *Pravnik slovenski* leta 1870 spet poroča o nasprotovanju predavanjem v slovenščini, čeprav je bila univerza v Gradcu ustanovljena kot »avstrijsko vseučilišče za več tukajšnjih narodov« in so v drugi polovici 19. stoletja predavanja za pravnike organizirali tudi v italijanščini (v Innsbrucku na Tirolskem).

bo, da so zakoni začeli veljati (že) 45. dan od dneva, ko so razposlali nemški izvirnik, čeprav so prevodi v narodne jezike nastajali precej počasneje (prim. Vezovišek 1991: 352).

Prvi pomembni mejnik pri prevajanju pravne terminologije je bil izid *Pravno-politične terminologije v avstrijskih slovanskih jezikih*,²³⁰ ki je izšla leta 1853 kot rezultat dela terminološke komisije pri prevajanju *Državnega zakonika* pod vodstvom Frana Miklošiča.²³¹ Poleg slovenščine so bili objavljeni še prevodi v hrvaščini in srbsčini. Eden od najvidnejših prevajalcev pravnih predpisov v drugi polovici 19. stoletja, ki je ob tem zbiral tudi gradivo za nemško-slovenski slovar in tudi pravno terminologijo, je bil Matej Cigale.²³² *Obči sodni red*, ki ga je 1781 razglasil Jožef II., je bil v slovenščino preveden leta 1884,²³³ leta 1889 pa je Anton Levec sestavil še zbirko 264 obrazcev za slovensko uradovanje pri sodiščih.²³⁴

²³⁰ V izvirniku *Juridisch-politische Terminologie für die slawischen Sprachen Österreichs. Deutsch-kroatische, serbische und slowenische Separat-Ausgabe*. Zanimivo je, da so sprva terminologijo vsakega jezika nameravali tiskati posebej, potem pa so se po vztrajnem prizadevanju dvornega in sodnega »pravdosrednika« Matija Dolenca odločili natisniti južnoslovanske jezike skupaj, saj so tako pokazali sorodnost med jeziki na eni strani in hkrati opravičili ter podprli posamezne terminološke rešitve na drugi (prim. Majaron 1889, 133).

²³¹ Več o tem v poglavju *Razvoj slovenske pravne terminologije*.

²³² Zaradi množice prevodov je bil prav Cigale izpostavljen kritikam drugih pravnikov, zato je 1870 v Razlagovem *Pravniku slovenskem* objavil članek *Slovenske prestave postav in vladnih ukazov*. V njem poudarja, da je zaradi enake terminologije potrebna »središna predstavjalnica postav in ukazov za vse Slovence«, dokler pa takega organa ni, pa naj v slovenščino prevajajo na Dunaju samo enkrat, da ne bo prihajalo do nepotrebnih terminoloških podvajanj (prim. Cigale 1870, 11). Pravzaprav so šele dobrih 100 let pozneje skorajda enake okoliščine pri prevajanju evropske zakonodaje uspeli organizirati tako, da je redakcija potekala na enem mestu. Danes evropske pravne predpise prevajajo v Bruslju in jih pošiljajo v države članice in vsi prevodi so avtentična besedila. Kljub vsemu je bil Cigale pri svojih prevodih tako uspešen in dosleden, da so njegovi prevodi veljali za zanesljiv terminološki vir, sam pa je (npr. Cigale 1887, 5–12) kritično ocenil poznejše prevode občega državlanskega zakonika (ODZ), saj so začeli uporabljati posamezne hrvaške ali druge slovanske besede (npr. *grajanski* za državljanski, *brak* za zakon, *bramben* za vojni, *razpust* za odpust vojakov ...).

²³³ Poslovenil ga je Alfonz Mosche, sicer tudi urednik *Slovenskega pravnika*.

²³⁴ O težavah pri uporabi slovenskega jezika na sodiščih se v *Slovenskem pravniku* ob koncu 19. stoletja pojavljajo stalni zapisi. Pravniki opozarjajo, da sodišča ne upoštevajo takrat že sprejetih predpisov, da morajo uporabljati slovenščino in da si besedno zvezo »krajevno (tudi deželno) običajen jezik« razlagajo predvsem kot nemščino, na zahodni narodnostni meji tudi kot italijanščino. Že Jožef II. je nemščino imenoval za univerzalni jezik svojega cesarstva, zato je bilo vsako uveljavljanje »deželnih jezikov«

Prizadevanje za pravilne prevode in sodobno slovensko terminologijo je povezovalo slovenske pravnike, ki so leta 1888 ustanovili društvo Pravniki in tako tudi presegli še vedno občasno ponavljajoče se težave ob izhajanju revije *Slovenski pravnik* po letu 1881 (po letu 1883 je glasilo ponovno začelo izhajati leta 1887).

Leta 1881 je bil na mesto avstro-ogrskega pravosodnega ministra imenovan Čeh Alois Pražak, ki je spodbudil tako prevajanje zakonov iz nemščine kakor rabo deželnega jezika, torej slovenščine na sodiščih, za kar si je že prej prizadeval kot poslanec državnega zbora tudi skupaj z Lovrom Tomanom (prim. Cigale 1870: 10). Po letu 1888, ko je Pražak zapustil ministrstvo, se je jezikovna strpnost še nekaj časa nadaljevala, potem pa se je do konca 19. stoletja nemški pritisk na slovenske pravnike tako okreplil, da je 23. junija 1898 prizivni senat slovenskima odvetnikoma celo prepovedal uporabljati slovenščino pred višjim deželnim sodiščem v Gradcu (prim. Vezovišek 1991: 362), kar je sprožilo val pritožb, ljubljanska odvetniška zbornica pa je nato za svoj edini uradni jezik razglasila slovenščino (zbornica je v tistem času združevala skoraj samo slovenske odvetnike) in oktobra 1898 dosegla, da je postala slovenščina uradni jezik prizivnih razprav tudi v Gradcu (prim. Vilfan 1968: 418–426). Sodišče v Ljubljani je dejansko med prvimi začelo uporabljati slovenščino.

Težave z ustreznimi in predvsem pravočasnimi prevodi ter njihovim plačevanjem so se nadaljevale, zato je *Slovenski pravnik* leta 1898 (14/3: 91) poročal o »interpelaciji«²³⁵ deželnega poslanca Danila Majarona, zakaj še vedno niso prevedeni zakoni, ki so začeli veljati že 9. avgusta 1895. Zanimivo je, da je deželni predsednik takoj posredoval

---

pred uradnimi oblastmi še težje (Kranjc 1998, 170). Pravniki (npr. Ivan Tavčar, ki je pomagal urejati revijo *Slovenski pravnik* po letu 1881) opozarjajo, da tudi sami odvetniki (še toliko manj pa sodniki ali drugi sodnijski uradniki) niso večji slovenskega jezika in je torej njihova naloga, da se naučijo slovenščine in tudi tako zagotovijo pravno varnost. (Prim. npr. že pismo grofa Mitrowskega, nadsodnijskega predsednika v Gradcu, z dne 21. marca 1862 v *Pravniku slovenskem* 4/2, 53–55).

²³⁵ Danes bi govorili o poslanskem vprašanju. Leksikon *Pravo* (2003, 117) *interpelacijo* opredeljuje kot: »način izražanja kritik poslancev na račun delovanja vlade oz. posameznih ministrov, ki lahko vodi do njihove zamenjave. V državnem zboru lahko i. sproži najmanj deset poslancev, minister pa je razrešen, če jo podpre večina vseh poslancev. Predsednik vlade je lahko zamenjan tako, da je namesto njega izvoljen nov predsednik; to je konstruktivna nezaupnica.« *Poslansko vprašanje* pa je (Pravo 2003, 257): »oblika nadzora in usmerjanja delovanja nosilcev javnih funkcij, zlasti vlade in ministrov. V državnem zboru prva tri p. v. zastavlja opozicija; nanje odgovarja predsednik vlade.«

in do izdaje *Slovenskega pravnika* 15. aprila 1898 (mesec dni pozneje) so bili slovenski uradni prevodi že objavljeni.²³⁶ Skrb za kakovostne prevode zakonov v slovenščino in pripravo slovenske pravne terminologije je bila tudi ena od pglavitnih nalog društva Pravniki, zato so na rednih skupščinah vedno poročali tudi o napredku pri prevajanju zakonodaje in usklajevanju ter izboljševanju pravne terminologije.²³⁷

3.3 ZDRUŽITEV SLOVENCEV, HRVATOV IN SRBOV V ENO DRŽAVO IN PRAVNI JEZIK DO KONCA DRUGE SVETOVNE VOJNE

Tik pred začetkom prve svetovne vojne je *Slovenski pravnik* (v nadaljevanju SP; 1913 29/3, 91) objavil tudi vprašanja slovenskim pravnikom, kaj menijo o približevanju slovenskega jezika srbohrvaščini:²³⁸

A.

1. Kako razmerje si želite med Slovenci in Hrvati? Ali Vas zadovoljuje današnje razmerje?
2. Ali je okrožje slovenskega jezika dovolj veliko, da se morejo uspešno razvijati vse panoge književnosti in znanosti?

²³⁶ Ob novici pa je pripisan še komentar, da bodo v eni od prihodnjih števil SP spregovorili o njihovi kakovosti (več v SP 14/4, 91). Pri prevodih so se pojavljale tudi precejšnje terminološke težave, zato so se v SP redno pojavljali prispevki o terminoloških nedoslednostih in stranpoteh ter utemeljevanje z zgodovinsko rabo, kot npr. zahteva, da naj se namesto besede *zakon* (za nem. *Ehe*) rabi *brak*, saj je (naj bi bila) potrebna terminološka razlika med besedama *Gesetz* (zakon v pomenu predpis) in *Ehe* (zakonska zveza) (prim. npr. SP 14/6, 158–160), čeprav je že Cigale 1887 (sicer nerad) sprejel *zakon* za prevod obeh besed.

²³⁷ Začetek 20. stoletja je tudi med pravniki razširil prepričanje, da se slovenski in nemški jezik tako močno razlikujeta, da pri prevodih nekatere razlike niso samo potrebne, ampak tudi nujne, vendar zato slovensko besedilo ni nič manj kakovostno. Pravniki so še vedno opažali, da »domačemu izrazu« ne sledi »domač način izraza«, saj se slovenski izraz daje »nemški misli«. Na drugi strani pa so priznavali, da za »slovensko misel« še vedno ni dovolj ustreznih izrazov (prim. SP 22/9, 266). Po letu 1849 dejansko o *izvirnikih* v drugih jezikih avstrijske monarhije niso več govorili, pojem *izvirnika* se spet pojavi v času SFRJ.

²³⁸ Vprašanja, ki so jih poslali, navajam v celoti, saj so se pojavila v času, ko je bila slovenska pravna terminologija že dobro ustaljena in uporabljana, od leta 1894 so pravniki uporabljali tudi Babnikovo *Nemško-slovensko pravno terminologijo* ter Pleteršnikov slovar.

B.

1. Ali je želeli, da se razvija slovenski jezik povsem neodvisno od hrvaškega?
2. Ali je želeli, da Slovenci povsem opuste svoj jezik?
3. Ali ne smatrate velike sorodnosti med obema jezikoma za uspešen predpogoj bodoče združitve?

C.

1. Ali mislite, da se more zблиževanje in končna jezikovna združitve vršiti še le vsled ustavno-političnih izprememb?
2. Katero nalogo pri procesu združevanja naj izvrši jezikoslovje?
3. Katera je naloga prakse?
4. Kako si mislite približevanje slovenske pravne, gospodarske in politične terminologije srbo-hrvaški? Kateri organ bi bil k temu poklican?
5. Kako si predstavite približevanje slovenske tehnične terminologije srbo-hrvaški?
6. Kako si predstavite približevanje slovenske medicinske terminologije srbo-hrvaški?
7. Kako si predstavite približevanje slovenske filozofske terminologije srbo-hrvaški?
8. Ali naj srbo-hrvaški jezik izloči one turške, arabske, madjarske i. t. d. besede, ki se morejo odstraniti iz besednega zaklada, ne da bi pri tem trpela individualnost srbo-hrvaškega jezika?
9. Ali naj slovenščina polagoma izloča one besede, ki se povsem razlikujejo od hrvaških izrazov, za katere pa imamo nadomestila v drugih dobrih slovenskih besedah, bližjih (če ne istih) srbo-hrvaškim?
10. Katera organizacija bi naj smotreno vodila približevanje slovenskega jezika srbo-hrvaškemu, oziroma med katere organizacije se naj deli delo?
11. Kako bi bilo doseči, da se bo bodoči uradni Pravopis, ki se bo razvil iz Letopisa Levčevega, oziral na ta načela?
12. Kako bi se moglo vplivati na pisatelje in publiciste, zlati pa tudi na pisatelje šolskih knjig, da bi se držali zблиževalnih načel?
13. Kako bi se najuspešneje uvedli in vodili kurzi za srbo-hrvaščino na Slovenskem, najprej po mestih?
14. Kako je doseči, da se že obstoječi pouk srbo-hrvaščine na srednjih šolah metodično in materialno izboljša in
15. doseže kvalifikacija srednješolskih profsorskih kandidatov za pouk srbo-hrvaščine?
16. Kakšen bodi literarni program Matice Slovenske (pri skupnih izdanih ali izdanih v sosednjem narečju) ter program Slovenske Šolske Matice in Socialne Matice?

Objavljamo ta vprašanja s prošnjo, da blagovolijo naši sotrudniki, bralci-pravniki razodeti svoje misli o tem predmetu in s tem prispevati k razjasnitvi jugoslovanskega vprašanja. (SP 1913 29/3, 91.)

Da vprašanje ni bilo preprosto in so tudi med pravniki kljub vztrajnemu prizadevanju za boljšo pravno slovenščino nekateri zagovarjali samo en uradni jezik, kažejo prizadevanja za pravno ureditev jezikovnega vprašanja v novi državi. Josip Wilfan²³⁹ (1921: 37–40) tako opozarja, da kljub združitvi južnih Slovanov v eno državo še ne moremo govoriti o enem jeziku ali narodu, zato je treba večjezičnost (takrat so omenjali samo dva knjižna jezika – srbskega/hrvaškega in slovenskega) določiti tudi v ustavi. Vendar je ustavni načrt (kar sta povzeli tudi obe poznejši ustavi – vidovdanska 1921 in oktroyirana 1931) predvideval en sam jezik, ki so ga poimenovali srbsko-hrvaško-slovenski (Wilfan 1921: 38).²⁴⁰ Pot do enotnega (jugoslovanskega) jezika je v praksi pomenila enostavno umik vseh slovenskih izrazov (Wilfan 1921: 39). Wilfan je zato zahteval, da naj v kraljevini veljata dva državna jezika, ki se lahko uporabljata na (vseh) napisih, pečatih, v upravi, zakonodaji in sodstvu in da naj država tudi na tak način pokaže, da je kraljevina tako Srbov in Hrvatov kot tudi Slovencev (Wilfan 1921: 40), poleg tega pa naj zagotovi tudi varstvo drugih (jezikovnih) manjšin.

Z ustanovitvijo slovenske univerze v Ljubljani leta 1919 je glavno nalogo pravne znanstvene revije namesto *Slovenskega pravnika* prevzel

²³⁹ Kot rojen Tržačan je pomen narodnostnega in jezikovnega vprašanja še bolj občutil in ni mogel pristati na vsesplošno državno, narodno in jezikovno »zedinjenje«. O njegovem življenju in delu je 2005 izšla monografija z naslovom *Josip Vilfan*. Vilfan je v slovenski in širši italijanski ter evropski javnosti poznan kot politik, pravnik, poslanec, govornik, tržaški občinski svetovalec, predsednik političnega društva Edinost in predsednik stalnega delovnega odbora Kongresa evropskih narodnih manjšin.

²⁴⁰ Tudi v času ustanavljanja ljubljanske univerze 1919 je v okviru Filozofske fakultete, ki je bila članica univerze že od vsega začetka, deloval Inštitut za slovansko filologijo, formalno pa se je lahko študiralo samo t. i. narodni jezik (uradno imenovan srbohrvaško-slovenski) oz. jezik, ki so ga sestavljala narečja treh narodov. Kljub temu pa je poudarjeno (npr. Toporišič 1987, 327), da je moral vsak študent še »položiti splošni izpit iz učnega jezika«, ki je bila slovenščina (Kržišnik 2008, 112). Učni jezik je bil torej v okviru celotne univerze, na vseh fakultetah, slovenščina, vendar s statusom enega od »narečij« treh narodov in ne uradnim učnim jezikom, ki bi bil kot tak tudi zapisan v pravilih. To pojasnjuje tudi raziskovalno usmeritev prvih profesorjev na slovenistiki (če smemo za tisti čas že uporabljati ta termin) v zgodovino slovenskega jezika in dialektologijo. Dodati pa je treba, da so bili slovenski pravniki (od Metoda Dolenca, Janka Polca, Gregorja Kreka do Leonida Pitamica) ves čas vneti zagovorniki slovenščine kot učnega jezika, saj so to utemeljevali predvsem s praktično potrebo po usvajanju ustreznega izrazoslovja, ki so ga do ustanovitve univerze že več desetletij intenzivno razvijali. Goršič (1920, 162) poudarja, da je treba ostati pri slovenski terminologiji in šele potem sestavljati slovensko-srbsko-hrvaško terminologijo.

Zbornik znanstvenih razprav (v nadaljevanju ZZR), ki ga je začela izdajati Pravna fakulteta, vendar so se v SP še vedno pojavljale tudi obsežne znanstvene razprave. Jezikovnemu vprašanju je bilo po letu 1919 tako v SP kakor v ZZR namenjenega manj prostora kakor prej, saj tudi v društvu Pravniki niso več čutili potrebe, da bi »organizirali in sistematično vodili boj za pravico našega jezika pri sodiščih in drugih oblastvih« (Ravnihar 1939: 51).²⁴¹

3.4 OBDOBJE 1945–1991

Po drugi svetovni vojni in ustanovitvi Socialistične federativne republike Jugoslavije so se predvsem zaradi spremembe političnega sistema pokazale velike spremembe tudi na jezikovni ravni. Zadnji letnik SP je izšel leta 1944, leta 1946 pa so začeli izdajati revijo *Ljudski pravnik* (v nadaljevanju LP). Uredniško delo je prevzel Božo Vodušek, pravnik, sicer pa znan tudi kot jezikoslovec, pesnik in prevajalec, ki je s svojimi prispevki opozarjal na napake pravnega pisanja in »suženjsko posnemanje uradnega sloga«:

»Poglavitna takšna napaka izvira iz *suženjskega prevajanja* uradnega sloga in uradnih izrazov iz drugih jezikov. V preteklosti smo se veliko preveč oklepali nemščine, in so tisti, ki so pisali o uradnih in pravnih stvareh, povečini podlegali nemškemu vplivu, bodisi nehote, bodisi hote, ker so bili prepričani, da se te stvari sploh ne dajo drugače povedati kot na nemški način. Ta nemški knjižni vpliv je bil tako močan, da ga čutimo v precejšnji meri še danes, in kar je značilno, pri ljudeh, ki nemški sploh ne znajo. Naši slovničarji v šolah se še danes dostikrat zaman trudijo, pregnati različne suženjsko po nemščini napravljene izraze in suženjsko

²⁴¹ Ob petdesetletnici izhajanja *Slovenskega pravnika* so zapisali, da je glavni namen pravne revije vendarle razvoj stroke, znanosti in poročanje (tudi komentiranje) o razvoju prava v drugih državah (*Slovenski pravnik* je v tridesetih letih skoraj v vsaki številki poročal tudi o velikih zakonodajnih spremembah v takrat že nacionalsocialistični Nemčiji), zato jezikovnemu vprašanju vendarle namenjajo manj prostora (prim. SP 50/11-12, 257–262). Ob petdesetletnici društva Pravniki (1939) je takratni pravosodni minister dr. Viktor Ružič (po rodu Hrvat) vse zbrane slovenske pravne nagovoril v slovenščini (govor objavljen v SP 53/5–6, 153–154) in društvu za njegovo izjemno 50-letno delo podelil odlikovanje kralja Petra II. red za zasluge Sv. Save II. razreda.

po nemščini posnet slog, ker se z našim uradnim in pravnim jezikom takšne očitne napake znova in znova širijo posebno med izobraženci. Isto napačno razmerje kot do nemščine pa imajo naši ljudje le premnogokrat do drugih jezikov. Po letu 1918 smo doživljali, da se je naš pravni in uradni jezik prav tako nesamostojno kot prej nemščine začel oklepiti srbsčine. Z uradnih mest so začeli uvajati izraze in slog, ki so bili popolnoma tuji našemu ljudskemu govoru. Za razliko od prej so nekateri pod vplivom hegemonističnih političnih stremeljenj celo naravnost skušali izpodriniti domače izraze in jih zamenjati s srbskimi, kar naj bi navidez služilo večji državni enotnosti. V vsem razdobju predaprilske Jugoslavije je trajal stalen pritisk v tej smeri. Pri tem se tisti, ki so se potegovali za prenašanje srbskih izrazov in srbskega sloga v naš jezik, niso zavedali, da ti izrazi in slog velikokrat tudi srbski niso, ampak da so prikrojeni bodisi po nemščini bodisi po francoščini in da so se umetno vgnzdili v srbskem pravnem in uradnem jeziku.

V naši novi ljudski državi, ko je odpadel vsak narodnostni pritisk, šele lahko jasno vidimo, da so tisti, ki so naš jezik umetno prikrojevali po uradni srbsčini, dejansko prav tako silo delali našemu jeziku kot tisti, ki so se svojčas oklepali uradne nemščine in nemškega načina izražanja. Seveda imajo stremeljenja preteklosti zmeraj neko vztrajnost in zato se tudi danes še marsikje kažejo ostanki preteklosti, kar se tiče prevajanja in prenašanja uradnih izrazov in uradnega sloga iz srbsčine. Zavedati se moramo, da ti ostanki preteklosti v naši novi družbeni stvarnosti niso z ničimer opravičeni, ampak da so naravnost škodljivi, ker oddaljujejo naš uradni in pravni jezik ne samo od naše knjižne slovenščine, ampak prav tako in v še večji meri od našega ljudskega govora.« (Vodušek 1946: 315–316.)

Kljub Voduškovim prispevkom (v poznejših letnikih LP in pozneje *Pravnika* je objavljajal jezikovne koticke, v katerih je predlagal konkretne izboljšave, utemeljeval, zakaj je posamezna izbira napačna ...) je bila splošna jezikovna kakovost veliko slabša kakor pred drugo svetovno vojno, saj mnogi pravniki, ki so prej redno objavljali v SP, po vojni zaradi spremenjenih političnih razmer niso mogli/smeli več sodelovati. Leta 1953 so se v uredništvu vendarle odločili, da se mora stroka ločiti od (dnevne) politike, zato so začeli izdajati pravoznanstveno revijo *Pravnik*, glasilo za pravno teorijo in prakso.

Leta 1974 sta bili sprejeti Ustava SFRJ in Ustava SRS, ki sta za-

gotovili enakopravnost²⁴² jezikov narodov in tudi jezikov narodnostnih manjšin na narodnostno mešanih območjih, prav tako pa je ustava zagotavljala tudi enakopravnost vseh jezikov jugoslovanskih narodov pri sestavljanju mednarodnih pogodb. Ustava SFRJ je v 4. in 5. odstavku 271. člena ločevala med uporabo **občevalnega jezika** in med jezikom, ki se uporablja pri sestavljanju mednarodnih pogodb.²⁴³ Ustava SRS pa je v 212. členu določala, da je pred uradnimi organi v Sloveniji načelno obvezna uporaba slovenščine, kar je še posebej zanimivo, saj druge republiške ustave določila o uporabi narodnega jezika (dejanski položaj makedonščine je bil v primerjavi s slovenščino torej slabši) niso vsebovale (prim. Kranjc 2002: 1116 in Spasov, Arizankovska 2003: 163).

212. člen Ustave SRS:

- 1) Vsakdo ima pravico, da svobodno izraža pripadnost k svojemu narodu, narodnosti ali etnični skupini, goji in izraža svojo kulturo in uporablja svoj jezik in pisavo.
- 2) Vsi državni organi ter drugi organi, samoupravne organizacije, skupnosti in posamezniki, ki opravljajo družbeno službo na območju Socialistične republike Slovenije, poslušajo v slovenskem jeziku.
- 3) Vsakdo ima pravico, da pri uresničevanju svojih pravic in dolžnosti ter v postopku pred državnimi in drugimi organi in organizacijami, ki opravljajo družbeno službo, uporablja svoj jezik in pisavo in da ga tisti, ki vodi postopek, seznanji z gradivom in s svojim delom v njegovem jeziku in na način, ki ga določa zakon.
- 4) Neznanje slovenščine ne more nikogar ovirati pri obrambi in uresničevanju pravic in upravičenih interesov.

Čeprav je teorija zagotavljala enakopravnost vseh jugoslovanskih jezikov, se je v praksi največkrat uporabljala srbohrvaščina, slovenščino so uporabljali le tisti, ki so jo znali (Čičerov 1978: 285 in Kranjc 1998: 181). Samo v slovenščini (in še drugem tujem jeziku) so bile sklenjene le

²⁴² Slovenščina je s to ustavo prvič postala v ustavi zapisan uradni jezik z vsemi pravicami, ki ji ga tak status daje (Kranjc 1998, 181).

²⁴³ Čičerov poudarja, da se pri sestavljanju pogodb uporabljajo samo jeziki narodov (ne pa tudi narodnosti) SFRJ (prim. Čičerov 1978: 283), saj so bili jezik narodov in narodnosti sicer enakopravni, v uradni rabi pa so bili samo jeziki narodov, kakor je zapisano v 246. členu Ustave SFRJ. Samo razlikovanje je zelo podobno razliki med delovnimi in uradnimi jeziki v EU.

redke pogodbe.²⁴⁴ V primeru »jezikovnega neskladja« so upoštevali jezikovne klavzule v pogodbah (Čičerov 1978: 286), ki so določale, kateri jezik velja v primeru sporov.²⁴⁵ Kljub želji po doslednem uveljavljanju enakopravnosti so se ovire pojavile zaradi pomanjkanja usposobljenih prevajalcev.

Ker so bila besedila v vseh jezikih jugoslovanskih narodov (tudi v madžarskem in albanskem jeziku) avtentična in torej enako veljavna, je bila v Skupščini SFRJ ustanovljena komisija za ugotavljanje istovetnosti besedil v jezikih narodov Jugoslavije,²⁴⁶ ki je posameznim zborom poročala o istovetnosti besedil, še preden se je začela obravnava v skupščini (Igličar 1981: 53). Splošni pravni akti so se v fazi »delovnega besedila« pripravljali v srbohrvaščini, člani zakonodajne komisije pa so predse dobili že prevedena besedila z dodanim zagotovitom, da imajo besedila v različnih jezikih isti pomen. Težave so povzročale želje po preveč »epskem ali nabuhlem« izražanju, kakor ga imenuje Igličar, saj je bilo to v nasprotju z zahtevami po preciznosti in zgoščenosti jezika. Razlike med srbohrvaščino in slovenščino so pogojevale, da je bil slovenski prevod večkrat »svobodnejši in bolj opisen« (Igličar 1981: 55 in Igličar 1985: 30–33), da je le zagotavljal istosmiselnost.²⁴⁷ Igličar poro-

²⁴⁴ Čičerov (prav tam) omenja Statut o ustanovitvi jugoslovansko-avstrijske komisije za Dravo iz l. 1952 v slovenščini in nemščini.

²⁴⁵ Večina jezikovnih klavzul omenja enakopravnost obeh pogodbenih jezikov, vendar Čičerov (prav tam) navaja tudi nekaj primerov, kjer je bil edino veljaven samo angleški ali samo francoski jezik. Med analiziranimi besedili mednarodnih pogodb je bilo 263 sklenjenih v srbohrvaškem jeziku, 19 v slovenskem (pogodbe s sosednjo Avstrijo), dve v makedonskem in štiri v hrvaškem knjižnem jeziku.

²⁴⁶ Razdeljena je bila na sedem jezikovnih sekcij, in sicer: sekcijo za srbskohrvatski jezik, hrvatski književni jezik, srbskohrvatski oziroma hrvatskosrbski jezik ijekavske izgovorjave (uradno se je uporabljaj v BiH), slovenski, makedonski, albanski in madžarski jezik. Vsaka sekcija je imela štiri člane in lektorja. Igličar (1981, 54) dodaja, da je prevajalsko delo zelo zahtevno in naporno, saj ni dopustne »svobode« v primerjavi s prevodi umetnostnih besedil. Zanimivo je, da ni bilo posebne komisije za italijanščino, čeprav so bili 10. novembra 1975 (torej dobro leto po ustavi 1974) končno podpisani Osimski sporazumi, ki so le uredili odnose med Republiko Italijo in SFRJ.

²⁴⁷ Zato so prav jezikovne sekcije nasprotovale »novim« izrazom, ki so jih predlagali jezikoslovci, saj so se bali nejasnosti. Tak je bil (in se pojavlja celo še danes) odpor proti besedi »pisen«, ki je zamenjala besedo »pismen«. Odpor proti uvajanju novih besed je pravzaprav stremeljenje k terminološki doslednosti, kar se je še posebej v obdobju SFRJ kazalo kot jezik, ki je zaradi preobilice prilastkov, določil postal nerazumljiv in so ga konec 70. let in v 80. letih označevali tudi kot *birokratsščino*, *samoupravno slovenščino*, *jezikovno inflacijo* (več v *Povejmo naravnost!*, 1985). Danes imata besedi

ča tudi o vztrajnem (po njegovem tudi nefunkcionalnem) nasprotovanju jezikoslovcev tujkam (prim. Igličar 1985: 32), saj so po njegovem mnenju tujke večkrat potrebne zaradi jasnosti in natančnosti izražanja in torej ne gre takoj za kvarjenje domačega jezika. Večje težave so v času SFRJ povzročale terminološke zagate, saj so zaradi želje po prekinitvi s prejšnjim političnim sistemom uvajali mnoge nove termine, ki so zelo otežili razumevanje.²⁴⁸

O pretiranem citiranju večbesednih terminoloških enot, ki so se pojavljale v zakonskih besedilih, piše tudi Janez Dular (1985: 72–73). Opozarja na prevajanje zakonov v slovenščino, kjer se prevajalci pogosto odločijo za besedo, ki je enaka kot v srbsčini, vendar je zato v slovenščini vsaj stilno zaznamovana, zato lahko prevajanje vodi v shematično sledenje tujemu jezikovnemu vzorcu, kar naj bi se dogajalo tudi s slovenščino.

---

pisen in pismen tudi v pravu jasno določen in različen pomen (prim. gesli *pismen in pisni* v *Pravnem terminološkem slovarju*).

²⁴⁸ Jože Toporišič (1985, 37) je na istem posvetu o jeziku v Škofji Loki (kot zgoraj omenjeni Igličar) poudaril nekatere slabosti »samoupravne slovenščine«, ki se je preko politike in prava širila skozi medije v vsakdanji jezik. Toporišič poudarja predvsem 1. večbesedna poimenovanja (za vsako ceno pokazati različnost od prejšnjega političnega sistema); 2. »mednarodniščino« (kot sredstvo »integriranja« in kot znamenje imenitnosti ali duševne lenobe oz. primanjkljaja v jezikovni izobrazenosti (nekritično prevzemanje besed iz drugih jezikov z enakim političnim sistemom); 3. akronimizacijo kot posledico (pre) večbesednosti izrazov (nastanek kratic, ki so se tako uveljavile, da ljudje sploh niso več poznali izvornika, ampak jih uporabljali kot samostojne lekseme, npr. TOZD, SZDL, SSSR, tudi danes so nekatere kratice dejansko novi leksemi, npr. UNICEF, NATO); 4. samostalniško izražanje; 5. neobvladovanje upovedovanja in skladnje; 6. izumetničenost (Toporišič to imenuje »za nobeno ceno ne normalen«); 7. aktivističnost in modnost (izrazita vplivajska vloga, primerljiva celo s pridiganjem); 8. prehitro menjavanje poimenovanj za v bistvu isto (kar ugotavljajo tudi pravniki); 9. ovinki zaradi tabuiranosti pojavov ali njihovih poimenovanj (Toporišič omenja predvsem drugačno poimenovanje verskih praznikov, npr. božiča in velike noči); 10. poimenovanja pred stvarmi, na katere se nanašajo (nastajanje besed brez dejanske vsebine); 11. pritisk tujejezičnih besedil na slovenski jezikovni sistem (zaradi velike količine prevajanih besedil); 12. zanemarjenost glasovne (in pisne) podobe jezika; 13. nepripravljenost za učenje, razvoj, napredek (nezaupanje do znanja, »miti o škodljivosti vsega, kar je o jeziku napisanega v novejših knjigah«); 14. ljubiteljska prišepetovanja (nasveti jezikovnih nestrokovnjakov).

3.4.1 Slovenščina v javnosti

Neenak dejanski položaj slovenščine v SFRJ in močan vpliv srbohrvaščine so spodbudile tudi delovanje Slovenščine v javnosti, ki je začela delovati kot sekcija v okviru Slavističnega društva Slovenije. Prvo zborovanje, 28. in 29. oktobra 1977, na Bledu so označili kot »poziv h kolektivnemu premišljevanju o vprašanih slovenskega jezika«,²⁴⁹ na srečanju v Portorožu, 14. in 15. maja 1979, pa so sodelujoči že poudarjali »skrb za razumljivost«²⁵⁰ slovenščine (prim. npr. Ribičič 1983: 9), in iskali možnosti, kako slovenskemu jeziku kljub pritiskom srbohrvaščine kot državnega jezika, jezika vojske in centralizirane državne administracije zagotoviti individualnost in omogočiti razvoj na vseh ravneh (prim. Pogorelec 1983: 20). Pokazalo se je (in se kaže še danes), da prav pri jeziku politike, zakonodaje, uprave in sodstva, funkcijskozvrstna teorija, ki jezik razvrsti na več področij, pravzaprav ne zadošča (o tem več v poglavju *Prevajanje strokovnih besedil*), saj obsega praktično vsa področja življenja, namenjen je po izobrazbi kar najbolj raznovrstnemu krogu ljudi, hkrati pa je vedno znova potrebno »prevajanje« iz strokovno-znanstvenega področja preko publicistike v praktično sporazumevanje, kjer gre za proces determinologizacije. Eden od pomembnejših ciljev pri razvoju (predvsem zakonodajnega) jezika pa je tudi vsebinsko, torej stilistično dognano zakonsko besedilo, kjer so jasna logična razmerja med deli izrazov in ni nepotrebnih zapletanj (prim. Herman, Jogan, Pogorelec 1983: 30). Zanimivo je, da so pripravljavci gradiva tudi pri jeziku drugih področij (npr. v vzgoji, gospodarstvu ...) ugotavljali,

²⁴⁹ Tako Franc Šetinc (1978, 173): »/Današnji/ politični jezik je pogosto abstrakten, nekonkreten. Mnogi družbenopolitični delavci se zatekajo k frazam predvsem zato, ker z njimi najlaže zamegljujejo slabo vsebino in (ne)odgovornost posameznikov. Zato bi si slovenski politični jezik moral prizadevati za doslednejše, razumljivejše, celo preprostejše in hkrati univerzalneje formulacije.« Iz prispevka je moč razbrati, da Šetinc meri na uradovalni jezik v celoti.

Še bolj zanimivo pa je razmišljanje Mitje Gorjupa, takratnega Delovega odgovornega urednika, ki ugotavlja, da je jezikovno znanje slabo, saj se večinoma jezikovna izobrazba zaključí že v osnovni šoli, v srednji se še nekolikanj razvije, na univerzi pa je popoln konec, sej se nihče več ne uči ne pisati ne govoriti (1978, 185): »Tragično je, da se to dogaja juristom, kot sem jaz, ki lahko diplomirajo brez velikih težav, ne da bi znali napisati en sam slovensko pravičen tekst, manjšega obsega.«

²⁵⁰ Navadno je med nejezikoslovci prevladovala besedna zveza »skrb za razumljivost in lepoto slovenščine«.

da se v jeziku pojavlja vse preveč »klišijske frazeologije in ponavljanja« ter da bi morala biti besedila napisana v »korektnem slovenskem jeziku«, kar bi lahko zagotovili tudi s primernim usposabljanjem lektorjev na posameznih strokovnih področjih (prim. Kržišnik idr. 1983: 47–55). Ta zamisel (in tudi dejansko prizadevanje sekcije Slovenščina v javnosti) se še danes redno pojavlja na vseh terminoloških srečanjih (npr. Poletna terminološka šola ZRC SAZU, septembra 2008), čeprav tudi po več kot 30 letih od jasnih zahtev in predlogov za učinkovite in primerne rešitve še vedno ostaja največkrat pri zamisli in pravega tvornega sodelovanja ni, kar je pokazalo tudi poskusno delovanje nacionalnega mehanizma za potrjevanje terminologije EU (o tem več v pogl. *Evropska unija in evropejščina*).

3.5 PREVAJANJE ZAKONODAJE V REPUBLIKI SLOVENIJI PO 1991 IN VSTOP V EVROPSKO UNIJO

Slovenščina je vse pravice uradnega jezika²⁵¹ pridobila z novo Ustavo Republike Slovenije. Slovenska zunanja politika se je kmalu po osamosvojitvi RS leta 1991 odločila za vstop Slovenije v Evropsko unijo (v nadaljevanju EU) in zvezo Nato, kar je sredi devetdesetih let sprožilo obsežen projekt prevajanja evropske zakonodaje in javnosti nekoliko manj poznano prevajanje Natovih dokumentov. Ob vstopu vsake nove članice v EU je bilo treba zagotoviti prevode vseh pravnih aktov v nacionalni jezik²⁵² in z objavo

²⁵¹ Leksikon *Pravo* (2003, 392): »Uradni jezik je jezik, ki je na podlagi ustave v uradni rabi v neki državi. V RS je u. j. slovenščina; to pomeni, da jo morajo uporabljati vsi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil. Na območjih, na katerih živita italijanska oz. madžarska narodna skupnost, je u. j. ob slovenščini tudi italijanščina oz. madžarščina.«

²⁵² Pojma *državni jezik* v pravu ne najdemo. Po več konzultacijah tako s prof. dr. Janezom Kranjcem kakor tudi v generalnem sekretariatu Ministrstva za javno upravo RS in Stalnem predstavništvu Republike Slovenije pri Evropski uniji sem dobila potrditev, da bi bil termin nefunkcionalen zaradi svoje konotiranosti (ena država – en jezik). Ustreznica za naš termin *uradni jezik* je v nemščini *Amtsprache* (in denimo v Švici imajo ta status nemščina, francoščina, italijanščina in retoromanščina), v angleščini *official language*, v francoščini *langue officielle* (kjer se še najbolj približajo pojmu državnega jezika zaradi svoje centralizirane in unitarne državne ureditve). Francija je šele leta 1992 (!) sprejela ustavni zakon, v katerem predvideva izključno rabo francoščine na vseh sodiščih in tudi drugih uradnih organih. Zanimivo pa je, da ter-

v Uradnem listu Evropskih skupnosti (*European Journal of the European Communities*) so to postala izvorna besedila z enako veljavo kakor v jezikih drugih, starejših držav članic (več Krstič Sedej, npr. 2004: 151–161).

Poleg zelo velike količine besedil (približno 85.000 strani uradnega lista Evropskih skupnosti) je bilo treba prevajanje končati tudi v zelo kratkem času (pred vstopom Slovenije v EU 1. maja 2004), zato je Služba Vlade RS za evropske zadeve (v nadaljevanju SVEZ) prevzela koordinacijo dela med prevajalci, lektorji in redaktorji, uporabo enotnega izrazja, spremljanje prevoda od naročila do končnega izdelka, lektoriranje ter strokovno in pravno redakcijo. V primerjavi s prejšnjimi prevajalskimi obdobji²⁵³ je pri oblikovanju končne različice sodelovalo zelo veliko število ljudi, zato so na SVEZ-u pripravili več faz (prim. Krstič Sedej 2004: 157–158):

1. prevod (največkrat so ga pripravili zunanji prevajalci, prevajalske agencije, ki je lahko tudi samo nekaj strani dolg dokument razdelila med več prevajalcev);²⁵⁴
2. prevajalska redakcija (prevajalci SVEZ-a);
3. strokovna redakcija (strokovnjaki za posamezna področja, ki so bili imenovani s strani ministrstev in vladnih služb);
4. pravna redakcija (pravniki redaktorji²⁵⁵ na SVEZ-u in po ministrstvih);
5. jezikovna redakcija (včasih že pred pravno redakcijo);
6. Komisija za pravno redakcijo (je potrdila prevod kot slovensko različico pravnega akta ES);
7. pravna redakcija pred objavo v UL ES.

Slovenščina je kot uradni jezik EU pridobila še eno možnost, ki je do tedaj v zgodovini še ni imela oziroma se ni mogla dejansko nikoli izvrševati, in sicer da se lahko vsak Slovenec v slovenščini obrne na katerokoli evropsko ustanovo ali urad in mu ta mora odgovoriti v slovenščini.

---

min *državni jezik* uporablja Litva. (<http://www.exploringcity.com/?menu=explore.places.lithuania.aboutlithu.maininform.officiala&lang=de#hist>).

²⁵³ Sredi 19. stoletja je zakone praktično prevajal samo Matej Cigale, z nastankom društva Pravniki je prevode pregledala izbrana skupina ljudi in vsaj do neke mere usklajala izrazje, v času SFRJ pa so delovale jezikovne sekcije pri komisiji za istovetnost.

²⁵⁴ Vse je bilo odvisno od notranje organizacije dela, tako npr. prevajalska agencija Ceformt.

²⁵⁵ V evropskih institucijah je to zelo iskan profil pravnika jezikoslovca oz. pravnika lingvista.

To je omogočila Pogodba o Evropski skupnosti (Amsterdamska) s svojim 21. členom: »Vsak državljani Unije ima pravico pisati katerikoli instituciji ali organu iz tega člena ali člena 4 v enem od jezikov, omenjenih v členu 248, in prejeti odgovor v istem jeziku.« Tudi Kranjc (2002: 1118) poudarja, da je bila jezikovna ureditev Skupnosti določena že leta 1958, ko so bili prvič določeni uradni (ki so hkrati postali tudi delovni) jeziki. Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo, podpisana v Parizu 1951, je bila sicer sklenjena v štirih jezikih, toda avtentično je bilo le francosko besedilo. Rimska pogodba o ustanovitvi Evropski skupnosti iz leta 1957 pa že izrecno ugotavlja, da: »Ta pogodba, sestavljena v enem izvorniku v francoskem, italijanskem, nemškem, in nizozemskem jeziku, pri čemer so vsa štiri besedila enako verodostojna, se deponira v arhivu vlade Italijanske republike, ki pošlje overjeno kopijo vladam drugih držav podpisnic.« (Rimska pogodba I/SL 77.)

3.6 TEŽAVE PRI PRAVNIH PREVODIH

Pri prevajanju zakonodajnih besedil velja načelo dobesečnosti (prim. Apovnik 1999: 1385), torej (popolne) ekvivalence. Zakonodajalec si prizadeva za čim bolj natančen jezik, ki ga doseže z uporabo specifičnega izrazja (Apovnik poudarja, da ob pisanju zakonov takšno izrazje tudi nastaja), vendar je prav pri prevajanju besedil iz različnih pravnih sistemov potrebno prilaganje in dodatno pojasnjevanje (prim. tudi Novak 2004: 16),²⁵⁶ predvsem pa zelo dobro vsebinsko poznavanje (in razumevanje) obeh (ali celo več) pravnih sistemov.²⁵⁷ Nekateri prevajalci (npr. Tomaž Longyka, avtor *Slovensko-angleškega pravnega slovarja*, v samozaložbi je izšel leta 2001) omenjajo dobesečnost pri prevajanju

²⁵⁶ Npr. pri poimenovanju sodnih, upravnih organov, njihovih pristojnosti in pooblastil.

²⁵⁷ Takšen primer je denimo *sodnik za prekrške*, ki je v *Evrotermu* preveden kot ang. *Minor Offence Judge*, fr. *Juge des contraventions* in nem. *Richter für Ordnungswidrigkeiten*, čeprav npr. v Avstriji kazni za kršitev upravnopravnih norm izrekajo upravni organi in ne poseben »sodnik«, v Nemčiji so 'prekrški' pravzaprav slovenske 'kršitve javnega reda', za katere izrekajo globe upravni organi, zato Apovnik za kolokacijo *odločba sodnika za prekrške* ponuja dve ustreznici: *Strafverfügung* in *Straferkenntnis* (prim. Apovnik 1999: 1387).

pravnih terminov celo kot edini možni način, saj naj bi enakega pravnega sistema v drugih državah ne bilo, torej tudi ciljni jezik nima popolnih ustreznic.²⁵⁸

Prevajanje evropske zakonodaje v vse uradne jezike zahteva torej terminološko doslednost in enakost²⁵⁹ v vseh jezikih, in če je prevajanje splošne evropske zakonodaje v nacionalne jezike morda lažje, ker lahko prevajalci in terminologi posamezne termine preverjajo v več jezikih, je prevajanje posameznih nacionalnih zakonodaj²⁶⁰ resnično zahtevno in je dobesednost oziroma kalkiranje pravzaprav najenostavnejši terminografski postopek (prim. Vintar 2008: 54–55), saj tako nastane manj netočnosti kakor pri iskanju pomenskih približkov, če pravih ustreznih pravzaprav ni.²⁶¹ Zato naj bi bil tudi najboljši pravni prevod samo približek ali kompromis, če ne samo domneva, čeprav vsak prevajalec stremi k ekvivalenci (prim. Gemar 2003: 134). Evropska unija je večjezičnost premišljeno izbrala za uradno orodje upravljanja, po čemer se njena politika razlikuje od vseh drugih na svetu. Uporaba nacionalnih jezikov naj bi pripomogla k večji preglednosti, legitimnosti in tudi učinkovitosti EU.²⁶²

»Evropski poslanci potrebujemo popoln prevod in ne interpreta-

²⁵⁸ Tomaž Longyka na Lingvističnem krožku, npr. 16. aprila 2007.

²⁵⁹ Leonid Pitamic (1885–1971), prvi dekan Pravne fakultete v Ljubljani, mednarodno uveljavljeni pravnik strokovnjak, je o prevajanju zapisal: »Pri prevodih ne gre za golo podajanje besed, temveč tudi za sintakso in frazeologijo, ki sta lastni vsakemu jeziku. Še tako dober »dobesedni« prevod je lahko slab, »besedno nenatančen« prevod, ki pa v drugem jeziku kar najbolj ustrezno podaja pomen misli, izražene v prvem jeziku, je lahko zelo dober. Prevode lahko razdelimo v tri skupine: Slabi prevodi, ki *ne* podajajo *ustrezno* smisla izvirnika. Dobri prevodi, ki *zvesto* podajajo pomen izvirnika v njegovem načinu izražanja. Če to v popolnosti uspe, je prevod prav tako dober kot izvirnik. Prevodi, ki so *boljši*, kot je izvirnik v svojem načinu izražanja.« (Pitamic 2005: 131, prvič objavljeno 1971.)

²⁶⁰ Sicer ne v vse uradne jezike EU, največkrat v angleščino, tudi francoščino in nemščino kot druga dva delovna jezika EU.

²⁶¹ Torej kalkiranje na besedni/leksemski in ne skladenjski ter besedilni ravni. Prim. tudi Pitamic 2005, 131.

²⁶² Več o jezikovni politiki EU: <http://europa.eu/languages/sl/home>. Vsaj začetne strani portala so prevedene v vse uradne jezike, pri natančnejšem brskanju zelo hitro naletimo na angleški jezik, čeprav je EU kot enega od svojih ciljev opredelila tudi, da bi vsak Evropejec govoril najmanj dva tuja jezika. Prim. <http://europa.eu/languages/sl/chapter/18>.

cije,« je 27. aprila 2005 v Dnevniku na TVS dejal evropski poslanec iz Slovenije Miha Brejc. Bruseljski tolmači naj bi po njegovem mnenju uporabljali netočne, zgolj približne prevode, zato so poslanci, ki so prvi govorniki manjših jezikov (npr. slovenščine), v podrejenem položaju v primerjavi z drugimi, saj prav različni pomenski odtenki nekaterih besed lahko zelo spremenijo smisel ali pomen celote.

RAZVOJ SLOVENSKE PRAVNE TERMINOLOGIJE

Slovenska pravna periodika je močno pripomogla k razvoju slovenskega strokovnega pravnega jezika in uradovanja v slovensko govorečih deželah nekdanje Avstro-Ogrske. Večje število prispevkov o slovenskem jeziku v strokovnih (in splošnih) revijah in časopisih je pomenilo tudi utrjevanje narodne zavesti, vendar je tudi preveč vneto slovanjenje²⁶³ skušalo okrepiti občutek pripadnosti širši (močnejši) slovanski skupnosti in na tak način zagotavljati ohranjanje, razvoj in celo pestrost (strokovnega) jezika (prim. Vodušek 1933: 73).

4.1 ZAČETEK 19. STOLETJA

Slovenska terminologija je izhajala iz govorjenega jezika. Prvi prevodi uradnih odlokov kažejo na veliko zadrego pri iskanju ustreznih slovenskih poimenovanj, ki bi kljub nemški tvorjenosti (tako bi dosegali ekvivalenco) izražali slovensko misel. Čeprav je bilo vsaj na načelni ravni²⁶⁴ vprašanje rabe jezika rešeno z določilom, da naj uradni postopki potekajo v jeziku, ki je v »deželi običajen – *landesübliche Sprache*«, se

---

²⁶³ Med avtorji SP, ki se zelo navdušuje nad skupnim slovanskim jezikom, se pojavlja neki T. Janez Kranjc domneva, da gre za Matevža (Andrejeviča) Ternovca, ki je bil tako zelo prevzet nad ruskim jezikom, da je tako svoje ime kakor imena svojih strank pisal po rusko. (Prim. Kranjc 1988, 466).

²⁶⁴ Kar velja za vse oblike formalnega povezovanja, v katerih je bila Slovenija od novega veka do osamosvojitve.

prevodi pravnih terminov niso usklajevali, obstajalo je več deželnih, celo krajevnih različic,²⁶⁵ zato so se prizadevanja za poenotenje tako terminologije kakor pravniškega jezikovnega vedénja²⁶⁶ v drugi polovici 19. stoletja stopnjevala.

4.2 OBDOBJE PO 1848 DO ZAČETKA IZHAJANJA SLOVENSKEGA PRAVNIKA (1881)

Prevajanje *Občedržavljanskega zakonika*, ki je izšel leta 1849 (prim. Orožen 1996: 229 id.), je odprlo pomembno vprašanje jezikovne (ne) razvitosti in (ne)enakopravnosti, zato je dunajsko pravosodno ministrstvo sklicalo posebno terminološko komisijo, ki naj bi izdelala enotno slovansko pravno terminologijo. Zbrani strokovnjaki so predlog takoj zavrnil kot neuresničljiv, zato so poskušali izdati enotno terminologijo vsaj za jugoslovanska »narečja« (Babnik 1894: a*). Slovenski del komisije so sestavljali Matija Dolenc, Fran Miklošič in urednik *Državnega zakonika* Matevž Cigale. Strokovno pravno izrazje ima tako med vsemi slovenskimi terminologijami najdaljšo tradicijo, saj so leta 1853 izdali *Juridisch-politische Terminologie für slavischen Sprachen Österreichs. Deutsch-kroatische, serbische und slovenische Separatausgabe*. Babnik (1894: a*) poudarja izjemen pomen zbranega pravnega izrazja iz leta 1853, saj so morali takratni prevajalci dejansko ustvarjati slovenske termine.

Jakob Razlag (1826–1880) je s svojim delom poleg Cigaleta in Miklošiča močno zaznamoval nastajanje slovenskega pravnega jezika.²⁶⁷ Vse slovenske pravnike je prosil za pomoč pri nastajanju svojega časopisa *Pravnik slovenski* (prvič je izšel leta 1870). Časopis je leta 1873 prenehal izhajati, saj ni imel dovolj piscev, pa tudi naročnikov

²⁶⁵ Npr. *oklic, razglas, objava, oklic, naznanilo, svedočba, spričba* za »edikt«.

²⁶⁶ Govorimo lahko o razvoju ali vsaj uzaveščanju posebnega – pravniškega (ne le pravnega) načina izražanja, celo jezikovnega »obnašanja«. O jezikovnem vedenju (*language behaviour*) je pisal Skinner v svoji knjigi *Verbal Behaviour* (1957), za njim Chomsky v oceni Skinnerjeve knjige (1959). V slovenščini prim. npr. Žele 2005, 73–80.

²⁶⁷ Ob njegovi smrti so zapisali (prim. Hudovernik 1883, 211), da je bil Razlag »mordoslovec, dr. prava in deželni poslanec.« A. Hudovernik poroča, da je umrl zaradi »otrpnjenja možganov«.

ne, vendar mnogi (npr. Hudovernik 1883: 214) njegovo delo ocenjujejo kot nepogrešljivo pri razvoju strokovnega jezika, saj je pisal brez tujk ali prevzetih besed,²⁶⁸ njegov jezik ni okoren in sposoben naj bi ga bil razumeti vsak kmet. Željo po doseganju ekvivalence, tako da bi bila prepoznavna nemška skladišna podstava, je zamenjala izrazita težnja po slovanjenju pravnih izrazov za vsako ceno (npr. *odstopojemnik* za cessionarja, *protipis* za reverz, *umertvitev* za amortizacijo, *utok* za rekurz, *vgotoviti* za likvidirati).²⁶⁹

Revija *Pravnik slovenski* in za njim *Slovenski pravnik* je poleg terminologije, ki so jo izpisovali iz objavljenih zakonov, prinašala tudi novo strokovno izrazje za več področij – javno upravo, sodstvo in predvsem (sodno) medicino, kar kaže na tesno povezanost prava z vsemi področji življenja. S svojim načrtom in tudi aktualnostjo je *Slovenski pravnik* izpolnil vlogo, ki jo ima danes na primer časopis *Pravna praksa*.

4.3 SLOVENSKI PRAVNIK (1881 DO 1944)

Terminološko delo *Slovenskega pravnika* je potekalo na dveh ravneh, na eni strani so pogosto izhajali članki, v katerih so posamezniki (Tavčar, Kavčič, Majaron, Oblak, pozneje Tuma idr.) pozivali k zavestni rabi slovenščine, prizadevanju za izboljševanje besedišča,²⁷⁰ na drugi strani

²⁶⁸ Janez Kranjc je v članku o vlogi *Slovenskega pravnika* pri razvoju slovenske pravne terminologije napisal: »V tej zvezi se pač postavlja vprašanje smiselnosti prevajanja splošno uveljavljenih latinskih pravnih terminov v slovenščino. Če vzamemo le nekaj primerov iz Razlagovega seznama nekaterih besed »v pravnih zadevah, katerih se je za lepo slovenščino treba dobro naučiti«, potem vidimo, da je odgovor vsaj vprašljiv, če že ne negativen. Razlag prevaja besedo revizija kot »dosoja«, kar sicer morda res opozarja na to, da k izrečni sodbi doda še nekdo nekaj obvezujočega, vendar je izraz vsaj današnjemu ušesu, če ne tudi vsebini samega pravnega instituta revizije, tuj. /.../ Izrazi kot npr. »razvid« (evidenca), »prvopis« (original), »drugopis« (duplikat), »obrok« (termin) ipd. so sicer jezikovno sprejemljivi, so pa do neke mere posledica purizma in strahu, da slovenščina ne bi bila dovolj slovenska.« (Kranjc 1988, 463.)

²⁶⁹ Zanimivo je, da so zgoraj zapisane tujke še danes uveljavljeni termini brez popolnih slovenskih ustreznic. Tako je bil preveden npr. tudi 93. člen kazenskega zakonika: »Öffentliche Gewaltthätigkeit durch unbefugte Einschränkung der persönlichen Freiheit« kot »Hudodelstvo javne posilnosti z brezoblastnim stesnovanjem osobne svobode.« Več prim. tudi Kranjc 1988, 463.

²⁷⁰ Tako npr. Kavčič (1887, 82): »S širjenjem znanstvenih svojih znanstvenih pojmov

pa so z objavljanjem terminoloških seznamov (posebej po letu 1887 so izhajali abecedni sezname terminov z naslovom *O pravni terminologiji*) spodbujali bralce, naj pošljejo pripombe in predlagajo izboljšave. Zavedali so se, da bo, dokler se slovenski pravniki ne bodo mogli izobraževati v slovenščini, vse odvisno od truda posameznikov. Šele slovenska univerza (takrat dosledno imenovana vseučilišče) bo lahko zagotovila tudi neprekinjeno rabo slovenščine na vseh ravneh.²⁷¹

Pomemben terminološki mejnik je bilo tudi leto 1883, ko kranjski deželni zbor zakonskih osnutkov ni več prevajal iz nemščine, temveč so jih pripravljali tako v slovenskem kot nemškem jeziku. Tako je slovensko besedilo postalo avtentični vir za slovensko pravno terminologijo.²⁷²

V letu 1887 so v SP oblikovali posebno rubriko *Pravniški razgovori*, v katerih je J. Kavčič povabil svoje stanovske kolege, naj si vsi prizadevajo za:

- razvoj slovenske pravne literature;
- uveljavljanje in utemeljevanje slovenske pravniške stilistike in terminologije;²⁷³

---

v duhu tega jezika, širil bode tudi jezikovne oblike za to znanstveno stroko in dobil bode za vsako misel tudi primerne izraze.«

²⁷¹ Prim. O razumljivosti, ki jo zahtevamo od slovenskih pravnikov, *Slovenski pravnik* 1892 in 1893, letnika 11, 12. Zanimivo je, kako so se hkrati zelo jasno oblikovale zahteve po uresničitvi popolne funkcionalnosti slovenskega jezika na vseh področjih, da bi zagotovili njene osnovne vloge. Zahteva po slovenski univerzi torej (vsaj na pravnem področju) ni nastala (samo) zaradi statusnega simbola, temveč zaradi potrebe po sporazumevanju (in celo socializaciji) zunaj primarnega (družinskega) okolja.

²⁷² V SP je leta 1887 (83) objavljen članek z naslovom *Zakonodajstvo*, kjer med drugim neznani pisec poudarja: »Kdor je imel priliko opazovati, s kakim temeljitim jezikoslovnim znanjem in s kako natančnostjo – da ne rečemo pedanterijo – sodelujejo odlični slovenski juristi in jezikoslovci pri sestavi posameznih zakonov v deželnem zboru kranjskem, ta nam bode gotovo pritrdil, če pravimo, da so novejši zakoni kranjski neka avtoriteta glede slovenske juridične terminologije, katere dandanes več prezirati ne moremo.«

²⁷³ Kavčič (1887, 47) dodaja: »Slovenci smo v tem oziru nekako svojeglavni. Vsakdo misli, da je njegova pisava najboljša in vsak kuje znanstvene izraze po svoji glavi. /.../ Napačno je torej načelo, po katerem se hoče vpeljati neka nova, ne slovenska, ne hrvaška, temveč iz narečja posameznih okrajev sestavljena pravniška pisava in terminologija. S tako pisavo ni vstreženo ne Slovencem, ne Hrvatom, ampak edino le posameznim okrajem dotičnega narečja; taka pisava pa tudi nikdar ne more doseči splošne veljave pri Slovencih, ker se ne opira na sploh priznani pismeni jezik Slovenski.« Na drugem mestu pa (1887, 80): »Nemščina borila se je stoletja z latinščino /.../ in še danes je uradna nemščina polna latinskih izrazov. Ob času ko so peli nemški

- črpanje in dosledno rabo terminologije iz slovenske izdaje državnega zakonika in prevodov posameznih zakonov (in ne vsakokrat sproti prevajati na novo), morebitne napake pa naj popravlja centralni organ slovenskih pravnikov v glasilu *Slovenski pravnik*;
- predavanja za pravnike v slovenskem jeziku;²⁷⁴
- osebno zavzetost za napredek stroke.²⁷⁵

V letih 1892 in 1893 je Fr. Oblak objavil prispevke z naslovom *O razumljivosti, ki jo zahtevamo od slovenskih pravnikov*, v katerih opozarja na neustrezno slovenjenje posameznih zakonov ali odločb, ker naj bi prihajalo do:

- poskusa uvajanja narečij²⁷⁶ posameznih sodnih okrajev (težave so povzročali tako zapis kot posamezni izrazi);
- neupoštevanja že uveljavljenih terminov (posebej očitna je bila neuporaba posameznih strokovnih izrazov, ki so se uveljavili s starejšimi prevodi, zato naj bi bil edini vir izrazja prevod *Občega državnega zakonika*);

---

pesniki že v dovršeni nemščini, pisali so uradniki še na pol latinski in učenjaki so z nekakim ponosom objavljali svoje učene razprave v latinščini. Tega pa ni zakrivila toliko nesposobnost nemščine v tedanjem času, kakor tedanje razmere in nazori učenjakov. /.../ Slovenščina je za taisti proces porabila komaj toliko desetletij, kakor nemščina stoletij, kar dokazuje posebno sposobnost jezikovo tudi za rabo v javnih uradih.«

²⁷⁴ Nekateri poslanci v deželnih zborih so zahteve po uvedbi slovenskih predavanj zavračali z očitkom, da slovenščina še ni dovolj razvita. Slovenski pravniki so temu ostro nasprotovali, vendar so vseeno izražali vsaj majhno zadoščenje, da minister tega očitka ni upošteval. Slovenska predavanja je zavrnil, ker bi po njegovem mnenju to razdelilo graško fakulteto na dva dela, hkrati pa še ni bilo dovolj izobraženih predavateljev za slovenska predavanja. To so priznali sicer tudi slovenski pravniki sami, ki pa so bili s kategorično ministromu zavrnitvijo zelo nezadovoljni, zato so dodali, da bodo takrat, ko bodo imeli dovolj usposobljenih predavateljev za vse pravne predmete (in ko jim bo ministrstvo za to delo nakazovalo tudi primerno plačo, ne pa da pričakujejo delo zastoj!), zahtevali svojo pravno fakulteto, toda ne v Gradcu, temveč v Ljubljani (prim. Kavčič 1891: 162, 168).

²⁷⁵ Zadnja dva prispevka izražata precejšnje malodušje zaradi negativnih odzivov na jasne kritike neustrezne jezikovne rabe, zato Kavčič rubriko zaključuje z Gregorčičevimi verzi *Kar more, to mož je storiti dolžan* (prim. Kavčič 1888, 362).

²⁷⁶ Že Kavčič (1887, 104): »/Č/ital sem v odlokih ali rabsodbah tega ali onega sodišča izraze, katerih – odkritosrčno povem – nisem umel, temveč uganil njih pomen le iz vsebine! Da jih človek, kateri ni rodod Slovenec, ne ume, je naravno in ni se čuditi potem, ako on – ko vidi, da niti dvoje sodišč ne rabi enakih izrazov za iste pojme – ne veruje v sposobnost slovenščine za izraževanje pojmov pravne vede.«

- neupravičenega dobesednega prevajanja iz nemščine (razen pri sodbah vrhovnega sodišča, kjer je bilo kalkiranje dovoljeno in celo pričakovano);²⁷⁷
- neustreznih besedotvornih postopkov, ker se ne upoštevajo različni pomeni besed (*izostanje, izostanek; kupščina, kupnina*).

Oblak opozarja tudi na Levčevo zbirko obrazcev (prim. pogl. *Prevajanje pravnih besedil*), ki je sicer primerna za pravnike v uradniški službi (ti res večkrat potrebujejo iste besedilne obrazce, npr. različne pogodbe, oporoke ...), manj pa za odvetnike in sodnike, ki se morajo pri svojem delu »predstavljati z dovršenim jezikom« (prim. Oblak 1892: 268). Levčeve predloge obrazcev na več mestih popravlja in predlaga izboljšave, npr.:

»G. A. Levec piše:

Z odlokom z dne ... št. ... se je v navedeni pravdi narok, da se dogovorita stranki o veščakih,²⁷⁸ ki naj bi se imenovala za izvršitev s tukajšnjo midsodbo z dne ... št. ... dopuščena dokaza z veščaki, katerega je nastopil tožitelj, določil na danes.«

Sam predlaga slogovno izboljšavo:

»Z odlokom z dne ... št. ... se je v navedeni pravdi za danes določil narok, da se dogovorita stranki o veščakih (bolje o izvedencih), ki naj bi se imenovala za izvršitev dokaza z veščaki, ki je bil dopuščен s tukajšnjo midsodbo z dne ... št.... iz katerega je nastopil tožitelj.« (Oblak 1893: 38.)

Oblak je bil občutljiv tudi za majhne pomenske razlike med termini, npr. med *razsojati* in *izrekati sodbo*. Po njegovem lahko sodnik *izreka sodbo* le po končanem kazenskem postopku, *razsoja* pa v civilnih zadevah (prim. Oblak 1893: 40).

Razkola med popolno informacijo in »lepim« jezikom (tudi po merilih nepravnikov) pravni jezik dolgo (morda vse do danes) ni uspel preseči. Nemško besedotvorje za razliko od slovenskega omogoča dokaj preprosto tvorjenje zloženek (resnično »zlaganje besed«) in prevajalci/pravniki so morali najprej preseči (tudi miselno) oviro, da ena beseda v

²⁷⁷ Oblak (1892, 268) tako poudarja, da terminov ne morejo predpisati jezikoslovci, temveč morajo pravniki sami odločiti o (ne)primernosti kakega izraza, kljub temu pa primeri kot *dati nalog* namesto *naložiti* niso slovenski.

²⁷⁸ Danes so to *izvedenci*.

nemščini ni vedno ena beseda v slovenščini. Čeprav so se tudi prevajalci sami zavedali, da so uporabili kalke (prim. Cigale v SP na več mestih), so se termini ali vsaj (pravniški) skladijski stilemi uveljavili in z leti dobili prizvok strokovnosti ali znanstvenosti (*tekem* ← *im Laufe*; *sodba izide* ← *Urteil geht ... aus ...*).

4.3.1 *Nemško-slovenska pravna terminologija* Janka Babnika

Čeprav se je slovensko pravno izrazje z objavljanjem konkretnih primerov (npr. prispevki o slovenskih pravnih običajih, rubrikami *Iz pravosodne prakse*, *Iz sodno-zdravniške prakse* ...) širilo in uveljavljalo, se je pravna terminologija v štirih desetletjih tako razvila in spremenila, da so slovenski pravniki želeli zbrati novo (in tudi še rabljeno starejše) izrazje na enem mestu. Leta 1890 je društvo Pravniki pozvalo vse slovenske pravnike, naj izpisujejo besedje iz vseh slovenskih izdaj *Državnega in Kranjskega deželnega zakonika*. Primerjati so morali nemški izvornik in slovenski prevod ter nato zapisati, kateri izraz je najustreznejši. Čeprav so stremeli k uporabi izrazov iz splošnega jezika, je Danilo Majaron (1890: 327), sicer avtor idejnega in strokovnega izhodišča za pripravo terminološkega slovarja, zapisal, da nekateri termini morajo biti posebnimi in drugačnimi:

»Pravniški jezik mora biti torej narodov jezik. Težavno je pač, dosežati to. V pravniškem svetu hipoma dozore novi pojavi, nove uredbe. Da jim n a r o d priskrbi točna značila sam iz svojega jezika, mora se z njimi poprej seznaniti in uvesti jih v svoje življenje. Konca temu, večkrat dolgotrajnemu procesu pa ne more čakati specialist. Brzo mora on novosti v življenje uvesti, torej dati jim izrazov iz jezika, v katerem posluje. To pa je jako težka naloga, s katero je združena velika odgovornost.«

Izpisovalci so pripravili obsežno zbirko skoraj 45.000 listkov. Delo sta organizirala in vodila sodni svetnik Ivan Vencajz in takrat še odvetniški kandidat Danilo Majaron (1890: 328), ki je zapisal, da »smo prišli do terminološkega gradiva, katero ima veliko dobrega zrna v sebi, a tudi veliko plev. /.../ Držati se jim (pregledovalcem, op. p.) bode po izpiskih zbranega gradiva, a ločiti bodo morali dobro od slabega, da zadostijo kolikor moči načelu, po katerem bodi naš pravniški jezik **pravilno slovenski in narodu razumljiv**.«

Majaron (1890: 328–336) je po Bogišiču²⁷⁹ izpisane termine razdelil v tri skupine:

- a) termini iz narodnega jezika,
- b) izposojeni termini,
- c) bolj ali manj »samostalno« prirejeni termini.

V prvo skupino sodijo besede, ki se uporabljajo tudi v vsakdanjem jeziku, vendar s pomeni iz tujega jezika (*dužnik* v srbsčini in *vjerovnik* v hrvaščini za oba latinska izraza *creditor* in *debitor*) opozarja, da so lahko večpomenski izrazi zavajajoči in zato neustrezni. Izposojene termine deli na termine, ki so si jih zavestno izposodili pravniki sami (npr. pri prevajanju), in besede, ki si jih je izposodilo ljudstvo (takšne besede je treba po Majaronovem mnenju zamenjati z domačimi ustreznici, razen tistih, ki so že razširjene med vsem narodom, npr. *interes*). Tretji način pridobivanja besedišča je po Majaronovem mnenju najslabši, saj lahko vodi v »predugibanje«, kateri termin bi bil čim bolj razumljiv in sprejemljiv. Kljub temu pa poudarja (Majaron 1890: 333), da ima vsak narod »besede, ki se uporabljajo v sferi pojmov« in se s pomočjo metafore prenašajo na druga področja. Enako nastajajo tudi pravni termini.²⁸⁰ Razlike med posameznimi izrazi nastajajo s pomenskim širjenjem in oženjem, čeprav opozarja tudi na dejstvo, da se med narodom prej uveljavi nova beseda kakor spremeni že uveljavljeni pomen.²⁸¹

Končni urednik zbranega gradiva je bil dr. Janko Babnik, takrat okrajni sodni pripravnik v Logatcu, ki je na pravosodnem ministrstvu za to delo dobil izredni šestmesečni dopust. Na koncu je zbrano in

²⁷⁹ *O tehničeskikh terminih v zakonodateljstvu*. Čtenije V. V. Bogišiča (v zasedanji ruskega filološkega društva na Petrogradskem vseučilišči dne 13. januarija 1887.) Petrograd, 1890. Izdaniye »Rusko-Slavjanskago knižnago magazina.«

²⁸⁰ »Celo izrazi *pravo, pravica, krivica, lukav* bili so začetkom le srečne metafore. Ti prenosi pa ne smejo biti prisiljeni in nenaravni. Njih analogija mora biti očitna, in nikedar ni smeti prezreti tiste lastnosti, katere se drži sam narodni jezik v podobnih slučajih, kajti le tako je moči porabiti to jezikovo sposobnost pri sestavljanji novih terminov« (Majaron 1890, 333).

²⁸¹ Majaron (1890, 333) navaja primera *dolg* in *dolžnik*, ki se morata uporabljati samo v pomenu *tisto, kar mora biti vrnjeno*, ne pa tudi za drugačen denarni dolg, obveze ali celo izpolnjevanje uslug.

urejeno gradivo pregledal takratni urednik slovenske izdaje državnega zakonika dr. Karel Štrekelj in leta 1894 so terminologijo natisnili na Dunaju. Štrekelj je tudi kot jezikoslovec pregledal (i)zbrano besedje in ga potem dosledno uporabljal pri naslednjih izdajah državnega zakonika. Pri pripravi terminologije v knjižni obliki je društvo Pravniki dobilo tudi finančno pomoč deželnih oblasti. Zelo zanimiv je naslednji Babnikov zapis v uvodu pravne terminologije (1894: VII–VIII):

»[D]rznil bi se enako /.../ opozoriti na to, da so tudi pravniki del naroda. Če gre za *communis opinio* pravnikov na to, da oni v svoji znanosti rabijo ta ali oni izraz, ima to vsaj toliko vrednosti in treba to v slovnicaх vsaj toliko uvaževati, kakor se v njih kot posebnost omenja izjema, katero dela nasproti glavnemu pravilu to ali ono narečje, ta ali oni posamezni pisatelj.«

Nekateri pravni izrazi, ki so nastali (oz. bili prvič prepoznani kot termini) v Babnikovem času, se uporabljajo še danes (npr. *gotovina*, *banka*,²⁸² *izklicna cena*, *zapriseči*), drugi so nekoliko spremenjeni (npr. *zidanja dovoljenje* → *gradbeno dovoljenje*; *premakljivo blago* → *premičnina*). Pomanjkljivo izrazje je po Babnikovem mnenju na področju kazenskega in civilnega zakonika ter nekaterih davčnih zakonov, saj se v tistem času še niso ustalili niti nemški termini.

Jakob Kavčič v oceni Babnikove terminologije poudarja (prim. Kavčič 1894: 225–232), da si je sicer Babnik prizadeval vedno za eno slovensko ustreznico, vendar so pri nekaterih (npr. *Berufung*) slovenski izrazi tudi pomensko različni (Babnikovi prevodi so *pritožba*, *priziv*, *vzklic*), kar je odvisno od področja, na katerem se uporabljajo (kazensko ali zasebno, torej civilno pravo). Terminologija kljub kritikam posameznikov ni vsebovala lokalizmov (prim. Kavčič 1894: 229, 230), saj se taki izrazi ne bi mogli uveljaviti na celotnem slovenskem prostoru (Kavčič navaja štajersko različico *pravica zaléti* za sicer splošno slovensko *pravica zastara*), zato pa prinaša tudi frazeologijo,²⁸³ vendar je po Kavčičevem mnenju navajal preveč primerov (prim. Kavčič 1894: 230).

²⁸² Tako npr. že Pleteršnik navaja termin *banka* v pomenu finančna ustanova, vendar po Murku ohranja ta leksem tudi še kot staro poimenovanje za bankovec.

²⁸³ Gre za splošno znane zakonske citate in ne frazeologijo v ožjem pomenu besede.

Janez Kranjc navaja tri značilnosti Babnikove terminologije (prim. Kranjc 1988: 471):

- a) poleg strokovnega izrazja je vključeno tudi splošnejše izrazje, ki ga pravnik (ves čas) uporablja pri svojem delu (npr. *zdravniška zbornica, sekati drva, spanje, sen ...*),
- b) za razliko od prejšnjih terminoloških seznamov je Babnik vključeval tudi uveljavljene latinske reke, dodal pa jim je tudi slovenski prevod, predvsem zato, »da bi jih razumeli tudi nepravniki«,
- c) ohranjanje glagolskega vida pri izglagolskih tvorjenkah, kar je pomenilo, da je povečal število terminov (npr. *obtožitelj, obtoževalec, obtožnik, naročnik, naročitelj, naročevalec ...*).²⁸⁴

Zanimivo je, da je Janez Kranjc za pomanjkljivost (prim. Kranjc 1988: 472) ocenil »nerodne formulacije« (navaja *kozičast* namesto *kozav*, *predstava iz oči v oči* namesto *soočenje ...*), vendar je treba upoštevati omejeno dostopnost pisnih virov.²⁸⁵ Slabost je po Kranjčevem mnenju (1988: 473) tudi vztrajanje pri nekaterih »neologizmih in izposojenkah iz različnih slovanskih jezikov in ponekod preveč dobesednih prevodih iz nemščine in latinščine«. ²⁸⁶ Slovanski vpliv lahko pripišemo zgodovinskimi okoliščinam, dobesedni prevod iz nemščine in latinščine pa predvsem želeni obvestilnosti, tudi ohranjanju vseh pomenskih sestavin izhodiščnega termina, ki naj bi ostale v slovenskem prevodu, kljub vsemu pa Babnikova terminologija predstavlja še za današnji čas izjemen terminološki dosežek.

4.3.2 Eduard Volčič o slovenskih pravnih izrazih

Poenotenje slovenske pravne terminologije vendarle ni bilo povsem enostavno, kakor leta 1910 piše E. Volčič. V svojem prispevku nekatere termine iz Babnikove terminologije označuje kot »nevšečne«, zato predla-

²⁸⁴ Današnji *Evroterm* uporablja, kakor bomo videli v prihodnjih poglavjih, predvsem dovršne glagole in njihove tvorjenke. Nastane pomenski premik iz procesa na sam rezultat, cilj dejanja.

²⁸⁵ Glavni terminološki vir je bil prevod *Državnega zakonika*, poleg tega so pogostnost in rabo določali tudi Levčeva zbirka slovenskih obrazcev in ne nazadnje članki v SP.

²⁸⁶ Npr. *ukovit* za *lehrlich*, *priča samovidec* za *Augenzeuge*, *samoslišec*, *priča na uho* za *Ohrenzeuge*.

ga izboljšave, ki bi slovensko terminologijo še bolj približale hrvaški in srbski (Volčič 1910: 331). Zavrača izraz *obravnavna* kot preveč gorenjski, saj naj bi bila *razprava* bližja vsem drugim slovenskim pokrajinam in hkrati ustrezala tudi drugim slovanskim jezikom.²⁸⁷ Opozarja tudi na neustrezno razlikovanje po spolu za nem. *adoptieren*, saj se poleg izraza *posinoviti* v oklepaju nahaja tudi *pohčeriti*, dodaja, da naj *posinovljenec* velja tako za otroke moškega kakor ženskega spola.²⁸⁸ Volčič zagovarja približevanje k drugim slovanskim jezikom tudi za ceno izrinjanja medtem že uveljavljenih terminov, npr. Babnikovo *stvarno pravico do stvari* želi zamenjati s hrvaščini bližjo *stvarna pravica na stvari*.²⁸⁹ Želja po približevanju drugim južnoslovanskim jezikom je Volčiča zavedla tudi s predlogi, da se namesto Babnikovega *uvoda* za nem. *Einleitung* ali *Einführung* v novem prevodu Državnega zakonika uporablja *Kako se upotuje* (Volčič 1910: 340). V drugem delu svojega prispevka (Volčič 1910: 360) zanika svojo osnovno misel, da Babnik večkrat ni spoštoval starejših (natančnejših) prevodov in ni (v celoti) sledil nemškemu izvirniku:

»Umljivo pa je, da ni samo nobene škode, ako se o prilikah, ko ni možen nikak dvom, ne rabijo strogi prevodi nemških izrazov, temuč da je razumevanju zakonika, ki bodi obče pristopen in lahko umljiv, le v prilog, ako se tedaj postavijo splošno umljive besede, samo, da dajejo pravo misel zakona« (Volčič 1910: 360).

Vendarle so nekateri Volčičevi predlogi ostali. Namesto starejšega *pravnega pomočka* je predlagal *pravno sredstvo*, namesto *poročnega opravila* se je uveljavil enobesedni termin *poroka*, zaradi terminološke prekrivnosti pa *popis* za nem. *Verzeichnis* ni mogel nadomestiti *seznama*, ki je v tem pomenu ostal do danes.

²⁸⁷ Termina *obravnavna* in *razprava* sta v rabi še danes. *Pravni terminološki slovar: do 1991, gradivo* (1999; v nadaljevanju PTS) razlaga *obravnavo* kot: »1. sodni ali upravni postopek, pri katerem se rešuje zadeve v navzočnosti strank: glavna obravnava; 2. Izmenjavo mnenj o kaki pomembnejši stvari, navadno v razgovoru, sin. *debata*, sin. *razprava* (1). Razprava pa je razložena kot: »1. *Izmenjava mnenj o kaki pomembnejši stvari, navadno v razgovoru, sin. debata, sin. obravnava* (2); 2. *sestavek, ki strokovno obravnava in rešuje kako vprašanje*; 3. *obrnava* (1).

²⁸⁸ Tako PTS kot SSKJ in tudi SP 2001 zanimivo ohranjajo oba glagola, torej *posinoviti* in *pohčeriti*, in nimajo kazalke na *posvojiti*.

²⁸⁹ PTS ima med ilustrativnim gradivom gesla *stvarni* le *stvarna pravica* kot absolutna premoženjska pravica, katere predmet je stvar.

Volčičeve misli, ki v mnogočem ne odražajo 15-letnega jezikovnega razvoja po izidu Babnikove terminologije, sta ostro zavrnila J. Tomišek v Planinskem vestniku in Luka Pintar v Ljubljanskem zvonu. Pintar (1911: 217) jasno opozarja na pomen tvorjenk, ki se ga Volčič ne zaveda (način, »razvoj«, rezultat), Volčičev *prigovor* pa zavrne (Pintar 1911: 219): »Jaz bi torej svetoval, da pustimo vse ugovore proti ugovoru in da se držimo neizpodbitnega ugovora, kakor ga je zabeležil Pleteršnik.« V SP je Volčič polemiko nadaljeval pod vzdevkom *Upravda* (Kranjc 1988: 475) in skušal še podkrepiti svoje utemeljitve ter celo predlagal, da bi slovenščina prevzela še več izrazov iz drugih slovanskih jezikov in tako prenehala »še povečevati razlike« med slovanskimi govori (Upravda 1911: 178):

»Ob tem naporu moram kajpada trdno podlago iskati v živem narodnem jeziku, če je pa v le-tem že kak dober izraz, ki ga imajo tudi sorodni, predvsem južni slovanski rodovi, tedaj nam ni treba razmišljati, da ga tudi mi ne bi povzdignili do splošne rabe, dasi se je doslej rabil morda le na manjšem ozemlju. Pogubno je za nas, da bi še razširjali »one razlike govora, ki ga govori slovanski človek od Julijskih Alp pa daleč doli do rumelijskih²⁹⁰ ravnin. In če je torej etniška skupina na tako obsežnem prostoru po jeziku istovetna, ali ni naravno, da pravi prijatelj napredka in prosvete razmišlja, da li bi ne bilo mogoče, da se ta enotna etniška skupina pretvori tudi v eno in isto literarno konsumno področje? Ta problem moramo rešiti ali pa bomo neizogibno izgubili našo stvar.« (Babič-Gjalški na občnem zboru »Društva hrvatskih književnika« l. 1911.)

Volčič meni, da bi morali jezikoslovci predpisati, katera izmed variant je primernejša, čemur Kranjc (1988: 475) nasprotuje, saj meni, da jezikoslovci za tvorbo ustreznih in celostnih terminov nimajo dovolj pravnega znanja, poleg tega pa tudi pravilno ocenjuje, da je vsako (terminološko) poenotenje med slovanskimi jeziki pomenilo, da se je slovenščina odpovedala svojim izrazom in sprejela druge.

²⁹⁰ Rumelija je obsegala antične province Konstantinopol, Solun, Trakijo, Makedonijo in Mezijo, današnje osrednjo Grčijo in evropski del Turčije. Po reformah Osmanskega cesarstva v letih 1870–1875 se ime Rumelija ni več nanašalo na nobeno državno upravno enoto. V Grčiji se naziv Ρούμελη (Roumeli) že od turških časov nanaša samo na osrednjo Grčijo brez Peloponeza. (Povzeto po Wikipediji.)

4.3.3 Henrik Tuma in opazke k pravni terminologiji (1915)

Pravniki so opozarjali na nujnost izdaje prenovljene pravne terminologije, saj je 1894 izšel še Pleteršnikov slovar z zbirko sodobnejšega besedja in 1898 tudi nov civilni pravdni red, ki je povzročil sprejem mnogih novih zakonov z novimi strokovnimi izrazi, »katere je bilo treba v naglici prirediti za slovenščino« (Tuma 1915: 97). Tuma v slovenski pravni terminologiji opazuje dve skupini, na eni strani izrazje, ki ga tvorijo kranjski, štajerski in koroški pravniki pod močnim vplivom nemščine, in na drugi »slovensko-laško strujo« na Primorskem, ki je za slovenščino »precej manj pogubna« kot nemška (prim. Tuma 1915: 98). Čeprav tudi Tuma potrjuje prepričanje, da mora biti glavni terminološki vir *Državni zakonik*, se mu vendar izbira jezikoslovca za glavnega urednika ne zdi primerna,²⁹¹ saj gre po njegovem mnenju »Sachbedeutung über Wortbedeutung«, torej lahko pravilne termine tvori le pravnik (prim. Tuma 1915: 98). Vzrok za prevelike terminološke razlike po letu 1894 vidi tudi v pomanjkanju nadzora pri izdajanju zbirke zakonov (zato naj bi po njegovem (Tuma 1915: 104) urednik dr. Volčič »krenil svojo pot divje prakse«).²⁹²

Za razliko od drugih pravnikov, ki so vneto zagovarjali prevzemanje terminov iz drugih slovanskih jezikov, Tuma predlaga, da naj bi še naprej uporabljali latinske izraze, dokler ne bi našli primernejših domačih (Tuma 1915: 106), slovanske (svetuje predvsem izraze iz srbsčine, ruščine in poljščine) pa uporabili le, če bi res natančneje kot slovenski termin izražali pomen tuje besede. Sam (tako Tuma 1915: 137) je filologa in urednika državnega zakonika Štreklja poskušal prepričati o nekaterih nesmiselnih prevodih, vendar mu slednji ni hotel priznati, da »potreba dejanskega življenja često prekorači meje slovnice in jezikoslovja.« Tuma svoje terminološko razmišljanje sklene s pozivom, naj se

²⁹¹ Glavni urednik *Državnega zakonika* je bil od leta 1890 do 1897, ko je postal izredni profesor za slovanske jezike v Gradcu, Karel Štrekelj. Metod Dolenc (1914: 309) je po njegovi smrti zapisal, da se je Štrekljev jezik »odlikoval po točnosti, jedrnatosti in vendar tudi nenavadni blagoglasnosti«, zato je Štrekelj najmanj »sostvaritelj modernega slovenskega pravnškega jezika«.

²⁹² Tumov članek je poseben še zaradi urednikovih opazk, saj je na vsakokratno kritiko dela društva urednik SP, Danilo Majaron, v opombi dopisal svoje pojasnilo.

za pojme poiščejo izrazi v starem (izvirnem) jeziku, ki je v tistem času še najbolje prisoten po narečjih:

»Lotimo se pred vsem temeljnih in najbolj rabljenih pojmov, sezimo nazaj v svoj jezik, da pridemo do lepih, stalnih in preciznih domačih slovenskih izrazov in nam ne bo treba držati se suženjski nemških besedi in ne stikati po spakedranih delih hrvaščine ali češčine« (Tuma 1915: 139).

4.3.4 France Goršič in slovenska pravna terminologija

Goršič je dotedanji razvoj pravne terminologije razdelil na tri dele – prva je Cigaletova doba (Cigale je bil vodilni terminolog v letih od 1849 do 1889), druga je Štrekljeva (1890 do 1897), tudi doba »gladkih in razumljivih prevodov«, tretja pa »doba razcepljenosti«.

V Babnikovi terminologiji pogreša Goršič (1920: 156) predvsem natančnejše »tehnične izraze drugih pravnih strok poleg sodstva« – upravne stroke, pravne zgodovine, teoretične pravne vede (zlasti pravne filozofije) in sodne medicine. Glavni nalogi terminologije sta po Goršiču (prim. 1920: 160–161) »zenačiti bujnost« (obdržati le najboljše) ter razločevati med pomeni. Goršič pa se spet (pod vplivom takratne dobe in politike) zavzema za poenotenje pravne terminologije vseh (prej avstrijskih) slovanskih jezikov, ki naj se začne z izdajo enotnih »obrazcev za pravdne in nepravdne stvari« (prim. Goršič 1920: 161–162):

»Severnoslovanskih tekstov sedaj ne bomo rabili. A hrvaški in srbski tekst bi bila vsakemu dobrodošla. Vsa tri narečja so enakopravna. Ob mejah našega narečja in v večjih mestih bo treba uradovati tudi v drugih dveh narečjih. Vsak pravnik se bo po obrazcih lagotno seznanjal z rekli južnih bratov. Ne samo knjiga obrazcev, ampak tudi uradni obrazci (tiskovine) naj bi imeli pristavljena hrvaška in srbska besedila, kakor so slično poprej k nemškemu besedilu pristavljali slovenski in hrvaški tekst. /.../ Pri tem moramo pustiti jezik pri miru. Nikakor ne gre, da bi narečja troedinega naroda zblíževali s posameznimi poizkusi nekaterih juristov. Pri potrebni previdnosti bi bilo kvečjemu dopustno, in to velja za našo terminologijo sploh, da bi se na prvo mesto postavile besede, ki jih rabimo za isti pomen vsi Jugoslovani, da s tem zastavimo pot nadaljnjemu nepotrebnemu cepljenju. Nikar pa Hrvatiti in Srbiti kar vprek, ker bi se zmeda le povečala. Pomnimo, da ne moremo zblíževati, česar še ni. Najprej nam je ustanoviti svoj pravni jezik, ga prevejati in izčiščeneu uzakoniti.«

Čeprav Goršič zavrača poenotenje »jugoslovanskih narečij« na vseh ravneh, vendarle dopušča terminološko enotnost in tako slovenščini odreka polno funkcionalnost na znanstvenem področju.²⁹³ Pravni jezik je le del splošnega jezika (Goršič 1920: 162) in se lahko razvija le v njegovem okviru. Dobra terminologija lahko nastane le ob skupnem sodelovanju pravnikov in jezikoslovcev, pod pogojem, da pravniki sami zberejo gradivo in ga nato skupaj z jezikoslovci pregledajo. Goršič svoje misli zaključuje z navajanjem konkretnih virov, od koder naj črpajo novejše strokovno izrazje in natančnimi navodili za delo tričlanske komisije – dveh pravnikov in enega jezikoslovca.²⁹⁴

Omeniti moramo še Goršičeve terminološke prispevke v *Jeziku in slovstvu* (prim. Goršič 1961a: 241 id.). Zanimivo je namreč, da se semiotičnemu razlikovanju med označenim in označujočim (med vsebino in obliko) niti pravo ni moglo izogniti. Goršič je poudarjal, da morajo termini nastajati znotraj stroke, saj jezikoslovci največkrat niso kos strokovni razsežnosti poimenovanja, še več, sposobnost oblikovanja terminov naj bi bil zadnja stopnja pravnikove strokovne dejavnosti (Goršič, prav tam). Vloga jezikoslovcev je še vedno pomembna, saj mora novonastala beseda izpolnjevati besedotvorne zahteve in predvsem ne sme biti uveljavljena za kak drug strokovni termin.²⁹⁵ Da bi lahko dajali ustrezne nasvete, morajo jezikoslovci natančno spoznati stroko in njene (poimenovalne) potrebe. Goršič je podprl iskanje primernih izrazov v ljudskem jeziku, ker naj bi ljudje z rabo že določili ustrezne pomene (Goršič 1961a: 242). Germanizmi ali »nerabne spakedranke« naj bi v slovenskih pravnih besedilih (omenja *Gorske bukve*) ne bili tako pogosti, da bi morali vse napisati

²⁹³ Glavni razlogi za takšno ravnanje so bili predvsem v premajhnem številu slovenskih strokovnih naslovnikov in bi bila tako »jugoslovanska« skupnost vplivnejša, kar je precej podobno današnji težnji po objavljanju znanstvenih prispevkov v tujih jezikih, predvsem angleščini, s pomembno razliko, da je Goršič podpiral le poenotenje terminologije in še to po načelu: »Najprej sestavimo slovensko terminologijo, potem šele sestavljajmo slovensko-srbsko-hrvaško.« (Goršič 1920: 162.)

²⁹⁴ Goršič dodaja še na videz banalno, toda za uspešno delo pomembno zahtevo, da morajo vsi trije člani komisije bivati na sedežu poverjenika ali vsaj blizu njega, da bi bilo delo čim uspešnejše (prim. Goršič 1920: 165).

²⁹⁵ Želja po absolutni enopomenskosti terminov, ki je skorajda nedosegljiva in je mogoča le znotraj ozkega področja ene stroke, torej že pravna stroka en termin uporablja drugače na kazenskem in drugače na področju civilnega prava.

na novo, temveč priporoča bolj sodobne prevode nemških terminov, ki naj temeljijo na dejstvih in poznavanju stanja ter tudi časa, ko so termin uporabili.²⁹⁶ Goršič poudarja, da pravniki tujih besed v svoj strokovni jezik niso vključevali zaradi pomanjkanja ali zanemarjanja jezikovnega čuta, temveč zaradi potrebe po čim bolj natančnem poimenovanju. Navaja nekaj terminov, pri katerih slovenski prevodi ne pomenijo popolnoma enako ali je pomen ožji (npr. *interes*, *interessent*, *čin*, *regija*). Dodaja tudi nekaj primerov, za katere meni, da so jezikovni stilisti enostavno pretiravali, saj so odsvetovali rabo besed *ublažiti*, *usposobiti*, *zaščita*.²⁹⁷

4.3.5 Terminološki odsek društva Pravniki

Nenehna prizadevanja posameznih pravnikov so društvo spodbudila, da so tudi ustanovili poseben terminološki odsek društva in člani odseka so na svojih sejah določali ali le potrdili posamezne termine, ki so jih objavljali v rubriki *Razne vesti* (prim. SP 1921, 198). Še vedno so objavljali prevode iz nemščine, čeprav je medtem nemščina pridobila drugačen status – po nemških zakonih so se predvsem zgledovali, čeprav je tudi Kraljevina SHS in pozneje Kraljevina Jugoslavija uporabila (in seveda še naprej uporabljala) zakonske rešitve, ki so nastale še v času Avstro-Ogrske.

²⁹⁶ Goršič (1961a, 243) s svojimi predlogi tako nasprotuje nastajanju neologizmov v pravnem jeziku, ker lahko preprečijo ali vsaj znatno otežijo razumevanje vprašanja, zato je prava izbira besed za pravnike najpomembnejša. Že skoraj 30 let pred njim pa je Božo Vodušek (1933) v jeziko(slo)vnih krogih načelo skladnosti med ljudsko govornico in književnim jezikom postavil za temeljno načelo stilistike slovenskega jezika.

²⁹⁷ Uredništvo *Jezika in slovstva* je ob objavi pojasnilo, da tudi samo nasprotuje opuščanju besed, ki so že več desetletij del živega jezika, in dodalo, da je dr. Goršič razpravo napisal, preden je Boris Urbančič v *Jeziku in slovstvu* (1961: 243) obsodil opuščanje ustaljenih izrazov.

4.4 LJUDSKI PRAVNIK (1946–1956)

Povojno pravniško glasilo vseh ljudskih pravnikov je bilo močno politično zaznamovano s propagandnimi besedili.²⁹⁸ Oster presek, ki so ga po vojni želeli narediti s preteklostjo in vsem, kar je povezano z njo, je pomenil tudi precejšnje nazadovanje strokovnega in znanstvenega jezika. Predvsem gre za močan vpliv na poimenovanje, uvajanje novih terminov za že uveljavljene pojme, vse v imenu nove dobe. Tudi jezikovni prispevki so iz pomonoslovnih, kakršne so objavljali pred vojno, ko so avtorji iskali ustrežnejše termine in jih zagovarjali s svojimi argumenti, nazadovali v pravopisne, saj so imeli »novi« pravniki očitno težave tudi pri pisanju stvarnih lastnih imen.²⁹⁹ Jezikovni nasveti (npr. *overoviti ali (p)overiti*) niso utemeljeni s slovničnimi pravili ali rabo v splošnem jeziku, temveč se sklicujejo edino na srbohrvaščino, kar naj bi zagotavljalo pravilnost in ustreznost.³⁰⁰ Težave zaradi nedosledne terminološke rabe, npr. poimenovanj ministrstev v novi državi, so jasno kazale še eno lastnost terminov (in besedja sploh), in sicer da se v splošni rabi za eno vsebino uveljavi ena oblika, zato se ta ne more spreminjati poljubno ali celo na ukaz, saj se jezik (in z njim govorniki) obnaša gospodarno in ne kopiči izrazov, predvsem pa se stvarna imena, ki temeljijo na občih, spreminjajo le postopoma:

»Krajevni ljudski odbor Ježica je neki uradni dopis poslal ministrstvu za *industrijo in trgovino* LR Slovenije in ga je vrhu tega dal še v napačen ovitek z naslovom: *Ministrstvo za zunanjo trgovino LR Slovenije*.

Okrajno sodišče v Ljutomeru pošilja svoje odločbe ministrstvu za *trgovino in obrt*.

²⁹⁸ Odlomek iz uvodnika dr. Jožeta Pokorna v prvi številki (1946): »Da je pravo res ljudsko, mora pri njegovem ustvarjanju sodelovati vse ljudstvo. Zato se pri nas načrti važnejših zakonov, preden pridejo v skupščino, predelavajo na množičnih sestankih in v časopisih, da lahko vsakdo pove, ali mu je zakon všeč ali ne in v čem naj se popravi. /.../ Zato morajo biti [predpisi in zakoni] tako pisani, da jih vsak človek razume. /.../ Mislim, da naj bo glavna naloga »Ljudskega pravnika«, ki se ga je hvalevredno odločila izdajati uprava Uradnega lista LRS, v tem, da bo razlagal na poljuden način naše novo ljudsko pravo našim ljudskim množicam.« (str. 3)

²⁹⁹ Prim. Ljudski pravnik 1946, prispevki *O napakah našega pisanja, O napakah pri pisanju naslovov ...*

³⁰⁰ »Končno lahko pripomnimo še, da pozna tudi srbohrvaščina sama poleg oblike *overoviti*, ki jo uporablja srbskohrvatska pravna terminologija, tudi obliko *overiti*.« (Prim. LP, 1946, 476.)

Okrajno sodišče v Slov. Konjicah pa je poslalo neko uradno obvestilo ministrstvu za *industrijo, trgovino in obrt* v Ljubljani.

Kolikor naslovov, toliko nepravilnosti! Ministrstvo za zunanjo trgovino je po izrečni določbi ustave (2. odstavek 86. člena) občevezno in torej ne more biti republiško. Pač pa je pri vladi LRS organiziran poseben republiški *komite za zunanjo trgovino*. Ministrstva za industrijo in trgovino oziroma za industrijo, trgovino in obrt ne pozna ne zvezna ne republiška ustava. Očitno gre za ostanke miselnosti iz stare Jugoslavije z njenim ministrstvom za trgovino in industrijo. Naša država pozna samostojna republiška ministrstva: za industrijo in rudarstvo, za trgovino in preskrbo in za komunalne zadeve, v katerega pristojnost spada obrtništvo.

Primeri, ki smo jih našeli, žal niso redki in jih ne omenjamo zaradi zanimivosti. Gre za mnogo globlje stvari. Ti primeri namreč razodevajo, da naštetih državnih uslužbenci ne poznajo niti temeljev naše države.« (LP 1948: 181.)

4.5 PRAVNIK (1956–)

Od leta 1956 izhaja revija *Pravnik*, namenjena pravni teoriji in praksi kakor pred drugo svetovno vojno *Slovenski pravnik*. Izključno terminološki prispevki so (tudi danes) redki, vendar so se pisci terminološkimi vprašanjem posvetili v odlomkih drugih razprav.³⁰¹ Še največ jih je bilo objavljenih ob okroglih obletnicah ustanovitve društva *Pravnik*. V prenovljeni reviji je imel nekaj časa svoje stalno mesto tudi jezikovni kotichek s pojasnili in primeri ustrezne rabe, zato je deloval kot izsek iz strokovnega razlagalnega slovarja. Leta 1961 so začeli v jezikovnem koticčku objavljati tudi terminološke razprave (npr. Franc Šink o *poslu* in *opravilu*). Zanimivo je, da so pri iskanju in pojasnjevanju ustreznjšega termina še vedno navajali na prvem mestu nemški, nato pa francoski in/ali italijanski izraz (ne vedno), šele zatem srbohrvaškega.

³⁰¹ Prim. npr. Goršič 1956, 413, *O strokovnem izrazu 'ozemeljsko pravo'* ali Goršič 1962, 34, *Ob oceni najnovejšega prikaza zgodovine prava Slovencev*.

4.6 PRAVNA PRAKSA (1982–)

Pravna praksa je časopis za pravna vprašanja. Na leto izide 50 števil, poleg predstavitev novih predpisov in njihove uporabe v praksi, odločitev sodišč, upravnih in drugih organov, polemičnih in kritičnih člankov ter predstavitev strokovnih knjig, pa se v posebnem terminološkem kotičku posvečajo tudi vprašanjem strokovnega pravnega izrazja.

4.7 DELO PRI TERMINOLOŠKI SEKCIJI AZU, POZNEJE SAZU

Akademija znanosti in umetnosti je bila ustanovljena 11. decembra 1937, kot predstavnik pravnega razreda pa je bil vanjo povabljen Gregor Krek (1875–1942), eden prvih rektorjev ljubljanske univerze in večkratni dekan pravne fakultete, sicer tudi prvi generalni tajnik AZU. Pravna stroka je takrat sodila v drugi razred³⁰² skupaj s sociološkimi in gospodarskimi vedami in kmalu po ustanovitvi je pravni razred določil posebne proračunske postavke za pripravlanje pravne in sodnomedicinske terminologije. Sklep je bil sprejet 12. julija 1940,³⁰³ vendar je delo med vojno zastalo. Po vojni so bili v komisiji dr. Janko Polec, dr. Fran Ramovš, dr. Milan Škerlj, akad. prof. dr. Leonid Pitamic, prof. dr. Rudolf Sajovic in Rudolf Strle. Gradivo je izpisovalo 32 ekscerptorjev iz uradnih glasil in pravnega slovstva od leta 1895 dalje. Izpisovanje je bilo v glavnem končano leta 1952, nato pa je v skrčenem obsegu potekalo do leta 1986, zaradi zmanjšanja finančnih sredstev pa se je izpisovanje omejilo samo na slovensko izdajo zveznega uradnega lista in slovenski republiški uradni list ter posamezne monografije in članke iz *Pravnika*.³⁰⁴ Žal je imela Pravna sekcija Terminološke komisije SAZU pri delu kar nekaj smole, saj več njenih članov umrlo, delo pa je zato vsakokrat zastalo. Kljub temu so

³⁰² Danes je pravo v I. razredu za zgodovinske in družbene vede.

³⁰³ Prim. *Uvod v Pravni terminološki slovar* (do 1991, gradivo).

³⁰⁴ O delu komisije za pripravo terminološkega slovarja je na posvetu »Slovenščina v javnosti« v Portorožu poročal tudi Ciril Kržišnik (1983, 75).

sprejeli načela sestavljanja: gre za enojezično terminologijo, vključijo se tudi tuji izrazi, ki so še v rabi (s kazalko na slovenski izraz), ter redkeje uporabljene tujke in tujke, ki nimajo slovenskih ustreznic. V terminologijo so vključili samo pravne izraze, pojasnila pa dodali manj znanim besedam,³⁰⁵ tistim, ki imajo v pravnem jeziku drugačen pomen od običajnega, in izrazom, ki imajo na drugih področjih različen pomen. Rezultat terminoloških prizadevanj več desetletij je zbran v *Pravnem terminološkem slovarju do 1991*. Izšel je leta 1999 kot gradivo, saj ga ni bilo mogoče posodobiti zaradi starosti ali smrti soavtorjev, predvsem pa spremembe zakonodaje in posledično spet novega izrazja po osamosvojitvi Slovenije 1991.

4.7.1 Terminološki projekti Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU danes

Ta čas v okviru terminološke sekcije na Inštitutu za slovenski jezik potekajo trije pravni terminološki projekti:

- pravnozgodovinski terminološki slovar oz. slovar starejšega pravnega izrazja;³⁰⁶
- slovar evropske zakonodaje;³⁰⁷
- sodobni pravni slovar.³⁰⁸

³⁰⁵ Ponekod je ob geslih samo razlaga, drugod tudi primeri rabe. Leta 1986 je širša strokovna javnost zahtevala, da naj se doda razlago vsem zbranim pojmom, kar je dokončno pokopalo nastanek slovarja.

³⁰⁶ Skupino vodi Jakob Müller, sodelavca s Pravne fakultete pa sta prof. dr. Vladimir Simič in doc. dr. Katja Škrubej, skupina nadaljuje z razlaganjem pravnozgodovinskih terminov in vnosom razlag ter drugih podatkov v slovarski program Slovar-Red 2.1.

³⁰⁷ Slovar je v fazi prečiščevanja in izbiranja gradiva, potreben je ponoven pregled celotnega gradiva.

³⁰⁸ Slovar je v fazi urejanja geslovnika (sodelavci ZRC SAZU in pravniki) ter redakcije dveh tematskih področjih – civilnega prava in pravne teorije. Obdelano gradivo bo vključeno v podkorpus Nova beseda.

4.8 SLOVENSKI PRAVNI LEKSIKON

Potrebam po terminoloških priročnikih je znala dokaj dobro slediti Cankarjeva založba z zbirko Leksikoni Cankarjeve založbe, med katerimi je tudi pravo (prva izdaja 1986). Prenovljena in razširjena izdaja iz 2003 je tudi sodoben terminološki vir, vendar je zaradi obsega seveda omejen.

4.9 EVROTERM

Evroterm je terminološka zbirka izrazov, ki je začela nastajati med pripravljanjem slovenske različice pravnih aktov Evropske unije v okviru nekdanjega Sektorja za prevajanje, redakcijo in terminologijo Službe Vlade RS za evropske zadeve, in sicer s Tradosovim programskim orodjem MultiTerm. Spletni vmesnik za *Evroterm* je bil izdelan v okviru nekdanjega Centra Vlade RS za informatiko. Javni dostop do interne terminološke zbirke SVEZ je bil nujen za zagotovitev poenotene rabe terminologije EU pri pripravi slovenske različice pravnih aktov EU ter v drugih dokumentih in prevodih, ki so nastajali v predpristopnem obdobju in pri katerih so sodelovali tudi strokovnjaki zunaj državne uprave. Zbirka je postala javno dostopna avgusta 2000.

Terminološka zbirka se ureja in še vedno dopolnjuje. Poleg izrazja iz prevodov pravnih aktov EU zbirka vsebuje tudi izraze iz drugih dokumentov, ki se prevajajo v državni upravi ali so pomembni za večji krog prevajalcev: prevodi slovenskih predpisov, mednarodnih pogodb, državne korespondence, programov, poročil, med predsedovanjem Slovenije Evropski uniji pa so bili dodani celo jedilniki in druga praktičnosporazumevalna besedila, ki so jih pripravili na Protokolu RS. Po zaključenem predpristopnem projektu priprave slovenske različice pravnih aktov EU nova terminologija EU nastaja v institucijah EU, ki so po pristopu prevzele pristojnost za pripravo slovenske različice pravnih aktov EU, in se zbira v javno dostopni medinstitucionalni terminološki zbirki IATE (*Inter-Active Terminology for Europe*). Terminološka zbirka *Evroterm* se sedaj še vedno dopolnjuje z izrazjem, ki se pojavlja v prevodih državnih ustanov, poleg tega pa Miran

Željko³⁰⁹ v *Evroterm* vključuje zanimive manjše terminološke zbirke in slovarje, kot je *Angleško-slovenski vojaški slovar*, glosar Natove terminologije, tezaver Gemet, Microsoftova terminološka zbirka (prim. Željko 2009).

Termini, ki so vključeni v *Evroterm*, so bili ocenjeni tudi po svoji zanesljivosti,³¹⁰ poleg tega pa je glavna prednost *Evroterma* povezanost z *Evrokorpusom* in tako lahko v besedilu izvirnika in prevoda sami preverimo, kako se termin vključuje v sobesedilo in zakaj se npr. na področju kmetijstva angleški termin *product* prevaja kot *proizvod*, na področju trgovine pa *izdelek*. *Evroterm* so sestavljali tudi po navodilih³¹¹ za prevajanje in lektoriranje pravnih aktov, tako da je v povprečju vključenih več izvirnih slovenskih izrazov in manj prevzetih besed iz drugih jezikov.

4.10 EUROVOC

Eurovoc je večjezični tezaver Evropskega parlamenta, ki vsebuje več kot 7000 ključnih gesel – deskriptorjev – z različnih področij delovanja Evropske unije in držav članic. Uporablja se tudi za indeksiranje dokumentov v dokumentacijskih sistemih evropskih institucij, npr. spletnih zakonodajnih zbirkah, kot sta *EUR-Lex* ali *Celex*.³¹² Na spletnih straneh Evropske unije je geslovník *Eurovoc* v zadnji različici³¹³ 4.3 dostopen v 22 uradnih jezikih EU ter v hrvaščini,³¹⁴ na spletni strani Državnega

³⁰⁹ Dejansko je po letu 2004, ko *Evroterm* ni bil več uradni projekt Službe Vlade RS za evropske zadeve, napredek in razvoj *Evroterma* odvisen od posameznikov, predvsem gospoda Mirana Željka, ki še vedno širi in izboljšuje tehnične rešitve ter tako izpopolnjuje terminološko zbirko. Za strokovni del skrbita mag. Adriana Krstič Sedej in Marja Adamič.

³¹⁰ Prim. tudi poglavje *Prevajanje pravnih besedil*.

³¹¹ Navodila za prevajanje in lektoriranje pravnih aktov Evropskih skupnosti, ki niso več dostopna na spletnem naslovu SVEZ, so pa navodila za prevajanje in terminološko usklajevanje vključena v *Medinstucionalni slogovni priručnik*, ki je dostopen v vseh uradnih jezikih EU. Več <http://publications.europa.eu/code/sl/sl-000100.htm>.

³¹² V Sloveniji je bil na podlagi *Eurovoca* izdelan šifrant vladnega EU-portala.

³¹³ Ob objavi nove različice na uradni spletni strani *Eurovoca* (<http://europa.eu/eurovoc>) dodajo poglavje o spremembah med starejšo in novejšo različico, dodanih in izbranih deskriptorjih, spremembah seznama in obsega.

³¹⁴ Ker so tezavri predvsem glavno orodje klasificiranja, se je Republika Hrvaška že

zbor RS pa so ob slovenskih geslih tudi gesla v angleškem, nemškem in francoskem jeziku. Slovenska različica je bila pripravljena v sodelovanju med Državnim zborom RS, Službo Vlade RS za evropske zadeve in Službo Vlade RS za zakonodajo. Državni zbor Republike Slovenije je pridobil licenco za uporabo tezavra *Eurovoc* za celotno javno upravo v Republiki Sloveniji.³¹⁵ *Eurovoc* je uporaben samo kot geslovník, saj ponuja samo natančnejše področje rabe in podatek o instituciji, ki je predpisala termin.

<p>evropska znamka</p> <p>MT 6416 raziskave in intelektualna lastnina</p> <p>BT1 znamka</p> <p>BT2 industrijska lastnina</p> <p>BT3 intelektualna lastnina</p>
<p>RT Urad za usklajevanje na notranjem trgu (1006)</p>

Primer gesla v *Eurovocu*.

4.11 IATE (INTERAKTIVNA TERMINOLOGIJA ZA EVROPO)

IATE uporabljajo vse institucije EU za zbiranje, razširjanje in skupno upravljanje **posebne terminologije EU**. Zbirka vsebuje skupaj približno 1,4 milijona vnosov v vseh uradnih jezikih EU. V tej terminološki zbirki so združene tudi posamezne podatkovne zbirke izrazov, ki so jih prej uporabljale različne prevajalske službe EU³¹⁶ (npr. Eurodicautom, TIS in Euterpe). Zbirko skupaj upravljajo vse glavne institucije

---

dokaj zgodaj odločila za prevod *Eurovoca* in tako je že leta 2000 izšel *Pojmovnik Eurovoc*, prevedli pa so ga tudi v baskovščino, albanščino, ruščino in ukrajinjščino.

³¹⁵ *Eurovoc* je vključen tudi v Amebisov izdelek *Knjižna polica* in preko spleta (<http://eurovoc.amebis.si/dzevoc/okvir.asp>) dostopen vsem.

³¹⁶ Prevajalci (še posebej slovenski) po posameznih institucijah so se med seboj (vsaj neformalno) povezali in si izmenjevali podatke o posameznih terminoloških rešitvah. (Telefonski pogovor dne 10. 8. 2007 z gospo Metodo Paternost Bajec, pravnico lingvistko v Evropski centralni banki).

EU (Evropska komisija, Evropski parlament, Svet, Sodišče, Računsko sodišče, Evropski ekonomsko-socialni odbor, Odbor regij, Evropska centralna banka, Evropska investicijska banka in Prevajalski center).

Spletna stran ponuja tudi zbirko vseh dostopnih terminoloških zbirk za iskanje pomena posameznega termina, med njimi je tudi stran slovenskega *Evrokorporusa*,³¹⁷ vsebuje pa tudi *Slogovni priročnik Komisije* s praktičnimi napotki o vsebinski ustreznosti, primeri terminoloških dvojnic in tudi povsem oblikovnimi napotki za pripravo jezikovnih različic.

---

³¹⁷ Ne pa tudi *Evroterma*, vendar sta spletni strani medsebojno povezani.

TIPOLOGIJA SLOVENSKE PRAVNE TERMINOLOGIJE

Dosedanje tipologije pravne terminologije so temeljile predvsem na izrazni podobi preučevanega besedja, kjer so posamezni avtorji opazovali eno- ali večbesednost terminov ter njihovo netvorjenost. Tak način razvrščanja načeloma³¹⁸ ne vpliva na pomensko strukturo izbranega terminološkega področja in je sprejemljiv tako za jezikoslovce kot strokovnjake izbranega področja.

5.1 PRAVNI JEZIK IN TERMINOLOGIJA

Delitev jezika v pravu povzemam po Nikoli Viskoviću (prim. tudi Novak 2006a: 63) na a) **jezik pravne norme** (vsa zakonska in druga besedila, ki predpisujejo, urejajo, določajo), b) **jezik pravne znanosti** (vsa znanstvena besedila, članki, monografije, učbeniki, priročniki) in c) **jezik pravne prakse**, ki ga uporabljajo strokovnjaki in nestrokovnjaki (dejansko vsi mi). Takoj si lahko postavimo vprašanje o funkcijski zvrstnosti strokovnih in znanstvenih besedil. So učbeniška besedila (na univerzitetni ravni) res bolj poljudna (manj hermetična zaradi manjšega obsega neznanih izrazov) ali gre za hoteno drugačen način pisanja (z več ekskurzi, ponazoritvami) kakor v znanstvenih besedilih (člankih, razpravah, projektnih poročilih)? Predvsem razlika med germanskim

---

³¹⁸ Tudi eno- ali večbesednost je lahko znak pomenske strukturiranosti leksema, povsem drugače pa je pri opazovanju izvora termina. O tem več v poglavju *Razvoj slovenske pravne terminologije*.

in anglosaškim načinom strokovnega pisanja pokaže, da je anglosaški veliko bolj usmerjen v naslovnika, kar navadno pomeni, da je tudi bolj poljuden, vendar to ne zmanjšuje (nujno) njegove znanstvenosti. Kalin Golob (2008: 88–89) po Galtungu govori o *intelektualnih stilih*. Poljudnost pa pomeni publicističnost (prim. npr. Kržišnik-Kolšek 1986: 59–70), s čimer postane pomembna vplivajska vloga besedila.

Posamezni pravniki (prim. npr. Visković 1989: 175) celo nasprotujejo besedni zvezi *pravni jezik*, saj naj bi bila ta besedna zveza neustrezna, zato predlagajo dosledno rabo termina *jezik prava*, kar naj bi težišče zanimanja preneslo k tistim pravnim vprašanjem, ki so pomensko še posebej občutljiva in zahtevna (prim. tudi Pavčnik 1991: 459), ta jezik pa naj bi bil organski podsistem splošnega (nespecializiranega) jezika.³¹⁹ To pomensko razliko so upoštevali tudi nekateri slovenski pravniki (prim. Pavčnik na več mestih, Škrubej 2001: 1141 id., vendar Igličar 2002: 1058 id. uporablja izraz *pravni jezik*).

5.1.1 Pomen jezika v pravu

Jezik je osnovno sredstvo za izražanje vsebine pravnih norm in pravnih pojmov (Igličar 2002: 1058).³²⁰ Čeprav naj bi veljalo, da »mora zakonodajalec misliti kot filozof in se izražati kot kmet« (Igličar, prav tam), pa teoretiki (prim. Visković 1989: 25 id.) opozarjajo, da pravni jezik tvorijo a) izrazi splošnega jezika (ki imajo tudi v strokovni rabi nespremenjen pomen), b) splošni izrazi vsakdanjega jezika, ki imajo v strokovnem jeziku drugačen (ožji pomen)³²¹ in c) pravi strokovni izrazi,

³¹⁹ Kar samo z drugimi besedami potrjuje funkcijskozvrstno teorijo, ki velja tudi za slovenski jezik in opravičuje rabo termina *pravni jezik*. Zanimivo pa je termin *jezik prava* (istega leta, kot je izšla Viskovičeva monografija) uporabljala tudi Breda Pogorelec (1989, 35 id.).

³²⁰ Igličar opozarja tudi, da se je s pomenom besed še posebej ukvarjala analitična teorija prava, ki je z opazovanjem različnih načinov rabe posameznih izrazov razlikovala več vrst družbenih odnosov in razmer (prim. Igličar 2002, 1059).

³²¹ Pomenske sestavine posameznega leksema se ne morejo v celoti spremeniti, govorimo lahko samo o znotrajleksemski večpomenskosti oziroma o notranji nad- in podpomenskosti. Vidovič Muha opozarja, da se med posameznimi leksemi vzpostavi bolj zapleteno vzporedno podpomensko razmerje – kohiponimija (Vidovič Muha 2000, 131–132), zato vsi podpomeni niso povezani med seboj, vendar pa morajo biti vsi povezani z osnovnim pomenom. Taki izrazi so npr. *zakon*, *lastništvo*, *kraja*,

ki sodijo tako na področje prava kakor tudi drugih strok.³²² Visković v zadnjo skupino uvršča poleg tujk³²³ (npr. *pravni akt, pravna norma, bilateralnost, klavzula*) tudi vse tujejezične citatne izraze, ki se uporabljajo v pravu, od latinskih do angleških. Druga in tretja skupina po Viskoviću tvorita t. i. *pravniški jezik*, torej poseben kod, ki ga uporabljajo pravniki za strokovno sporazumevanje (med seboj).³²⁴ Seveda so nekateri izrazi pogostejši kot drugi, vendar načeloma pravno besedilo nobenega leksema, ki obstaja v knjižnem jeziku, ne zavrača.³²⁵ Neka-

---

krivda, stan, zloraba pravice ... Ožji, specifični pomen termina lahko nastane z metonimičnim prenosom, npr. *otrok* (oseba do dopolnjenega 14. leta, posvojeni otrok, nezakonski otrok, pozakonjeni otrok, posmrtni otrok – 'rojen po očetovi smrti' – predšolski otrok, šoloobvezni otrok, zapuščeni otrok – gre za različne okoliščine, v katerih se beseda uporablja in vsakokrat se izpostavi le en del vseh pomenskih sestavin, še več, posamezne pomenske sestavine imajo lahko v različnih kulturah – in posledično tudi v pravnih ureditvah – različno referenco, npr. otrok v islamski kulturi).

³²² Npr. v standardih termini s področja kemije, gradbeništva, gozdarstva, varstva pri delu ... Sicer pa na trojnost besedišča opozarjajo že pisci v *Slovenskem pravniku* v 80. letih 19. stoletja. Prim. npr. Tavčar 1881, *Slovenskim juristom*. Natančneje o povezanosti in širini pravne terminologije v nadaljevanju poglavja.

³²³ Tujke razumem, kot so opredeljene v *Slovenskem pravopisu* 2001.

³²⁴ Zanimiv način »internega sporazumevanja« kažejo tudi spletne kolumne IUS Kolumna (http://ius-info.ius-software.si/Novice/prikaz_clanek.asp?Skatla=17), ki sicer potrjujejo večjo frekvenco leksemov iz druge in tretje skupine, vendar celotno zbirko besedil najbolj zaznamuje prav osebni stil vsakega posameznika in nekoliko bolj sproščen odnos do zapisanega (kar je edina skupna lastnost vseh zapisov, ki »skušajo spoštovati« besedilno vrsto kolumna – njihova raznolikost kaže na relativno nedefiniranost te besedilne vrste). O terminologizaciji publicističnega jezika je pisala npr. L. Bokal (2007, 87–98).

³²⁵ To poudarjam predvsem zato, ker se vse od 19. stoletja med pravniki ponavljajo »znanstvene« ugotovitve, da so nekatere besede (npr. *stvar*) pogostejše kot druge (npr. *ljubezen, prijateljstvo*). Glede na izbrano problematiko in področje so seveda nekateri leksemi bolj in drugi manj pričakovani, se pa strokovna (in znanstvena) besedila načeloma izogibajo besedam, ki so že primarno konotirane (torej imajo v SSKJ že katerega od stilno-zvrstnih kvalifikatorjev, gledano sinhrono, saj so na začetku 20. stoletja tudi v *Slovenskem pravniku* brez posebnih zelenih stilističnih učinkov govorili o *pederastih, prešestvu, ljubavnih razmerjih ...*) ali so pomensko preširoke (kamor sodijo tudi čustva s precej široko konceptualno pomensko zasnovno, npr. *ljubezen, sreča, prijateljstvo, sovražstvo*). Čeprav imamo vtis, da »je pravni jezik že od nekdaj takšen«, to ne drži, saj so besedila v *Slovenskem pravniku* (izhajal je od 1881 do konca druge svetovne vojne) polna stilnih figur, kar kaže na prepoznaven osebni stil pisanja (prim. Kalin Golob 2002, 1051 id.) in/ali splošno družbeno sprejet način strokovnega pisanja v tistem času. Kljub vsemu pa tudi ni nezamemarljivo dejstvo, da je bila v 19. in

teri ameriški teoretiki (prim. npr. Conley-O'Barr 1998) pa celo pravni jezik določajo le kot način izražanja, prepoznavnega sporazumevanja z nepravniki, poseben diskurz.³²⁶

5.1.1.1 Teorija diskurza in funkcijska zvrstnost

Funkcijskozvrstna teorija v osnovi zadovoljivo pojasni, kako in koliko se jezik stroke razlikuje od splošnega jezika. Največja razlika med splošnim in strokovnim jezikom je v izbiri besedišča in deležu terminov. Teorije diskurza poudarjajo,³²⁷ da se strokovni jezik (skorajda) v celoti razlikuje od splošnega, kar naj bi bilo posledica:

- védenja (na pravnem področju torej poznavanja predpisov in razlag);
- jezikovnega vedênja in učinka, ki ga pravnik z govorjenjem doseže (dejanske javne in zasebne rabe);
- vloge jezika kot edinega orodja in sredstva za dosegil cilja v pravu.

Osnovni koncepti pravnega jezika so za Conleyja in O'Barra (1998: 6) *jezik*, *diskurz* in *moč* (angl. *Language, Discourse and Power*). Jezik opredelita kot sistem jezikovnih znakov in kontekst³²⁸ (torej okoliščine),

---

na začetku 20. stoletja večina slovenskih pisateljev pravnikov (ali obratno) in da so tako posredno in neposredno gojili tudi »slovenski slog pisanja«.

³²⁶ O formalizmu in skladnji pravnega jezika prim. še naslednje poglavje.

³²⁷ Prim. Conley-O'Barr 1998, 2 id.: »For most people, the law's power manifests itself less in Supreme Court decisions and legislative pronouncements than in the details of legal practice, in the thousands of mini-dramas reenacted every day in lawyer's offices, police stations, and courthouses around the country. The dominant element in almost every one of these mini-dramas is language. To the extent that power is realized, exercised, abused, or challenged in such events, the means are primarily linguistic.« O jeziku kot sredstvu in jeziku kot predmetu preiskovanja prim. tudi Kovačević-Badurina (2001, 132).

³²⁸ V slovenščini so bili poskusi slovenjenja termina *context*, ki je več kot le *sobesedilo*. Toporišič (ESJ, 1992) uporabljata *sotvarje*, vendar izven slovenističnih krogov ni poznan. Pomembno je, da na razumevanje vplivajo tudi pragmatične okoliščine in sobesedilo. Beseda *kontekst* je tudi tipičen primer determinologizacije, saj se je predvsem v publicističnih besedilih njena raba zelo razširila (v *FidiPLUS* najdemo 13002 zaderka), predvsem v pomenu *okoliščine*, *razmere*, npr. *Zagotovo je moč zadevo postaviti tudi v kontekst predvolilnih bojev*; *Res je, da ženske svojo seksualnost doživljajo v kontekstu, kar poenostavljeno pomeni, da jim je pomembno vzdušje, ki ga ustvari partner in še sto drugih podrobnosti, na katere pogosto ne morejo razumsko vplivati*. Primera

kjer se ti znaki pojavljajo. Opozarjata pa tudi na dvojno naravo *diskurza* – jezikoslovni termin naj bi bil pomensko popolnoma prekriven z izrazom *jezik*,³²⁹ sociološki pa naj bi označeval jezik in jezikovno vedénje skupine ljudi.³³⁰ Na področju prava naj bi diskurz označeval govorne nastope na sodišču (pričevanja, zaključne nastope,³³¹ pogovore med odvetnikom in stranko, mediacije ...).

Kovačević in Badurina (2001: 17 id.) poudarjata, da je diskurz proces, ki funkcijskozvrstno delitev jezika presega predvsem z vključevanjem dejanske rabe, jezikovne aktivnosti in samo dinamiko nastajanja tega procesa, jezik (kot nabor znakov in sistem) pa je predvsem sredstvo.³³² Tako (prim. Kovačević-Badurina 2001: 29) ne moremo govoriti samo o enem pravnem diskurzu,³³³ temveč se ta deli na znanstvenega in administrativno-pravnega. Slednji je praktična uporaba prvega in se deli še naprej, saj se uporablja tako v zasebnih kot javnih govornih položajih, predvsem pa preko zakonov v t. i. *administrativnem diskurzu*.³³⁴

Čeprav naj bi bil kot funkcijska zvrst strokovni jezik (in tako tudi njegove podskupine) objektivni, pa to Kovačević in Badurina označita kot *mit* (2001: 140–141), saj objektivnost predstavlja odmik od celovite vpetosti strokovnega besedila v komunikacijski proces, njegovega funkcioniranja med drugimi deli.³³⁵ Poudarjata, da sta tako *popolna*

---

sta iz korpusa *FidaPLUS*. Ker izraz vključuje in pravzaprav poudarja tudi okoliščine, tudi sama uporabljam *kontekst*.

³²⁹ Avtorja (Conley-O'Barr 1998, 6) to pojasnujeta s kolokacijama *vsakdanji diskurz*, *diskurz sodne dvorane*. V korpusu *FidaPLUS* se beseda *diskurz* pojavi 3201-krat, med najpogostejšimi kolokacijami so *politični*, *znanstveni*, *ideološki*, *teoretski* in *javni diskurz*; *pravni diskurz* se pojavi šele na 45. mestu s (samo) 16 pojavitvami.

³³⁰ Torej neke vrste socialno zvrstnost. Gre za angleški termin *social*, ki je v slovenščini kot tujka uporabljen predvsem v besednih zvezah *socialni položaj (status)*, *socialne skupine* ipd.

³³¹ Slovenski sodni sistem za razliko od ameriškega in angleškega »zaključnega pričevanja« porotnikov ne pozna.

³³² Badurina govori o *gradbenem materialu* (Kovačević-Badurina 2001, 11–38 in Badurina http://www.hrvatskiplus.org/main.php?id_doc=213).

³³³ Kar implicitno predlagata Conley in O'Barr v monografiji *Just words* (1998).

³³⁴ Prim. Kovačević-Badurina (2001, 25–27), ki govorita o administrativnem diskurzu. Terminološka rešitev se mi zdi primerna, saj je termin *administrativni* širši od termina *poslovni* (npr. poslovni jezik, kakor ga uporablja F. Novak, npr. 2002) in dejansko zajema tako jezik zakonov kakor njihove razlage in opise ter dejansko (upo)rabo v najrazličnejših ustanovah, uradih, podjetjih itd.

³³⁵ S takšnim pogledom na strokovni/znanstveni jezik dejansko presežeta domnevno

objektivnost kot *neizbežna subjektivnost* mita, saj gre za dva pola, ki drug brez drugega ne moreta obstajati. Skrajna objektivnost onemogoča popolno razumevanje znanstvenega besedila, subjektivnost brez potrebne znanstvene odmika pa onemogoča kakršnokoli posploševanje ali generalizacijo, ki je cilj vsake znanosti. Še več, ker se jezik (ne glede na funkcijsko zvrst) trudi ostati živ (Kovačević-Badurina 2001: 142), se upira končni pomenski določenosti (in nespremenljivosti), zato med sporočevalcem in naslovnikom ni nekega splošnega soglasja, kaj natančno (glede na osebne, kulturne, splošne izkušnje) nekomu neki pojem predstavlja in pomeni.³³⁶ Kljub vsemu takšna jezikovna inovativnost (Kovačević-Badurina 2001: 144) ne more in ne sme biti neomejena, saj bi lahko onemogočala uspešno sporazumevanje.

5.1.1.2 Specializirani pomen besed vsakdanjega jezika in razumljivost

Spremenjen pomen besed vsakdanjega jezika³³⁷ je najpogosteje opredeljen z večjo natančnostjo ali posebej določeno vsebino, ki jo opredeljujeta (pravna) teorija in tudi praksa (npr. terminologizacija besed iz splošnega besedišča – *varnost, nevarnost, primarnost, ocena*). Pomensko razsežnost teh izrazov spoznajo pravniki med svojim izobraževanjem, nepravniki pa navadno potrebujejo dodatno pojasnilo, saj lahko pride do nesporazumov (prim. Igličar 2002: 1059), kadar bi leksem laiki pojmovali neterminološko,³³⁸ pravniki pa terminološko. Čeprav naj bi

---

»popolno objektivnost« pravnega jezika, kakršno opisuje Visković 1989, 98–109.

³³⁶ Gre za t. i. teorijo o prototipu, najbolj značilnem predstavniku nekega predmeta, pojma ... Če govorimo o (pravnih) terminih, bi bila npr. *konvencija* za vsakogar tista izmed mnogih konvencij, ki jo najbolj pozna in s katero primerja vse druge.

³³⁷ Janek Musek (1989, 115) govori tudi o zdravorazumskih pomenih besed. Te pome ne naj bi uporabljali pri vsakdanjem sporazumevanju, znanstveni pojmi pa naj bi po njegovem nosili tudi novo, bistveno drugačno vsebino in so tudi zato definirani drugače.

³³⁸ Musek (1989, 116) pa dodaja: »Vendar lahko tudi tedaj, ko se v načelu zavedamo opisane različnosti, prihaja do nesporazumov. Izvor nesporazumov je zelo preprost: to je dejstvo, da na izrazni, označevalski ravni obstaja množica besed in terminov, ki jih uporabljamo tako v vsakdanji kot v znanstveni govorici. V znanstveno terminologijo so sprejeti mnogi že ustaljeni izrazi. Na ta način seveda ostaja znanstveni jezik lahko edino razumljiv in komunikativen – v nasprotnem primeru bi morala vsaka

bil pravni jezik natančen in zgoščen (pravniki, npr. Novak 2005, ga označujejo kot *kratek, jedrnat, koncizen*, tudi *formalen*), to lahko nasprotuje zahtevi po razumljivosti, saj si npr. *načelo socialne države* glede na družbeno ureditev predstavljamo zelo različno. Prav(ilm)o poimenovanje, pri katerem se v procesu prevajanja prenaša tudi še nepoznana/neuveljavljena pravna ureditev ali le pojem, koncept, je zaradi sposobnosti predstave še bolj pomembno, kar posredno vpliva na to, kako zelo se ti izrazi zares uveljavijo v vsakdanjem jeziku (torej razširijo).³³⁹

Pravni jezik tako nastopa v dveh skrajnostih – na eni strani mora s čim manj besedami izraziti (predpisati) zelo splošno ravnanje, se čim bolj izogniti podrobnostim, da bi veljalo za čim več primerov (v ustavi, zakonih, pravilnikih, predpisih), in na drugi strani v konkretnih sporih (na sodišču, drugje) iz splošnega konkretizirati odločitev. Obakrat pa se skozi jezik pričakuje neka predvidljivost, ki tudi zagotavlja pravno varnost (prim. Igličar 2002: 1061).

5.1.2 Smernice za oblikovanje pravnih predpisov

Pravni predpisi, kamor sodijo vsa besedila, ki s svojo močjo urejajo, določajo (obvezujejo) način življenja in ravnanja, morajo biti napisana po posebnih zahtevah. Vsako besedilo, ki ga napiše pravnik, zato še ni predpis, se pa zgodi, da nekatera besedila, čeprav so bila pripravljena

---

znanost ustvarjati povsem nov besedni zaklad, kar bi bilo s stališča pojmovne strogosti idealno, vendar popolnoma neživljenjsko početje. Toda cena ohranjanja te komunikativnosti je seveda velika mera »napačne komunikativnosti« – zaradi različnih pomenov istih besed nastajajo neizbežni nesporazumi, veliko sporočilnega »šuma« ter razhajanja.«

³³⁹ Iz časov SFRJ so poznani primeri terminov *združeno delo, samoupravna interesna skupnost, temeljna organizacija združenega dela*, v času pred vstopom v EU in predvsem po njem pa so se uveljavili termini *ekonomska in socialna kohezija, ureditev lastninskopravnih razmerij v državah članicah, neopredelitev občutljivih območij, zahteva za razglasitev izvršljivosti ...* Vsi naštetni termini zaradi svoje dolžine in slabe predstavnosti ovirajo berljivost in otežujejo razumevanje. Že Ivan Tavčar (1881, 211 id.) je poudarjal, da mora biti pravniški jezik razumljiv tudi nepravnikom. Prihaja pa do svojevrstnega paradoksa, saj je načeloma opisni termin bolj natančen in bi moral biti zato bolj razumljiv. Težave pa nastanejo, če pojmi pri sprejemniku (naslovniku) ne priključijo jasne predstave, torej reference, ker je poimenovanje preveč abstraktno, zavajajoče, nedoločeno, pomensko neustrezno ... (kar pa predstavlja kršitve osnovnih terminoloških – in sploh poimenovalnih – načel).

z namenom urejanja, predpisovanja, prav zaradi svoje nenatančnosti (pomanjkljivosti) ne morejo postati predpisi.³⁴⁰ Pravniki v času svojega šolanja (in pozneje) tako spoznajo posebne zakonodajnotehnične smernice ali pogosteje imenovane nomotehnične³⁴¹ smernice. V Uvodu v pravoznanstvo (Pavčnik idr. 2006), enem od prvih univerzitetnih učbenikov, ki jih v roke vzamejo študenti prava, pa so povzete celo avstrijske zakonodajnotehnične smernice iz leta 1990. Sicer pravniški učbeniki problematike jezika in tvorjenja terminologije ne obravnavajo.³⁴²

V Sloveniji je l. 2004 Uradni list izdal *Nomotehnične smernice*. Avtorji v uvodu opozarjajo, da gre za priporočila poenotenja, ki pa naj bi pripomogla k večji preglednosti in jasnosti. Pred letom 2004 te smernice niso bile izdane v knjižni obliki in so se med pravniki redaktorji prenašale v obliki internih gradiv in navodil.

Željeno poenotenje pripravljanja predpisov na ravni EU kažejo tudi *Skupna praktična navodila za pripravo pravnih aktov Skupnosti*, ki jih razmeroma redno osvežujejo in dopolnjujejo.³⁴³ Vsebujejo slogovne in oblikovne napotke za pripravo pravnih aktov in so po vsebini podobna tako navodilom v zgoraj omenjenem učbeniku kakor slovenskim nomotehničnim smernicam.³⁴⁴

³⁴⁰ Denimo zavrnitve zakonov v Državnem svetu, ko zakon zaradi mnogih dopolnil v Državnem zboru postane nedosleden, nejasen ... Prim. kolumno A. Tomažiča, *E-pravo* (http://www.ius-software.si/Novice/prikaz_Clanek.asp?id=23813&Skatla=17).

³⁴¹ Nomotehnika (*nomos* v grščini je norma, red, načelo, pravilo, predpis, zakon) je veda o načinu pisanja pravnih predpisov in tvorjenju pravne terminologije.

³⁴² Kratek odlomek je zapisan še v Pavčnikovi *Teoriji prava* (1997) in *Argumentaciji v pravu* (1998) istega avtorja, načelom jezikovne stilistike se posveča tudi Marko Novak v *Uvodu v pravno pisanje* (2005). Več prispevkov o jeziku in pravu je objavljenih v strokovni/znanstveni periodiki. Pri pisanju o jeziku pravniki pogosto »kršijo« domnevno neizogibni načeli linearnosti in fragmentarnosti jezika (prim. podpoglavje *Od kolokacije do leksema*), saj so njihovi zapisi o jeziku prava, njegovih lastnostih in slogovnih priporočilih največkrat poljudni, predvsem pa uporabljajo netočne termine, prim. npr. Novak 2004, 75, ko govori o uporabi *povedkov* namesto *glagolov*.

³⁴³ V uvodu so vsi, ki ta praktična navodila uporabljajo, povabljeni, naj s svojimi predlogi in pripombami izboljšujejo njihovo kakovost, kar dejansko omogoča sprotno izboljševanje in posodabljanje navodil.

³⁴⁴ Glede na težnjo poenotenja bi bilo morda priporočljivo, če bi avtorji *Uvoda v pravo-*

V nadaljevanju naštevam načela (zapisana ležeče), ki so prevedena³⁴⁵ po avstrijskih smernicah, in jih dopolnujem s slovenskimi predlogi iz *Novotehničnih smernic* (v nadaljevanju NS) ter *Skupnimi praktičnimi navodili za pripravo pravnih aktov Skupnosti* (v nadaljevanju SPN).

5.1.2.1 Splošno

- *Jezikovna varčnost* – *pravni predpisi morajo biti oblikovani jedrnato (suho) in enostavno. Izogibati se moramo vsaki odvečni besedi.* Merilo (ne)odvečnosti besed je kljub vsemu razumljivost, zato slovenske smernice *varčnosti* izrecno ne omenjajo, ampak dopuščajo tudi širše obrazložitve (NS: 11) in poudarjajo, da pomanjkljiva jasnost in razumljivost onemogočata preverjanje ustreznosti vsebine, hkrati pa zaradi natančnosti ni dovoljeno parafraziranje, celo pretvorba glagolskih zvez v samostalniške je omejena.³⁴⁶ SPN tudi ne omenjajo jezikovne varčnosti, vendar so navodila jasnejša: »Pravni akt mora biti napisan:
  - jasno, razumljivo in nedvoumno;
  - preprosto, jedrnato, brez odvečnih elementov;
  - natančno, tako da bralca ne pušča v negotovosti.«
- *Ustvarjanje prava* – *Zakoni in uredbe so načeloma namenjene za ustvarjanje pravnih norm. Zato se je treba izogibati deklaracijam, pozivom, empiričnim izjavam, poučnim izvajanjem o pravnem položaju in podobnemu.* Tega načela sicer slovenske NS izrecno ne omenjajo, ga pa zato poudarjata Igljučar in Šinkovec (prim. Igljučar 2002: 1061 in Šinkovec 2002: 1068). Ustvarjanja prava se SPN dotikajo posredno, saj govorijo o *načelu zdravega razuma*, saj morajo biti zakoni dostopni in razumljivi vsem.

---

znanstvo dejansko upoštevali Nomotehnične smernice ali vsaj praktična navodila EU in ne avstrijskih pravil.

³⁴⁵ Prevedel jih je Tomaž Longyka, objavljena so bila v reviji *Pravnik* 3–5/1991. Ležeče zapisano besedilo je navedeno po učbeniku *Uvod v pravoznanstvo* (2006), v narekovanjih pa sta navedek iz *Nomotehničnih smernic* (2004) in *Skupnih praktičnih navodil* (2008).

³⁴⁶ Prim. različen pomen terminov v sobesedilu – *delitev pristojnosti (med kom)* in *(kdo) deliti pristojnost (komu)*.

- *Abstraktnost in primeri* – Pravne predpise je treba formulirati abstraktno. Primere v nekem pravnem predpisu navedemo le tedaj, kadar pojasnjujejo pojme ali prispevajo h konkretizaciji generalnih klavzul. Kadar ravnamo tako, mora biti dobro razviden pojasnjevalni značaj takih primerov. Prav težnjo k posploševanju, zavestnemu oddaljevanju od konkretnega poudarja tudi Igličar (2002). Poleg tega se evropski (celinski) pravni sistem prav v pisanju splošnih pravnih pravil bistveno razlikuje od anglosaškega, ki temelji (predvsem) na procesnem pravu in precedenčnih primerih. Slovenske NS poudarjajo, da »abstraktnost nikjer ne sme škodovati jasnosti in razumljivosti besedila in njegovi, čeprav abstraktni, vendar pomensko in vsebinsko jasni določenosti« (NS: 20). SPN zaradi svoje konkretnosti posebnega načela *abstraktnosti* ne vsebujejo, temveč govorijo o *splošni veljavi*.
- *Jezikovna jasnost* – Iz besedila pravnega predpisa morajo biti jasno razvidni naslovljenci norme in predpisano ravnanje. NS jasnost omenjajo na več mestih. Tako že v uvodu poudarjajo, da je potrebna nenehna »skrb za jasne, precizne in razumljive predpise«. To priporočilo svetuje sestavljavcem predpisa, naj uporabljeni izraz (pojem) dodatno ilustrirajo (»pojasnijo«)³⁴⁷ in tako pravilo razširijo. SPN jezikovno jasnost omenjajo že v prvem načelu, posebej pa še v točkah 16.8 in 16.9, kjer s konkretnimi primeri pokažejo na nejasnosti v besedilih (predvsem pri sklicevanju na druge pravne akte in pri uporabi nekaterih besednih zvez, kot sta *mutatis mutandis*, *brez poseganja* ...).
- *Splošna pravila jezikovnega stila* – Splošnih pravil jezikovnega stila (npr. izogibanje ponavljanju besed) se pri formuliranju pravnih predpisov ne smemo preveč strogo držati. Vsekakor moramo nedvoumnosti in preglednosti norme dati prednost pred lepoto besedila. To priporočilo je za sestavljanje pravnih predpisov veliko presplošno. Bolj kot o jezikovnih lahko govorimo o funkcijskih stilih, ki so povezani z besedilnimi vrstami, zato se je treba pravil besedilne vrste (v tem primeru pravnih predpisov) držati in se hkrati prilagoditi konkretni vsebini. Slovenske NS govorijo o »stilu izražanja« pravnega predpisa, ki mora biti tako

³⁴⁷ Zanimivo je, da se glagolu *pojasniti* (konceptualni metafori VEDETI JE VIDETI – prim. Kržišnik na več mestih) skoraj ne moremo izogniti.

prepoznaven, da se lahko v drugih besedilih prepozna tudi iztržek/del predpisa, uredbe, zakona ... (Prim. NS: 49 in načelo »jezikovne varčnosti«). Tudi SPN omenjajo jezik in slog v točkah 1.1.1 in 1.4.2: »Priporočljiva je uporaba vsakdanjega jezika, kolikor je to mogoče. Kadar je potrebno, ima jasnost izražanja prednost pred lepim slogom. Treba se je na primer izogibati uporabi sopomenk in različnih izrazov za isti pojem.«

- *Razumljivost – Pravni predpisi morajo biti lahko berljivi. Načelno naj se formulacija pravnih predpisov ravna po splošni rabi jezika; če uporabimo pojme v kakem pomenu, ki ni v splošni rabi, ali strokovne pojme, mora biti to jasno razvidno iz besedila pravnega predpisa. Upoštevati moramo krog naslovljencev takega pravnega predpisa. Za razliko od jasnosti, pojma razumljivost slovenske NS ne omenjajo tako pogosto, vseeno pa v uvodu (NS: 10) najdemo zapis: »Vsebina predpisa pa mora biti razumljiva, nedvoumna, uporabna in izvršljiva.« Da sta pojma *razumljivost* in *jasnost* precej prekrivna ali celo do neke mere sopomenska, kaže tudi priporočilo glede abstraktnosti (NS: 20): »/Zaradi prevelike abstraktnosti/ sam pojem oziroma norma kot celota spričo prevelike splošnosti vsebinsko zbledi, postane dvomljiva in v skrajnem primeru **celo (premalo) razumljiva oziroma nerazumljiva**« (poudarila M. J. T.).³⁴⁸ Razumljivost je v SPN določena v okviru 3. izhodišča, in sicer »Pri pripravi pravnih aktov je treba upoštevati osebe, ki so jim namenjeni, da lahko nedvoumno ugotovijo, kakšne so njihove pravice in obveznosti, ter osebe, odgovorne za izvajanje pravnih aktov.« Razumljivost je eno od osnovnih vodil v celotnem dokumentu.*
- *Enako jezikovno obravnavanje ženske in moškega – V pravnih predpisih se je treba izogibati nestvarnim diferenciacijam med ženskami in moškimi. Formulacije moramo izbrati tako, da se bodo v enaki meri nanašale na ženske in moške* (poudarila M. J. T.). Slovenske NS vsebujejo posebno poglavje o rabi moškega in ženskega spola za označevanje oseb v predpisih (prim. NS: 62–64). Uporaba moškega spola v predpisih ne izključuje ženskih oseb,

³⁴⁸ Takšnih je še več drugih odlomkov, tako da lahko v primeru jasnosti in razumljivosti govorimo o kolokaciji. Tudi zadetki (iskanje po bližini) v korpusu *FidaPLUS* potrjujejo ustaljenost te kolokacije, pri čemer se približno v 60 odstotkih pojavlja pridevnik *jasen* na prvem mestu, torej *jasen in razumljiv*.

pač pa je raba posplošena za vse ljudi, v nasprotnem primeru pa zgolj ženski spol v primerih, kjer je možen tudi moški spol, deluje izključujoče in dejansko velja samo za ženske. Ženske oblike se povsem običajno uporabljajo ob samostalnikih ženskega spola, ki prav tako označujejo kateregakoli posameznika (npr. stranka, oseba, priča). Za t. i. »temeljne subjekte« pa priporočajo uporabo obeh spolov, pri čemer opozarjajo na neustrezno rabo tipa »minister oziroma ministrica, pristojna za upravo«, saj beseda minister ne označuje osebe moškega spola temveč državni organ (prim. NS: 64).³⁴⁹ SPN rabe ženskega in moškega spola ne omenjajo posebej.

5.1.2.2 Zgradba besedila

- *Sistematika* – *Besedilo pravnega predpisa mora temeljiti na jasno razpoznavni sistematiki*. Slovenske NS sistematike besedila ne omenjajo izrecno, na več mestih pa poudarjajo, da se mora novonapisano pravno pravilo vključevati v sistem. Tudi SPN ne omenja sistematike v povezavi z zgradbo dokumenta, ampak omenjajo standardno strukturo pravnih aktov.
- *Razčlenitev* – *Pravni predpisi morajo biti zgrajeni v sistematičnem, jasno urejenem zaporedju. Kar vsebinsko spada skupaj, je treba obravnavati skupaj*. Slovenske NS razčlenitev omenjajo le v povezavi z natančnejšim, obsežnejšim in podrobnejšim zapisom pravnega pravila v pravilnikih, ki so podzakonski akti. Ker gre spet za razmeroma presplošno načelo (vsa besedila so členjena), je njegova smiselnost vključitve, sploh v učbenik, vprašljiva. Seveda pa NS omenjajo strukturne enote (ali dele) predpisa, ki so največkrat *členi* (NS: 24). Člen je pomensko temeljna sestavina vsakega predpisa, tudi če ni tako označen.³⁵⁰ SPN posebej omenjajo, da so členi lahko zbrani v naslove, poglavja in oddelke, hkrati pa nepotrebno množenje členov omejuje z navodili, kako se je treba sklicevati samo na en člen (če je to mogoče).

³⁴⁹ V tem primeru so kot temeljni subjekti mišljene konkretne osebe na javnih položajih, vršilci funkcij. Prav tako ne bi ustrežal termin *ministrstvo*, saj že besedotvorno prinaša pomen prostora. Prim. še Novak 2005, 93, kjer se jasno kaže, da meja med osebo in funkcijo ni jasna in je tudi ni lahko posebej določiti.

³⁵⁰ Recimo samo z arabsko ali rimsko številko.

5.1.2.3 Zgradba členov

- *Dolžina člena* – Besedilo, zajeto v enem členu, ne sme biti daljše od dveh tipkanih strani, pisanih z enoinpolvrstičnim razmikom (3500 znakov). Besedila členov so navadno členjena z odstavki, ki morajo biti po slovenskih pravilih označena s številko v oklepaju, zato je predpis o dolžini precej nerealen (načeloma so vsi členi krajši) in predstavlja zgolj neko usmeritev, slovenske NS pa konkretnega priporočila o dolžini ne vsebujejo. SPN v svojem 4. izhodišču o dolžini določajo: »Določbe aktov naj bodo jedrnate, njihova vsebina pa mora biti kar se da homogena. Treba se je izogibati predolgim členom in stavkom, nepotrebno zapletenemu besedilu in pretirani uporabi krajšav.« Natančnejšega navodila o dolžini ne omenjajo, hkrati pa dajejo primer, kako je lahko besedilo, čeprav dolgo le pol strani, neprimerno tudi zaradi svoje dolžine (SPN: 15).

5.1.2.4 Tvorba stavkov

Priporočila o tvorjenju stavkov so v slovenskih NS zajeta v poglavju o *Jezikovnem izražanju v predpisih* (NS: 47–55).

- *Samostalniški slog* – Stavki ne smejo biti preobsežni in predvsem ne preobloženi s samostalniki. Osnovno pravilo je: *En stavek naj vsebuje le eno izjavo*. Namesto o samostalniškem slogu slovenske NS govorijo o **mislih**:³⁵¹ »V člen spada ena ali več misli, ki skupaj tvorijo jezikovno, vsebinsko in logično celoto. Člen ima lahko tudi samo en stavek, kar je pogosto zlasti v ustavi, pa tudi v zakonih« (NS: 24). Samostalniški slog, ki je v nemščini (od koder so bila navodila prevedena) veliko bolj opazen, je v slovenščini drugačen,³⁵² saj pravniki sami na več mestih poudarjajo življenjskost zapisanega (npr. Iglčar 2002: 1064). Tako imajo tudi nemški prevodi pravnega reda EU manj samostalnikov še posebej dolgih zloženk

³⁵¹ Tudi *misel* je lahko neprimeren termin.

³⁵² B. Vodušek (1932/33, 72) opozarja, da je vsak jezik prvotno verbalen (torej čustven) in nato v kulturnem razvoju postane nominalen (nečustven, razumski). Ker sodi označevanje predmetov na razumski pol jezika, je samostalniški slog po Vodušku ne le dopusten in možen, temveč celo pričakovan tudi v slovenščini.

in enostavno skušajo posnemati t. i. »evropski stil«.³⁵³ SPN ne omenjajo besednih vrst.

- *Stavčne verige*³⁵⁴ – *Bistvena informacija spada v glavni stavek. Dolгим stavčnim verigam z večstopenjskimi podredji se je treba izogibati.* Gre za načelno slogovno priporočilo, ki v slovenskih NS ni tako predstavljeno. Pokaže se tudi slabost pri rabi nepravne terminologije, saj je *veriga* neustrezen izraz, vendar lahko mesto objave (visokošolski učbenik) nejezikoslovcu daje napačen podatek, da gre za pravi(len) termin. V NS je priporočeno, da je v vsakem stavku samo ena misel (NS: 25). Tudi SPN izražajo podobno priporočilo, in sicer: »Stavki naj izražajo le eno idejo, medtem ko mora člen združevati več medsebojno logično povezanih idej. Besedilo je treba razdeliti v lahko doumljive dele glede na potek sklepanja, saj je prevelik obseg besedila vizualno odbijajoč in zahteven za razumevanje. Vendar pa zaradi tega stavki ne smejo biti umetno in neprimerno prekinjeni.« Primer, ki sledi, spet natančneje ponazori razmeroma ohlapna navodila.
- *Aktivne konstrukcije* – *Pravni predpisi morajo biti po možnosti sestavljeni v aktivni obliki.* Trpnik je v nemščini pogostejši, zato so ga začeli jezikoslovci (in tudi pravniki) v 19. stoletju zelo preganjati. Fr. Oblak v *Slovenskem pravniku* piše, da so slovenski pravniki pred skušnjavo, da bi stvari povedali preveč na kratko in namesto odvisnih stavkov uporabljajo trpnik, zato postaja slovenski pravniški jezik okoren, nejezikoslovcu težko razumljiv, »navadnemu, trdemu« Slovincu pa popolnoma nerazumljiv (Oblak 1892: 268). V slovenskem jeziku sta oba načina pri glagolu dovoljena, torej je dovoljen tako trpnik (pasiv) kot tvornik (aktiv). Pri slednjem je poudarjen vršilec dejanja ali nosilec stanja oziroma dogajanja, pri prvem pa dejanje samo in še prizadeti (od dejanja, dogajanja, stanja). Tvornik je v slovenščini pogostejši, toda

³⁵³ O »evropskem stilu« lahko govorimo zaradi količine sprejetih pravnih predpisov in sploh načina ubesedovanja, ki velja za celotno EU. Tako so prepoznavni pogosto in dosledno rabljeni termini (država članica, kohezijski skladi, črpanje sredstev ...) in tudi deli besedila, ki se (skorajda) ne spreminjajo ne glede na ciljno publiko, npr. priročnik o delovanju Evropske unije, namenjen mladim *Opa, Evropa!* O želji po posnemanju prim. tudi Jemec Tomazin 2007, 128–133.

³⁵⁴ Gre za neustrezen prevod iz nem. *Satzreihe*, tudi *Hauptsatzreihe*, ki pa v nemški slovnici primarno označuje priredne zveze med stavki.

prav pravna besedila imajo velikokrat splošnega vršilca dejanja, poudarjajo dejanje samo in je torej trpnik edina ali veliko bolj primerna izbira (prim. Kalin Golob na več mestih, npr. 2003: 32, kjer zavrne tudi Novakov argument proti trpniku, prim. Novak 2005: 111). SPN sicer trpnika in tvornika posebej ne omenjajo, vendar pa navodila o trpnem načinu najdemo v slovničnem delu *Medinstitucionalnega priročnika* (poglavje 10.2.2), in sicer so predstavljeni primeri nepravilne in pravilne rabe.³⁵⁵

- *Dolžina stavkov* – *Stavki naj po možnosti ne vsebujejo več kot 20 besed. Važnejša kot dolžina pa je seveda pregledna struktura stavkov; le-to dosežemo, če je oddaljenost med začetkom stavka in glavnim glagolom kar najmanjša. Tako se hitreje razpozna glavna vsebina stavka.* Tudi v dolžino stavkov se slovenske NS ne spuščajo (zato pa Novak 2005: 103 priporoča približno 25 besed, pri čemer svetuje, da naj se namesto stavčnega priredja zapišeta dve povedi, pri podredjih pa izpusti odvisni veznik tako, da se bo dalo napisati »krajše stavke«).³⁵⁶ Načelo je lahko zelo neuporabno (bomo ob zapisani zaključeni misli šteli besede?), četudi vsebuje določilo »po možnosti«. Namesto tega v NS prevladujejo splošna priporočila o jasnosti (prim. zgoraj).³⁵⁷ Tudi SPN na več mestih govorijo o jasnosti, razumljivosti in določajo, da naj bo v enem stavku izražena le ena ideja, člen pa mora združevati več medsebojno logično povezanih idej (člen 4.4).
- *Odvisni stavki* – *Odvisne stavke postavljamo po možnosti za glagol glavnega stavka.*³⁵⁸ Slovenske NS tako konkretnih navodil ne vsebujejo, ker pa poznamo več vrst odvisnikov in slovenščina deluje po načelu členitve po aktualnosti, je v jedrnem delu vedno tisti del,

³⁵⁵ Obvezna dopolnilna literatura k SPN je tudi *Medinstitucionalni priročnik*.

³⁵⁶ Novak (2005, 104): »Skušajmo torej dolge stavke razbiti na krajše. To je sicer dokaj lahko pri sestavljenih prirednih stavkih, kjer izpustimo priredni veznik in namesto tega oblikujemo nov stavek. Stavek lahko skrajšamo tudi v podrednih stavkih. Pri tem moramo izpustiti le besedo, ki dela stavek odvisen (podredni vezniki ker, ko, čeprav, četudi, zato), pri čemer nov stavek še nekoliko prilagodimo, da dobimo »rep in glavo«.

³⁵⁷ Ki pa je, čeprav gre tudi za subjektivno kategorijo, bolj uporabna kot konkretno število besed.

³⁵⁸ Prevajalec ob tem ni upošteval, da mora biti po nemški slovnici povedek (v besedilu ves čas enačen z glagolom) vedno na drugem mestu v povedi.

ki je še nepoznan, nov. Pri tem ne smemo pozabiti, da so odvisniki samo stavčno razvezani stavčni členi in je torej razporeditev stavčnih členov odvisna od sporočila. (Prim. tudi Novak 2005: 106–107, ki zagovarja vrstni red stavčnih členov **osebek – glagol – predmet**.)³⁵⁹ SPN v členu 5.2.2 navajajo, da se je treba izogibati prezapletenim povedim, sestavljenim iz več stavkov, odvisnih ali vrinjenih, in dodajajo tako primer nezaželenega kot zaželenega načina pisanja.

- *Nepopolni stavki* – *Pri naštevanjih so zaradi preglednosti in večje berljivosti dopustni tudi nepopolni stavki (vmesni nadpisi)*. Gre za stavke brez osebne glagolske oblike, toda spet se pojavi neustrezen termin, zato lahko samo domnevamo, da gre za mednaslove. SPN v členu 5.2.1 pravijo: »Izogibati se je treba nepopolnim ali skrajšanim povedim. Pripravljaivec ne bi smel izraziti sporočila na kratek način, kadar vsebina sporočila zahteva podrobnejšo razlago.« Sledita tako negativni kot pozitivni zgled.
- *Zanikanja* – *Izogibati se je treba večkratnim zanikanjem v okviru enega stavka*. Tega priporočila slovenske NS ne vsebujejo, saj slovansko dvojno zanikanje rojenim govorcem slovenščine ne povzroča težav pri razumevanju, ampak še poudarja zanikanje. Ta nasvet je nekritično prevzet iz drugega jezika, kjer nikalnice lahko delujejo po neki matematični logiki (dva minusa postaneta plus – dvakrat zanikano postane resnično), zato tak način pisanja povzroči nepotrebno oteževanje razumevanja. Nerazumevanje koncepta dvojnega zanikanja se pojavlja celo med govorcami slovenščine kot prvega jezika, kar kažejo vprašanja in odgovori na spletni strani ŠUSS.³⁶⁰ O zanikanju določitve podstave povedi piše tudi Toporišič v NSS (1982: 235–242), ki omenja tudi možnost izničevanja dveh nikalnic, če se ena pojavi v vezi in druga v povedkovem določilu.³⁶¹ SPN zanikanja posebej ne omenjajo.
- *Dolgi prilastki* – *Izogibati se moramo dolgim prilastkom pred*

³⁵⁹ Kar kaže terminološko nedoslednost oz. nepoznavanje jezikoslovne terminologije.

³⁶⁰ Prim. npr. odgovor o dvojnem zanikanju na <http://www2.arnes.si/~lmarus/suss/archiv/suss-arhiv-000129.html>.

³⁶¹ Toporišič (1982, 236) poudarja, da je v slovenščini stilno nezaznamovano stavčno zanikanje povedka, pri drugih stavčnih členih pa je zanikanje redkeje stilno nezaznamovano. Dvojno zanikanje v dvodelnem povedku (torej vezi in povedkovem do-

samostalnikom, ki so sicer ekonomični (prihranimo si odvisne stavke), vendar so težko berljivi. Spet gre za načelno priporočilo (in subjektivno oceno, kaj je dolgo), ki ga je treba upoštevati v konkretnem primeru. Novak opozarja še na nepristranskost, ki se zlahka izgubi, če je pridevnikov preveč (ogovarjati nekoga z rasističnim tonom : ogovarjati nekoga s fanatičnimi, žaljivimi in poniževalnimi oznakami, prim. Novak 2005: 91–92).³⁶² SPN ne govorijo o dolžini levih ali desnih prilastkov.

- *Nasprotja morajo biti jasno razvidna – Če je zaradi razumljivosti smiselno jasno nakazati nasprotje med dvema izjavama, uporabimo besedo »vendar« ali »pa«. Gre za izražanje »protivnosti«, saj se beseda nasprotje uporablja predvsem v zvezah³⁶³ v nasprotju z zakonom, v nasprotju z ustavo, s tem členom ... SPN poudarjajo predvsem, da si členi med seboj v istem (ali različnih) aktu ne smejo nasprotovati, ne omenjajo pa izražanja protivnosti.*
- *»in«³⁶⁴ – Besedo »in« uporabimo vedno, kadar naj se v nekem pravnem predpisu kumulativno določijo različne predpostavke ali če naj na en zakonski dejanski stan kumulativno navežemo različne pravne posledice.*
- *»ali« – Beseda ali ima lahko dva pomena:*
  - Naštevalni *ali*: zakonski dejanski stan je podan že, če se uresniči ena od različnih predpostavk, lahko pa se jih uresniči več; na en zakonski dejanski stan se pravne posledice vežejo tako, da nastopi ena od njih ali da jih nastopi več;
  - Izključevalni *ali*: uresničiti se sme le ena od različnih predpostavk (taki primeri so redki); na en zakonski dejanski stan se pravne posledice vežejo tako, da vsakokrat nastopi le ena od njih.

Kadar iz besedila zakona ni nedvoumno razvidno, za katero vrsto besede *ali* gre, je le-to treba dopolniti; pri izključevalnem *ali* s formulacijo *ali – ali*, pri naštevalnem *ali* pa morda s kako dopolnilno določbo.

---

ločilu) pa res izničuje nikalnost, npr. *Ne morem vas ne poslušati* = 'Prisiljen sem vas poslušati'.

³⁶² Kopicenje pridevnikov odsvetuje tudi Visković 1989, 100.

³⁶³ To so že t. i. (mini)obrazci. Prim. tudi naslednje poglavje o tipologiji glagolov v *Evrotermu*.

³⁶⁴ Gre za naštevalni *in*.

- *»oziroma«, »inlali«* – *Izrazoma »oziroma« ter »inlali« se je treba po možnosti izogibati.* Slovenske NS priporočajo: »Od vrste naštevanja v posameznem primeru je odvisna tudi uporaba besede (veznika), s katerim se naštevanje zaključí in hkrati jasno izrazi, za kakšno vrsto naštevanja v konkretnem primeru gre in kako ga je treba pri izvrševanju zakona tudi razumeti oziroma tolmačiti« (NS: 68). SPN veznikov ne omenjajo posebej.

5.1.2.5 *Izraz*

- *Zapovedi in prepovedi* – *Zapovedi in prepovedi moramo formulirati v velelni obliki.* NS določila o velelniku ne vsebujejo. Zapovedi ali prepovedi ne izražamo samo z glagolom v velelnem naklonu. Ker je velelnik sicer ekspresivno sredstvo, se ta nadomešča tudi z drugimi oblikami, ki še vedno nedvoumno izražajo obveznost, npr. v Maastrichtski pogodbi: »Na področjih iz tega člena Komisija pregleda vsako zahtevo države članice, **naj** pri Svetu vloži predlog.« (Poudarila M. J. T.) Ker vršilec dejanja največkrat ni konkretno izražen, se zapovedi in prepovedi izražajo z naklonskimi glagoli. SPN izrecno prepovedujejo uporabo velelnika v nezavezujočih aktih.³⁶⁵
- *Samostalniške fraze* – *Samostalniške fraze nadomestimo z glagoli.* Poudariti je treba, da ne gre za prave »samostalniške fraze«, ampak zveze glagolov (največkrat s širokim pomenskim obsegom, torej pomensko splošnejših) s samostalniki, kar pomeni, da gre za glagolske besedne zveze. Negativna konotacija fraze (v slovenščini je stilno nezaznamovan izraz stalna besedna zveza)³⁶⁶ že sama kaže na neustreznost zapisanega načela. Sicer se to načelo povezuje

³⁶⁵ O vrstah pravnih aktov prim. poglavje o Evropski uniji.

³⁶⁶ Toporišič v NSS (1982: 39) govori o besednih zvezah ali stavčnih frazah, slednji izraz je v oklepaju, torej kot drugotni, pojasnjevalni termin. *Fraza* se je razširila predvsem zaradi vpliva angleščine, kjer *phrase* označuje stalno besedno zvezo, že v nemščini pa *Phrase* označuje večdelne stavčne člene, torej se termin pojavlja na skladenjski ravni (npr. *Nominalphrase*, *Verbalphrase*, *Präpositionalphrase*, *Adjektivphrase* in *Adverbphrase*).

s priporočilom o številu prilastkov.³⁶⁷ Fraze so v SPN omenjene predvsem kot pogoste besedne zveze, ki zaradi svoje specifičnosti (vezane predvsem na pripravljavčev osebni jezik, torej idiolekt, ali pravni sistem posamezne države članice) lahko povzročijo težave pri prevajanju.³⁶⁸

- *Sestavljeni samostalniki* – *Pri tvorbi novih besed se moramo izogibati besednim nakazam. Pa tudi strokovnim jezikovnim oblikam, kadar se kontekstu prilega kak ustrezen splošno razumljiv izraz.* Tudi nakaze kljub svoji ekspresivnosti niso nikakor označene, nemščina ima večje možnosti tvorjenja predvsem zloženek, vendar se tudi danes slovenščina sooča z zahtevami po prevajanju popolnoma novih besed, konceptov, npr. za angleški *flexicurity* sprva slovenski izraz *fleksivarnost* in pozneje ustaljen in potrjen termin *prožna varnost*. SPN ne omenjajo tvorjenja novih izrazov.
- *Pravne definicije* – *Pojme uporabimo v tistem pomenu, ki jim pripada v splošni jezikovni rabi ali v strokovnem jeziku. Definicije vključimo v pravni predpis le, kadar jih potrebujemo zaradi pravne jasnosti.* Slovenske NS so še bolj nazorne: »V normah ni mesta učenju, razlaganju ipd., če pri tem ne gre za (podrobnejšo) opredelitev uporabljenih pojmov oziroma definicij.« SPN definicij izrecno ne omenjajo.
- *Enoten pomen* – *Isti pojem moramo načelno povsod uporabljati v istem pomenu: znotraj zakona ali uredbe vsekakor, znotraj pravnega reda pa po možnosti. In obrnjeno: za označitev istega predmeta moramo uporabljati vselej isti pojem.* Slovenske NS govorijo o »formaliziranosti izražanja«, saj prav to zagotavlja »stabilnost predpisov«.³⁶⁹ SPN jasnost izražanja in izogibanje sopomenkam

³⁶⁷ O glagolih kot terminološki kategoriji prim. tudi Žele 2007, 102.

³⁶⁸ Člen 5.3.1 SPN: »Nekateri izrazi v posamičnem jeziku, zlasti precej pogosti izrazi, na primer v francoščini »sans préjudice«, nimajo enakovrednega izraza v drugih jezikih Skupnosti. Zato se lahko taki izrazi prevedejo v druge jezike le z uporabo opisnega prevajanja in približkov, kar ima neizogibno za posledico pomenske razlike med jezikovnimi različicami. Kolikor je le mogoče, se je torej treba izogibati izrazom, ki so preveč specifični za posamezni jezik.«

³⁶⁹ K jezikovnemu izražanju v predpisih spada tudi določena stopnja formaliziranosti izražanja. Taka formaliziranost prispeva k ekonomičnosti rabe jezika, hkrati pa – zaradi vedno enake rabe v enakem pomenu – na svoj način prispeva tudi k stabilnosti predpisov. Tako se vedno uporabljajo enaki standardni izrazi (celo stavki) za določi-

poudarjajo na več mestih, predvsem je zahtevana istost pojmov na enem področju.

- *Tujke* – *Tujk, za katere imamo na voljo ustrezen nemški izraz, ne uporabljamo. Ne nemčimo tujk, kadar bi s tem nastali novi umetni pojmi ali bi bili potrebni okorni opisi.* Šele ob tem načelu je bralcu učbenika jasno, da gre za prevod zakonodajnih smernic, ki veljajo na nemškem govornem področju. Čeprav sega preganjanje germanizmov v 19. stoletje, pa so pravniki že takrat pojasnjevali (prim. Tavčar, Majaron na več mestih), da si sicer prizadevajo za slovenske termine, toda nekateri predlogi slovenskih terminov so enostavno neustrezni, zato je smiselna uporaba bolj uveljavljene tujke.³⁷⁰ SPN posebnega določila o tujkah ne vsebujejo, vendar pa je prav evropska zakonodaja uporabi internacionalizmov/globalizmov veliko bolj naklonjena kot pravo v posameznih državah članicah (prim. tudi Bratanić 2004: 112).
- *Izbira sodobnih besed* – *Pri formuliranju pravnih predpisov izbirajmo običajne in sodobne besede. Opuščamo zastarele in neobičajne izraze.* Čeprav gre spet za načelno priporočilo, je treba poudariti, da so prav pravniki tisti, ki najpozneje zamenjajo starejši izraz z novejšim, tudi zaradi želje po načelni istosti rabe izrazov. (Prim. tudi Goršič 1961: 23–26 proti razlikovanju pomena *pisni* : *pismeni* in Kalin Golob 2008: 18–40). SPN zapovedujejo predvsem rabo že uveljavljenih terminov v sprejetih pravnih aktih.

---

tev začetka in prenehanja veljavnosti (razveljavitve) pravnih predpisov, za besedila v določbah novel, tj. za spreminjanje osnovnega besedila z novelami (glej podrobneje *Izražanje v novelah*, NS, 61) in podobno. Te formaliziranosti na svoj način prispevajo k vtisu uporabnikov predpisa, da »zakonodajalec ve, kaj dela« (NS, 52).

³⁷⁰ Današnje NS (str. 55): »Preprosto in splošno pravilo, ki naj pri tem vodi pravnik redaktorja, je v tem, da je raba tujke dopustna (in celo potrebna), kadar v slovenščini ni ustreznega izraza, s katerim bi se dalo dovolj precizno izraziti isto; iz tega pravila torej izhaja, da ima raba domačega izraza načeloma vedno prednost pred uporabo tujke. /.../ Navedeno pomeni, da splošno urejanje temeljnih družbenih odnosov in razmerij v bistvu terja majhno uporabo tujk, od teh pa so pretežno take, ki jih je treba uporabiti kot sestavni del pravne terminologije, ker ni na voljo povsem ustreznega domačega izraza.« Prim. tudi Novak 2005, 84 id.

5.2 TERMINOTVORJE

Težava vsakega ukvarjanja s terminologijo, sploh na tako vseobsegajočem področju, kot je pravo, je odločanje o tem, kaj termin sploh je in kaj ne. Poleg tega se termini niti po svoji zunanji podobi niti po obliki večinoma³⁷¹ v ničemer ne ločijo od leksemov splošnega jezika, kar pomeni, da ni zunanjih kriterijev za razlikovanje terminov od neterminov, edino možno merilo je specializirana raba (prim. Vintar 2008: 37).³⁷²

5.2.1 Od kolokacije do leksema

Specializirana komunikacija³⁷³ na vseh strokovnih področjih prinaša vedno več ustaljenih načinov rekanja, ki jih lahko imenujemo *obrazci*.³⁷⁴ V mojem delu je *obrazec* del povedi ali poved, ki se od stalne besedne zveze razlikuje v tem, da presega zgolj njeno skladijsko strukturo. Obrazce zaznamuje predvsem njihova stalnost, predvidljivost in večkratno ponavljanje, kar je še posebej značilno za strokovne jezike (in seveda strokovna besedila), kakršen je pravni, ki potrebuje poudarjeno formalnost zaradi celotnega sistema pravil in zapovedi. Novak (2004: 74–75) navaja celo načela, ki naj bi pripomogla k ustrezni stopnji formalnosti besedila:

- »skrb za racionalnost oziroma logično sosledje v besedilu (še posebej pri dobesednem prevajanju),
- uniformna raba istih izrazov,³⁷⁵

³⁷¹ Izjema so citatni izrazi (v pravu predvsem latinski reki in pregovori), ki so največkrat tudi drugače zapisani (ležeče, krepko, v narekovajih ...).

³⁷² Vintar v svoji monografiji (2008, 20) navaja tudi temeljne razlike med terminološko in leksikalno enoto, in sicer naj bi terminološka enota predstavljala a) eno od možnih reprezentacij pojma; b) en pomen, v besedilu in stroki; c) pomensko je določena z definicijo; lahko vsebuje tudi numerične znake, simbole, logotipe, itd., od neterminoloških enot pa se loči po svoji specializirani referenčnosti. Če se z opredelitvijo terminološke enote lahko strinjamo, pa leksikalno enoto oz. leksem pojmujem kot Vidovič Muha (2000, 17 id.).

³⁷³ Termin *specializirana komunikacija* povzemam po Žele (2007, 102 id.).

³⁷⁴ SSKJ pri geslu *obrazec* v 3. pomenu navaja: »predpisano ali ustaljeno besedilo za določene namene; ustaljena ali pogosto ponavljajoča se oblika česa«.

³⁷⁵ Novak sicer govori predvsem o prevodih, toda dosledna raba istih izrazov (terminov)

- vzdrževanje paralelnih stavčnih struktur,³⁷⁶
- uporaba kratkih, aktivnih povedkov namesto poimenovanj,³⁷⁷
- izogibanje žargonu, neformalnemu ter ezoteričnemu jeziku.³⁷⁸

Visković (1989: 84–116) posebno poglavje namenja skladnji jezika prava. Skladnjo pojmuje kot sistem pravil o dopustnih kombinacijah jezikovnih enot, vendar poudarja, da se skladnja pravnega razlikuje od skladnje običajnega jezika (Visković 1989: 84). Specializirani jeziki, kakor imenuje jezike posameznih strok, uporabljajo posebna skladnjska pravila, ki izražajo posebne jezikovne podsisteme. Hkrati Visković opozarja, da pravni jezik ne uporablja skladnjskih pravil, ki jih splošni jezik ne pozna, vendar se nekatere oblike (npr. trpnik) uporabljajo neprimerno pogosteje kakor druge. Visković omenja prevladujoč vpliv **linearnosti besedila**,³⁷⁹ tj. odvisnosti poznejših stavkov od predhodnih (Visković 1989: 85). Zaradi stroge soodvisnosti jezikovnih enot v vseh zvrsteh pravnega jezika se te medsebojno dopolnjujejo, natančneje določajo in dopolnjujejo. Tako navaja normativna besedila, katerih uvodni deli so širše enote besedila, člani, ki sledijo, pa prvi del natančneje določajo.³⁸⁰ Takšna linearnost ni naključna, saj je utemeljena s samo funkcijo pravnega jezika – strogi hierarhičnimi odnosi v pravnem

---

je zaželeno v vseh strokah, seveda pa se takoj postavi vprašanje o dosledni rabi istih širših delov besedila – torej obrazcev.

³⁷⁶ Za nekoliko nerodnim poimenovanjem se pravzaprav skriva načelo ponavljanja vzorcev – ker pa Novak (2004, 75) govori o prevodih, je slepo posnemanje skladnjskih vzorcev lahko vsaj moteče, če ne že napačno.

³⁷⁷ Navodilo je pravzaprav nejasno in je lahko celo v nasprotju s prejšnjim, vendar lahko po ponazoritvenih primerih sklepamo, da gre za željo po zgoščenosti (in ne odvečni gostobesednosti), kamor sodi tudi raba terminoloških in terminologiziranih glagolov.

³⁷⁸ Kot smo že omenili, je raba besede *žargon* sploh v primerjavi z angleščino lahko dvoumna, zato velja predvsem, da je treba uporabljati ustrezne termine in ne njihove poljudne ali celo žargonske dvojnice.

³⁷⁹ Gre za upoštevanje samo sestavin propozicije, nelinearnost povzročajo modifikatorji, torej sestavni deli dveh ali več propozicij (gre predvsem za členke, izpridevniške prisloves, ki imajo referenco v drugi propoziciji). O takšni analizi upovedovanja prim. še Žele 2001.

³⁸⁰ Podobno so sestavljena tudi besedila sodb. O sodbah več N. Novak (2007) v svoji disertaciji. Visković poudarja, da se tudi znanstveni članki in razprave sklicujejo na zakone, sodbe in druga normativna besedila, jih (linearno) citirajo in potem naprej argumentirajo.

sistemu in posledično enako strogimi semantičnimi in logičnimi odnosi na ravni posameznih delov pravnih besedil.³⁸¹

Načelo linearnosti dopolnjuje tudi načelo **fragmentarnosti**,³⁸² s katerim naj bi besedilo jasneje razčlenili (npr. členi v zakonih), hkrati pa ločili posamezne logične enote med seboj, oziroma preprečili njihovo morebitno (sekundarno) konotiranost zaradi načina povezovanja.³⁸³ Tako sestavljeno besedilo naj bi bilo po Viskoviću (prim. 1989: 86) bolj objektivno, koherentno, bolj jasno po medsebojnih hierarhičnih odnosih in dovolj zgoščeno (ekonomično).³⁸⁴

Slovenske NS o jeziku pravnih predpisov:

»Pri posebnostih jezika pravnih predpisov ima dominantno mesto in položaj sama (pravna) narava predpisov, kar se ustrezno izraža še zlasti v slogu (stilu) izražanja kot delu lingvistike. Ta stil izražanja je tako specifičen, da bi celo v kontekstu iz besedila iztrganega besedila moralo biti razvidno, da gre za del besedila normativnega splošnega pravnega akta. Vsebina določb v pravnih predpisih je namreč jezikovno oblikovana *normativno*, ne pa narativno (deskriptivno). Slednje se lahko pojavi le v oblikopojasnilnih dodatkih (primerjaj št. 62) ali pa kot posebna oblika (način) določanja obveznosti (glej določanje obveznosti v predpisih, št. 68). Celo nenormativno zvenečo določbo (stavek) v predpisu je treba pri uporabi predpisa šteti za normativno, že zato, ker je zapisana v predpisu. V normah ni mesta učenju, razlaganju ipd., če pri tem ne gre za (podrobnejšo) opredelitev uporabljenih pojmov oziroma definicij. Redaktor predpisa pri jezikovnem redigiranju predpisa zgreši, čim začne zapuščati oziroma preneha upoštevati temeljno zahtevo in vodilo, ki je zajeto v *normativnosti* predpisa v celoti in načeloma vsake njegove določbe posebej. V tej točki omenjene izjeme od navedenega samega pravila ne spreminjajo, temveč ga potrjujejo« (Nomotehnične smernice 2004: 50).

³⁸¹ Visković omenja celo dogmatsko razsežnost načela zakonitosti, saj morajo nižji pravni akti vedno citirati višje, saj temeljijo na istih izhodiščih (npr. v zakonu, ustavi ali v evropskem pravu v ustanovitvenih pogodbah). Pavčnik (1995, 229 id.) jih imenuje *primarna* in *sekundarna pravna pravila*.

³⁸² Fragmentarnost pravnega jezika se kaže v množici narativnih oblik, konektorjev, zato besedilo deluje razbitno, neenotno, celo nepovezano. Obe značilnosti, tako linearnost kot fragmentarnost najbolj pripomoreta, da je pravni jezik dobil stereotipno oznako *neberljivosti*, *suboparnosti* in tudi nerazumljivosti.

³⁸³ Vzročno-posledični odnosi (dejansko tudi časovno zaporedje) se kažejo tudi v »pravilnem«
zaporedju, zato nastane pomembna pomenska razlika: *Janez me je udaril. Jaz sem Janeza tožil. Ker me je Janez udaril, sem ga tožil.* ← → *Ker sem Janeza tožil, me je udaril.*

³⁸⁴ Visković (1989, 100) ob koncu poglavja o *ekonomičnosti* in *redundandnosti* pravnega jezika vendarle opozori, da je treba obe načeli upoštevati in ne zaiti v skrajnost – ekonomičnost lahko povzroči nerazumljivost, redundandnost pa preobširno in tavitološko govorjenje (kar največkrat stereotipno pripišemo pravn(išk)emu jeziku).

5.2.2 Raba – ustaljenost – stalnost

Jezik prava ima pravzaprav od vseh strokovnih jezikov najbolj formalizirano izražanje. Po Viskoviću (1989: 99) je v jeziku prava pričakovana uporaba »sintagem, fraz in doktrinarnih izrekov«, torej ustaljenih načinov rekanja, ki smo jih imenovali *obrazci*. Še več, tipizirano izražanje je zelo opazno že na mikroravni znotraj ene same povedi ali dela besedila, še bolj pa seveda v tipičnih besedilnih vrstah, kot so prijave, prošnje, matične/katastrske knjige idr. Dosledna raba tako povzroča ustaljenost izražanja in postopoma ustaljenost preide v stalnost, ki je v pravnih besedilih še vedno tudi odraz skladenjskega sistema, vendar tudi precej bolj predpisana od zunaj kot v drugih vrstah besedil.³⁸⁵

5.2.3 Kolokacije

Kolokabilnost kot sposobnost povezovanja in kolokacija kot (tipična) povezava leksemov se je v jezikoslovju pojavila v anglističnem jezikoslovju konec petdesetih let.³⁸⁶ Po Vrbinc (2001: 51) so kolokacije opazne zveze dveh ali več besed, ki se pojavljajo v različnih predvidenih slovničnih vzorcih, v katerih je sopojavljanje pričakovano in ne naključno. Gantar (2007: 66) opozarja, da so kolokacije pomensko predvidljive oziroma pomensko motivirane, saj je njihov pomen mogoče napovedati na podlagi pomena sestavin. Kolokacije so navadno tudi slovnično sprejemljive, saj so zanje značilne omejitve pri izbiri. Pomembna značilnost kolokacij za razliko od stalnih besednih zvez je, da se sestavine kolokacij ne pojavljajo vedno skupaj, temveč so med dvema deloma lahko tudi do štiri besede.

Pojma kolokacije in kolokabilnosti (povezovalne sposobnosti besed) je v slovenščino prek čeških teoretičnih izhodišč (Čermak) uvedla Erika Kržišnik (prim. Kržišnik-Kolšek 1988: 51 id.). Kolokatna paradigma ali obseg kolokacije, ki ga določa število kolokatorjev (besed, ki se pojavljajo ob preučevani besedi), temelji na upoštevanju pomenskih lastnosti na paradigmatiski in različnih vidikih besednega povezovanja na sintagmatski ravni. Vintar (2008) pa je na uveljavljeni teoretski

³⁸⁵ To jasno kaže tudi gradivo, še posebej tabela Glagoli v obrazcih.

³⁸⁶ Povzeto po Butala 2009, 8 id.

osnovi predvsem korpusnega jezikoslovja uvedla tudi pojem terminološke kolokacije.³⁸⁷

Hkrati pa kolokacija ni nikoli popolnoma prosta ali poljubna, saj se vsaka beseda povezuje glede na svoje pomenske lastnosti in so torej statistično pogoste besedne zveze hkrati že izhodišče za preučevanje pomenskih in skladenjskih lastnosti leksema. Gantar (2007: 59 id.) opisuje zgodovino preučevanja leksikalnih raziskav, ki so se usmerile v preučevanje povezovalnih (kolokabilnih) lastnosti besed. Sodobni slovarji (predvsem dvojezični in taki, ki so namenjeni nematernim govorcem, npr. angleščine) vsebujejo kolokacije kot pripomoček za razumevanje posameznih pomenov večpomenske besede (npr. *črna gradnja* 'nezakonit', *črna lista* 'nezaželen, nedovoljen').

Butala (2009: 25) opozarja še na eno pomembno značilnost kolokacij, in sicer da so nekatere zveze ne le statistično pogoste, temveč tudi nujne, tako moramo *lajanje* vedno povezati s *psom*, ker je takšno oglašanje značilno za psa. Kljub temu pa nas v slovenščini *pičita* tako *čebela* kakor *kača*, medtem ko nas v angleščini *kača* *ugrizne* (angl. *snake bites*) in *čebela* *piči* (angl. *bee stings*).³⁸⁸

Za kolokacije je značilna tudi preferenčnost, torej omejenost povezovanja. Butala (2009: 26) po Gabrovšku navaja primer *neprilagojena hitrost*, kolokator *neprilagojen* se veže le z omenjenim samostalnikom in še z drugimi sinonimi, ki skupaj tvorijo pomensko polje (npr. **brzina*, *dinamika*, ***vožnja*³⁸⁹), takšni primeri so sicer tudi med terminološkimi kolokacijami redki.

Nemško jezikoslovje (prim. Gruntar Jermol 2007: 137–140) kolokacije pojmuje predvsem kot *frazeološke*³⁹⁰ *kombinacije besed*, v terminologiji pa naj bi prevladovale zveze samostalnikov in pridevnikov, pri glagolskih besednih zvezah pa specializirani glagoli oz. glagolski termi-

³⁸⁷ Vintar (2008, 41) opozarja, da je *Evroterm* terminološka baza, ki nastaja ob prevajanju, v njej pa je precej besednih zvez, ki niso določeni in jasno opredeljeni pojmi, so pa terminološke kolokacije, ki so za prevajalce enako pomembne.

³⁸⁸ Zanimivo je, da v angleščini tudi hrošči *grizejo* (angl. *bug bites*), za slovenščino pa prave potrditve v *FidiPLUS* ne najdemo, saj se v enem primeru pojavi, da *hrošč piči* in trikrat, da *grizelugrizne*.

³⁸⁹ Leksem *vožnja* vsebuje tudi pomensko sestavino *hitrost*, zato jo lahko pogojno uvrstimo tudi v to pomensko polje, vendar sta edini izraziti kolokaciji *neprilagojena hitrost* in *neprilagojena vožnja*, ki nastopata kot delni sopomenki.

³⁹⁰ Gre za frazeologijo v širšem pomenu besede.

ni (prim. Žele 2007: 101). Za razliko od frazemov so kolokacije neidiomatične besedne zveze, katerih celoten pomen je vsota pomenov njihov sestavin. Kljub vsemu posamezniki opozarjajo na zabrisane meje, saj se posamezne kolokacije, kot so *pogriniti mizo*, *natrebiti solato*, *pospraviti z mize* že deloma idiomatizirani in se kolokatorji po posameznih jezikih razlikujejo (v nemščini so ustreznice za zgornje kolokacije *den Tisch decken*, *Salat putzen*, *den Tisch abräumen*), torej lahko govorimo o preferenčnosti.

5.2.4 Leksemi

Ada Vidovič Muha (2000: 22–28) poudarja, da izrazna podoba leksema ni prekrivna s pojmom besede in zato tudi leksika ne s pojmi besedišče, besedje in besedni zaklad, ki sicer v neznanstvenih (neterminoloških) besedilih nastopajo sinonimno. Leksemi so po svoji izrazni podobi lahko eno- ali večbesedni. Med slednje sodijo stalne besedne zveze. Po ESJ (1992: 305) so stalne besedne zveze (v nadaljevanju SBZ) zveze dveh ali več besed, ki jih (kakor navadne besede) jemljemo iz »pomnilnika«. Gantar (2007: 61–62) opozarja, da je treba poiskati objektivno merilo za prepoznavanje večbesednih leksikalnih enot glede na vse druge zveze besed. (Proste) besedne zveze delamo po skladenjskih vzorcih, ne da bi jih jemali že narejene iz spomina (npr. pridevnik + samostalnik → *oblačno nebo*). Vidovič Muha (2000: 26 id.) opozarja, da strokovne besedne zveze s pridevniškim prilastkom ne morejo imeti zaimenskih, prav tako pa ne lastnostnih in svojilnih pridevnikov z edninsko svojilnorodilniško pretvorbno možnostjo, torej samostalniške besedne zveze s strokovnim jedrom v celoti niso nujno strokovne, če je njihov prilastek pridevnik iz ene od navedenih pomenskih skupin (npr. *lepa rdeča gerbera*, *sosedove gerbere* ← *gerbere od soseda*). Izjema so seveda vrstni pridevniki, ki so lahko homonimni z lastnostnimi, saj najdemo tudi termin *lepa lilija*.³⁹¹ Seveda pa pridevniki (ki imajo zmožnost tvorjenja stalnih besednih zvez) ob neterminoloških samostalnikih³⁹² tvorijo

³⁹¹ Gre za prevod imena rastline z latinskim imenom *Lilium speciosum*. Pri rastlinah, živalih in boleznih je poleg angleškega naveden še latinski prevod. V *Evrotermu* je pri izpopolnjenem iskanju mogoče izbrati tudi jezikovni par *latinsščina – slovenščina*, čeprav latinščina ni uradni jezik EU.

³⁹² Pravzaprav težko govorimo o pravih neterminoloških samostalnikih, ampak gre bolj

SBZ, ki lahko postanejo terminološke (npr. *angleški vrt*, *mehki vosek* in celo terminologizirana *blag okus* in *blaga recesija*).

Glagolske besedne zveze se zaradi svoje netipičnosti v literaturi niso pojavljale kot samostojni leksemi, izjema so bili frazem (npr. *vreči puško v koruzo*), ki so že po svoji definiciji večbesedni in vsota pomenov njihovih sestavin ni enaka pomenu celotne besedne zveze. Osamosvojenost pomena celotne SBZ pa se kaže tudi v terminoloških besednih zvezah, kjer sicer načeloma velja, da vse sestavine ohranijo svoje pomene, celotna terminološka besedna zveza pa lahko pridobi še dodatni, specializirani pomen (npr. *biti v zraku* 'leteti, pilotirati'³⁹³ za angl. *airborne*, ki se uporablja predvsem na področju transporta).

5.2.4.1 Glagolske besedne zveze v Novi slovenski skladnji

Jože Toporišič (1982: 82–113) glagolske besedne zveze deli v več skupin glede na glagolsko vezljivost.³⁹⁴ V izhodišče postavlja nevezljive glagole, ki ne nastopajo z udeleženci, vendar so lahko družljivi z okoliščinami (npr. *Dežuje*. → *Dežuje ves dan*.). Med terminološkimi glagoli v mojem gradivu nevezljivih glagolov³⁹⁵ ni, ker glagoli zaradi svoje primarno organizacijske vloge v stavku tvorijo predvsem potencialne terminološke zveze in ne nastopajo samostojno.

Najpogostejše glagolske besedne zveze (v nadaljevanju GBZ) so z delovalnikom v tožilniku. Toporišič (1982: 88) poudarja, da se tožilniška vezavnost ohranja v vseh pravih glagolskih oblikah (izjema je trpni deležnik na *-n/-t*, kar je pomembno tudi za terminološke zveze, saj omogoča pretvorbe in tako dopušča minimalno variantnost izražanja. Večja oblikovna spremenljivost, od izražanja z osebniimi glagolskimi oblikami do uporabe tvornika in trpnika, glagolske besedne zveze dela

---

za lekseme, ki so tudi del splošnega jezika, v stroki pa imajo specializiran pomen, npr. *konj* v veterini, *otrok* v pravu. Seveda gre za terminološko gledanje na splošno besedišče, dejansko pa splošni uporabniki jezika lahko opazujejo, kako velik delež splošnega besedišča je rabljen tudi terminološko, torej ožje.

³⁹³ Kot sopomenka je pri terminu *biti v zraku* (z opombo *po vzletu*) naveden termin *letenje*, kar potrjuje težnjo po samostalniških terminih.

³⁹⁴ O glagolskih besednih zvezah v NSS prim. tudi Vidovič Muha 1984, 149–151.

³⁹⁵ Predvsem glagoli vremenskih pojav, npr. *sneži*, *dežuje* so seveda tudi terminološki glagoli na področju meteorologije.

navidezno manj stalne in se zato med terminologi pojavljajo dvomi o upravičeni terminološkosti. Stalnost pri glagolu moramo pojmovati v okviru vseh možnih glagolskih oblik, ki pa ne spreminjajo vezljivosti, vendar se v strokovnih in znanstvenih besedilih nekatere oblike ne pojavljajo (npr. velelnik, namenilnik, deležje – slednje morda izjemoma, v *Evrokorpusu* potrditve za to obliko ni, redki primeri obstajajo v starejših besedilih v *Slovenskem pravniku*, npr. *pustivši na mestu ...*).

Sledijo GBZ z delovalnikom v roditeljskem delovalniku, za katere že Toporišič (1982: 90) navaja (po starejših slovnica, npr. Breznikovi), da jih v sodobnem jeziku zamenjujejo glagoli z vezavo v tožilniku ali s predlogom, saj je roditeljski delovalnik časovno zaznamovan (npr. *potrebovati*³⁹⁶ *pameti* → *potrebovati pamet*; *upati zdravja* → *upati na zdravje*). Seveda pa roditeljska vezava nastopa ob pretvorbi,³⁹⁷ in sicer ob posamostaljenju (npr. *črpati posojilo* → *črpanje posojila*).

GBZ z dajalničkim delovalnikom se ločijo na dve skupini, in sicer na glagole, ki imajo edino vezavo v dajalniku (npr. *soditi*, v *Evrotermu* pa s primeri *soditi komu zaradi izdajstva*, *soditi komu zaradi vohunstva*), in glagole, kjer je dajalniški delovalnik na drugem mestu poleg tožilniškega (npr. *pripisati komu kaj*, v *Evrotermu* samo v obliki obrazca *kar je mogoče komu pripisati* in z besedilno realizacijo »ni bil na voljo med sojenjem in tega ne gre v celoti ali delno pripisati stranki, ki vlaga zahtevo«).

Pri GBZ s predložnimi glagoli že Toporišič (1982: 92) opozarja, da so predlogi v GBZ prosti morfemi³⁹⁸ glagolov in ne del samostalniške zveze, ki jo vežejo (npr. *oddati brez pisnega dovoljenja*; *priiti do dokumentov*; *potekati linearno skozi koordinatno izhodišče*; *uveljavljati zahteveke zoper tretje osebe*; *priiti na narok*; *znižati carine pod splošno raven*; *vložiti predlog za stečajni postopek*; *ravnati po načelu dobrega gospodarja*; *vložiti pritožbo pri ministrstvu*; *omejevati trgovino med državami članicami*; *imeti skupno skrbništvo nad otrokom*; *uveljaviti pred nacionalnimi sodišči*; *ravnati z živalmi*; *zaslišati pod prisego*).³⁹⁹

Zveze glagolov z glagoli (prim. Toporišič 1982: 100) se pojavljajo

³⁹⁶ V *Evrokorpusu* ima glagol *potrebovati* vedno samo tožilniško ali predložno vezavo, npr. *potrebovati posebno pomoč*, *potrebovati za delovanje*.

³⁹⁷ O možnih pretvorbah več v naslednjem poglavju.

³⁹⁸ Vidovič Muha (1984, 149) jih imenuje vezavni morfemi.

³⁹⁹ Med primere sem uvrstila tiste, za katere sem našla potrditve v gradivu. Primerov za vse predloge v vseh (možnih) sklonih ni, potrjuje se terminološka raba v primerih, ki so tudi sicer v jeziku pogostejši, primerjano s korpusom *FidaPLUS*.

takrat, kadar je prvi glagol pomensko nepopoln. Terminološke GBZ kažejo, da se v takšnih zvezah (ki so sicer v gradivu redke) pojavljajo tudi glagoli, ki sicer ne veljajo za nepopolne, res pa je, da so pomensko splošnejši in je tako omogočena njihova desemantizacija (npr. *omogočati izslediti; preprečiti sprejeti odločitev; poskusiti sprejeti*).

5.2.5 Termini

Termini so praviloma vezani na določeno stroko, izrazno ustaljeni, pomensko jasno opredeljeni in zamejeni, zato jih ni mogoče poljubno zamenjevati z drugimi izrazi in rabljeni predvsem pisno (prim. Košmrlj Levačič 2007: 586). Nastajajo na več načinov, in sicer:

- kot neologizmi (pri zapolnjevanju poimenovalnih praznin),
- z znotrajjezikovnim prevzemanjem (s terminologizacijo leksemov splošnega jezika, termini drugih, navadno strokovnih strok, redkeje tudi z redefiniranjem starejših izrazov⁴⁰⁰ ali iz drugih socialnih, tudi neknjižnih zvrsti),
- s prevzemanjem iz drugih jezikov (v evropskem izrazju gre za nadpovprečno visok delež internacionalizmov),
- z metaforo (prim. Vidovič Muha 2000: 116, 143, 150–154; Stramljič Breznik 2004: 95–100),
- s kalkiranjem (s prevajanjem po pomenskih sestavinah tujejezičnega termina).⁴⁰¹

⁴⁰⁰ Npr. *komisar* – v SSKJ opredeljen kot: »1. v nekaterih državah višji uslužbenec za opravljanje posebnih nalog, ki ga navadno imenuje vlada; ♦ jur. civilni ali visoki komisar višji državni uradnik, ki med vojno prevzame upravo zasedenega ozemlja; 2. med narodnoosvobodilnim bojem in prva leta po 1945 oficir, ki skrbi zlasti za politično in moralno področje in kadrovska vprašanja v vojaški enoti.« Danes komisar označuje predvsem politično funkcijo članov Evropske komisije, ki jo lahko na državni ravni primerjamo z ministri v vladi, zanimivo bo opazovati determinologizacijo oziroma morebitno uporabo tega leksema za poimenovanje funkcionarjev v Sloveniji. Tako se publicistično za slovenskega predsednika vlade uporabljajo še izrazi *premier*, *ministrski predsednik*, *prvi minister*, ne pa tudi *kancler*.

⁴⁰¹ Čeprav se kalkiranja še vedno drži zelo negativni predznak, je v sodobni terminologiji to eden od sprejetih terminotvornih postopkov, uporaben predvsem takrat, ko gre za pomensko ustrezno poimenovanje. Pogosto je kalkiranje uporabljeno pri tvorjenju terminov na področju računalništva (prim. Vintar 2008, 54–55), seveda pa najdemo tudi negativne primere, ki v CJ ne vzbujajo ustrezne (ali celo sploh nobene) predstave in so zavajajoči.

Čeprav za termine⁴⁰² velja (prim. Vidovič Muha 2000: 117), da:

- je med njimi prevladujoč del samostalnikov/samostalniških besednih zvez;
- so načeloma enopomenski (en pomen ustreza enemu izrazu na področje ene stroke – pojmovno načelo (Vintar 2008: 24) govori o »enopojmovnosti«);
- so pomensko neodvisni (od znotrajbesedilnih in pragmatičnih okoliščin);
- nimajo konotativnega pomena (v strokovnem/znanstvenem besedilu);⁴⁰³
- se sinonimi lahko pojavljajo samo kot dvojnice (pri čemer je največkrat razlika med tujko in domačim izrazom ali med različnimi področji, npr. *polje* – *okence*, ali kot deli terminov, npr. *novorojenček* – *paket za novorojenca*);
- so terminološko ustaljeni (prepoznani kot termini znotraj izbrane stroke);⁴⁰⁴
- so vključeni v izrazni sistem (upoštevanje besedotvornih postopkov in potrebne prekategorizacije);⁴⁰⁵
- pomensko predvidljivi (motivirani z lastnostmi denotata),

se je prav pri oblikovanju terminološke zbirke *Evroterm* pokazalo, da je terminološkost⁴⁰⁶ izraza lahko določena tudi dogovorno (s predpisom, torej pravnim aktom), v izrazni sistem izbrane (tudi druge, npr. pravni

⁴⁰² J. Toporišič v ESJ (1992, 69) kot slovensko ustreznico za termin(ologijo) navaja *izrazje*: »Besede in besedne zveze, ki se v strokah dogovorno rabijo kot poimenovanja stvari in pojavov ter njihovih lastnosti, npr. zdravstveno, slovnično, politično, tehniško izrazje. V njem so pri nas pogoste dvojnice tipa domače – prevzeto, domače – t. i. mednarodno.« Žal primeri, ki jih ob tem navaja, posegajo tudi na neknjižno raven, npr. *vratar* – *golman*. Termin *izrazje* in ustrezne izpeljanke, npr. *izrazijski slovar*, dosledno uporablja tudi Gjurin (1986, 151–187).

⁴⁰³ Zato pa so lahko zaznamovani v splošnem besedišču, npr. *stremence*, *nakovalce* (terminološko so to kosti v ušesu, v splošnem jeziku pa predvsem pomanjševalnice), *jeziček* (na tehtnici, kot *kontaktni jeziček* del žarometa in splošno majhen jezik) ali *okence* (na raznih obrazcih, v splošnem jeziku majhno okno).

⁴⁰⁴ Tako so bili z jezikovnimi pridržki (več o tem v poglavju Evropska unija in evropejščina) zamenjani izrazi *upravljalni element* z *napravo za upravljanje*, *kazalni instrument* s *kazalnikom*, saj prvotna termina nista ustrezala siceršnji rabi v slovenski tehnični zakonodaji.

⁴⁰⁵ Npr. *skripta* iz samostalnika srednjega spola v množini (*scripta*) prevzame običajne kategorialne lastnosti edninskih samostalnikov ženskega spola v slovenščini, podobno še *butik*, manj uspešno in nedosledno pa *karitas*, *panda*.

⁴⁰⁶ V tej fazi terminološkost razumem predvsem kot ustaljenost oblike (predpisanost izraza) in specializiranost pomena.

predpis določi novo izrazje na področju financ) stroke je vključen naknadno (po zaključenem prevajanju uredb z uporabo teh predpisov), in stroka lahko termin sicer zavrača kot neustrezen, vendar se termin kljub temu uveljavi preko splošnega jezika (in nato lahko ponovno terminologizira).⁴⁰⁷

Številne prednosti lažjega iskanja po elektronskih slovarjih in celostna predstavitev pojma v terminoloških zbirkah pa lahko (raz)širijo tudi rabo neustreznih (ali manj ustreznih) terminov. Terminološka in **izrazna doslednost**⁴⁰⁸ sta bili sprejeti že z *Navodili za prevajanje in lektoriranje prevodov pravnih aktov Evropskih skupnosti* (v nadaljevanju Navodila), ki v poglavju *Vsebinska ustreznost prevoda pravnega akta ES* posebej opozarjajo lektorje in redaktorje:

»Najvažnejše je dosledno držati se sporočila predloge, kjer se le da – ne da bi delali silo slovenskemu jeziku – pa tudi stavčnega besednega reda. Vsekakor je nujno, da ima slovensko besedilo enako število stavkov kot izvirniki, kar je pomembno zaradi morebitnega poznejšega sklicevanja na neki stavek. Za zakonodajo ES je značilno, da se enaki ali podobni jezikovni pasusi pojavljajo v različnih dokumentih (t. i. cross-references), zaradi česar je prevajalska naloga še posebno zahtevna: v idealnem primeru je treba zagotoviti dosledno in enotno rabo enakih prevedkov za enake izvirnike v celotnem pravnem korpusu primarne in sekundarne

⁴⁰⁷ Tak primer je npr. *zgoščenska za CD*, ki so jo strokovnjaki sprva ocenjevali kot nepriimeren izraz, vendar se je uveljavil in je danes rabljen (tudi) terminološko. Sistemsko bolj dosledno in obsežnejše zavračanje nekaterih pravnih terminov pa poteka na Pravni fakulteti, kjer na rednih srečevanjih usklajujejo in preoblikujejo neustrezne termine, ki so nastali pri prevajanju evropske zakonodaje. Kot navajajo strokovnjaki (e-pošta prof. dr. Kranjca 25. 5. 2009), je glavna težava *Evroterma* ta, da ne vsebuje vedno vseh (običajnih) pomenov kakega izraza ali da sploh ne vsebuje angleškega izraza, sploh če se izraz še ni (uradno) pojavil v evropski zakonodaji (takšni primeri so npr. angl. *void* s sl. ustreznico *ničen, neveljaven*; v praksi pa gre lahko v angleškem besedilu tudi za pomen »izpodbojen«, saj angleščina teh dveh pojmov ne ločuje z dvema izrazoma; angl. *notice* s sl. ustreznici *objava, obvestilo, zaznamba*, čeprav so možne tudi *najava, objava, obvestilo, opozorilo, odpoved, opomin, mnenje, zahteva, sklep, (odpovedni) rok, predpis, odred*). Takšnih primerov je še nekaj, povsod gre za preozko pomensko obsežnost v slovenščini, ki ima tako vsaj na prvi pogled bolj natančno določeno izrazje.

⁴⁰⁸ Kot izrazno doslednost razumem predvsem zahtevano uporabo istih prevajalskih rešitev za odlomke, ki se nespremenjeni pojavljajo v več različnih besedilih (npr. preambule v ustanovitvenih pogodbah, ponavljanje členov iz pogodb v nižjih aktih ipd.), gre torej predvsem za zahtevano enakost na besedilni ravni in ne le na ravni posameznih terminov.

zakonodaje EU. To je mogoče zares zagotoviti samo z uporabo posebnih prevajalskih elektronskih pripomočkov (Translator's Workbench in podobna elektronska orodja), **vendar je prevajalec, ki prevaja predpise z nekega področja, že po temeljnem prevajalskem načelu »obvezan« uporabljati enake rešitve za iste pasuse v različnih dokumentih s tega področja.**« (Navodila, str. 7, poudarila M. J. T.)

Čeprav gre pri uveljavljanju terminologije za dolgotrajnejši proces, so vsi prevajalci morali uporabljati prevajalska orodja (Krstič Sedej 2004 in Željko 2004), oblikovati glosarje in uporabiti že izbrane rešitve, četudi se z njimi (morda) niso strinjali. Za poenotenje so skrbeli na več ravneh in z redakcijami zagotavljali čim večjo enotnost. Velika količina besedil je povzročila, da so se uveljavile tudi manj ustrezne rešitve, ki še povečujejo okornost pravnega izražanja,⁴⁰⁹ sopomenke pa se lahko pojavljajo le kot dvojnice, torej brez vsakršne slogovne ali druge besedilne vloge (prim. Vidovič Muha 2000: 118).⁴¹⁰

5.2.5.1 Dunajska terminološka šola

Dunajska terminološka šola (Temmerman 2000: 4–15) našteva pet osnovnih načel tvorjenja terminov, pri čemer poudarja oblikovanje (jasno določanje koncepta) pred poimenovanjem in nato njuno trajno povezanost, zgoščenost izraza in predvsem sinhrono preučevanje razmerij med konceptom in izrazom.

⁴⁰⁹ Eden od primerov iz glosarja Maastrichtske pogodbe je prevod angleškega izraza *after obtaining the assent*, ki ima v *Evrotermu* tri prevode (po Vintar (2008, 18 id.) *poimenovanja*): 1) *po privolitvi*; Svet na predlog Komisije in po privolitvi Evropskega parlamenta odloča soglasno; 2) *po pridobitvi privolitve*; Svet na predlog Komisije in po pridobitvi privolitve Evropskega parlamenta ter po posvetovanju z Ekonomsko-socialnim odborom in Odborom regij soglasno opredeli naloge; 3) *po dani privolitvi*; Po dani privolitvi Evropskega parlamenta, ki..., Svet soglasno sprejme določbe.

⁴¹⁰ Vidovič Muha (2000, 118) tudi opozarja, da je »vir prenekaterih sopomenskih parov v terminologiji posledica nepoznavanja terminologije znotraj stroke, nepoznavanja strokovne poimenovalne tradicije, ker pisec strokovnega/znanstvenega besedila ne pozna dovolj jezika stroke, o kateri piše«. V *Evrotermu* sopomenk načeloma ni (delne sopomenke so lahko npr. *sprejeti boj – spopasti se*), tudi primeri *sprejeti odločbo*; *sprejeti odločitev*; *sprejeti sklep*, ki se pojavljajo skupaj (vsi izrazi se pojavljajo v različnih členih PEU za angl. ustreznico *adopt a decision*), ko izberemo eno od GBZ, dejansko označujejo različne pojme, so pa lahko v drugih besedilih do neke mere rabljeni tudi sopomensko.

5.2.5.1.1 Prvo načelo: onomaziološki vidik

Vsako terminološko delo se začne s konceptom (pojmom) in si prizadeva za ostro ločevanje med posameznimi pojmi. Išče povezavo med besedami in njihovimi semantičnimi vrednostmi. Terminološki pristop se od splošnega leksikološkega pri tem razlikuje tako, da se bolj kot vsebini posveča konceptu, razvrščenemu v konceptualni (pojmovni) sistem,⁴¹¹ in tako osamosvojenemu (izluščenemu) pomenu pripišejo izraz. Temmerman (2000) opozarja, da je to načelo nedosledno, saj so nekateri pojavi obstajali, še preden so jih ljudje (znanstveniki) opazili, razumeli in poimenovali (npr. DNK). Še več, po Wüsterjevem navedku (cit. po Temmerman 2000: 5) bi lahko celo sklepali, da lahko konceptualizacija poteka zunaj jezika in da lahko izraz (kot jezikovno dejanje) dodamo šele na koncu terminološkega (mislne) procesa, čemur Temmermanova oporeka v celotni knjigi.

5.2.5.1.2 Drugo načelo: zgoščenost konceptov

Drugo načelo trdi, da konceptov ne moremo preučevati osamljeno, ampak kot del konceptualnega sistema. Tradicionalno terminologijo zanimajo predvsem neposredni odnosi, torej logični in ontološki odnosi.⁴¹² Da bi lahko dosegli enoznačnost (četrto načelo), morajo jasno razmejiti koncepte, kar naj bi lahko storili s primerjavo značilnosti.⁴¹³ Temmerman (2000: 8) opozarja, da so pri razločevanju

⁴¹¹ Wüster (nav. po Temmerman 2000, 5) poudarja: »Das Reich der Begriffe wird in der Terminologie als unabhängig vom Reich der Benennungen (= Termini) angesehen. Daher sprechen die Terminologen von Begriffen, während die Sprachwissenschaftler in bezug auf die Gemeinsprache von Wortinhalten sprechen. Für die Terminologen besteht eine Benennungseinheit aus einem Wort, dem ein Begriff als Bedeutung zugeordnet ist. Für die meisten heutigen Sprachwissenschaftler dagegen ist das Wort eine untrennbare Einheit aus Wortgestalt und Wortinhalt. Es gibt einen Umstand, der es den Terminologen leichter macht, mit dem Ausdruck Begriff auszukommen: Für sie erschöpft sich die Bedeutung einer Benennung in der Sachbedeutung, auch Begriffsbedeutung genannt. Die Mitbedeutungen fallen in der Regel fort.«

⁴¹² Temmerman (2000, 7) navaja primer logičnega razmerja: 'y je vrsta x-a', torej *avto* je vrsta *motornega vozila*. Ontoloških razmerij (po A. V. Muha (2000) so to *metonimični prenos*) je več vrst, a. delno – 'y je del x-a', *motor* je del *avta*; b. zaporedno – 'y nasledi x-a', torej *sin* nasledi *očeta*; c. izsnovno – 'y je narejen iz x-a', torej *veržica* je narejena iz *zlata*.

⁴¹³ Značilnost je po Felberju (1984, 117): »An element of concept which serves to describe or identify a certain quality of an individual object. The characteristic itself is also a concept.«

konceptov bolj kot značilnosti uporabne kategorije (ki niso le nespremenljiv skupek značilnosti, ampak prehodne in ne dokončno zamejene skupine).⁴¹⁴ Ta prehodnost je smiselna tudi pri sporazumevanju (komunikaciji), saj dopušča razvoj razumevanja (od splošnejšega k ožjemu, specializiranemu).

5.2.5.1.3 Tretje načelo: koncepti in terminološke definicije⁴¹⁵

Dunajska šola pozna tri vrste terminoloških definicij, in sicer a) intenzijsko, b) ekstenzijsko in c) meronimično.

Intenzijsko definicijo (angl. *intensional definition*) naj bi bilo najtežje oblikovati za večino konceptov, čeprav je najbolj priporočena in zaželena, saj zahteva natančno razčlenitev, podroben opis lastnosti koncepta, ki ga definira. Pomaga si z iskanjem najbližjega že definiranega koncepta, ki pa ne sme biti nadpomenka, vendar mora kljub temu opredeliti nadrejeni pomen, da lahko določi razločevalne lastnosti oz., kot jih imenuje Vidovič Muha, *razločevalne pomenske sestavine*.

Ekstenzijska definicija (angl. *extensional definition*) koncepta ne umešča v pojmovni sistem, ampak našteva lastnosti, posebnosti koncepta, ki so zanj značilne (npr. *nožno stikalo* = 'stikalo, ki ga upravljamo z ного').

Razlaga (angl. *part-whole definition*) opiše tipične kolokacije, ki so povezane s konceptom, njegove sestavine ali le eno od njih. Ker te definicije ne ločijo položaja pojma v sistemu, so po mnenju strokovnjakov za terminološke slovarje manj primerne od intenzijskih (prim. Temmerman 2000: 9).

5.2.5.1.4 Četrto načelo: enoznačnost

Vsak koncept je povezan zgolj z enim terminom, čeprav ima lahko več poimenovanj (izraz uporablja Vintar 2008: 24 id.). Kljub temu Vintar (2008: 27) poudarja, da si po istem načelu stroka prizadeva za rabo enega »poimenovanja«/izraza in odsvetuje rabo vseh drugih, kar vodi do ustaljevanja in pozneje do stalnosti ter standardizacije terminov.

⁴¹⁴ Navaja primere terminov v molekularni biologiji, kot sta *cloning* (sl. *kloniranje*), *spllicing* (sl. *spajanje*).

⁴¹⁵ Prevode terminov navajam v skladu z rabo v terminološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, za pomoč se zahvaljujem dr. Mojci Žagar Karer.

5.2.5.1.5 Peto načelo: sinhronost

Zadnje načelo dunajske terminološke šole je sinhronost, ki je pomembno za preučevanje terminologije in njihove podobe. Glavna pozornost je usmerjena v pojmovni sistem, ki se tudi spreminja in razvija (npr. različno pojmovanje polnoletnosti v pravu po svetu), vendar definira sodobno stanje in ne stanje, ki je veljalo prej.

5.2.6 Terminološka glagolska vezljivost v slovenskem jeziku (A. Žele)

Andreja Žele poudarja (2001: 17), da je pri vezljivosti pomembna »vrsta udeleženca in način zapolnitve napovedljivih skladenjskih mest. Izhodiščna za vse glagole je splošnoveljavna hierarhija udeleženskih vlog, ki najbližje glagolskemu pomenu postavlja vršilca dejanja in predmet dejanja, malo dlje vsebino, naslovnika in prejemnika; še dlje pa orodje, sredstvo, izhodišče, cilj in čas, ki navadno le dopolnjujejo vsebino.« V terminologiji zaradi težnje po objektivnosti (sploh v besednozvezni skladnji) prevladuje **predmet dejanja**, deloma pa tudi **orodje, sredstvo in cilj dejanja**. Vršilec je v terminologiji EU izrecno omenjen samo kot konkretna ustanova (npr. Evropski svet, Evropska komisija: *Svet po tej pogodbi sprejema odločitev na predlog Komisije ...*), vendar nikoli v obliki slovarske iztočnice, temveč vedno kot obrazec oz. del besedila.⁴¹⁶ Žele (2007: 103) izpostavlja t. i. **terminološko vezljivost** in posledično tudi t. i. **terminološko skladnjo**. Vezljivostna zmožnost glagolskih terminov ali samo terminološko rabljenih glagolov⁴¹⁷ je v primerjavi z vezljivostno zmožnostjo glagolov splošnega jezika bolj omejena in bolj specializirana. Terminološkost se kaže predvsem v konkretnih besedilih (tako Žele 2007: 103) oz. na posameznem področju, kakršno je pravo.⁴¹⁸ Pri pomensko primitivnih in temeljnih glagolih (Žele 2007: 102) je »poudarjena smer terminologizacije (v smislu besednozveznih

⁴¹⁶ To vendarle kaže, da je bila zavest o slovarskosti ali splošni veljavnosti, tj. uporabnosti, termina kljub manj dorečenim teoretičnim izhodiščem vendarle prisotna, hkrati pa se je kazala izrazita potreba po pripravi tovrstnih iztočnic.

⁴¹⁷ Gre pravzaprav za terminologizirane glagole, ki dobijo specializiran pomen.

⁴¹⁸ Žele (2007, 103) po češki literaturi v smislu širše terminologizacije omenja eno- in večstrokovne termine. Enostrokovni termini so ožjestrokovno opredeljeni z definicijo in v zvezi z njimi lahko govorimo o ožji terminologizaciji, večstrokovni termini pa so širše

terminov), pri specializiranih in višjih specializiranih (z upoštevano tvorjenostjo) glagolih pa smer determinologizacije«. Ob tem je treba poudariti, da Vidovič Muha (2000: 116–117) procesa terminologizacije in determinologizacije ne pojmuje zgolj kot različnosmerne poteka pridobivanja oziroma izgubljanja določenih lastnosti, temveč gre pri terminologizaciji za poimenovanje posebnega, manj znanega, pri determinologizaciji pa denotat postaja splošnejše in širše prepoznaven, zato v splošno leksiko prehaja tudi njegov izraz, kar se dogaja na vseh področjih, povezanih z Evropsko unijo.

Pri stalnem večsmernem prehajanju leksike se kažejo (Žele 2007: 105):

- težnje k edinemu reprezentativnemu poimenovanju,
- težnje k dvojnicam in različnicam v okviru posameznih strok,⁴¹⁹
- težnje k internacionalizaciji in razslovenjanju leksike,⁴²⁰
- hierarhizacija in diferenciacija kot težnji k eno- in večizraznosti ter
- težnja k standardizaciji, normiranosti in ožjestrokovni opredelitvi, uporabi.

Vse naštetu velja tudi za glagolske termine v *Evrotermu*, seveda pod določenimi pogoji, saj ravno »razslovenjanje« ni tako izrazito zaradi prizadevanja redaktorjev na vseh ravneh (predvsem pa lektorjev), da bi našli primeren slovenski izraz.

5.3 TIPOLOGIJA PRAVNEGA IZRAZJA

5.3.1 Izvor

Čeprav sodobna pravna znanost termine deli po Viskoviću (1988: 25–32), se je delitev terminov **po izvoru** oblikovala že v 19. stoletju (prim. Majaron 1891: 326–336). Majaron jih deli na:

---

strokovno opredeljeni (tudi z metonimičnimi in metaforičnimi prenosi) in v zvezi z njimi lahko govorimo o širši terminologizaciji.

⁴¹⁹ Kar je na videz v nasprotju s prvo tezo.

⁴²⁰ Z argumentom nevtralnosti, nekonotiranosti izražanja.

- termine iz narodnega jezika (pri čemer opozarja na neprimernost želja nekaterih, da bi splošno prevzemali izraze tudi iz drugih jugoslovanskih dežel),
- izposojeni termini (sem sodijo najrazličnejše tujke, za katere ni drugih, boljših slovenskih ustreznic, npr. *interes*),⁴²¹
- bolj ali manj samostojno prirejene termine (predvsem nova poimenovanja, saj tudi Majaron zavrača kalkiranje brez ustrezne konceptualne predstave v slovenščini – prim. Majaron 1891: 334).

5.3.1.1 Medjezikovno prevzemanje izrazov

V pravni terminologiji je raba tujejezičnih izrazov (predvsem latinskih) bolj običajna kot v nekaterih drugih strokah. Uveljavljeni latinski izrazi (npr. *analogia intra legem*, *analogia legis*, *analogia iuris*) tako skorajda povsem nadomeščajo slovenske ali pa se slovenski veliko manj uporabljajo.⁴²² Latinski reki imajo poleg tega tudi vlogo t. i. minibesedil (Jemec Tomazin 2007), ki s pojavljanjem v pravnem besedilu sugerirajo tudi način reševanja. Poleg citatnih latinskih izrazov se vse bolj pojavljajo tudi citatni angleški izrazi, ob katerih pa se po navadi pojavljajo slovenski izrazi. T. i. »dvojnice«, ki se pojavijo v znanstvenih člankih (npr. angl. *double hat* in sl. *dvojno oklobučenje*),⁴²³ so uspešne, kadar so

⁴²¹ Majaron poudarja, da je *tvrdka* prevod besede *firma*, jezik tega izraza do danes ni ohranil.

⁴²² Vseeno pa profesorji na Pravni fakulteti v Ljubljani opozarjajo, da se vloga latinščine zmanjšuje. Tako se bodoči pravniki sicer še vedno učijo latinske izraze, njihova (upo) raba pa je odvisna tudi od tega, kako si jih zapomnijo in kaj si pod njimi predstavljajo. O tem je pisal že Janez Kranjc v *Pravniku* 1983: »Večina (študentov) jih potemtakem spoznava latinske termine brez vsakega jezikovnega predznanja. Dojema jih torej, ne da bi jih prav razumela, to se pravi kot lastna imena oziroma besede brez konkretnega in neposredno oprijemljivega pomena. S tem pa postajajo pravni termini prazne in neopredeljene besede brez širše povezave. /.../ Študentje običajno niso sposobni poiskati povezave med sorodnimi termini ali celo med različnimi variantami istega termina (npr. *fides* – *fiducija* – *fidei komis* – *fiduciar* – *fidejusija* – *fidepromisija* itd.)«

⁴²³ Gre za popolnoma neustrezen prevod, saj *klobuk* v slovenščini nima pomena funkcije ali avtoritete, v angleščini pa je v rimskokatoliški cerkvi tudi oznaka za položaj kardinala, zato gre za neuspešen kalk, ki bi se moral (ali se bo moral) v slovenščini popolnoma na novo opomeniti. Za opozorilo in pomensko razlago se zahvaljujem prof. dr. Eriki Kržišnik in doc. dr. Marjeti Vrbinc.

pomensko ustrezne (in obratno), kar je še posebej pomembno pri metaforičnem poimenovanju v izvirniku (Vintar 2008: 54).

Poleg »domačih« izrazov se še vedno pojavljajo tudi tujke, predvsem kot dvojnice (npr. *namenska – teleološka razlaga*). Slovenjenje tujk je smiselno, sploh kadar v slovenščini obstaja ustrezen in primeren izraz. Tujke so večkrat posledica teženj po internacionalizaciji znanosti (Žele 2007: 105), npr. *konsistentno : skladno; arbitrarno : samovoljno, poljubno*. Kljub vsemu lahko posamezni izrazi dobijo poseben pomen, zato je lahko raba samo slovenskega izraza neustrezna ali manj primerna (prim. npr. *Evropska unija : Evropska zveza : Evropske skupnosti*).

5.3.2 Knjižni in neknjižni izrazi

Načeloma sodijo vsi strokovni izrazi v knjižni jezik, vendar se v javnosti (in tako tudi v pisnih besedilih) pojavljajo tudi nekateri žargonski pravni izrazi (npr. *agrema države prejemnice* pri imenovanju veleposlanikov), ki lahko soobstajajo sprva kot dvojnice, sčasoma pa se na novo terminologizirajo, njihov pomen se specializira, in se uporabljajo samo še v določenih besednih zvezah, na tak način pa znova najdejo pot med knjižno leksiko.

5.3.3 Izrazna raven

Na izrazni ravni ločimo **enobesedne** termine od **večbesednih** in **kra-
tic**. Vintar (2008: 39) enobesedne termine deli še na enostavne in sestavljene in se izogne delitvi na tvorjene in netvorjene, saj med tvorjenke sodijo tudi izpeljanke, kot so *varnost, zaupnost, zrelost*, pa tudi skupina sestavljenih terminov s predponskimi ali priponskimi obrazili ter zloženske (*brezpredmetnost, predkupna (pravica), podpredsednik, podzakonski predpis ...*), ki so sicer del večbesednih poimenovanj in lahko sodijo v skupino enostavnih (predvsem pa enobesednih) terminov. Terminološka rešitev (enostavni, sestavljeni termini) je nekoliko vprašljiva, saj je v slovenskem jezikoslovju sestavljanje besedotvorni postopek, pri katerem se v predponsko obrazilo pretvarja razvijajoča sestavina skladske podstave (npr. *izvleči = vleči iz*).

Večbesedni termini so tvorjeni po različnih vzorcih (Vintar 2008: 40). Ne gre za tradicionalno skladenjsko delitev na samostalniške, glagolske in druge besedne zveze, ampak se glede na statistično pogostnost kažejo najpogostejše zveze besed (oziroma besednih vrst) nasploh.⁴²⁴ V terminologiji se sploh v korpusnem pristopu daje prednost statističnemu ugotavljanju sopojavnosti sestavin. Tako prevladuje besedna zveza pridevnika in samostalnika (npr. *pravni predpis, predkupna pravica, prednostna razvrstitev*).⁴²⁵ Sledijo zveze: dveh samostalnikov (npr. *predmet tožbe, zavarovanje osebe, predsednik Sveta*); treh samostalnikov (*stanje inventarja biotopov, proces dajanja prednosti*); pridevnika in dveh samostalnikov (*dosežena črta delovanja, pooblaščen skupina preverjevalcev*); samostalnika, pridevnika, samostalnika (*izvoz jeklenih izdelkov, plačevanje prevoznih stroškov, samostalnika, predloga, samostalnika* (*prošnja za pomilostitev, razpis za prošnje*), dveh pridevnikov in samostalnika (*medsebojni negativni vplivi, naravne biološke variacije*).⁴²⁶ Glagolski termini (torej povezava glagola in samostalniške besedne zveze ali le enega samostalnika) se pri analizi besedil v korpusu očitno niso izkazali kot statistično relevantni vzorci, čeprav izpisi iz *Evroterma* kažejo, da gre za vendarle pomembno skupino. V terminoloških slovarjih so doslej prevladovali samostalniške besedne zveze, saj glagolu nekako ni bila priznana prava terminološkost.⁴²⁷ S sodobnejšim načinom preu-

⁴²⁴ Tak način ugotavljanja sopojavljanja besednih vrst je sicer značilen za frazeologijo, ker nas zanima najprej, katere pomenske sestavine zapolnjujejo frazem, šele drugotno pa tudi, katero skladenjsko vlogo imajo.

⁴²⁵ Kar niti ni tako presenetljivo, saj gre za ujemalno razmerje.

⁴²⁶ Vintar navaja še statistično relevantna vzorca zveze samostalnika, predloga in dveh samostalnikov (*odbor o gibanju blaga*) in samostalnika, pridevnika in dveh samostalnikov (*določitev kemične sestave snovi*), vendar se z izjemo poimenovanj teles (raznih odborov, komisij) daljše besedne zveze pojavljajo redkeje. Je pa sam *Evroterm* pripravljen tako, da olajša iskanje uporabniku in tako prikaže tudi zveze, ki so jih prevajalci že prej kdaj prepoznali kot težke odlomke in jih zato v celoti vnesli v glosarje, ki so postali del *Evroterma*, zato zgornje meje dolžine terminoloških zvez ni.

⁴²⁷ Predvsem zaradi eksplicitnega izražanja osebe. To mnenje se že dlje pojavlja v slovenski jezikoslovni tradiciji, tako npr. Žele (2007, 102) citira Križaj Ortar (1989, 221–222): »Čeprav so glagoli zaradi svoje organizacijske vloge v stavčnih povedih povsem netipična besedna vrsta za termine – večina potencialnih glagolskih terminov je že tako in tako izimenskih. Tako je tudi pri terminoloških obravnavah bila izhodiščna postavka, naj bi glagoli zaradi svoje pomenskoskladenjske oziroma stavkotvorne vloge prednostno označevali določeno funkcijskost besedil, ne pa predmetnosti.«

čevanja laže prepoznamo večbesedne (tudi glagolske) termine (ločimo kolokacijo *delati poln delovni čas* od frazema, ki pridobiva »terminološkost« *delati v rokavicah*; ali *izpasti med prevozom*, *pasti v morje* za angl. *fall overboard*).

5.3.4 Pomenska raven

Tudi v pravu sta semiotika in arbitrarnost/poljubnost znaka dobro poznani (prim. npr. Nahtigal 1991: 437–453), pomen znaka (termina) je eksplicitno dogovorjen, terminologija pa se širi tudi v okviru besedne družine.⁴²⁸ Po drugi strani pa sami tudi splošno besedje hitreje usvajamo, če (pre)poznamo koncepte, ki so vidni iz besed (*pridelek*, *živinoreja* ...). Težave pri ustaljevanju pravne terminologije v 19. stoletju kažejo, da je bila velikokrat prav predstavna moč izraza tista, ki je odločala (poleg »večje skladnosti s starimi oblikami«), kateri slovenski izraz se je uveljavil in kateri ne (npr. *kazenski ravnalnik* : *kazenski zakonik*; *prvopis* : *izvirnik*).

Sopomenskost kot medleksemsko razmerje obstaja predvsem na medjezikovni ravni (npr. *acquis communitaire* : *pravni red Evropskih skupnosti*) ali med socialnimi zvrstmi (knjižno : žargonsko, npr. *soglasje* : *agrema*), popolnih sopomenk (samo v slovenskem jeziku) pa ni. Prav tako so jasna **nadpomenska** (*pogodba* : *smernica*) in **podpomenska** razmerja (*direktorat* : *ministrstvo*).

Kljub vsemu pa so v nasprotju s stališči tradicionalne terminologije »okolščine specializiranih uporab« potrdile, da so pomembni specializirani leksemi tudi glagoli in pridevniki (še več Žele 2007, 102).

⁴²⁸ O besednih družinah več pri Stramljič Breznik, npr. 2004.

GLAGOLSKI TERMINI V *EVROTERMU*

6.1 TERMINOLOŠKA LEKSIKA V EVROPSKI ZAKONODAJI

Pri prevajanju evropske zakonodaje v slovenščino so si na Službi Vlade RS za evropske zadeve prizadevali za čim ustreznejše slovenjenje izrazov. Težnja po izogibanju tujkam je (bila) tako močna, da nekateri slovenisti, npr. dr. Monika Kalin Golob, opozarjajo, da se lahko del pomena pri »slovenjenju za vsako ceno« tudi izgubi, zato je ob tem potrebna previdnost.⁴²⁹ Vendar se (zanimivo za primerjavo) v nemških prevodih evropske zakonodaje ne pojavljajo samo nemški termini, temveč je precej tudi angleških citatnih izrazov⁴³⁰ ali pa je pisna podoba izrazov iz drugih jezikov (poleg angleških je največ francoskih izrazov) samo delno⁴³¹ prilagojena. Tradicija doslednega

⁴²⁹ Konzultacije 30. 4. 2009. Takšni so npr. vsi prevodi, ki imajo eno tujejezično ustreznico in več slovenskih možnih prevodov, vendar noben v celoti ne more nadomestiti IT: za angl. *suspend*, so ponujene slovenske ustreznice *opustiti*, *suspendirati*, *ustaviti*, *začasno opustiti*, *začasno preklicati*, *začasno ustaviti*, *zadržati*. Slovenska ustreznica *suspendirati* sicer ne more pokriti vseh drugih pomenov, vprašanje pa je, če je res potrebnih toliko možnosti, saj tudi za termine (kot sicer za lekseme na sploh) velja, da imajo neko potencialno pomensko vrednost, denotativni pomen, ki pa se realizira, specializira v konkretnem strokovnem besedilu.

⁴³⁰ Čeprav je bila nemščina prej uradni jezik EU kot angleščina. To vsekakor kaže na vse močnejši vpliv angleščine.

⁴³¹ Po zadnji pravopisni reformi v Nemčiji se je ravno načelo zapisovanja tujk, (večinoma) terminov, močno spremenilo, nič več ni dosledno zahtevana izvorna podoba, vendar pravilo tudi ne daje neposrednih napotkov, kdaj jo je vendarle bolj priporo-

slovenjenja (pravnih) terminov (predvsem z utemeljitvijo, da preprosti bralec tujih izrazov ne more razumeti) sega v 19. stoletje, čeprav je takrat (predvsem zaradi razvojne stopnje jezikoslovne znanosti) prihajalo predvsem do glasoslovne prilagoditve mednarodno uveljavljenih klasičnih terminov, da bi se tako vzdrževala kontinuiteta z vrhunsko znanostjo kot »skupno mednarodno dobrino« (prim. tudi Orožen 1986: 137–138, npr. *Censur – cenzura, Caricatur – karikatura*).⁴³² Kljub temu je bilo *globalizmov* (prim. Vidovič Muha 2004: 73–81), če lahko uporabimo ta izraz že za 19. in prvo polovico 20. stoletja, čeprav jim je bila tudi takrat pripisana identifikacijska vloga, dejansko precej manj, saj so si različne znanosti, pravna pa prav zaradi ozke povezanosti z jezikom⁴³³ še nekoliko bolj, prizadevale za tvorjenje in uveljavljanje slovenskih izrazov.⁴³⁴ Uveljavljanje slovenskega jezika v vseh družbenih položajih je prizadevanje za iskanje slovenskih ustreznih upočasnilo, tako Kunst-Gnamuš (1984: 53) opozarja, da bi se znanstveniki radi otresli »asociacij vsakdanje izkušnje«, zato ustvarjajo znanstvene termine, ki omogočajo mednarodno sporazumevanje, in se bojijo slovenjenja.

»Pri tem pa pogosto pozabljajo, da ima tuje izrazje na pomenskem področju ustreznega tujega jezika drugačno asociativno lego, kot jo ima vpeljeni tuji izraz v slovenščini. Slovenjenje tujega izraza je torej zahtevno delo, saj je treba preučiti pomensko lego izraza v naravnem in v strokovnem tujem jeziku. Vrsta teoretikov je opozorila, kakšna škoda je prizadejana pomenu izraza, če je bila pri slovenjenju opisana pomenska lega zanemarjena. Tudi zahteva, da mora termin pritrgetati asociativno razmerje s pomeni izrazov od celotne življenjske izkušnje.

čljivo ohraniti. Tako v glosarju k Maastrichtski pogodbi za *svet guvernerjev* najdemo nem. *Rat der Gouverneure*. Tudi SP 2001 priporoča pisno podomačevanje večine občnih besed (prim. § 164).

⁴³² Zanimivo je, da Breznik v svojih pravopisih nasprotuje kakršnemukoli prilaganju tujk in namesto tega predlaga dosledno rabo slovenskih terminov, saj v nasprotnem primeru brez potrebe sprejme tuj izraz in predmet (prim. Breznik 1920, 32). V svoji slovnici o rabi tujk piše (Breznik 1934, 191): »Rabiti smemo samo take izposojenke in tujke, za katere nimamo dobrih slovenskih izrazov. /.../ Ogibajmo se kolikor moči tujk, ki pačijo, naj se vidijo še tako imenitne in gosposke, vsak jezik, tudi slovenski.« O skrbi za »čistost« slovenskega jezika in kako se to kaže tudi na terminološki ravni (v sicer publicističnih besedilih) prim. tudi Kržišnik 2002, 21–40.

⁴³³ Kot v jezikoslovju je tudi v pravu jezik sredstvo in deloma (seveda v manjši meri kot v jezikoslovju) tudi cilj raziskovanja in preučevanja, npr. ugotavljanje »žalivosti« uporabljenih besed pri kaznivem dejanju razžalitve ipd.

⁴³⁴ O tem prim. tudi poglavje *Razvoj slovenske pravne terminologije*.

Če je znanost želela napredovati, je morala preplezati ograje, ki si jih je postavila: institucionalne pa tudi terminološke. Pri slovenjenju znanstvenih izrazov je treba ohraniti jasno razmerje do ustreznega mednarodnega izraza (utterance – Äußerung – iskaz – poved), drugače se lahko izgubi stik s teoretičnim ozadjem in mednarodnim dogajanjem. Pretrganje tega stika pomeni pretrganje znanstvenega pomenjenja samega.« (Kunst-Gnamuš 1984: 53.)

6.2 METODOLOGIJA ZBIRANJA GRADIVA

Iskanje po *Evrotermu* je omogočeno na dva načina – s preprostim in izpopolnjenim iskanjem. Pri **preprostem iskanju** v iskalno okence vpišemo iskalni niz in dobimo zadetke v vseh (dostopnih) jezikih,⁴³⁵ v katerih je zabeležen iskani izraz.

Slika 3: Rezultati preprostega iskanja v *Evrotermu*. Na levi strani so najdeni zadetki (v vseh jezikih), na desni pa je predstavljen prvi termin s seznama na levi.

⁴³⁵ Če natančnih zadetkov ni, iskanje po podobnosti omogoča, da dobimo vsaj približne rezultate.

6.2.1 Izpopolnjeno iskanje

Izpopolnjeno iskanje v *Evrotermu* omogoča, da si izberemo jezik izvirnika in jezik(e) prevoda ter pri pričakovanem velikem številu zadetkov tudi strokovno področje, s čimer lažje poiščemo ustreznejše zadetke. Po klasifikacijah, ki so jih uporabljale evropske institucije, so tudi v *Evrotermu* določili 69 strokovnih področij (v nadaljevanju uporabljam izraz *področje*, kakor je zapisan v *Evrotermu*),⁴³⁶ ki so jih nadgradili z iskalno možnostjo *usa področja*. Čeprav bi na prvi pogled v pravno terminologijo sodilo predvsem področje prava, pa se kot relevantna (glede na vsebino ustanovitvenih pogodb EU) kažejo še vsaj področja *administracije*, *bančništva*, *carine*, *davčne politike*, *ES-splošnega*, *ES-zunanje politike*, *financ*, *industrije*, *izobraževanja*, *javnih naročil*, *kmetijstva*, *konkurence*, *obrambe*, *okolja*, *politike*, *proračuna*, *socialnih zadev*, *splošnega*, *slovenske zakonodaje*, *živinoreje* (podčrtana so področja, ki so pojmovno ožje povezana s pravom).

Razvrstitev terminov po področjih nam torej ne omogoča izločiti primarno pravne terminologije, saj se pravna terminologija, kadar ne gre res zgolj za ozko poimenovanje terminov pravne teorije in prakse,⁴³⁷ širi s termini drugih področij in ostre meje ni moč določiti. Pravo mora

⁴³⁶ Strokovna področja so *administracija*, *astronomija*, *avdiol/video*, *bančništvo*, *biologija*, *botanika – zoologija*, *carina*, *davčna politika*, *ekonomika*, *elektrotehnika*, *energetika*, *ES-splošno*, *ES-zunanja politika*, *evrorek** (po podatkih mag. Krstič Sedej se to področje ni nikoli uporabljalo, s to oznako so želeli označiti predvsem evropsko žargonsko izrazje), *finance*, *geologija*, *gozdarstvo*, *gradbeništvo*, *industrija*, *informatika*, *intelektualna lastnina*, *investicije*, *izobraževanje*, *javna naročila*, *jedrsko področje*, *kemija/farmacija*, *kmetijstvo*, *konkurenca*, *kovinskopredelovalna industrija*, *kultural/umetnost*, *medicina*, *mediji*, *mednarodne organizacije*, *menedžment*, *obramba*, *okolje*, *patenti*, *politika*, *potrošniška politika*, *pravo*, *prehrana*, *proračun*, *prosti čas*, *računovodstvo*, *raziskave in razvoj*, *religija*, *ribištvo*, *rudarstvo*, *socialne zadeve*, *splošno*, *standardi*, *statistika*, *strojništvo*, *šport*, *tehnologija*, *tekstil*, *telekomunikacije*, *transport*, *transport-cestni*, *trgovina*, *urbanistika*, *varnost*, *veterina*, *vinogradništvo*, *zakonodaja-slovenska*, *zaposlovanje*, *zavarovalništvo*, *zdravstvo* (sedaj spremenjeno v *zdravje*) in *živinoreja*. Kljub velikemu številu področij se po podatkih gospe Marje Adamič (telefonski pogovor 8. 5. 2009) kaže potreba po natančnejši razdelitvi nekaterih področij, npr. na področju kriminalnih dejanj, šolstva, zdravstva, sociale.

⁴³⁷ Toda že pravna praksa posega na vsa druga področja. Težave pri zamejitvi (omejitvi) pravnih izrazov kažejo tudi vsi prispevki sekcije Jezik in pravo, ki so izšli ob slovenskih pravniških dnevih 2002. Prim. *Podjetje in delo* 6–7/2002/XXVIII.

v istem trenutku, ko želi oblikovati pravno pravilo, že seči tudi na strokovno (terminološko) področje drugih strok, zato se pravna terminologija širi in dopolnjuje z izrazjem področij, ki so urejena s pravnimi pravili.⁴³⁸ Krstič Sedej (2004: 156) terminologijo, povezano z EU, deli na pravno in strokovno, slednja naj bi zajemala izrazje posameznega vsebinskega področja, vendar hkrati dodaja, da jasne razmejitve ni in da je neki termin lahko hkrati pravni in ožjestrokovni.

Iskane izraze lahko v izpopolnjenem iskanju iščemo na več načinov, in sicer kot:

- pojme, ki so enaki iskanemu izrazu,
- pojme, ki se začnejo na iskani izraz,
- pojme, ki se končajo na iskani izraz,
- pojme, ki vsebujejo iskani izraz,
- pojme, ki so podobni iskanemu izrazu in
- pojme, ki imajo iskani izraz v opisnih poljih.

Omenjene možnosti iskanja vsaj deloma nadomeščajo nelematiziranost terminološke zbirke, kar je še posebej pomembno pri povezavi *Evroterma* z *Evrokorpustom*, saj so zadetki v *Evrokorpustu*⁴³⁹ vedno samo tiste pojavnice, ki so popolnoma enake iskalnemu vnosu.

⁴³⁸ Kar pravzaprav pomeni z izrazjem vseh področij našega sveta. Od 69 naštetih področij v op. 429 se malodane vsa vključujejo tudi na področje prava (termini so uporabljeni v posameznih ustanovitvenih pogodbah, direktivah, uredbah ...), zato je strokovno področje, ki naj bi pojasnjevalo in določevalo terminološko rabo, v *Evrotermu* večkrat na prvi pogled nenavadno določeno. Npr. terminu *olajšati sklenitev pogodb* je pripisano področje kmetijstva, čeprav ni nobenega pojasnila (in po razumevanju besedne zveze za splošnega naslovnika tudi vzroka ne), zakaj bi bil to specifičen termin na področju kmetijstva. Določitev področja pojasnjuje *vir prevoda*, v konkretnem primeru gre za *Uredbo Komisije (EGS) št. 995/79 z dne 21. maja 1979 o spremembi Uredbe (EGS) št. 1193/78 o določitvi standardnih določb za pogodbe o prodaji ricinusovega semena*, ki sodi v okvir kmetijstva, vendar sam vir ne more zadovoljivo pojasniti in določiti pravnih terminov, pač pa uporabnika le opozori na terminološko rabo posameznega termina na nekem področju.

⁴³⁹ Če želimo zares preveriti obstoj neke besede/besedne zveze v *Evrokorpustu*, moramo iskati podobno kot v *Evrotermu*, torej predvsem po korenih besed.

Slika 4: Iskalna maska izpopolnjenega iskanja v *Evrotermu*.

6.2.2 Opis iskanja

Zaradi nelematiziranosti zbirke in dejanske nepovezanosti terminov po pojmovnih poljih sem morala, če sem želela izpisati glagolske termine in glagolske besedne zveze v *Evrotermu*, uporabiti predvsem možnost iskanja pojmov, »ki vsebujejo iskani izraz«. Tako dobljeni rezultati kažejo podobo, kje vse in v kakšni obliki se glagoli v *Evrotermu* pojavljajo, ne dajejo pa pravega odgovora na vprašanje, kakšna je njihova vloga v celotni zbirki.⁴⁴⁰ Ker so glagoli v terminološki zbirki zapisani pretežno v nedoločniku, sem pri zbiranju gradiva uporabila možnost iskanja po glagolskih priponskih obrazilih. Vsi zdetki niso vsebovali glagolov, saj so se iskalni nizi (-či – z vsemi priponami, -ati, -eti, -iti, -oti, -sti, -uti) pojavljali tudi v drugih besedah, zato sem v gradivo združila vse zadetke, ki so vsebovali katerokoli od glagolskih oblik.

⁴⁴⁰ Poleg tega pri pregledovanju terminološke zbirke skušajo sedaj čim več glagolskih vnosov izbrisati. Konzultacije z mag. Adriano Krstič Sedej 28. 9. 2009.

Pri iskanju (s pričakovano velikim številom zadetkov) se je pokazala tehnična pomanjkljivost iskalnika, saj teoretično sicer število zadetkov ni omejeno,⁴⁴¹ vendar se je ob preverjanju gradiva pokazalo, da posamezne terminološke zveze ob prvem (splošnejšem) iskanju niso bile izpisane, pokazale pa so se pri drugem, natančnejšem preverjanju po posameznih glagolih.⁴⁴² Pri tem sem upoštevala, da se terminološka zbirka redno posodablja in je bila nekajkrat osvežena tudi v času mojega raziskovanja, vendar so bila odstopanja pri zadetkih prevelika, da bi bila samo posledica osveževanja gradiva, prav tako pa so bili zadetki razpršeni po več področjih.⁴⁴³ Gradivo v obsegu, kakor ga predstavlja ta naloga, kaže stanje na dan 25. april 2009.⁴⁴⁴ Prav tako sem v gradivo vključila tudi termine, ki so bili uporabljeni tudi pri prevajanju drugih dokumentov, ne le ustanovitvenih (oziroma kakor jih imenujem v naslovu *temeljnih*⁴⁴⁵) pogodb Evropske unije.

Razloga za razširitev gradiva sta dva: ko sem opazovala terminološke vnose v *Evrotermu*, so se kot vprašljiva večkrat pokazala pripisana področja, ki so, kot sem opozorila, predvsem dokumentirala rabo izraza *tudi* na tistem področju (npr. v kmetijstvu), vendar ne le (ali vsaj ne kot primarno) samo na tem področju; drugi razlog pa je, da so glagolski termini, kot bomo videli v nadaljevanju poglavja, specifični in pojmovno morda težje določljivi zaradi primarne organizatorske vloge glagola v stavku, zato sem želela opozoriti na njihovo številčno obsežnost na eni strani in oblikovno raznolikost (nedoločnost) na drugi, saj približno polovica zadetkov nima slovarske oblike nedoločnika.

⁴⁴¹ Iskalnik je tudi zelo hiter, saj je v povprečju za iskanje posameznih izrazov porabil manj kakor tri sekunde.

⁴⁴² Velika odstopanja so se pokazala pri več glagolih, npr. pri *zahtevati*, *zagotoviti*, kjer so se najdeni rezultati razlikovali za okoli tretjino.

⁴⁴³ Terminološko zbirko sedaj namreč dopolnjujejo po tematskih področjih in tako vključujejo npr. sodobnejše strokovne slovarje, vse v skladu z željo, da bi *Evroterm* postal največja prosto dostopna slovenska terminološka zbirka.

⁴⁴⁴ Vse posodobitve niso nujno samo vsebinske, ampak tudi tehnične.

⁴⁴⁵ Izraza temeljne in ustanovitvene pogodbe sta v mojem delu sopomenska, vendar po vzoru portala *Europa* večkrat uporabljam termin ustanovitvene pogodbe.

6.2.3 Druge kategorije pri zadetkih

Izpopolnjeno iskanje nam ponudi tabelarni pregled zadetkov, saj poleg izraza hkrati vidimo tudi prevod in jezik prevoda ter strokovno področje, kjer je bil termin zabeležen.⁴⁴⁶

Št.	Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje
1	dovoli	permit	EN	obramba, transport-cvaste
2	dovoli	approve	EN	kmetijstvo
3	dovoli državi članici	authorize to a Member State	EN	pravo
4	dovoli državi članici	authorize a Member State	EN	ES-spolno
		Staat ermächtigen	DE	ES-spolno
5	dovoli izjeme od določb	permit exemptions from the provisions	EN	pravo
6	dovoli prevoz	authorize transportation	EN	pravo
7	dovoli avoz	authorize import	EN	trgovina
8	država mora za objekte dovoliti	state shall subject the facilities to	EN	pravo
9	državam članicam dovoliti sprejeti ukrepe namenjene odpravi ali ublažitvi stanja	authorize the Member States to take the measures needed to remedy the situation	EN	ES-spolno
		Mitgliedstaaten ermächtigen, die erforderlichen Abhilfemaßnahmen zu treffen	DE	ES-spolno
10	imeti pravico voliti in kandidirati na splošnih volitvah	have the right to vote and to stand as a candidate at municipal elections	EN	

Slika 5: Rezultati iskanja pri izpopolnjenem iskanju. Na vrhu zaslona so navedeni izbrani iskalni pogoji, torej *iskani izraz*, *jezik izvornika*, *jezik(i) prevoda* in *področje*. Sledi razpredelnica. Prvi stolpec nam pokaže število zadetkov, v drugem je najdeni izraz (z interaktivno povezavo), sledi(jo) prevod(i), ki imajo označen jezik (v našem primeru angleščina in nemščina) ter področje rabe.

Izrazi v terminološki zbirki so povezani s podatki o vnosu, zato ob kliku na izbrani izraz dobimo podatke o tem, kdaj je bil zabeležen in kdaj spremenjen (*CreationDate*, *ChangeDate*), področje v slovenščini in angleščini (ki ima dodano tudi kodo – *ID*), zabeležena je tudi stopnja zanesljivosti, dokumentirani vir prevoda (*TermRef*), lahko, ne pa nujno, sledi kontekst, v katerem se izraz pojavlja, prav tako je lahko dodano še polje, ki uporabnika usmerja na več informacij o izrazu (*See also* – npr. kazalka na terminološko zbirko IATE in SSKJ, prim. tudi sliko 4), definicija, institucija, ki je izraz priporočila (*TermSource*) in še podatki o

⁴⁴⁶ In ne, kamor spada, kakor bi sklepali na prvi pogled.

rabi (*UsageLabel*), kamor sodijo tako lektorska navodila kot opozorilo o različnem pomenu na več področjih, čeprav prav te oznake pri pregledovanju sedaj odstranjujejo.⁴⁴⁷

Če ponovno izberemo interaktivno povezavo, se odpre stran z zadetki v *Evrokorpusu*.

Slika 6: Zadetki v *Evrokorpusu*, kjer lahko opazujemo tudi rabo izraza na več različnih strokovnih področjih.

Čeprav je povezava *Evroterma* in *Evrokorpusa* zelo dobrodošla, se moramo zavedati omejitev iskalnika, saj se nam lahko pojavi več »šumov«,⁴⁴⁸ in sicer:

- izraz ima v *Evrotermu* označeno eno ali več področij, npr. obramba in pravo, primeri pa kažejo zadetke z vseh drugih področij, npr. *predložiti poročilo*, kjer od 58 najdenih zadetkov v *Evrokorpusu*

⁴⁴⁷ Konzultacije z mag. Adriano Krstič Sedej dne 28. 9. 2009.

⁴⁴⁸ Izraz *šum* uporabljam kot možni vir napačnih interpretacij, ker so zadetki drugačni od zelenih (in pričakovanih) zaradi (tehničnih in programskih) omejitev iskalnika. V *FidiPLUS* se poleg *korpusnega šuma* pojavljajo še *kommunikacijski, elektronski, digitalni šumi*, ki vsi označujejo primere, ko se zaradi različnih razlogov pojavi nesporazum.

ni nobenega primera s področja obrambe,⁴⁴⁹ 18 primerov ima označeno področje »drugo«, po dva primera sta na področju financ in prometa, eden na področju okolja in 35 primerov s področja ureditve EU, kar bi lahko pojmovali kot pravo, vse pa kaže na neenotnost določevanja področij v *Evrotermu* in *Evrokorpusu*.

- ob preverjanju iskalnega niza v *Evrokorpusu* ne najdemo nobenih zadetkov, čeprav naj bi bil termin zapisan v eni od ustanovitvenih pogodb.⁴⁵⁰ Tako je npr. *odložiti obveznost* označen z najvišjo stopnjo zanesljivosti (5), izvira iz PEU (Maastrichtske pogodbe), vendar v *Evrokorpusu* ni nobenega zadetka (niti, če iščemo samo *obveznost* znotraj dokumenta z oznako 11992M, ki označuje PEU), čeprav se beseda *obveznost* (v vseh sklonskih oblikah) pojavi 63-krat. Izberemo si torej iskanje po korenu, vpišemo *odloži* ter najdemo en sam zadetek, in sicer *Svet s kvalificirano večino odloči, da zadevna država spremeni, odloži ali odpravi zgoraj omenjene zaščitne ukrepe*.

Načeloma sicer ne velja, da ne najdemo nobenih zadetkov v *Evrokorpusu*, je pa večja verjetnost, da pri glagolskih besednih zvezah, kjer ni zadetkov že v nedoločniški obliki (da bi se v besedilu nedoločnik pojavil tako v **prosti** – namesto samostalnika – kakor **vezani rabi** kot nedoločniški polstavek), tudi ni realizirana zapisana besedna zveza v osebni glagolski obliki. Podobno stanje je tudi pri GBZ *razglasiti določbe za*, kjer se v PEU pojavi le oblika *razglasiti akte za; izvršiti sodbo* se sploh ne pojavi v PEU, čeprav je PEU navedena kot vir itd.⁴⁵¹

⁴⁴⁹ Termini z obrambnega in vojaško-obveščevalnega področja so bili vključeni v *Evroterm* po zaključku prevajanja v predpristopnem obdobju in niso temeljili na konkretnih prevodih primarne in sekundarne zakonodaje, ki tvorijo *Evrokorpus*.

⁴⁵⁰ Vzroka sta predvsem dva: prvi je nelematiziranost izrazov in drugi določanje terminov, besednih zvez, ki pa nikoli niso tako zapisane v besedilih (med iskanima besedama se navadno pojavi še vsaj ena dodatna beseda), kar je znak, da gre za prave (lahko tudi terminološke) kolokacije.

⁴⁵¹ O tem sem se posvetovala tudi s terminologinjo mag. Krstič Sedej, ki mi je v e-pismu 20. 5. 2009 pojasnila, da so morali prevajati zgodovinske različice ustanovitvenih pogodb in tako so se v več različicah pojavili tudi posamezni termini, ki jih v končni/prečiščeni različici ni več.

6.3 RAZLIKA MED TERMINOLOŠKO ZBIRKO IN TERMINOLOŠKIM SLOVARJEM

6.3.1 Terminološki slovar

Namen terminoloških slovarjev je predvsem zbrati značilno terminologijo izbranega znanstvenega področja, jo pregledati in uskladiti znotraj sorodnih strok ter jo preveriti glede strokovne in jezikovne ustreznosti (Košmrlj Levačič 2007: 583–588).⁴⁵² Pri nastajanju slovarja sodelujejo strokovnjaki in leksikografi, predvsem slednji pa se soočajo z več težavami:

- prepoznavanje terminov,
- določanje slovarskih oblik iztočnic (presoja o izboru med variantnimi termini, pisnimi dvojnicami in določanje terminov z iztočnico v množinski slovarski obliki),
- prikaz terminografsko pomembnih jezikovnih podatkov (vsaj deloma tudi v primerjavi z jezikovnosistemskimi značilnostmi terminoloških ustreznikov v drugih jezikih).

Kot vsi slovaropisci morajo tudi sestavljavci terminoloških slovarjev oblikovati jasna merila za vključitev terminov v slovar in določiti namen (in tako tudi obseg) slovarja. Košmrlj Levačič (2007: 584) v terminološke slovarje v ožjem pomenu besede (ki predstavljajo pojmovni svet stroke) uvršča le samostalnike in samostalniške besedne zveze, v strokovne slovarje (kot primere splošnejšega, tudi poljudnejšega besedišča) pa tudi druge besednovrstne iztočnice, predvsem pridevnike, glagole in prislove, redkeje pa tudi druge. Oba tipa slovarjev »se ločita predvsem po tem, da so v strokovnem slovarju pogosto upoštevani skoraj vsi členi besedne družine, v terminološkem pa je izbor omejen le na člene, ki so pomembni z vidika pojmovnega sistema stroke« (prav tam).⁴⁵³

⁴⁵² Košmrlj Levačič dodaja še ugotavljanje pojmovnih in/ali poimenovalnih praznin in njihovo dopolnitev z bistvenimi manjkajočimi termini. Prav področje evropske zakonodaje je tako obsežno, da je takšno ugotavljanje in dopolnjevanje z bistvenimi manjkajočimi termini mogoče edinole sproti, kar dopuščajo le elektronski slovarji. Dober primer sproti, na spletu nastajajočega slovarja, ki vključuje različne stopnje redakcije in upošteva mnenja vseh, ki se vključujejo v razpravo, je *Islovar* (<http://www.islovar.org>).

⁴⁵³ Primer terminološkega slovarja v ožjem pomenu je *Botanični slovar*, kot strokovna

Kljub temu je treba poudariti, da vsaj nekatere stroke (mednje sodita zagotovo pravo in obramba) vsebujejo več glagolskih besednih zvez kakor druge, prav tako imajo večji delež terminoloških (in terminologiziranih)⁴⁵⁴ glagolov, zato te besedne vrste ne moremo že primarno izločiti kot manj terminološke, velja pa, da v terminološke slovarje načeloma ne sodijo pridevniki in prislovi.⁴⁵⁵

6.3.1.1 Pravni terminološki slovarji

Pri opazovanju pravnih terminoloških slovarjev sem pregledala še nekatere nemške in angleške pravne slovarje.⁴⁵⁶ V angleških pri pregledovanju (izbrala sem si črko D) nisem našla nobene glagolske iztočnice, prevladovali so samostalniki in samostalniške besedne zveze, sodobnejši slovarji so usmerjeni predvsem v leksikonske razlage terminov.⁴⁵⁷

---

pa sta po teh merilih označena tako *Slovenski medicinski slovar* 3. izdaja 2007 kot *Pravni terminološki slovar (do 1991, gradivo)* (1999)– (v nadaljevanju PTS). Oba imata med iztočnicami (skoraj) vse člane besedne družine, vendar se pojavlja tudi pomembna razlika – v PTS najdemo npr. iztočnici *izvoznica* in *izvoznik*, pri čemer se samostalnik ženskega spola nanaša predvsem na »državo ali delovno organizacijo, ki izvažaa«, samostalnik moškega spola pa označuje osebo, ki »se ukvarja z izvozom«, zato ne moremo govoriti samo o spolu kot edini razlikovalni pomenski sestavini med termini moškega (prevladuje pomen vršilca dejanja, živo, človeško) in ženskega spola (prevladuje pomen nosilca stanja, neživo, nečloveško).

⁴⁵⁴ O tipih glagolov več v nadaljevanju, kjer navajam tudi več primerov.

⁴⁵⁵ Predvsem zaradi svoje tvorjenosti, največkrat gre za izpeljanke iz samostalnikov, glagolov, temu pa je prilagojen tudi njihov (besedotvorni) pomen.

⁴⁵⁶ Natančneje sem pregledala predvsem nemško-angleški slovar Von Beseler/Barbara Jacobs-Wüsterfeld: *Law Dictionary. German – English. Deutsch-Englisch* (4th Edition/4. Auflage) Berlin/New York: Walter de Gruyter, 1991, prva izdaja 1929, in za angleščino *A Dictionary of Modern Legal Language*, New York, Oxford: Oxford University Press, 1995.

⁴⁵⁷ Zanimivo je, da je omenjeni slovar poimenovan s terminom *dictionary* (in ne *lexicon*). Po slovarju Collins Cobuild je **dictionary**: *a book in which the words and phrases of a language are listed alphabetically, together with their meanings or their translations in another language*, torej knjiga (!) z razloženimi (ali prevedenimi) besedami in besednimi zvezami (očitno definicija ne implicira razlagalnih dvojezičnih slovarjev). Na drugi strani pa je **lexicon**: *The lexicon of a particular subject is all the terms associated with it. The lexicon of a person or group is all the words they commonly use*, torej gre za besedni zaklad oz. slovar v pomenu 'besedišče'. Zanimivo je, da druga razlaga omenja termine. Leksikon v slovenščini je po SSKJ predvsem 1. *knjižno delo, ki daje*

Tudi slovenski leksikon *Pravo* (2003) nima nobene glagolske iztočnice, vendar pa se pojavljajo latinski reki in pregovori (ki vsebujejo glagole), npr. *Iuris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere.*⁴⁵⁸ *Pravni terminološki slovar* (PTS) ima med iztočnicami tudi glagole, pridevnike in prislove, zato ga terminologi uvrščajo med strokovne slovarje.

Izbrani nemško-angleški pravni slovar *Law Dictionary* ima od 675 gesel pri črki D kar 156 glagolskih iztočnic, samo pri petih (!) gre za glagolske besedne zveze, ki predvidevajo (tožilniško) vezavo. Zanimivo je, da so angleške ustreznice največkrat sestavljeni glagoli,⁴⁵⁹ vendar je to tudi vpliv glagolskih zloženek v nemščini, kjer je zlaganje najproduktivnejši besedotvorni postopek.

6.3.2 Terminološka zbirka

Osnovne enote terminoloških zbirk (v slovenščini se pojavlja tudi izraz *terminološka baza*) so pojmi, ki so v terminologiji izenačeni s pomenom (prim. Vintar 2008: 24). Po Vintar (prav tam) ima en pojem kot abstraktna miselna enota lahko torej le en pomen, ki pa mu lahko pripišemo več poimenovanj, torej en pojem lahko označuje več terminov.⁴⁶⁰ Terminološke zbirke torej sestavljajo vnosi, kjer en vnos ustreza enemu pojmu, pod isti vnos pa so nato zabeležena vsa možna poimenovanja tega pojma (in vsi ostali podatki, ki so s tem pojmom povezani).

(*krajši*) pregled vse človeške vednosti in 2. knjiz., redko slovar, zlasti enojezični. Nobena od definicij eksplicitno ne izključuje glagolskih iztočnic.

⁴⁵⁸ V prevodu: »Pravna načela so: pošteno živeti, drugega ne prizadeti, vsakemu priznati tisto, kar mu pripada.«

⁴⁵⁹ T. i. angl. *multi-word verbs*. Čeprav so sestavljeni glagoli po nekem splošnem pričanju (stereotipu) bolj pogovorni, me je doc. dr. Vrbinč v e-pismu 23. 3. 2009 opozorila, da jih je precej označenih tudi s kvalifikatorjem *formal* ali *written*, kljub vsemu pa sestavljeni glagoli v terminoloških slovarjih (če so vanje že vključeni) ne prevladujejo.

⁴⁶⁰ Ki pa so le do neke mere sopomenski, npr. *označujoče, poimenovanje, niz črk* na različnih jezikoslovnih področjih za *besedo*, torej sam zapis brez pomena. Kljub temu je povezanost/celovitost ali dvojnost (označeno – označujoče) oziroma trojnost (označeno – označujoče – referenca) *znaka*, če uporabimo semiotično terminologijo, tako močna, da pravzaprav težko zares ločujemo zapis od pomena.

Prav povezanost pojmov je bistvena prednost terminoloških zbirk, ki niso odvisne samo od abecedne razvrstitve vnosov. S pomočjo sodobnih programskih orodij se v terminoloških bazah oblikujejo podatkovne kategorije, ki so razdeljene na tri ravni (Vintar 2008: 63):

- podatki, ki se nanašajo na pojem: definicija, razlaga, slika ali grafični prikaz, področna klasifikacija;
- podatki, ki se nanašajo na termin: slovnične kategorije (spol, število, oblikoslovne posebnosti), kolokacije, primer rabe;
- administrativni podatki za lažje upravljanje baze: številka ali ID vnosa, datum nastanka vnosa, datum zadnje spremembe, avtor vnosa, avtor spremembe ...

Vintar na istem mestu opozarja tudi na jezikovno razsežnost (lastnost) programskih orodij, ker so podatki vedno zapisani v nekem jeziku in zato se v zgornjo shemo med pojmovno in terminološko raven umešča še raven jezika, kamor sodijo definicija, vir, tip vira, razlaga, sorodni pojmi, opomba (Vintar 2008: 64), ki so v *Evrotermu* zapisani v slovenščini (niso pa slovenska tudi imena kategorij, saj se uporablja npr. *TermSource*).

Pri gradnji terminološke baze je prvi korak izdelava geslovnika, torej nabora/izbora gesel, ki bodo predstavljena v bazi. Pri tem je treba upoštevati (prim. Vintar 2008: 65):

- ciljne uporabnike,
- področje (sestavljavci se morajo odločiti, ali izbrani termin še sodi v izbrano področje ali ne – v *Evrotermu* je npr. termin *opravljati dejavnost* uvrščen tako na področje energetike in jedrskega področja, kot na področje prava),
- uravnoteženo razvejanost (baza mora vsebovati celotno pojmovno polje in ne le eno od podpomenk).

Terminološke zbirke torej lahko vključujejo vse podatke, ki so zajeti tudi v terminološke slovarje, vendar je prednost terminoloških zbirk predvsem medsebojna povezanost pojmov in seveda možnost popravljavanja ter sprotnega dopolnjevanja, kar za večino terminoloških slovarjev (še) ne velja.

6.3.2.1 Terminološka zbirka *Evroterm*

SVEZ (prim. tudi Erbič idr. 2007: 615–616) je kot rezultat sistematičnega terminološkega dela v celotnem predpristopnem obdobju oblikoval terminološko zbirko *Evroterm*, ki je nastala iz podatkovne zbirke v programu MultiTerm. Zbirka je zagotavljala poenotenje terminologije v dokumentih, ki so jih prevajali pred vstopom Slovenije v EU. Pri oblikovanju terminoloških rešitev je sodelovalo (po obdobjih) med 500 in 1000 strokovnjakov. Terminološka zbirka je javno dostopna na spletnih straneh in se praktično vsak dan dopolnjuje in osvežuje. Želja snovalcev zbirke, da bi *Evroterm* postal osrednja zbirka izrazja, ki nastaja ob prevodih vseh prevajalskih služb v državni upravi (Erbič idr. 2007: 616), se uresničuje, saj statistika obiskov kaže, da gre za eno najpogosteje obiskanih spletnih strani na vladnem strežniku.⁴⁶¹

6.3.3 Tipologija glagolskih terminov v *Evrotermu*

Prevajanje pravnih aktov vedno zahteva tudi sistematično »novogradnjo« terminologije. Pravo je, kot smo že opozorili, po vsebini razmeroma široko, zato je pričakovano, da se med termine vključujejo tudi besede iz splošnega jezika, vendar se jim ob terminološki rabi specializira pomen.

Prevajalci so morali posnemati tako »značilen slovenski pravni slog« kot popolnoma upoštevati vsebino (in ne spreminjati pomena) izvirnika, zato so ob prevajanju izdelovali tudi glosarje (prim. npr. Erbič idr. 2007: 613 id.). Vanje so vključevali:

- naslov dokumenta v izvirniku in njegov prevod ter dokumentacijsko številko iz zakonodajne zbirke *Celex*;
- izraz v IJ (ponavadi angleškem), mesto izraza v izvirniku in njegov prevod, za primerjavo lahko tudi izraz v drugem uradnem jeziku EU (nemščini ali francoščini);
- vir prevoda oziroma opombe.

⁴⁶¹ Več o statistiki obiskov že Željko 2004, 148.

Ker so prevajalcem priporočali,⁴⁶² da v glosar vključijo tudi izraze, pri katerih so pri prevajanju težje poiskali ustreznic; pogoste in stalne izraze v dokumentu, ki so ga prevajali; vse naslove pogodb, sporazumov, konvencij, drugih uradnih dokumentov, nazive organov; ter tudi izraze, ki so bili v drugem dokumentu drugače prevedeni, lahko razumemo, zakaj tudi v *Evrotermu* najdemo tako zelo različne vnose. Z izjemo prevodov slovenske zakonodaje⁴⁶³ so termini nastajali kot prilagoditve izhodiščnih terminov, predvsem iz angleščine, ob dvomih tudi nemščine in francoščine.⁴⁶⁴

V gradivo je bilo iz *Evroterma* izpisanih 2960 zadetkov z glagoli, ki sem jih razdelila v štiri skupine, in sicer na **(prave) terminološke glagole** oziroma **glagole termine, terminologizirane glagole, glagole v terminoloških besednih zvezah in glagole v obrazcih**. Glavni cilj pri obdelavi gradiva je bil prepoznati tipične vzorce vnosov z glagoli in določiti dovolj široke skupine, ki bi zajele čim večji del zadetkov. Meje so seveda prehodne, čeprav prvi dve skupini zajemata predvsem enobesedne in drugi dve večbesedne zadetke.

⁴⁶² Kako zelo na popolnoma jezikovna priporočila vplivajo politične odločitve, kaže tudi navodilo o zapisu valute *evro* z *-u-* (*Medinstitucionalni priložnik* 2008, 37): »Imena, kratice in vrstni red valut so v oddelku 7.3 in Prilogi A7. Valuta se piše v polni obliki, kadar gre za besedilo o dejanski valuti: Euro se je začel uporabljati 1. januarja 2002. Za zneske uporabimo oznako ISO, ki jo postavimo za zneskom: 25 000 milijonov EUR. Ta način zapisovanja se upošteva tudi pri uporabi pridevnika – npr. *eurški račun*. Poleg tega se v pravnih besedilih uporabljajo zloženke: *euroobmočje, Eurosystem, Euroskupina* itd. *Opomba*: Poenoteni zapis skupne valute *evro* z besedo je v pravnih besedilih v slovenskem jeziku *evro*.«

Da je navodilo, kaj sploh pravno besedilo je, nejasno, kažejo tudi primeri, da se zapis *evro* pojavlja tudi v seminarskih nalogah študentov, še bolj vprašljiva pa je funkcionalnost dvojnosti terminov *evroobmočje* : *euroobmočje* = 'območje EU' : 'območje z denarno valuto evro'. V *Evrotermu* je samo zapis *evroobmočje* s priporočeno rabo *evrsko območje* in *območje evra*.

⁴⁶³ Ki imajo oznako *prevod iz slovenščine*.

⁴⁶⁴ Kržišnik je v svojem magistreriju predstavila, kako so avtorji slovenskih slovnice opozarjali, da je prevajanje zloženk (predvsem iz nemščine) s slovenskimi zloženkami neustrezno in je zato treba uporabiti besedne zveze (prim. Kržišnik-Kolšek 1988, 11–27). Za angleščino izrecnega, sicer splošno priznanega in uporabljenega navodila med prevajalci o prevajanju zloženk (ki jih je sicer v primerjavi z nemščino manj) z besednimi zvezami ni (konzultacija z doc. dr. Marjeto Vrbinc, 6. 3. 2009).

6.3.3.1 Zbrano in obdelano gradivo

Pri oblikovanju preglednic, v katere sem uvrščala izpisano gradivo, sem upoštevala podobo in informacije, ki so za posamezni termin dostopne že v *Evrotermu* in dodala še podatke o zanesljivosti in številu pojavitev v *Evrokorpusu*.

Iztočnice v preglednicah so razvrščene po abecedi, vedno glede na prvo črko izpisa. Čeprav je tak način zahteval neko mero prilagoditve, je še vedno najbolj pregleden, sploh pri prvih treh skupinah (glagolih terminih, terminologiziranih glagolih in glagolih v TBZ). Zadnja skupina glagolov v obrazcih pa z abecedno razvrstitvijo dobro pokaže, kaj vse je bilo oblikovano kot iztočnica (npr. *tožena stranska se ne spusti v spor; treba je začasno opustiti; uporabiti pridobljeno toploto; ureditev, ki je namenjena olajšanju prodaje kmetijskih proizvodov*), zato v tej skupini ni vseh zvez enega glagola skupaj, kar bi lematizirana zbirka sicer omogočala.

Da bi prikazala terminološko vezljivost posameznega glagola, sem oblikovala še preglednico **glagolov z več glagolskimi besednimi zvezami**, kjer se so zbrane vse zveze enega glagola.

Preglednice sestavlja šest stolpcev, in sicer:

- Prvi stolpec vsebuje **iztočnico** (po *Evrotermu* sem prevzela oznako *Izraz (SL)*, ki je povezana s terminološko zbirko). Vnosi, ki nimajo interaktivne povezave, so ponovljeni, nastali pa so zaradi več različnih prevodov, saj sem iskala tako zadetke v angleškem kot nemškem jeziku, ponekod je bilo na voljo celo več prevodov, npr. *zbrati podatke* ima tri možne angleške prevode, in sicer *collect data, collect information, gather data*, vsi trije prevodi pa so mogoči tako na področju obrambe kot prava.
- Drugi stolpec vsebuje **prevod** (v njem so angleški in nemški prevodi). Načeloma je angleški prevod na prvem mestu, ker je tak izpis tudi pri iskanju v *Evrotermu*, npr. za slov. *zmanjšati učinkovitost* je na prvem mestu angl. *impair effectiveness*, na drugem pa nem. *Wirksamkeit schaden*. Večina vnosov ima tako po en angleški in en nemški prevod. Nekateri izrazi imajo samo angleške (npr. *biti v postopku likvidacije* – angl. *being wound up*; *zmanjšati smrtnost otrok* – angl. *reduce child mortality*) in nekateri samo nemške prevode (npr. *biti del* – nem. *zusammenhängend*; *biti v delovnem razmerju*

– nem. *in Arbeitsverhältnis stehen*). V *Evrotermu* sicer prevladujejo angleški, nemški in francoski izrazi, za posamezne termine pa najdemo tudi ustreznice v češčini, danščini, finščini, francoščini, italijanščini, latinščini, nizozemščini, poljščini, portugalščini, slovaščini, španščini in švedščini.⁴⁶⁵

- V tretjem stolpcu je s kratico DE označen nemški, z EN pa angleški **jezik**. Oznake so enake kot v *Evrotermu*, označujejo pa jezik prevoda iz prejšnjega stolpca.
- V četrtem stolpcu je zapisano eno od 69 **področij**.
- Peti stolpec je glede na *Evrotermove* razpredelnice dodan in vsebuje **pojavitve**. Gre za število zadetkov v *Evrokorpusu*, številke, ki so v oklepajih poleg ničle, pomenijo, da dobesednega zadetka v nedoločniku ni, so pa zadetki v drugih glagolskih oblikah (npr. pri glagolu *izjavljati* 0 (256), saj se 256-krat pojavi v eni od osebnih glagolskih oblik, največkrat 3. osebi ednine).
- V šestem stolpcu je zapisana **zanesljivost**, ki je bila pripisana terminom. Če ocene zanesljivosti v *Evrotermu* ni, je zapisana poševnica (/) ali oznaka, ki jo najdemo v kategoriji *UsageLabel*, npr. *priporočeno*, *nepreverjeno*.

6.3.3.2 Razvrstitvena merila

Cilj zbiranja gradiva je bil v terminološki zbirki *Evroterm* poiskati vse vnose, ki vsebujejo glagol. Zaradi obsežne množice sem gradivo razdelila na dve večji skupini, in sicer enobesedne ter večbesedne vnose/zadetke. V prvo skupino sem uvrstila vse *glagole v nedoločniku*, drugo, še obsežnejšo skupino pa so sestavljali večbesedni termini, ki poleg glagola vsebujejo še druge besedne vrste. Prav zbrano gradivo je jasno pokazalo, da je med termini (oz. terminološko rabljenimi glagoli) zelo veliko leksemov splošnega besedišča, zato sem skupino enobesednih vnosov

⁴⁶⁵ Od sedanjih uradnih jezikov torej ni bolgarščine, estonsščine, grščine, irščine (kot sem poudarila v uvodu, dejansko irska terminologija za vsa področja šele nastaja), latvijščine, litovščine, madžarščine, malteščine in romunščine. Poleg uradnih jezikov je na voljo še latinščina, vendar so to predvsem izrazi za področje biologije, botanike in zoologije, torej predvsem latinska imena živali in rastlin.

razdelila na dve, in sicer prave terminološke glagole (oz. glagole termine) ter terminologizirane glagole.

V skupino pravih terminoloških glagolov sem uvrstila predvsem glagole s pripono *-irati*, vendar so v tej skupini tudi glagoli z drugimi priponami, ki so tudi sicer temini v posameznih strokah (npr. *izklesati*, *izpluti*, *izrezljati*, *izterjati*, *kisati*, *klati* ...).

Med terminologizirane glagole sem uvrstila vse enobesedne vnose, ki so v pravnih besedilih rabljeni terminološko. Med njimi so tudi glagoli z zelo širokim pomenskim obsegom, ki so deloma desemantizirani in zato v pravnih besedilih dobivajo vlogo vezi.

Večbesedni vnosi so razdeljeni v dve večji skupini, in sicer na glagole v terminoloških besednih zvezah in glagole v obrazcih. Predvsem druga skupina je še vedno zelo raznolika in bi jo lahko razdelili še na nekaj podskupin, vendar sem se za eno skupino odločila tudi zato, ker se tudi na ta način pokaže prevelika raznolikost vnosov.

Skupino glagolov v terminoloških besednih zvezah ali kratko glagolov v TBZ sestavljajo vsi vnosi, kjer so glagoli del termina, največkrat gre za glagolske besedne zveze s tožilniško vezavo, sledijo pa glagoli s predložno vezavo. V tej skupini so glagoli zapisani v nedoločniku, kar jih umešča v jezikovni sistem in tako daje možnost uporabe katerekoli glagolske oblike, čeprav se v *Evrokorpusu* dejansko največkrat pojavljata trpni deležnik *s se* in tretja oseba množine.

Zadnjo, najbolj raznoliko skupino tvorijo glagoli v obrazcih. V to skupino so uvrščeni tisti večbesedni vnosi, ki imajo stavčno obliko. Pri tem lahko ločimo vnose, kjer imajo glagoli (sicer v nedoločniku) samo nakazano vezljivost z zapolnitvijo udeleženskih mest⁴⁶⁶ ali celo zožen pomen s predlogom (npr. *zagotoviti (komu) storitve*, *sporazumeti se s kom*, *opravljati xy dejavnost kot edini poklic*, *listine o ratifikaciji se deponirajo pri*, *posegati v pravico do*), in glagole v osebnih glagolskih oblikah, ki so pravi besedilni odlomki (npr. *skupna carinska tarifa se v celoti uporablja*; *ki bi utegnile trajati dlje časa*). Poleg tega so v tej skupini tudi vsi zanikani glagoli (npr. *ne biti diskriminiran*, *ne glasovati*) in vsi vnosi, kjer je glagol modificiran s prislovom (npr. *izčrpno obveščati*, *dovolj upoštevati*). Med obrazce sem uvrstila tudi vse vnose, ki vsebujejo

⁴⁶⁶ Pojavljata se dva zapisa, tako z zaimkom v oklepaju kot z zaimkom brez oklepaja.

zaimke⁴⁶⁷ na drugih udeleženskih mestih (npr. *države članice izkoristijo vsako možnost, financirati njihov proračun*) in glagole v nedoločniku, ki imajo sicer tožilniško ali predložno vezavo, vendar je ta besedilno razvita (npr. *opraviti pogovor s potniki, omogočiti sodelovanje med državami v celoti, odstraniti opremo z vozila*).

6.3.3.2.1 Težave

Pri razvrščanju gradiva v skupine se je pokazalo, da je veliko vnosov veliko bolj rezultat težav, ki so se pojavile ob prevajanju, kot pa načrtne gradnje in dopolnjevanja terminologije katerega koli področja. *Evroterm* je res največja prosto dostopna terminološka zbirka, vendar je lahko ime zavajajoče, saj med zadetki najdemo tudi popolnoma izbesedilne odlomke (dele povedi, odstavkov, konkretne številke, lastna imena – npr. *Komisija, Svet*), ki sodijo v pomnilnike prevajalskih orodij in ne v terminološko zbirko.

Težave povzročata tudi sam zapis. Glagoli z edino možno tožilniško vezavo imajo zapisano tožilniško določilo v oklepaju, kar lahko sporoča, da gre samo za potencialno besedno zvezo oziroma le primer, ki ni nikoli najden v korpusu, dejansko pa so avtorji želeli samo izpostaviti glagolsko iztočnico, npr. *podpirati in varovati (načelo), previdno dodati po steni (epruvete)*. V oklepaju se pojavljajo tudi možne dvojnice, torej besede, ki se prav tako lahko pojavljajo v GBZ, vendar bi bila preglednejša dva vnosa, npr. *prenesti naloge (pooblastila), škodljivo vplivati na zdravje ljudi (zdravje človeka)*. Težave povzročajo tudi predlogi, predvsem *z/s*, saj se pojavlja tako zapis *s(z) → biti zavezan s (z)*, kot samo *s → ravnati v skladu s*. Zanimivo je, da se *s*, čeprav je dejansko manj pogosta varianta, pojavlja na prvem mestu. Če so avtorji že hoteli poudariti vezljivost, bi morali napisati predlog v obliki *z/s* ali samo *z*.

Večbesedne iztočnice vsekakor ožijo pomen glagola, ga natančneje določajo, toda samo GBZ z glagolom v nedoločniku dejansko omogočajo uporabo terminološke zveze v katerikoli obliki (o pretvorbah več v nadaljevanju poglavja), čeprav se v pravnih besedilih nikoli ne pojavljajo vse glagolske oblike. Na drugi strani zapis samo v trpniku ali samo v 3. osebi ednine oziroma množine lahko daje napačen vtis, da drugačna raba ni mogoča oziroma da je takšna raba predpisana. Ne smemo

⁴⁶⁷ Prevladujejo svojilni zaimki. Zaimki so pomensko presplošni, da bi bili lahko del termina, je pa tako nakazana raba.

pozabiti, da *Evroterm* uporabljajo tudi neslovenski prevajalci, ki kot nematerni govorci (uporabniki) slovenščine le redko dovolj natančno poznajo vse pomenske razsežnosti posamezne oblike (npr. *te prepovedi ne smejo biti ... ali prikrito omejevanje trgovine med državami članicami* – dejansko je ta iztočnica nerazumljiva tudi za Slovenca; *ugotavljati javno mnenje ali voditi javno obravnavo; ugotavljati javno mnenje ali se posvetovati z javnostjo* – v *Evrokorpusu* se 18-krat pojavi *javno mnenje*, le trikrat se drugi termin pojavi v celoti. Glede na sobesedilo bi sklepali, da gre za sopomenki).

Skupine glagolov v obrazcih kljub temu ne smemo v celoti izločiti iz terminološke baze, saj so v sicer res preširokih odlomkih za slovarski tip iztočnic vendarle posamezne terminološke zveze, ki jih sicer ni v skupini terminoloških besednih zvez (npr. *uporabljati skupno carinsko tarifo; dati pooblastila*).

6.3.3.3 Glagoli v Evrotermu

Sledi natančnejša predstavitev skupin, ki so bile oblikovane glede na opisana razvrstitvena merila oziroma značilnosti, ki jih je gradivo pokazalo kot relevantne.

6.3.3.3.1 Terminološki glagoli

V to skupino so uvrščeni t. i. pravi terminološki glagoli ali glagolski termini, največkrat z glagolskim obrazilom *-ira-ti*, je pa v tej skupini še nekaj drugih pomensko specializiranih glagolov, npr. *brzdati, dokisati, izpluti, izrezljati, izklesati, izterjati* in drugi. Prav primer *izrezljati, izklesati* kaže, da gre za prevod angleškega termina, ki ima v slovenščini glede na sobesedilo dve ustreznici. Dejansko bi morala biti to dva ločena vnosa, saj ne gre za sopomenki, prav tako pa se ta dva glagola ne pojavljata vedno skupaj. V skupini je 52 glagolov, najpogosteje se pojavlja glagol *evidentirati* z 80 zadetki. Glagoli, ki imajo pripisano področje *splošno* ali *administracija*, so navadno pomensko splošnejši, Žele (2007: 101) jih imenuje izvornopomensko nespecializirani glagoli, vendar so kljub pomenski splošnosti rabljeni predvsem v strokovnih besedilih (npr. *ažurirati, komunicirati*). Drugi glagoli (z nekaj izjemami, npr. *aktivirati* ima pripisano področje okolja) so rabljeni predvsem na

področju, kjer so bili zabeleženi in gre za prvotne termine (npr. *devalvirati*, *dekantirati*, *ekstrapolirati*). Zaradi prostorske omejenosti navajam okrnjeno preglednico z izrazi, prevodi, jezikom prevoda, področjem, na katerem se izraz uporablja, številom pojavitev in zanesljivostjo, ki je bila pripisana izrazom.

Preglednica 1: Glagolski termini v Evrotermu.

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost
<i>adaptirati</i>	<i>adaptieren</i>	DE	gradbeništvo	0	/
<i>adaptirati</i>	<i>ein Gebäude adaptieren</i>	DE	gradbeništvo		
<i>akreditirati</i>	<i>accredit</i>	EN	finance, kmetijstvo, obramba	4	
<i>aktivirati</i>	<i>mobilize</i>	EN	okolje	46	5
<i>apelirati</i>	<i>Anfechtung</i>	DE	pravo	0	/
<i>ažurirati</i>	<i>auf den neusten Stand bringen</i>	DE	splošno	70	/
<i>ažurirati</i>	<i>aktualisieren</i>	DE	administracija	70	4
<i>blokirati</i>	<i>lock</i>	EN	strojništvo	38	5
<i>brzdati</i>	<i>restrain</i>	EN	veterina	1	
<i>dekantirati</i>	<i>decant</i>	EN	kemija, farmacija	0	5
<i>deklasificirati</i>	<i>Geheimschutz aufheben</i>	DE	obramba, pravo	3	/
<i>deponirati</i>	<i>deposit</i>	EN		41	5
<i>deponirati</i>	<i>hinterlegen</i>	DE			
<i>devalvirati</i>	<i>devalue</i>	EN	bančništvo	1	3
<i>dokisati</i>	<i>acidify</i>	EN	kmetijstvo, medicina	1	5
<i>dokisati</i>	<i>ferment</i>	EN	kmetijstvo, medicina		
<i>eksangvinirati</i>	<i>exsanguinate</i>	EN	medicina	0	

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost
ekstrapolirati	<i>extrapolate</i>	EN	finance	17	5
evidentirati	<i>evident halten</i>	DE	administracija	80	/
evidentirati	<i>im Auge behalten</i>	DE	administracija		
evidentirati	<i>vormerken</i>	DE	administracija		
garažirati	<i>abstellen</i>	DE	transport	0	/
garažirati	<i>garagieren</i>	DE	transport	parkirati v garaži – 0	
generirati	<i>erzeugen</i>	DE	informatika	3	/
granatirati	<i>shell</i>	EN	obramba	0	/
hidrolizirati v	<i>hydrolysed to</i>	EN	kemija/farmacija	0	/
inducirati	<i>incur</i>	EN	okolje	0	/
inducirati	<i>induce</i>	EN	okolje	povzročiti – 391	/
izpluti	<i>proceed to sea</i>	EN	transport	9	5
izrezljati, izklesati	<i>carve</i>	EN	kultura, tehnologija	0	4
izterjati	<i>eintreiben</i>	DE	pravo	48 (73)	5
izterjati	<i>zurückfordern</i>	DE	pravo	povrniti – 176	5
kandidirati	<i>run for office</i>	EN	administracija	10	/
kandidirati	<i>stand for office</i>	EN	administracija	potegovati se za položaj – 0	
kandidirati	<i>als Kandidat aufstellen</i>	DE	administracija		
kisati	<i>acidify</i>	EN	kmetijstvo, medicina	0	5

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost
<i>kisati</i>	<i>ferment</i>	EN	kmetijstvo, medicina		
<i>klati</i>	<i>conduct slaughter</i>	EN	veterina	2	/
<i>kolimirati se</i>	<i>collimate</i>	EN	standardi, tehnologija	0	5
<i>komunicirati</i>	<i>mitteilen</i>	DE	splošno	20	
<i>komunicirati</i>	<i>übermitteln</i>	DE	splošno	posredovati – 564; predložiti – 2682; sporočiti – 5 – 604	
<i>kvantificirati</i>	<i>quantifizieren</i>	DE	ekonomija, finance	8	5
<i>legalizirati</i>	<i>ungeschehen machen</i>	DE	pravo	0	5
<i>liberalizirati</i>	<i>liberalize</i>	EN	ekonomija	20	5
<i>liberalizirati</i>	<i>liberalisieren</i>	DE	ekonomija	sprostiti – 70	4
<i>likvidirati</i>	<i>liquidate</i>	EN		1	5
<i>likvidirati</i>	<i>liquidieren</i>	DE			
<i>minimalizirati</i>	<i>minimize</i>	EN	pravo	0	/
<i>mrestiti se</i>	<i>spawn</i>	EN	veterina	0	/
<i>oboleti</i>	<i>respond to illness</i>	EN	veterina	0	/
<i>oboleti</i>	<i>respond to virus</i>	EN	veterina		
<i>obračunati</i>	<i>account for</i>	EN	finance	50	5
<i>obračunati</i>	<i>berechnen</i>	DE	finance	prikazati – 298	5
<i>obrati</i>	<i>harvest</i>	EN	kmetijstvo	678	5
<i>obrati</i>	<i>ernten</i>	DE	kmetijstvo		
<i>odpečatiti</i>	<i>unseal</i>	EN	obramba	0	/

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost
<i>osedlati</i>	<i>saddle</i>	EN	obramba	0	/
<i>overiti</i>	<i>verify</i>	EN	obramba, pravo	32	/
<i>overiti</i>	<i>überprüfen</i>	DE	obramba, pravo		
<i>posekati</i>	<i>raze</i>	EN	obramba	2; uničiti – 110; zravnati z zemljo – 0	
<i>prakticirati</i>	<i>practise</i>	EN	pravo	0	/
<i>predsedovati</i>	<i>Vorsitz innehaben</i>	DE		5	5
<i>predsedovati</i>	<i>Vorsitz führen</i>	DE	energetika, jedrsko področje	5	5
<i>prejudicirati</i>	<i>vorgreifen</i>	DE	pravo	5	5
<i>ratificirati</i>	<i>ratify</i>	EN		48	5
<i>ratificirati</i>	<i>ratifizieren</i>	DE			
<i>razlastiti</i>	<i>expropriate</i>	EN	finance, administracija	0	4
<i>razlastiti</i>	<i>enteignen</i>	DE	finance, administracija		
<i>razmnoževati se</i>	<i>proliferate</i>	EN	biologija, okolje	0	5
<i>reciklirati</i>	<i>recycle</i>	EN	okolje	19	5
<i>sofinancirati</i>	<i>kofinanzieren</i>	DE	ekonomski razvoj	7	5
<i>suspendirati</i>	<i>have suspensive effect</i>	EN	pravo	2	/
<i>suspendirati</i>	<i>suspend</i>	EN	pravo	opustiti – 126	
<i>suspendirati</i>	<i>aussetzen</i>	DE	pravo	ustaviti – 116	
<i>umerjati</i>	<i>calibrate</i>	EN	standardi, tehnologija	6	/
<i>validirati</i>	<i>validate</i>	EN	raziskave in razvoj	10	/
<i>validirati</i>	<i>validieren</i>	DE	raziskave in razvoj		

6.3.3.3.2 Terminologizirani glagoli

Skupina terminologiziranih glagolov je obsežnejša, saj je v njej 352 različnih glagolov, s skupaj 735 vnosi. V preglednici so izvorno pomensko nespecializirani glagoli, ki so rabljeni terminološko. Zanje je značilno, da se lahko uporabljajo na več področjih, praviloma ima vsak od njih pripisani vsaj dve področji, v angleščini gre navadno za dva različna prevoda.

Celotna skupina glagolov kaže tudi težavnost razvrščanja po področjih pri izvorno pomensko nespecializiranih, pomensko splošnejših glagolih. Vsi glagoli, ki imajo pripisano področje ES-splošno, sami po sebi še niso termini, ampak potrebujejo še druga določila, da so lahko terminološko rabljeni. To potrjuje tudi visoko število pojavitev posameznega glagola, saj se v sobesedilu vedno pojavlja z drugimi glagoli ali samostalniki (oz. samostalniškimi besednimi zvezami).

Preglednica 2: Terminologizirani glagoli s področja ES-splošno.

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost
bivati	<i>aufhalten</i>	DE	ES-splošno	25	/
bivati	<i>wohnen</i>	DE	ES-splošno	prebivati – 32	5
odstopati od	<i>derogate from</i>	EN	ES-splošno	83	5
odstopati od	<i>beeinträchtigen</i>	DE	ES-splošno		
odstopati od	<i>eine Ausnahme bilden</i>	DE	ES-splošno		
podpirati	<i>lend support</i>	EN	ES-splošno	197	5
podpirati	<i>unterstützen</i>	DE	ES-splošno		
prebivati	<i>aufhalten</i>	DE	ES-splošno	32	5
prebivati	<i>wohnen</i>	DE	ES-splošno	bivati -25	
upoštevati	<i>berücksichtigt werden</i>	DE	ES-splošno	4378	/
vsebovati	<i>comprise</i>	EN	ES-splošno, pravo	1934	/
vsebovati	<i>enshrine</i>	EN	ES-splošno, pravo		

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost
<i>olajšati</i>	<i>facilitate</i>	EN	ES-splošno, pravo, transport	249	5
<i>olajšati</i>	<i>erleichtern</i>	DE	ES-splošno, pravo, transport	omogočati – 502	/
<i>omogočati</i>	<i>facilitate</i>	EN	ES-splošno, pravo, transport	249 – olajšati; 502 – omogočati; 143 – pospešiti; 28 – ugodno vplivati na	
<i>omogočati</i>	<i>erleichtern</i>	DE	ES-splošno, pravo, transport		
<i>pospešiti</i>	<i>facilitate</i>	EN	ES-splošno, pravo, transport	143	/
<i>pospešiti</i>	<i>erleichtern</i>	DE	ES-splošno, pravo, transport		

Nekateri glagoli nimajo pripisanega nobenega področja. Pri teh glagolih je zanimivo opazovati vir, kjer so bili zabeleženi, navadno gre za Pogodbo o Evropski uniji ali zelo splošne uredbe Sveta. Glede na rabo v besedilih bi jim lahko pripisali tudi področje prava ali ES-splošno. Še bolj kot za prejšnjo skupino za glagole v spodnji preglednici velja, da ob sebi nujno potrebujejo dodatno določilo, da pridobijo terminološki pomen.

Preglednica 3: Terminologizirani glagoli brez pripisanega področja.

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost	Viri
<i>biti</i>	<i>darstellen</i>	DE		27150	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 7(7)
<i>biti</i>	<i>sein</i>	DE				
<i>izhajati iz</i>	<i>ausgehen von</i>	DE		70	5	Pogodba o pristopu Kraljevine Španije in Portugalske republike k ES

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost	Viri
nanašati se na	<i>pertain to</i>	EN		0	/	Uredba Sveta (ES) št. 1260/1999 z dne 21. junija 1999 o splošnih določbah o Strukturnih skladih
nanašati se na	<i>relating to</i>	EN		povezan z – 263	/	
nanašati se na	<i>bezüglich</i>	DE		v zvezi z – 17340	/	
nanašati se na	<i>sich auf etwas auswirken</i>	DE				
nasprotovati	<i>entgegenstehen</i>	DE		37	5	Pogodba o Evropski uniji, člen J.4(5)
obvezovati	<i>verpflichtet sein</i>	DE		0	5	Amsterdamska pogodba, člen Izjava 8
opozarjati	<i>recall</i>	EN		12	5	Amsterdamska pogodba, člen Izjava 34
opozarjati	<i>erinnern</i>	DE		137	5	
opozarjati	<i>feststellen</i>	DE				
opozarjati	<i>hinweisen</i>	DE				
opozarjati	<i>rebut</i>	EN				
podpirati	<i>foster</i>	EN		197	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 130(1)
podpirati	<i>fördern</i>	DE		pospeševati – 183	5	
pomagati	<i>hold itself at the disposal</i>	EN		260	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 47
pomagati	<i>zur Verfügung stehen</i>	DE				
pomeniti	<i>darstellen</i>	DE		35	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 70(1)
pomeniti	<i>sein</i>	DE				
pomeniti	<i>ist zu verstehen</i>	DE		35	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 109f(8)

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost	Viri
pospeševati	<i>fördern</i>	DE		183	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 129(3)
povabiti	<i>auffordern</i>	DE		43	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 103(4)
povabiti	<i>einladen</i>	DE				
povabiti	<i>ersuchen</i>	DE				
pozvati	<i>invite</i>	EN		33	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 103(4)
pozvati	<i>auffordern</i>	DE		povabiti – 43	5	
pozvati	<i>einladen</i>	DE		vabiti -0	5	
pozvati	<i>ersuchen</i>	DE				
prevačunati v	<i>convert to</i>	EN		7		
priznati	<i>recognise</i>	EN		203	5	Amsterdamska pogodba, člen Izjava 36
priznati	<i>einräumen</i>	DE				
razlagati	<i>interpret</i>	EN		130	5	Pogodba o Evropski uniji
razlagati	<i>auslegen</i>	DE				
sklicevati se	<i>erinnern</i>	DE		137	5	Amsterdamska pogodba, člen
sklicevati se	<i>feststellen</i>	DE		opozarjati – 12		
sklicevati se	<i>hinweisen</i>	DE				
spremljati	<i>keep under review</i>	EN		902	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 109c (2)
spremljati	<i>beobachten</i>	DE				
ugotovljati	<i>feststellen</i>	DE		45	5	Pogodba o pristopu Kraljevine Španije in Portugalske republike k ES
ugotovljati	<i>zur Kenntnis nehmen</i>	DE		ugotoviti – 789	5	Pogodba o pristopu Kraljevine Španije in Portugalske republike k ES

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost	Viri
<i>ustanoviti</i>	<i>darstellen</i>	DE		238	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 58
<i>ustanoviti</i>	<i>sein</i>	DE				
<i>vabiti</i>	<i>auffordern</i>	DE		0	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 109b(2)
<i>vabiti</i>	<i>einladen</i>	DE				
<i>vabiti</i>	<i>ersuchen</i>	DE				
<i>zadevati</i>	<i>beziehen sich auf</i>	DE		13	5	Pogodba o pristopu Kraljevine Španije in Portugalske republike k ES

Za vse terminologizirane glagole je značilno, da imajo v *Evrokorpusu* veliko zadetkov, tudi najredkejši praviloma preko 30, nekateri tudi več sto, najpogosteje se pojavlja glagol *veljati* s kar 7750 zadetki. *Veljati* ima skupno kar 21 možnih prevodov, od tega 11 angleških in 10 nemških, izrazi pa izvirajo iz Pogodbe o Evropski uniji, Amsterdamske pogodbe in pristopnih pogodb, ki tudi sodijo med temeljno zakonodajo, zato je tudi uvrščen na področje prava.

Preglednica 4: Glagol veljati z ustreznici v angleščini in nemščini.

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost	Viri/primeri/kontekst
<i>veljati</i>	<i>shall take effect</i>	EN	pravo	7750		Slovar Komisije za redakcijo prevodov mednarodnih sporazumov (oktober 97)
<i>veljati</i>	<i>based on</i>	EN	pravo	7750		če se proizvodi izvažajo iz Španije v tretje države, zanje velja kompenzacijski znesek
<i>veljati</i>	<i>bearing in mind</i>	EN	pravo	glede na – 17948		Amsterdamska pogodba, člen 2(19)/109q(3)
<i>veljati</i>	<i>considering</i>	EN	pravo	na podlagi – 24512		

Izraz (SL)	Prevod	Jezik	Področje	Pojavitve	Zanesljivost	Viri/primeri/kontekst
<i>veljati</i>	<i>in accordance with</i>	EN	pravo	ob upoštevanju – 15090		Pogodba o pristopu Kraljevine Danske, Irske in Združenega kraljestva k ES, Protokol št. 3
<i>veljati</i>	<i>in relation to</i>	EN	pravo	pod pogojem da – 5815		Pogodba o Evropski uniji, člen 105a(2)
<i>veljati</i>	<i>in respect of</i>	EN	pravo	predmet – 3466		Pogodba o Evropski uniji, člen 100a(5)
<i>veljati</i>	<i>in the light of</i>	EN	pravo	skladno s/z – 0		
<i>veljati</i>	<i>in view of</i>	EN	pravo	skladno z – 3489	5	Pogodba o Evropski uniji, člen 32
<i>veljati</i>	<i>pursuant to</i>	EN	pravo	v luči – 283		Amsterdamska pogodba, člen Izjava 7
<i>veljati</i>	<i>subject to</i>	EN	pravo	v skladu s/z – 1		
<i>veljati</i>	<i>anwenden</i>	DE	pravo	z upoštevanjem – 627		Pogodba o Evropski uniji, člen 228(2)
<i>veljati</i>	<i>hinsichtlich</i>	DE	pravo			
<i>veljati</i>	<i>im Einklang mit</i>	DE	pravo			
<i>veljati</i>	<i>im Lichte</i>	DE	pravo			
<i>veljati</i>	<i>in Anbetracht</i>	DE	pravo			
<i>veljati</i>	<i>nach</i>	DE	pravo			
<i>veljati</i>	<i>unter Berücksichtigung</i>	DE	pravo			
<i>veljati</i>	<i>unterlegen</i>	DE	pravo			
<i>veljati</i>	<i>vorbehaltenlich</i>	DE	pravo			
<i>veljati</i>	<i>wobei</i>	DE	pravo			

Kot je bilo že omenjeno, ne gre za zadetke leme, ampak število zadetkov glagola v nedoločniku. Pri glagolih z veliko zadetki in več možnimi prevodi lahko opazujemo, kateri izraz je bil preveden.

Preglednica 5: Primer poravnave angleško-slovenskega besedila pri glagolu veljati.

<p>This Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which four member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Charter <u>in accordance with</u> the provisions of the preceding paragraph.</p>	<p>Listina začne <u>veljati</u> prvi dan meseca, ki sledi izteku treh mesecev od dneva, ko so štiri države članice Sveta Evrope izrazile svoje soglasje, da jih listina zavezuje v skladu z določbami prejšnjega odstavka.</p>
<p><u>In respect of</u> any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Charter shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.</p>	<p>Za vsako državo članico, ki pozneje izrazi svoje soglasje, da jo listina zavezuje, začne listina <u>veljati</u> prvi dan meseca, ki sledi izteku treh mesecev od dneva deponiranja listine o ratifikaciji, sprejemu ali odobritvi.</p>

Poleg enobesednih vnosov so v skupino terminologiziranih glagolov uvrščeni še glagoli s prostim morfemom *se* in predlogi (*iz, klh, na, nad, o, od, skozi, v, z/s, za*), ki so na tak način pomensko zoženi,⁴⁶⁸ npr. *izhajati iz, izpuščati iz, prispevati k, zateči se k, učinkovati na, nanašati se na, prevladati nad, odločati o, odpisati od, odstopati od, pronicati skozi*,⁴⁶⁹ *soditi v, spadati v, nastopati za*.

⁴⁶⁸ Gre za t. i. vezavnodružljive glagolske predložne morfeme (Žele 2003, 11), ki imajo strukturnoskladenjsko (sklonskodoločevalno) vlogo, pomenskoskladenjsko pa so del predložnih prislovnih določil.

⁴⁶⁹ *FidaPLUS* pokaže zanimivo statistiko, čeprav se glagol *pronicati* pogosteje veže s predlogom *v* (264 zadetkov), je predlog *skozi* po obeh statističnih vrednostih (tako

Ta skupina je tipičen primer besedišča, ki ima v pravu specializiran/ožji pomen, sicer pa je del splošne leksike. Pomenska specializiranost se kaže z določanjem področja in navajanjem sinonimov, kakor je prikazano v zgornjih preglednicah in celotni tabeli na zgoščenki.

6.3.3.3.3 Glagoli v terminoloških besednih zvezah

Najtežje je bilo razdeliti gradivo med glagole v terminoloških besednih zvezah in glagole v obrazcih. Skupini sta najbolj prehodni, načeloma pa velja, da so v prvi skupini besedne zveze (predvsem glagolske BZ z glagolom v nedoločniku) in tožilniško (redkeje dajalniško) vezavo (npr. *opravljati dejavnost, opustiti carine, ovirati preiskavo, pobotati zneske, podati uradno obvestilo; dodeliti delovnemu telesu, dokazati pristojnemu organu, odreči se imuniteti*) ter glagoli s predložno zvezo (npr. *dati na glasovanje, pluti pod zastavo, priti na kopno, priti na oblast, pristopiti k sporazumu, priti do dokumentov*).

Kot terminološko zanimive glagolske zveze so se pokazale tudi priredne zveze dveh glagolov, predvsem na področju obrambe in prava (le izjemoma tudi na drugih področjih), saj gre sicer za dve dejanji, ki pa sta med seboj tesno povezani oziroma si sledita, npr. *poiskati in rešiti, poiskati in uničiti, predlagati in imenovati, pregledati in testirati, zavzeti in držati*. Pomensko nekoliko drugačne so sicer podobno zgrajene GBZ, kjer pa ne gre za dve različni med seboj povezani dejanji, ampak za eno dejanje, kjer je poudarjen začetek in njegov potek, npr. *pridobiti in ohranjati pravico, pridobiti in opravljati plačano zaposlitev, pridobiti in uporabljati nepremičnine, pripraviti in izvajati odločitev in ukrep*. V to skupino ne sodijo tiste terminološke zveze, ki imajo prav tako priredno zvezo dveh glagolov, vendar označujejo začetek in konec dejanja, ki pa časovno ne potekata drug za drugim, temveč je med njima neko časovno obdobje, npr. *vkrcati in izkrcati potnike, izdati in odvzeti akreditacijo*.⁴⁷⁰

V skupini glagolov v TBZ načeloma ni glagolov s primumično vezljivostjo, vendar je prav to obsežna skupina, ki najbolj prehaja med ustaljene in nato stalne besedne zveze, torej posledično iz kolokacij prehaja med termine (terminološke besedne zveze), npr. *ponovno imenovati, ponovno sklicati, ponovno sprejeti*.

MI3 – kubični vzajemni vrednosti sopojavitev kot LL – logaritemskem razmerju verjetja) kot kolokator pred predlogom *v*.

⁴⁷⁰ V najboljšem primeru lahko govorimo o terminoloških kolokacijah, ki se v taki obliki pojavljajo v najrazličnejših aktih, težje pa bi to uvrstili med prave termine.

V tej preglednici se pojavljajo tudi glagoli, ki imajo samo potencialno nakazano (največkrat tožilniško) vezavo, saj imajo drugi del BZ zapisan v oklepaju, npr. *odgnati (poganjke)*. To postavlja vprašanje, kaj oklepaji sporočajo, ali gre morda samo za fakultativen samostalnik, ker ima glagol *odgnati* že v SSKJ v 4. pomenu 'narediti poganjke' in bi šlo v tem primeru za tautologijo (**narediti poganjke poganjke*). Drugačna primera pa sta *izdati (dovoljenje)* ali *krepiti (sodelovanje)*, kjer oklepaj res samo nakazuje eno od možnosti.⁴⁷¹

Skupina je najbolj prehodna pri glagolih s predložnimi določili, načeloma pa v to skupino sodijo GBZ, pri katerih ni možna primična pretvorba, npr. *odgovarjati na vprašanja* → **vprašajnsko odgovarjati*. Kljub veliko vprašanjem in težavam, ki se pojavljajo ob glagolu *biti* kot edinem pravem elementarnem⁴⁷² glagolu, sem vse zveze z glagolom *biti* uvrstila v to skupino tudi zato, da so zbrane na enem mestu in se lažje opazuje prehod iz terminološkosti v neterminološkost.

Težave pri oblikovanju te skupine so se kazale predvsem pri določanju terminološkosti neglagolskega dela besedne zveze, saj je poleg tožilniške vezave glagola in enega samostalnika (npr. *dosegati cilje, izboljšati varnost*) zelo veliko glagolov ki imajo v tožilniški vezavi besedne zveze, zato je bilo treba ugotavljati njihovo ustaljenost (ki je v pravnih besedilih določena že z navodili, da je treba uporabljati obstoječe izraze, prim. tudi *Nomotehnične smernice, Navodila za prevajanje in lektoriranje prevodov*) in stalnost (npr. *izpolnjevati pravne pogoje, izdati spričevalo o hrupu, izkoristiti pravico do nakupa, odstopiti od prevzete obveznosti*).

V skupino terminoloških besednih zvez so uvrščeni tudi glagoli, ki so sicer del samostalniških besednih zvez, npr. *analiza pripravljenosti plačati, breme dokazati krivdo*.

⁴⁷¹ V korpusu *FidaPLUS* so najpogostejši kolokatorji glagola *izdati*: *odločba, dovoljenje, knjiga, sklep, soglasje*, vendar tudi angleški glagol *grant* s podobnimi samostalniki tvori terminološke besedne zveze, npr. *grant permission, consent*. Zanimivo je, da OCD med najpogostejšimi kolokacijami ne navaja besede *decision*, čeprav je to terminološka ustreznica za *odločbo* in v več primerih tudi *sklep*. Prim. tudi podpoglavje *Vrste aktov*.

⁴⁷² O elementarnih glagolih prim. npr. Žele 2001, 239–256, kjer pravi, da so »elementarni glagoli podskupina temeljnih glagolov.« Elementarni glagoli označujejo osnovne življenjske procese/dejavnosti in naravne pojave. Tako temeljni kot elementarni glagoli so slovarske uvrščevalne pomenske sestavine, primitivi (*biti, delati, imeti*) pa besedotvorne uvrščevalne pomenske sestavine.

6.3.3.3.4 Glagoli v obrazcih

Ko je bila določena skupina terminoloških in terminologiziranih besednih zvez, je bila skupina obrazcev relativno lahko določljiva oziroma so bili vanjo namenoma uvrščeni vsi glagoli v večbesednih zvezah (besednozvezni ali stavčni), ne glede na svojo raznolikost. Celotno skupino bi lahko razdelili na več skupin:

- GBZ z glagolom v nedoločniku (kar kaže na težnjo po slovarskosti) imajo poleg vezavnih še primična določila (izpisana so pravzaprav minimalna besedila, npr. *znižati predujme na vknjižbe v računovodske izkaze kmetijskih izdatkov; spremljati podatke ločeno za območje evra in območje drugih valut; določati nakupne ali prodajne cene ali druge pogoje poslovanja; imeti občuten vpliv na upravljanje podjetja; gre za zvezo več terminov*).
- GBZ z glagolom v nedoločniku in odvisnim stavkom (npr. *informacije, ki jih je mogoče obdelati; izreči za prekršek denarno kazen, ki se izterja takoj na kraju prekrška; izvrševati lastninsko pravico, ki ji pripada glede posebnih cepljivih snovi; lestvice, cene in tarifni predpisi, ki se uporabljajo za notranji prevoz enakega blaga po isti ruti; namestiti znake, ki opozarjajo na biološko nevarnost*).
- GBZ s primično vezljivostjo, ki jo lahko delimo na levo in desno. Desna postane obvezna takrat, kadar glagol ob sebi nima tožilniške vezave (*bistveno poslabšati; nemudoma podati svoje mnenje; nenehno pregledovati; neposredno ogrožati zdravje; neposredno ali posamično zadevati; nivojsko križati se; obročno odplačati zastarela plačila; naključno izvajati radiografijo; naknadno priznati imuniteto; ostati v priporu; ostati začasno v veljavi; ostati pri predlogu; odpravljati pri viru; polno sodelovati pri nalogi*).
- GBZ z glagolom v osebni glagolski obliki, torej stavčni obrazci (*se pravilno in v celoti evidentirajo na računih; se preneha uporabljati; bi utegnulo škodovati; odločbe začnejo veljati s takšnim obvestilom; razlike v ravneh cen se nadomestijo kot sledi; sporazum se predloži v ratifikacijo*).
- GBZ z izpusti/elipsami (*preveriti ... vidno in s poskusno namestitvijo; posojila ne smejo biti razpisana, razen če ...; te prepovedi ne smejo biti ... ali prikrito omejevanje trgovine med državami članicami; z uveljavitvijo tega pravilnika se preneha uporabljati pravilnik o ...*).

- GBZ s konkretnimi podatki, številkami (*zmanjšati razliko za zaporedne zneske po 20 %; Svet lahko sklene, da se prispevek iz člena 125 ne bo več dodeljeval, niti v celoti niti delno; odpovedati s 30-dnevnim odpovednim rokom*).
- Stavčni/besedilni odlomki, povedi, ki imajo lahko tudi končno ločilo⁴⁷³ (*Agencija v nobenem primeru ne sme diskriminirati uporabnikov; certifikati, izdani v državah, s katerimi je RS sklenila meddržavno pogodbo, se lahko uporabljajo neposredno; če Svet po tej pogodbi sprejema odločitve na predlog Komisije, sme sprejeti spremembe tega predloga le soglasno; Ko članica predloži obvestilo o svojem odstopu, mora navesti tudi, za katero ozemlje ali ozemlja ta odstop velja; člani Komisije ne smejo opravljati nobene druge poklicne dejavnosti, najsi bo pridobitne ali nepridobitne; države članice ne smejo sprejeti ukrepov*).
- Tipični skladijski/besedilni vzorci (*ravnati v skladu s; biti v skladu; biti v skladu z; biti zavezan s (z)*).
- GBZ s kazalnimi zaimki (**temu** seznamu dodati izdelke do vrednosti, ki ne presega 2 %; **to** odstopanje ne sme presegati 10 % višine cenovnega koraka, ki ga je potrebno sprejeti; ugotoviti **to**; v celoti izrabiti **to** bogastvo; če ob izteku **tega** roka mnenje ni dano, **to** ne prepreči nadaljnjega ukrepanja) in poljubnostnimi zaimki (*zavarovati civilno odgovornost za kaj; motiviranost zapustiti kaj svojim potomcem; razporediti frekvenčni pas za kaj; dati komu vsa pooblastila; upoštevati kaj pri sojenju; uveljaviti nekaj*).
- Zanikane GBZ (*ne biti diskriminiran; ne dati mnenja; ne dopustiti; ne držati koraka z nekom; ne glasovati; ne mešati se z vodo; ne sme vsebovati patogenih organizmov; ne vplivati na*). Ta skupina je z vidika slovenščine popolnoma nelogična, vendar moramo vedeti, da gre v tem primeru za prevode iz angleščine (ali nemščine), ki pa največkrat nimajo nikalnice (*free from any discrimination; absence of an opinion; deny*;⁴⁷⁴ *cannot hold a candle to sb*;⁴⁷⁵ *keine Abstimmung erfolgt; form a distinct mass; must be free from any pathogenic microorganisms; not derogate from*⁴⁷⁶).

⁴⁷³ Največkrat piko.

⁴⁷⁴ Kot lahko vidimo, gre pri prevodu glagola *deny* le za enega od možnih (terminoloških) pomenov.

⁴⁷⁵ Gre sploh za frazem in ne termin.

⁴⁷⁶ Edino v tem primeru je glagol zanikan že v izvorniku.

6.3.3.4 Frazemi v Evrotermu

V *Evrotermu* se izjemoma pojavljajo tudi nekateri frazemi. Vključeni so bili predvsem z gradivom seminarske delavnice M. Vrbinc z naslovom *Phraseology, Its Lexicographic Treatment and Translation*. Ker se frazeologija v manjši meri pojavlja tudi v strokovnih besedilih, sicer predvsem kot stilistično sredstvo, pa vendar, je vključitev do neke mere smiselna, seveda, če bi bila podprta z gradivom v *Evrokorpusu*. Ker začetkov v *Evrokorpusu* ni, je vključevanje samo nekaterih frazemov v terminološko zbirko neprimerno. Kot primer terminologiziranega frazema poznamo *pranje denarja*, saj imamo v Sloveniji uradno institucijo z imenom *Urad RS za preprečevanje pranja denarja*. Zanimivo se *pranje denarja* ali *prati denar* v *Evrotermu* ne pojavlja. Tako v *Evrotermu* najdemo *biti na dobri poti*; *čakati križem rok*; *dati kunca iz kože*;⁴⁷⁷ *dati žival iz kože*; *delati v rokavicah*; *imeti dar govora*; *imeti krompir*; *imeti v dobro*; *izogniti se roki pravice*; *kupiti mačka v žaklju*; *obračati besede*; *plačati usak svojo pijačo ali hrano*;⁴⁷⁸ *pognati v tek*;⁴⁷⁹ *prenašati tretji osebi*; *prodati dušo*; *pripraviti koga, da pleše, kot kdo gode*; *sleči kunca*, *zakopati bojno sekiro*; *zavihati rokave*; *znati delati denar*.

6.3.3.5 Pomembne značilnosti glagolov v Evrotermu

Kot relevantne poteze glagolov v *Evrotermu* so se pokazali glagolski vid, preverjanje, katere pretvorbe izpisanih GBZ so možne in ne nazadnje tudi pomenske skupine glagolov glede na vezljivost, imenovane tudi vezljivostne skupine.⁴⁸⁰

6.3.3.5.1 Glagolski vid

Gradivo se je pokazalo kot zelo zanimivo z vidika opazovanja glagolskega vida, predvsem pa različnih pomenov oziroma rabe vidskega para na

⁴⁷⁷ To je le stilno zaznamovano, saj v slovenščini nekoga dajemo iz kože le v prenesenem pomenu, kot dobesedno odiranje ali klanje živali pa se ne pojavlja. Tudi v *FidiPLUS* se *dajati* in *dati iz kože* pojavita skupaj v 60 primerih, vendar se samo v 12 primerih, od tega se 4 dobesedno ponovijo, uporablja v dobesednem pomenu.

⁴⁷⁸ To v slovenščini ni frazem, poznajo pa ga v drugih jezikih, npr. angl. *go Dutch (with sb)*.

⁴⁷⁹ Gre za terminologiziran frazem.

⁴⁸⁰ Prim. Žele 2008b, *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*.

različnih področjih. Kategorija glagolskega vida je sistem, v katerega so vključeni vsi glagoli, res pa je, da so nekateri od njih dvovidski. Glagoli se pojavljajo v dveh oblikah – dovršni glagoli, ki izražajo dokončano dejanje, in nedovršni glagoli, ki izražajo dejanje, ki še traja ali se ponavlja. Med terminološkimi in terminologiziranimi, torej terminološko rabljenimi, glagoli se pojavlja kar nekaj dvovidskih glagolov, večina od njih je prevzetih in ima obrazilo *-ira-(ti)*.

6.3.3.5.1 Glagoli brez vidskega para

Čeprav na splošno velja, da je nezaznamovan, tj. slovarsko izhodiščni/osnovni člen vidskega para nedovršnik (prim. Žele 2003: 11), se je med 354 glagoli, ki v *Evrotermu* nimajo tudi svojega vidskega para, pokazalo, da prevladujejo dovršniki. Dovršna oblika je prav na področju, kakršno je pravo, primernejša, predvsem zaradi želje po *zaključenosti*, *dokončanosti* in *dokončnosti* dejanja. Dovršnik tako postaja nezaznamovani del para, prav v skupini, ki v *Evrotermu* nima izpričanega para, pa se kaže težnja po rabi dovršnika, saj je 206 glagolov samo dovršnih (npr. *dodati*, *dokazati*, *dokončati*, *izboljšati*, *izbrati*, *namestiti*, *napovedati*, *natehtati*, *obogatiti*, *obratiti*, *odposlati*, *odpoklicati*, *označiti*, *pasti*, *pogoditi se*, *premagati*, *pridržati*, *prikazati*, *vknjižiti*, *zapustiti*, *zaračunati*, *zvišati* ...), ostalih 148 pa samo nedovršnih (npr. *bežati*, *delovati*, *izjavljati*, *načrtovati*, *nadaljevati*, *odgovarjati*, *odvijati*, *oponašati*, *oporekati*, *ovirati*, *poslovati*, *predsedovati*, *razsojati*, *spodbujati*, *trajati*, *učinkovati*, *veljati*, *vplivati*, *zgedovati*, *zlorabljeni* ...).

6.3.3.5.2 Dvovidski glagoli

Po obsegu najmanjša, vendar ne zanemarljiva skupina, so dvovidski glagoli. Gre za pomensko specializirane glagole, ki jih Žele ocenjuje za tipične potencialne termine, npr. *apelirati*, *deklarirati*, *diskriminirati*, *indeksirati*, *liberalizirati*, *konkurirati*, *suspendirati* (Žele 2007: 106).

Načeloma so desno nevezljivi, vendar se pojavljajo tudi izjeme, kar naj bi bil znak determinologizacije, ki povzroča terminološko nesamostojnost (Žele 2007: 107). Glagoli so res le izjemoma samostojni termini (terminološki kandidati so glagoli iz omenjene skupine), nase stopajo pa v terminoloških zvezah, načeloma samo v tožilniški vezavi,

kar dejansko predstavlja pot (ponovne) terminologizacije, torej obraten proces (Žele 2007: 107). Tako se v *Evrokorpusu* pojavljajo primeri tožilniške vezave *financirati posebne projekte*; *financirati Skupnost*; *financirati sanacijo*; *diskriminirati izdelke*; *diskriminirati dobavitelje*; *diskriminirati države*; *diskriminirati druge ponudnike*; *parafirati spremembe in popravke*; *prejudicirati*⁴⁸¹ *mednarodne obveze*; *prejudicirati morsko mejo*;⁴⁸² *prejudicirati dodeljevanje pravic*; *prejudicirati status držav*.

Splošnost/raba posameznih terminov na več področjih za pomensko specializirane glagole pomeni širjenje specializiranega pomenja na različna strokovna področja, kar se kaže tudi v gradivu (npr. *akreditirati* na področju financ, kmetijstva in obrambe). Druga možnost, prav tako izkazana v gradivu, pa je umestitev termina na čim bolj splošno, pomensko široko področje (npr. *administracija*, *pravo*, *splošno*, *ES-splošno*), takšni termini so npr. *ažurirati*, *komunicirati* s pripisanim področjem *splošno* ali *deponirati*, *likvidirati*, *predsedovati* in *ratificirati* brez pripisanega področja.

6.3.3.5.2.1 Vidski pari

Skoraj vsi glagoli, ki so sicer uvrščeni v skupino terminologiziranih glagolov, načeloma v gradivu nastopajo tudi vidskih parih. Pravi vidski pari so tvorjeni samo z glagolskimi priponami, čeprav so v preglednici kot vidska nasprotja (Merše 1995) navedeni tudi predpanski glagoli, ki sicer tvorijo le delne/omejene vidske pare, oziroma je termin vidska nasprotja ustrežnejši.

Načeloma imajo nedovršniki v gradivu manj vezav od dovršnikov, kar kažejo tudi glavne preglednice. Tak je npr. vidski par *zagotavljati* – *zagotoviti*.

⁴⁸¹ Od 20 zadetkov v *Evrokorpusu* je glagol *prejudicirati* vedno zanikan, tudi v *FidiPLUS* se najpogosteje pojavlja zanikana oblika.

⁴⁸² Zanimivo je, da se v *Evrokorpusu* pojavlja samo v zanikani obliki, torej *ne prejudicirati morske meje*.

*Preglednica 6: Terminološke besedne zveze, ki jih tvorita glagola *zagotavljati* in *zagotoviti*.*

zagotavljati	zagotoviti
<i>zagotavljati dajatev</i>	<i>zagotoviti delovanje služb Komisije</i>
<i>zagotavljati možnosti</i>	<i>zagotoviti dokazilo</i>
<i>zagotavljati podporo</i>	<i>zagotoviti enake možnosti za ženske in moške</i>
<i>zagotavljati prevoznost cest</i>	<i>zagotoviti informacije</i>
<i>zagotavljati sklepčnost</i>	<i>zagotoviti informacije</i>
<i>zagotavljati varnost</i>	<i>zagotoviti možnost</i>
<i>zagotavljati varnost vodooskrbe</i>	<i>zagotoviti nadomestno preskrbo</i>
	<i>zagotoviti obravnavo</i>
	<i>zagotoviti obveščevalne podatke</i>
	<i>zagotoviti okoljsko trajnost</i>
	<i>zagotoviti operativnost sistema</i>
	<i>zagotoviti pojasnila</i>
	<i>zagotoviti polog</i>
	<i>zagotoviti pravico</i>
	<i>zagotoviti referenčni okvir</i>
	<i>zagotoviti skladnost</i>
	<i>zagotoviti smernice</i>
	<i>zagotoviti varnost</i>
	<i>zagotoviti varnost prometa</i>
	<i>zagotoviti varstvo</i>
	<i>zagotoviti zavarovanje s premoženjem</i>
	<i>zagotoviti zaščito</i>
	<i>zagotoviti združljivost s pogoji</i>
	<i>zagotoviti zemljišče</i>

Nedovršnik je nezaznamovani člen vidskega para (ali vidskega nasprotja), zato sem nedovršnike kot izhodišče v preglednici 7 »*Vidski pari*« razvrstila v prvi stolpec. Zelo redki so tudi primeri, ko se v *Evrotermu* pod istim vnosom pojavljata oba člena vidskega para, npr. *obnavljati*, *obnoviti*, kjer je pripisano tudi samo eno področje, vendar vsak zase tvorita še več terminoloških besednih zvez, npr. *obnavljati vsa telesa površinske vode* in *obnoviti fiziološke funkcije*, *obnoviti postopek*.

Kaže se še ena zanimiva značilnost glagolov v gradivu. Čeprav Žele (2007: 106) omenja, da v terminološki zvezi nastopa le en člen vidskega para/nasprotja, lahko v terminoloških zvezah nastopata oba člena, vendar zelo redko na istem področju, torej je potencialna terminološkost izrabljena v celoti in hkrati je dosežena tudi specializiranost pomena (npr. *obdelovati zemljo* na področju kmetijstva, *obdelovati odpadke* na področju okolja; *obdelati podatke*, *obdelati zahtevek* na področju administracije, *obdelati javne vire* na področju prava in obrambe). Kot je videti v spodnji preglednici, prave predvidljivosti, na katerem področju nastopa dovršni in na katerem nedovršni člen vidskega para, ni, vendar je dovršni člen v gradivu pogosteje prisoten na področju prava, administracije, financ in podobnih, torej bolj družboslovnih znanosti, nedovršni člen pa na področju kmetijstva, kmetije, veterine, okolja, torej nekoliko bolj naravoslovnih znanosti. Razmeroma redko se oba člena vidskega para uporabljata na istem področju, kadar je pripisanih več področij, pa glagol tvori več TBZ.

Preglednica 7: Vidski pari s pripisanimi (najpogostejšimi) področji uporabe.

NEDOVRSNIK	PODROČJE	DOVRŠNIK	PODROČJE
<i>dajati</i>	ekonomija	<i>dati</i>	pravo, splošno
<i>dodeljevati</i>	ekonomija	<i>dodeliti</i>	pravo, splošno, trgovina
<i>določati</i>	pravo	<i>določiti</i>	splošno, carina, pravo
<i>dopolnjevati</i>	splošno, pravo	<i>dopolniti</i>	splošno, prehrana, kmetijstvo, pravo, finance
<i>dopuščati</i>	pravo	<i>dopustiti</i>	obramba, pravo
<i>dosegati</i>	pravo, kmetijstvo	<i>doseči</i>	pravo, ekonomija
<i>izdajati</i>	pravo	<i>izdati</i>	obramba, pravo
<i>izključevati</i>	pravo	<i>izključiti</i>	pravo, zavarovalništvo, obramba
<i>izkoriščati</i>	energetika, jedrsko področje	<i>izkoristiti</i>	obramba, splošno, finance
<i>izkrivljati</i>	carina, konkurenca	<i>izkriviti</i>	kmetijstvo, konkurenca, pravo
<i>izogibati</i>	finance	<i>izogniti</i>	obramba, pravo

NEDOVRSNIK	PODROČJE	DOVRSNIK	PODROČJE
<i>izplačevati</i>	finance	<i>izplačati</i>	finance, carina, ekonomija
<i>izpodbijati</i>	pravo	<i>izpodbiti</i>	pravo, finance
<i>izpolnjevati</i>	ekonomija, finance	<i>izpolniti</i>	obramba, ekonomija
<i>izpuščati</i>	jedrsko področje, okolje	<i>izpustiti</i>	pravo, veterina
<i>izražati</i>	pravo, splošno	<i>izraziti</i>	ekonomija, pravo
<i>izrekati</i>	pravo	<i>izreči</i>	splošno, pravo
<i>iztekati</i>	okolje	<i>izteči (se)</i>	ekonomija, pravo
<i>izvajati</i>	pravo, splošno	<i>izvesti</i>	pravo, splošno
<i>izvrševati</i>	pravo	<i>izvršiti</i>	pravo, splošno
<i>kupovati</i>	bančništvo, ekonomija	<i>kupiti</i>	finance, ekonomija, splošno
<i>nadomeščati</i>	pravo	<i>nadomestiti</i>	okolje, pravo
<i>nalagati</i>	informatika	<i>naložiti</i>	pravo
<i>navajati</i>	splošno	<i>navesti</i>	splošno
<i>obdelovati</i>	okolje, kemija	<i>obdelati</i>	obramba, pravo
<i>obnavljati</i>	gozdarstvo, okolje, varnost	<i>obnoviti</i>	varnost, pravo, obramba
<i>obračunavati</i>	carina, finance	<i>obračunati</i>	finance, carina, konkurenca
<i>obveščati</i>	ES-splošno	<i>obvestiti</i>	bančništvo, pravo, splošno
<i>obvladovati</i>	splošno, varnost, veterina	<i>obvladati</i>	obramba, zaposlovanje
<i>oddajati</i>	kemija, telekomunikacije	<i>oddati</i>	finance, administracija, ES-splošno
<i>odganjati</i>	kmetijstvo	<i>odgnati</i>	kmetijstvo
<i>odlagati</i>	okolje	<i>odložiti</i>	splošno, administracija, pravo, obramba
<i>odločati</i>	pravo	<i>odločiti</i>	pravo, ekonomija
<i>odobravati</i>	splošno, bančništvo, politika	<i>odobriti</i>	pravo, administracija
<i>odpravljati</i>	pravo, finance	<i>odpraviti</i>	trgovina, pravo, finance

NEDOVRŠNIK	PODROČJE	DOVRŠNIK	PODROČJE
<i>odpuščati</i>	pravo	<i>odpustiti</i>	carina, administracija, obramba, pravo
<i>odrejati</i>	pravo	<i>odrediti</i>	pravo
<i>odstopati</i>	pravo, ES-splošno	<i>odstopiti</i>	pravo, obramba
<i>obranjati</i>	pravo, ekonomija	<i>obraniti</i>	ES-zunanja politika, obramba
<i>omejevati</i>	pravo	<i>omejiti</i>	splošno, pravo, transport
<i>omogočati</i>	pravo, ES-splošno	<i>omogočiti</i>	ES-splošno, pravo, administracija, ekonomija
<i>opravljati</i>	splošno, pravo	<i>opraviti</i>	obramba, veterina, pravo
<i>opredeljevati</i>	medicina	<i>opredeliti</i>	ekonomija, pravo
<i>opuščati</i>	pravo, okolje	<i>opustiti</i>	pravo, okolje
<i>plačevati</i>	finance	<i>plačati</i>	davčna politika, ekonomija
<i>podpirati</i>	ES-splošno	<i>podpreti</i>	pravo, splošno
<i>poglobljati</i>	administracija	<i>poglobiti</i>	ekonomija
<i>poravnnavati</i>	finance	<i>poravnati</i>	finance, bančništvo
<i>posegati</i>	pravo	<i>poseči</i>	pravo, finance
<i>pospeševati</i>	splošno	<i>pospešiti</i>	splošno, ES-splošno
<i>postavljati</i>	administracija	<i>postaviti</i>	pravo, obramba
<i>pošiljati</i>	finance, pravo	<i>poslati</i>	pravo, splošno, finance
<i>potekati</i>	transport	<i>poteči</i>	okolje, pravo
<i>povezovati</i>	zaposlovanje	<i>povezati</i>	splošno, obramba
<i>povzročati</i>	kemija, medicina	<i>povzročiti</i>	okolje, pravo, kmetijstvo
<i>predvidevati</i>	pravo	<i>predvideti</i>	splošno, finance
<i>pregledovati</i>	kemija, tehnologija	<i>pregledati</i>	splošno, obramba, pravo
<i>preiskovati</i>	pravo	<i>preiskati</i>	pravo, splošno
<i>prejemati</i>	finance	<i>prejeti</i>	ekonomija, finance

NEDOVRŠNIK	PODROČJE	DOVRŠNIK	PODROČJE
<i>prenašati</i>	avdio/video	<i>prenesti</i>	finance, splošno, pravo
<i>preprečevati</i>	socialne zadeve, pravo	<i>preprečiti</i>	okolje, kmetijstvo, obramba
<i>presegati</i>	okolje	<i>preseči</i>	kemija, finance
<i>prestajati</i>	pravo	<i>prestati</i>	pravo
<i>preučevati</i>	ekonomija	<i>preučiti</i>	splošno, pravo
<i>preverjati</i>	splošno, kmetijstvo	<i>preveriti</i>	obramba, pravo
<i>prevzemati</i>	ekonomija	<i>prevzeti</i>	ekonomija, transport
<i>pridobivati</i>	okolje, obramba	<i>pridobiti</i>	splošno, obramba, pravo
<i>pribajati</i>	medicina	<i>priti</i>	geografija, administracija, pravo
<i>prilagajati</i>	zaposlovanje	<i>prilagoditi</i>	splošno, pravo
<i>pripisovati</i>	kultura, tehnologija	<i>pripisati</i>	splošno, ekonomija
<i>pripravljati</i>	ES-splošno	<i>pripraviti</i>	splošno, obramba, pravo
<i>priznavati</i>	pravo, ES-splošno	<i>priznati</i>	splošno, pravo
<i>prodajati</i>	trgovina, ekonomija	<i>prodati</i>	splošno, kmetijstvo
<i>proizvajati</i>	ekonomija	<i>proizvesti</i>	kmetijstvo
<i>razdeljevati</i>	veterina	<i>razdeliti</i>	finance, proračun
<i>razširjati</i>	veterina	<i>razširiti</i>	obramba, ekonomija
<i>razvijati</i>	pravo, ekonomija	<i>razviti</i>	veterina, kmetijstvo, obramba
<i>reševati</i>	splošno, pravo	<i>rešiti</i>	splošno, ekonomija
<i>sestavljati</i>	pravo	<i>sestaviti</i>	pravo, ekonomija
<i>sklepati</i>	pravo, ribištvo	<i>skleniti</i>	ES-zunanja politika, pravo
<i>sklicevati</i>	pravo, obramba, administracija	<i>sklicati</i>	administracija
<i>sporazumevati</i>	pravo	<i>sporazumeti</i>	splošno, davčna politika, pravo
<i>sprejemati</i>	bančništvo, avdio/video	<i>sprejeti</i>	pravo, obramba
<i>spreminjati</i>	pravo	<i>spremeniti</i>	ekonomija

NEDOVRŠNIK	PODROČJE	DOVRŠNIK	PODROČJE
<i>sproščati</i>	kemija, okolje	<i>sprostiti</i>	ekonomija, kmetijstvo
<i>spuščati</i>	obramba	<i>spustiti</i>	obramba, okolje
<i>umikati</i>	obramba	<i>umakniti</i>	obramba
<i>uporabljati</i>	pravo, carina, ekonomija	<i>uporabiti</i>	bančništvo, pravo, ekonomija
<i>urejati</i>	pravo	<i>urediti</i>	carina, pravo, finance
<i>uresničevati</i>	pravo	<i>uresničiti</i>	pravo
<i>usklajevati</i>	ekonomija, pravo	<i>uskladiti</i>	carina, administracija, pravo
<i>ustvarjati</i>	trgovina, finance, splošno	<i>ustvariti</i>	obramba, pravo
<i>uvajati</i>	trgovina, konkurenca	<i>uvesti</i>	davčna politika, carina, biologija, kemija
<i>uveljavljati</i>	finance, zavarovalništvo	<i>uveljaviti</i>	pravo, bančništvo
<i>vlagati</i>	/	<i>vložiti</i>	pravo, carina, trgovina
<i>vnašati</i>	obramba, pravo	<i>vnesti</i>	administracija
<i>zadoščati</i>	pravo	<i>zadostiti</i>	splošno, energitika
<i>zagotavljati</i>	pravo, ES-splošno	<i>zagotoviti</i>	splošno, veterina
<i>zajemati</i>	turizem	<i>zajeti</i>	obramba, pravo
<i>zbirati</i>	pravo, ekonomija	<i>zbrati</i>	splošno, pravo, kmetijstvo
<i>zmanjševati</i>	okolje	<i>zmanjšati</i>	carina, transport

6.3.3.5.3 Skladske pretvorbe

Obsežno gradivo je ves čas postavljalo vprašanje, kako je mogoče ločiti prave terminološke zveze od potencialnih terminov, kakšne so njihove skladske lastnosti in katere pretvorbe so dopustne in mogoče, da terminološka zveza ohrani svoj pomen. Tako kot frazemi so tudi termini oziroma terminološke zveze odvisne od skladskih pretvorb, ki so lahko členske ali celovite (pretvorbe v celoti povzemam po Kržišnik 1994: 92–120). Postavlja se še vprašanje vzporednosti frazemskih in terminoloških lastnosti oziroma ali lahko govorimo o **terminoloških**

idiomih, če tako poimenujemo terminološke besedne zveze, pri katerih pretvorbe niso mogoče (prim. Gantar 2007: 122).

6.3.3.5.3.1 Členske pretvorbe

Kot členske pretvorbe Erika Kržišnik (1994: 93) obravnava tiste, ki zadevajo le spremembo sestavine frazeološke enote (v nadaljevanju FE), ne vplivajo pa na njeno pomensko in formalno podobo (npr. prehajanje tožilniškega predmeta v roditeljskega v nikalni obliki). Ker je sprememba tožilniškega predmeta v roditeljskega ob zanikanju v slovenski slovnici predpisana, je najbolj zanimivo to, da med zadetki v *Evrotermu* najdemo prav primere zanikanih TBZ (npr. *ne dati mnenja, ne priznati imunizacije, ne sme vsebovati patogenih organizmov*⁴⁸³).

6.3.3.5.3.2 Celovite pretvorbe

Težnja po konceptualni zamejenosti in določenosti terminov med terminološkimi GBZ išče prehod med neglagolske termine predvsem preko posamostaljenja. Tako kot pri frazemih so tudi pri terminih celovite pretvorbe dopustne samo takrat, ko ohranjajo pomensko in sestavinsko stalnost, raba nedopustne pretvorbe pa povzroči nastop proste besedne zveze. Za razliko od modificirane besedilne rabe frazemov, kjer se posamezne sestavine FE prilagajajo glede na skladijsko včlenitev v besedilno okolje (prim. Gantar 2007: 126), je modificirana besedilna raba v strokovnih in znanstvenih besedilih zelo omejena.⁴⁸⁴ Preverjanje pretvorb v gradivu je pokazalo tudi, da vse pretvorbene možnosti TBZ nikoli niso uresničene, za razliko od FE pa tudi ne nastajajo »nove« leksikalne enote (prim. Gantar 2007: 127).

6.3.3.5.3.3 Posamostaljenje

V tej pretvorbi glagolska sestavina TBZ dobi obliko glagolnika ali samostalnika. Med glagolniki se pojavljata dve obrazili, in sicer *-tev* predvsem pri dovršnih (*dodeliti pravno pomoč* → *dodelitev pravne pomoči*) in *-nje* predvsem pri nedovršnih glagolih (*dosegati cilje* → *dose-*

⁴⁸³ Čeprav se zadnji primer res pogosteje uporablja v nikalni obliki, je to pragmatična in ne slovnična okoliščina.

⁴⁸⁴ Tako skorajda ne najdemo vprašalne, velele in pogojne oblike, nikalna pa se pojavlja v veliko manjši meri kot trdilna.

ganje ciljev). Pri nekaterih glagolih tvorba glagolnika ni mogoča. Načeloma velja, da pretvorb glagolskih besednih zvez v *Evrotermu* ni, če pa se že pojavi tako glagolska kot samostalniška zveza, pa se navadno razlikujeta v številu predmeta, kar prinese tudi pomensko razločevanje (npr. *dosegati cilje*, vendar *doseganje cilja* – 'doseči več ciljev': 'biti v procesu doseganja'). Če število ostane nespremenjeno, pa se zveza navadno pomensko še zoži z dodatnimi določili (npr. *doseganje ciljev javne zdravstvene politike*).

6.3.3.5.3.3.1 *Raba ednine in množine*

Število posameznih določil v GBZ je prav tako kot status dovršnika in nedovršnika glede na izhodišče v slovnici obrnjen. Če načeloma velja, da ednina zaznamuje splošnost, generičnost in je zato slovnično nezaznamovana (Toporišič 2004: 271), se v gradivu kaže, da ednina navadno zaznamuje (bolj) konkretno, množina pa splošnost in je v pravnih besedilih nevtralnejša (npr. *sprožiti postopek* : *sprožiti postopke*⁴⁸⁵). Pri nekaterih TBZ bi bila ednina dejansko zavajajoča, saj bi sporočala posameznost ali celo nekaj drugega (npr. *ublažiti določbo* 'vse' : *ublažiti določbo* 'samo eno, najbolj vprašljivo'; *upravljati javna sredstva* 'denar' : *upravljati javno sredstvo* 'prevozno sredstvo'). Težnja k nezaznamovanosti množine se kaže tudi v primerih, ko bi bila ednina ustrežnejša (npr. *ugotoviti meje okuženega območja*, *ustrezati zahtevam kakovosti*⁴⁸⁶).

6.3.3.5.3.4 *Pooziraljenje*

Za razliko od možnosti, ki jo ta pretvorba ponuja pri FE, in sicer da je pooziraljeno sestavino mogoče uporabiti v dobesednem pomenu, te možnosti termini ne potrebujejo, saj so le izjemoma uporabljeni v katerem drugem kot osnovnem pomenu. Seveda pa je osnovni pomen lahko specializiran. Med gradivom pa se kažejo tudi pooziraljene oblike (npr.

⁴⁸⁵ Torej točno določen postopek proti katerikoli postopek.

⁴⁸⁶ Čeprav je zahteva po kakovosti pravzaprav ena, se je praktično uveljavila besedna zveza *zahteva kakovosti*, v korpusu *FidaPLUS* med 30 zadetki ni nobenega z edninsko obliko.

embalaža, ki jo je mogoče predelati,⁴⁸⁷ *informacije, ki jih je mogoče obdelati* ← *obdelati informacije*.⁴⁸⁸

6.3.3.5.3.5 Potrpnjenje

Ta pretvorba je mogoča s *trpnim deležnikom* in s *trpniško vlogo morfema se*. Trpni način je še posebej za pravna besedila bolj primeren način izražanja in pisanja, tako da sta v besedilih oba pogosta. Pri tem je treba upoštevati tudi lektorske posege⁴⁸⁹ in celo mnenje posameznih pravnikov, ki so trpnik ocenjevali kot neprimeren (npr. Novak 2005). Pri glagolskih TBZ sta torej oba načina mogoča, vendar sta v besedilih zaradi težnje po izražanju konkretne(jše)ga vršilca dejanja manj prisotna.

6.3.3.5.4 Glagolske vezljivostne skupine

Vezljivost glagolov s pomenskega vidika pomembno predstavlja tudi njihovo terminološko vezljivost, saj terminološka vezljivost ni drugačena. Glagol pričakovano ohrani izvorno pomensko vezljivost. Pomenske skupine sem povzela po A. Žele (2001, 2003 in 2008), kjer predvsem v *Vezljivostnem slovarju slovenskih glagolov* ugotavlja potrebo po oblikovanju natančnejših skupin. Zaradi splošne organizacijske vloge v terminološki vezljivostni mreži nastopajo (prim. Žele 2003: 13–20) **temeljni glagoli stanja** (*biti, imeti*) in **temeljni glagoli tvornih/netvornih dejanj in procesov**.

V gradivu so jasno zastopane vse glagolske vezljivostne skupine, ki jih predstavljajo pomensko **specializirani glagoli a) ravnanja/**

⁴⁸⁷ Ne obstaja niti obrazec *embalaža, ki jo predelamo* niti TBZ *predelati embalažo*.

⁴⁸⁸ Kot primera pomensko podobnih zvez pa zaznati nevarno *snov* → *koncentracija, ki jo je mogoče zaznati*.

⁴⁸⁹ Vsa navodila za lektorje in prevajalce vsebujejo tudi določilo o izražanju trpnika. Morfem *se* izraža splošnega vršilca dejanja, vendar so primeri odsvetovali takšno rabo in priporočali spremembo tožilniškega predmeta v osebek, npr. *Komisija zagotovi, da se na ozemlju držav članic upošteva VSE POSEBNE POSLE > upoštevaJO VSI POSEBNI POSLI*. Načeloma so svetovali tudi izogibanje trpniku s *se*: *v beli knjigi se predlaga priprava evropske listine > v beli knjigi je predlagana priprava evropske listine; glede na petdeseto obletnico Rimskih pogodb, ki se bo praznovala ... > glede na petdeseto obletnico Rimskih pogodb, ki jo bomo praznovali ...*

upravljanja/ustvarjanja (npr. *diskriminirati, dodeljevati, prodajati, računati, vplivati, zasedati ...*), b) **govorjenja, mišljenja, razumevanja** (npr. *izpovedati, oponašati, oporekati, poročati, potrditi, strinjati se, ščuvati, zagovarjati, zanikati ...*), c) **sprememb** (npr. *kreptiti, obogatiti, razvijati, šolati, zbrisati ...*) in č) **premikanja** (npr. *bežati, gibati, izkrcati, prihajati, umikati ...*). Pomenske sestavine vsakega glagola, ki omogočajo glagolsko vezljivost, se tudi v terminološki rabi ne spremenijo in ostanejo v zelo veliki meri enake kot v splošnem jeziku, kar pomeni, da se pomenske skupine terminologiziranih ali terminološko rabljenih glagolov ne razlikujejo od splošno rabljenih, torej gre za primarne kategorije. Posamezni pomeni se specializirajo, tako da se združita dve skupini, npr. zelo obsežna skupina glagolov *ravnanja/upravljanja/ustvarjanja* se specializira s pomensko sestavino *premikanja* ali *spremembe lastnosti* (npr. skupina *ravnanja s premikanjem*: *črpati, dovajati, izravnati, loviti, nanašati, odstraniti, osedlati, parkirati, razporediti, razposlati ...*; skupina *ravnanja s spremembo lastnosti*: *kisati, klorirati, oblikovati, označiti, poravnati, prečistiti, škodovati, tanjšati, žgati ...*).

6.3.3.5.4.1 Glagoli z večjim številom TBZ

Posebej so zbrani glagoli, ki nastopajo v več besednih zvezah. Da bi lahko potencialno nastopali kot TBZ, bi jih bilo treba v *Evrotermu* zapisati drugače. V njih se namreč pojavljajo besede, ki besedno zvezo iz terminološke spreminjajo v obrazec. Z izpustom teh besed bi se lahko skupina terminoloških/terminologiziranih besednih zvez zelo povečala in tudi preglednost gradiva v *Evrotermu* bi bila večja (npr. *prilagoditi tehnološke procese (za tiste substance, ki niso v skladu z)* – brez oklepaja bi lahko potencialno to uvrstili med terminološke besedne zveze).

Večje število (predvsem desnih) določil pomeni večjo specializirano pomena, tako da bi kazalo premisliti o smiselnosti vnašanja zelo specializiranih zvez, ki se navadno le enkratno pojavljajo v pravnih besedilih (npr. *zavrnuti izdajo dovoljenja za dostop do tajnih podatkov* se v celotnem korpusu pojavi le dvakrat, ni pa posebnega vnosa *zavrnuti izdajo dovoljenja*, čeprav se v korpusu pojavi 18-krat).

Preglednica 8: Primer glagola z več besednimi zvezami za vidski par pripravljati – pripraviti.

<i>pripraviti delovni program</i>	<i>pripraviti in izvajati odločitev in ukrep</i>
<i>pripraviti evidenco</i>	<i>pripraviti osnutke mnenj (, ki se predložijo odboru v presojo)</i>
<i>pripraviti in izvajati odločitev in ukrep</i>	<i>pripraviti predpise (za njihov prenos)</i>
<i>pripraviti konvencijo</i>	<i>pripraviti primerjavo (med)</i>
<i>pripraviti manjkajoče podatke</i>	<i>pripravljati mnenja (na zahtevo Sveta)</i>
<i>pripraviti mnenje</i>	<i>pripraviti (skupne) ukrepe</i>
<i>pripraviti načrt odhodkov</i>	<i>pripraviti strokovne podlage (za posamezne predpise)</i>
<i>pripraviti obrambo</i>	<i>pripraviti (za aktiviranje)</i>
<i>pripraviti ponudbe</i>	<i>pripravljati mnenja (na zahtevo Sveta)</i>
<i>pripraviti poročilo</i>	
<i>pripraviti predhodno oceno preskrbe</i>	
<i>pripraviti predlog</i>	
<i>pripraviti predpis</i>	
<i>pripraviti priporočila</i>	
<i>pripraviti program</i>	
<i>pripraviti študije</i>	
<i>pripraviti ugotovitve</i>	
<i>pripraviti ureditev</i>	
<i>pripravljati zakon</i>	

ZAKLJUČEK

Namen monografije je bil poiskati vlogo glagolov v strokovnih, predvsem pravnih besedilih in prikazati, kako se je slovenščina, ki tradicionalno velja za glagolski jezik, spremenila pod vplivom prevajanja zakonodaje iz drugih jezikov, predvsem angleščine in nemščine.

Slovenščina ima po vstopu v Evropsko unijo popolnoma nov status in z njim možnosti, da se uresničuje in razvija tudi in predvsem na strokovnih področjih. Dve osnovni pravici, ki ju imajo vsi govorci kateragkoli uradnega jezika EU, sta komuniciranje s katerokoli evropsko institucijo v enem od uradnih jezikov, torej slovenščini, in dostopnost celotne zakonodaje, tako temeljne kot sekundarne v vseh uradnih jezikih. Slovenski evropski poslanci – sodeč po anketi – slovenščino pri svojem delu načeloma uporabljajo, vendar se obnašajo pragmatično in hitro uporabijo tudi druge jezike, le ena od evropskih poslank pa je poudarila, da ji le slovenščina omogoča popolno osredotočenje na vsebino.

Prav zato je prevajanje za razvoj jezika, še posebej pa jezika stroke, kakršna je pravo, zelo pomembno. Ob prevajanju zakonskih besedil so se znova pokazale težave, ki se pojavljajo praktično skozi vso človeško zgodovino – kako natančno in zvesto slediti izvirniku ter katere spremembe so možne in dopustne, ne da bi s tem spremenili vsebino izvirnika. Podobno kot je pred več stoletji ob prevajanju Svetega pisma obveljalo načelo »svetega originala«, se je v sodobnosti zgodilo ob prevajanju zakonodaje. Še več, pregled razvoja slovenske pravne terminologije in zgodovine prevajanja pravnih besedil jasno kaže, da so se pravniki v 19. stoletju močno zavedali potrebe po dejanskem slovenjenju oziroma ustreznem prilagajanju pravnih terminov slovenskim razmeram. Šte-

vilni članki v *Slovenskem pravniku* kažejo, da se je hkrati z razvojem terminologije oblikoval tudi pravni slog (prim. poglavje *Slovenski pravnik*). Zvesto posnemanje nemškega sloga so tudi zaradi zgodovinskih okoliščin in oblikovanja narodne zavesti še ostreje kritizirali, hkrati pa tudi nasprotovali nepremišljenemu in neutemeljenemu spreminjanju že uveljavljenih terminov. Sprememba političnega sistema po drugi svetovni vojni je močno vplivala tudi na podobo pravne terminologije, še bolj pa na sam slog, saj so se tudi v strokovnih revijah (npr. v *Ljudskem pravniku*) pojavljala propagandna besedila. *Pravni terminološki slovar* (doslej je izšlo le gradivo do 1991) tako še vedno ostaja naloga obeh strok, tako prava kot terminologije.

Razvoj elektronskih medijev in računalniške opreme je omogočil oblikovanje korpusov in terminoloških zbirk, kakršna sta tudi *Evrokorpus* in *Evroterm*. Kot pove že njuno ime, gre za korpus prevodov Evropske zakonodaje in zbirko terminov, ki so se v teh prevodih pojavili. Klasični slovarji se tako vedno bolj umikajo sodobnim terminološkim zbirkam, ki lahko naenkrat ponudijo vse povezane zadetke, s pravimi povezavami pa je zraven takoj dostopno tudi besedilno okolje. Tako se nujno postavi vprašanje, kaj vse sodi v pravno terminologijo in ali je celotna terminološka zbirka *Evroterm* hkrati tudi terminološka zbirka pravnih izrazov. Kljub posameznim pomislekom, kaj vse sodi v pravno terminologijo, je tudi zaradi splošno prisotne širše terminologizacije količina terminoloških in terminologiziranih besednih zvez, ki prehajajo iz splošnega besedišča med termine in nazaj, večja, in pravo s pravnimi predpisi hote ali nehoote soustvarja terminologijo predpisanih področij, zato so termini, ki so jim sicer pripisana druga področja posredno tudi pravni termini, če nastopajo v pravnih besedilih.

T. i. kategorija »splošnih izrazov, ki imajo v pravu ožji pomen«, je dejansko najbolj uporabna za celotno besedišče, ki ga sicer poznamo kot del splošnega jezika, vendar nam pravi odgovor o specifičnosti pravnega jezika (ali jezikov drugih strok) lahko ponudi teorija diskurza, ki zajema dejansko rabo, torej rabo tako strokovnega kot splošnojezikovnega besedišča. Težnja po terminologizaciji jezikovnih izrazov pa se kaže prav v oženju oziroma specializiranosti pomena.

Pravna besedila niso zgolj navajanje terminologije, zato so pomembna pravila za njihovo oblikovanje, še posebej to velja za zakonodajna, torej normativna besedila. Pri raziskovanju, kakšna in katera na-

vodila spoznajo bodoči pravniki v času svojega študija, se je izkazalo, da je pravnemu jeziku namenjen zelo skromen del v enem od pravnih učbenikov, vendar je bolj zaskrbljujoče dejstvo, da v teh priporočilih sploh ni upoštevana jezikoslovna stroka oziroma jezikoslovno izrazje, ki ga slovenski maturanti spoznajo v času srednjega šolanja (prim. pogl. *Smernice za oblikovanje predpisov*).

S specializirano komunikacijo nastaja tudi vedno več ustaljenih načinov izražanja, zato lahko govorimo o t. i. obrazcih, ki nastanejo kot posledica zahtevane rabe »uniformnih izrazov«, kakor jih imenuje M. Novak (prim. pogl. *Od kolokacije do leksema*). Poglavlje ponuja splošno tipologijo pravnega izrazja, ki pa se nadgradi v 6. poglavju.

Prav opazovanje razmerja med ustaljenimi načini izražanja, torej kolokacijami, in stalnimi besednimi zvezami, torej leksemi oziroma termini, je bilo glavni namen preučevanja zbranega gradiva, kjer sem se odločila opazovati glagole kot sicer netipično terminološko besedno vrsto. Pokazalo se je, da je zadetkov, ki vsebujejo eno od glagolskih oblik, skoraj 3000 in torej niso nepomemben del terminološke zbirke. K raznolikosti oblik, v katerih se glagoli pojavljajo, pripomore prav tradicionalno pojmovanje glagola kot neterminološke besedne vrste oziroma le organizatorja stavka. Gradivo je pokazalo, da je vpliv tujih jezikov na zapis glagolskih besednih zvez pomemben, saj so se sestavljalci glosarjev pri oblikovanju iztočnic največkrat ravnali po angleškem izvirniku, niso pa pomislili na sistemskost rešitve v slovenščini; ta odločitev je manj ustrezna, ko jo pregledujemo s slovenskim jezikom na prvem mestu. Zbrano gradivo ponuja temeljit premislek o podobi glagolskih besednih zvez v vseh strokah in predvsem v terminoloških slovarjih, saj ni pravega razloga, zakaj bi samostalniške zveze z glagolnikom lahko izpolnjevale kriterije terminološkosti, običajne glagolske zveze pa ne.

Opisu metodologije (prim. pogl. 6.2) sledi natančnejša predstavitev razlike med terminološkimi slovarji in terminološkimi zbirkami (prim. pogl. 6.3) in nato tipologija glagolskih terminov v *Evrotermu* (prim. pogl. 6.3.3). Pri opisovanju posameznih kategorij sem skušala navajati dovolj primerov, da se pokažejo osnovne značilnosti.

Glagoli v *Evrotermu* so razvrščeni na štiri osnovne skupine, in sicer na **terminološke glagole** oziroma **glagole termine**, **terminologizirane glagole** (gre za terminološko rabljene glagole s sicer širokim pomenkim obsegom, oziroma glagole s specializiranim pomenom), **glagole v**

terminoloških besednih zvezah in glagole v obrazcih. Zadnja skupina je zaradi svoje raznolikosti najbolj neenotna in zato zanimiva za nadaljnje preučevanje, saj so v prvih treh skupinah upoštevana slovarska načela (zapis osnovnih oblik, torej nedoločnika), v zadnji pa se dejansko pojavljajo besedilni odlomki, ki so sicer lahko dobrodošla pomoč prevajalcem (tako *Evrokorpus* kot *Evroterm* sta bila v prvi vrsti pripravljena kot pomoč pri prevajanju evropske zakonodaje), vendar ne odražajo jezikovnosistemske splošnosti (torej ne ponujajo vseh možnosti uporabe), ampak dejansko »zahtevajo« rabo, kakršna je bila zabeležena.

V terminološki zbirki se zanimivo pojavljajo tudi frazemi, ki načeloma ne sodijo vanjo. Frazemi so bili vključeni kot gradivo enega od seminarjev, zato se pokaže tudi načelo sestavljavcev zbirke, in sicer da jih v *Evroterm* vključijo čim več, četudi se lahko pojavijo očitki o konceptualni neustreznosti. Kljub vsemu je glagolskih frazemov v *Evrotermu* malo (prim. pogl. 6.3.3.4)

Po oblikovanju štirih temeljnih skupin sem skušala opazovati še relevantne značilnosti zbranih glagolov, in sicer sem preučevala **glagolski vid**, možne **pretvorbe in glagolsko vezljivost**. Čeprav nedovršnik v slovnici velja za nezaznamovani člen vidskega para, je gradivo pokazalo, da je zaznamovana pravzaprav nedovršnost (nedokončanost ali nezaključenost dejanja) in zato so dovršniki pogostejši, hkrati pa tvorijo tudi več besednih zvez (prim. pogl. 6.3.3.5.3.1). Od možnih pretvorb sta bili najbolj zanimivi **posamostaljenje in potrpnjenje**, kot najbolj značilni pretvorbi v pravnih besedilih, hkrati pa s posamostaljenjem ugotavljamo, katere so prave glagolske terminološke zveze ter jih tako ločujemo od glagolskih kolokacij. Izkazalo se je, da s prehodom med termine glagol ohrani svojo izvorno pomensko vezljivost, torej se mu pomenske lastnosti ne spremenijo. To dokazuje, da glagoli v specializiranem besedilu (ali diskurzu) sicer lahko izgubijo nekaj pomenskih sestavin (pomen se zooži, specializira), vendar se pomenske lastnosti (predvsem vezljivost) ne smejo spremeniti, sicer bi postal nerazumljiv.

Skrb za pravno terminologijo in strokovni jezik se je začela že v 19. stoletju in kljub posameznim neuspehim poskusom slovenjenja je večina izrazja vendarle našla pot med strokovnjake. Sodobni način širjenja strokovnega besedišča, predvsem z množico prevodov in elektronskimi pripomočki, zaradi pomanjkanja časa (in tudi volje) za natančen pregled pospešuje širjenje vsakršnih terminoloških in prevodnih rešitev,

kar lahko pogosto pripelje do nesporazuma ali vsaj širjenja neustreznih rešitev še naprej. Zamisel o mehanizmu preverjanja terminologije (prim. pogl. 1.5.1.4), vzpostavitev nacionalnega mehanizma za potrjevanje terminologije EU) je torej zelo pohvalna, njen uspeh pa bo odvisen predvsem od strokovnjakov, ki bodo sodelovali v njem.

Ivan Tavčar je že leta 1881 v *Slovenskem pravniku* zapisal: »Mi imamo svoje ponižno mnenje, da je jezik važna stvar, a da je končno vendar le samo posoda, v kateri se jed na mizo prinaša. Pri zlatej praznej posodi pa lahko od gladu umrjem, kar se mi tedaj pripetiti ne more, če sedim pred ilnato, pa vendar polno skledo! Z jedno besedo, v literarnem svojem delovanji dospeli smo že do istega nevarnega mesta, kjer se mr-tvi obliki priklada več pomena, kot pa živemu obsegu, kjer se posoda več ceni, kot jed – v njej!« (Tavčar 1881: 215).

Pravna terminologija se dopolnjuje in spreminja, vendar pa na njeno tvorjenje in ustaljenost močno vplivajo tudi sodobni elektronski pripomočki, ki pripomorejo k dosledni rabi terminov. Čeravno Tavčar meni, da zunanja oblika termina ni najpomembnejša, saj je pomembna predvsem vsebina, ki se zaradi sodobnega načina življenja lahko tudi spreminja, hiter razvoj strokovnega jezika od nas vendarle zahteva, da moramo tako vsebino kot tudi obliko pred prevzemanjem iz drugih jezikov vsaj malo premisliti in primerjati z že obstoječimi rešitvami, da bi tako zagotovili osnovni namen – razumljivo sporazumevanje.

IMENSKO KAZALO

A

Accetto, Matej 44, 53, 54, 73, 83
Adamič, Marja 132, 178
Apovnik, Pavel 108
Arizankovska, Lidija 102
Ashton, Catherine 24, 30

B

Babnik, Janko 97, 112, 117, 118,
119, 120, 121, 122, 124
Badurina, Lada 138, 139, 140
Bassnett, Susan 57
Benjamin, Walter 56
Bogišič, Baltazar 118
Böhm, Wolfgang 19
Bokal, Ljudmila 137
Bratanić, Maja 41, 154
Brejc, Miha 34, 110
Breznik, Anton 162, 176
Butala, Anja 158, 159
Buttiglione, Rocco 25

C

Carlyle, Thomas 59
Catford, J. C. 67
Chirac, Jacques 51

Churchill, Winston 18

Cicero 60

Cigale, Matej 94, 95, 96, 97, 107,
112, 117, 124

Conley, John M. 138, 139

Cuadrado Camps, Sandra 35

Č

Čičerov, Aleksander 102, 103

D

De Gaulle, Charles 19
Derrida, Jacques 56, 64, 65
Dolenc, Matija 95, 112
Dolenc, Metod 99, 123
Drčar Murko, Mojca 34
Dular, Janez 104

E

Erbič, Darja 44, 48, 189
Even-Zohar, Itamar 57

F

Felber, Helmut 167
Flotow, Luise von 57
Franc Jožef 94

G

Gadamer, Hans-Georg 56, 62
 Galtung, Johan 136
 Gantar, Polona 158, 159, 160, 220
 Gemar, Jean Paul 109
 Gjurin, Velimir 37, 83, 164
 Goethe, Johann Wolfgang von 59
 Gorjanc, Vojko 44, 89
 Gorjup, Mitja 105
 Goršič, France 99, 124, 125, 126,
 128, 154

H

Herman, Bogdana 105
 Hieronim 56, 60
 Hudovernik, Aleksander 112, 113
 Humar, Marjeta 44
 Humboldt, Wilhelm von 61

I

Igličar, Albin 103, 104, 136, 140,
 141, 143, 144, 147

J

Jakobson, Roman 56, 63, 64
 Jeleva, Rumiana 25
 Jemec Tomazin, Mateja 64, 78, 85,
 148, 171
 Jordan Cizelj, Romana 34
 Juri, Aurelio 34

K

Kacin, Jelko 34
 Kade, Otto 65, 66
 Kalin Golob, Monika 44, 68, 86, 88,
 136, 137, 149, 154, 175
 Kavčič, Jakob 113, 114, 115, 119
 Kocjančič Pokorn, Nike 56, 57, 59,
 60, 61, 62, 63, 64, 65, 74
 Koller, Werner 64

Koschmieder, Erwin 84
 Košmrlj Levačič, Borislava 163, 185
 Kovačević, Marina 138, 139, 140
 Kranjc, Janez 15, 36, 62, 94, 96,
 102, 106, 108, 111, 113, 120, 122,
 165, 171
 Krek, Gregor 99, 129
 Krings, Hans P. 62
 Križaj Ortar, Martina 173
 Krstič Sedej, Adriana 40, 85, 107,
 132, 166, 178, 179, 180, 183, 184
 Kržišnik, Ciril 129
 Kržišnik, Erika 15, 70, 99, 106, 136,
 144, 158, 171, 176, 190, 219, 220
 Kumerdej, Blaž 92
 Kunst-Gnamuš, Olga 176, 177
 Kurz, Ingrid 59

L

Lalić, Gordana 20, 21
 Lefever, André 57
 Lehman, Ernest 94
 Levec, Anton 95, 98, 116, 120
 Linhart, Anton Tomaž 92
 Lipičnik, Jerneja 44
 Logar, Nataša 44
 Longyka, Tomaž 58, 108, 109, 143
 Luther, Martin 61

M

Majaron, Danilo 95, 96, 113, 117,
 118, 123, 154, 170, 171
 Man, Paul de 64
 Marija Terezija 91
 Mažgon, Anton 94
 Merše, Majda 213
 Metelko, Franc 92, 93
 Miklošič, Fran 95, 112
 Mitrowsky 96
 Mosche, Alfonz 95

- Müller, Jakob 130
 Musek, Janek 83, 87, 140
- N**
 Nahtigal, Matjaž 174
 Nečak, Dušan 83
 Nedelko, Vesna 57, 66
 Newmark, Peter 57, 58, 69, 70, 71, 73, 75
 Nida, Eugene A. 56
 Nord, Christiane 84
 Novak, France 58, 92, 93, 139
 Novak, Ljudmila 34
 Novak, Marko 108, 141, 142, 146, 149, 150, 151, 154, 155, 156, 222, 227
 Novak, Nina 81, 135, 156
- O**
 O'Barr, William 138, 139
 Oblak, Fr. 113, 115, 116, 148
 Orožen, Martina 56, 92, 112, 176
- P**
 Paepcke, Fritz 62, 63
 Paternost Bajec, Metoda 133
 Pavčnik, Marijan 87, 91, 136, 142, 157
 Peterle, Lojze 34
 Phillipson, Robert 31, 33, 36
 Pintar, Luka 122
 Pitamic, Leonid 99, 109, 129
 Pleteršnik, Maks 97, 119, 122, 123
 Pogorelec, Breda 80, 105, 136
 Polec, Janko 99, 129
 Pompidou, Georges 19
 Pražak, Alois 96
 Prebilič, Vladimir 52
 Prek, Miro 17, 27, 29
 Prepeluh, Urška 13
 Prunč, Erich 52, 53, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 75, 76
- R**
 Rajhman, Jože 83
 Ramovš, Fran 129
 Ravnihar, Vladimir 100
 Razlag, Radoslav 94, 95, 112, 113
 Reiß, Katharina 76
 Ribičič, Mitja 105
 Roelcke, Thorsten 84
 Rompuy, Herman van 30
 Ružič, Viktor 100
- S**
 Sajovic, Rudolf 129
 Sajovic, Tomaž 87
 Schlamberger Brezar, Mojca 59
 Schleiermacher, Friedrich 56, 61
 Schuman, Robert 17
 Seele, Astrid 60
 Sengupt, Mahaswet 57
 Simič, Vladimir 130
 Skedl, Josip 94
 Skubic, Andrej E. 36, 37, 81, 85
 Smrkolj, Maja 53
 Snell-Hornby, Mary 57, 59, 76
 Spasov, Ljudmil 102
 Stabej, Marko 34, 38, 39, 44
 Steiner, George 56
 Stolze, Radegundis 56, 57, 59, 60, 62, 63, 64, 66, 68, 75, 76, 77, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87
 Stramljič Breznik, Irena 163, 174
 Strle, Rudolf 129
- Š**
 Šink, Franc 128
 Šinkovec, Borut 143
 Škerlj, Milan 129
 Škrubej, Katja 130, 136
 Štrekelj, Karel 119, 123

T

Taber, Charles R. 56
 Tavčar, Ivan 96, 113, 137, 141, 154,
 229
 Temmerman, Rita 166, 167, 168
 Toman, Lovro 96
 Tomažič, Anton 142
 Tomišek, Josip 122
 Toporišič, Jože 58, 80, 99, 104, 138,
 150, 152, 161, 162, 164, 221
 Toury, Gideon 57
 Trstenjak, Anton 86
 Trubar, Primož 61
 Tuma, Henrik 113, 123, 124

U

Upravda 122

V

Vatovec, Katarina 58
 Venuti, Lawrence 57
 Vermeer, Hans J. 56, 76
 Vezovišek, Branko 91, 92, 94, 95,
 96
 Vidovič Muha, Ada 80, 83, 88, 136,
 155, 160, 161, 162, 163, 164, 166,
 167, 168, 170, 176

Vilfan, Josip 99
 Vilfan, Sergij 96
 Vintar, Špela 44, 86, 87, 88, 89, 90,
 109, 155, 158, 159, 163, 164, 166,
 168, 172, 173, 187, 188
 Visković, Nikola 135, 136, 137,
 140, 151, 156, 157
 Vodnik, Valentin 92
 Vodušek, Božo 100, 101, 111, 126,
 147
 Volčič, Eduard 120, 121, 122, 123
 Vrbinč, Marjeta 158, 171, 187, 190,
 211

W

Weisgerber, J. Leo 62
 Whorf, Benjamin Lee 62
 Wilfan, Josip 99
 Wilss, Wolfram 67, 68, 73, 74

Ž

Žagar Karer, Mojca 49, 83, 168
 Žele, Andreja 4, 15, 83, 112, 153,
 155, 156, 160, 169, 170, 172, 173,
 174, 195, 206, 208, 211, 212, 213,
 215, 222
 Željko, Miran 132, 166, 189

LITERATURA

- ACCETTO, Matej, 2009: Pravno prevajanje in večjezična ureditev: Med verodostojnostjo besedila in avtoriteto prevajalca. V: Nina Ledinek, Mojca Žagar Karer, Marjeta Humar (ur.): *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC. 291–300.
- APOVNIK, Pavel, 1999: Zvrstnost in izvor pravnih besedil – kriterij za prevajalsko strategijo? *Podjetje in delo* 25/6–7. 1385–1389.
- Bajc, Gorazd (ur.), 2005: *Josip Vilfan*. Koper: Knjižnica Annales.
- BEŃDKOWSKA KOPCZYK, Agnieszka, 2004: *Jezikovna podoba negativnih čustev v slovenskem jeziku*. Ljubljana: Študentska založba.
- BÖHM, Wolfgang, LAHODYNSKY, Otmar, SVEZ, 2007: *Opa, Evropa! Kako deluje Evropska unija*. Ljubljana: Služba Vlade RS za evropske zadeve, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Vlade RS za komuniciranje, Zavod RS za šolstvo.
- BOKAL, Ljudmila, 2007: Terminologizacija publicističnega jezika. V: Irena Oreš (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika (Obdobja 24)*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 87–98.
- BRATANIĆ, Maja, 2001: The Croatian edition of Eurovoc *Thesaurus*. V: Susan Šarčević (ur.): *Legal translation. Preparation for Accession to the European Union*. Rijeka: Faculty of Law. 147–159.
- BRATANIĆ, Maja, 2004: Challenges and pitfalls of the harmonization of EU legal terminology. V: M. Humar (ur.): *Terminologija v času globalizacije/Terminology at the time of globalization*. Ljubljana: Založba ZRC. 111–118.
- BREZNIK, Anton, 1916: *Slovenska slovnica za srednje šole*. Celovec: Družba sv. Mohorja.

- BREZNIK, Anton, 1920: *Slovenski pravopis*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna.
- BREZNIK, Anton, 1921: *Slovenska slovnica za srednje šole*. Prevalje: Družba sv. Mohorja.
- BREZNIK, Anton, 1934: *Slovenska slovnica za srednje šole*. Celje: Družba sv. Mohorja.
- BREZNIK, Anton, BAJEC, Anton, KOLARIČ, Rudolf, RUPEL, Mirko, SOVRE, Anton, ŠOLAR, Jakob, 1941: *Slovenska slovnica za tretji in četrtri razred srednjih in sorodnih šol*. Ljubljana: Slavistično društvo.
- BREZNIK, Anton, RAMOVŠ, Fran, 1935: *Slovenski pravopis*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna.
- BUSSMANN, Hadumond, 1990: *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.
- BUTALA, Anja, 2009: *Kolokacije v španščini in slovenščini (ali razprava o tem, zakaj v slovenščini kolo vozimo, v španščini pa jahamo)*. Diplomaska naloga. Ljubljana.
- CATFORD, J. C., 1965: *A linguistic theory of translation*. Oxford: Oxford University Press.
- Chiocchetti, Elena, Voltmer, Leonhard (ur.), 2008: *Harmonising Legal Terminology*. Bolzano/Bozen: EURAC research. LexALP.
- CIGALE, Matej, 1870: Slovenske prestave postav in vladnih ukazov. *Pravnik slovenski* 1/1-2. 5–12.
- Collins COBUILD Advanced Dictionary*, CD, 2009. HarperCollins Publishers.
- CONLEY, John M., O'BARR, William, 1998: *Just Words. Law, Language and Power*. Chicago, London: The University Chicago Press.
- CUADRADO CAMPS, Sandra, 2009: Catalan Linguistic and Terminological Planning, V: Nina Ledinek, Mojca Žagar Karer, Marjeta Humar (ur.): *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC. 27–32.
- ČIČEROV, Aleksander, 1978: Nekaj misli o uresničevanju ustavnega načela o enakopravnosti jezikov narodov in narodnosti pri sklepanju mednarodnih pogodb. *Pravnik* 33/7–9. 283–290.
- De Groot, Gerard-René, Schulze, Reiner (ur.), 1999: *Recht und Übersetzen*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.
- Depenheuer, Otto (ur.), 2005: *Recht und Lüge*. Münster: LIT Verlag. (Zbirka Recht. Forschung und Wissenschaft. Band 6).
- DOLENC, Metod, 1914: Pravniški razgled po slovenskih narodnih pesmih. *Slovenski pravnik* 30/10. 309–319.
- DULAR, Janez, 1985: O obveznosti uradnega izrazja in o prevajanju. V: Peter Štefanič (ur.): *Povejmo naravnost!* Ljubljana: Delavska enotnost. 72–73.

- ERBIČ, Darja idr., 2007: Slovenščina na spletu v dokumentih slovenske različice pravnega reda Evropske unije, v terminološki zbirki in korpusu. V: Irena Orel (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika (Obdobja 24)*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 611–624.
- F., 1889: O zakonih in pravni terminologiji v slovenščini. *Slovenski pravnik* 5/2. 38–42.
- FELBER, Helmut, 1984: *Terminology Manual*. Paris: Unesco: Infoterm.
- GANTAR, Polona, 2004: Jezikovni viri in terminološki slovarji. V: M. Humar (ur.): *Terminologija v času globalizacije/Terminology at the time of globalization*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 169–178.
- GANTAR, Polona, 2007: *Stalne besedne zveze v slovenščini. Korpusni pristop*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Zbirka Lingua Slovenica).
- GASPARI, Milan, 1977: Narodnosti in druge etične skupine v ustavi SFRJ in SR Slovenije. *Pravnik* 32/10–12. 325–341.
- GEMAR, Jean Paul, 2001: Seven Pillars for the Legal Translator. V: Susan Šarčević (ur.): *Legal translation. Preparation for Accession to the European Union*. Rijeka: Faculty of Law. 111–138.
- GJURIN, Velimir, 1974: Interesne govornice sleng, žargon in argo. *Slavistična revija* 22/1. 65–81.
- GJURIN, Velimir, 1986: Načela sodobnega izrazijskega slovarja. V: A. Vidovič Muha (ur.). *Slovenski jezik v znanosti 1. Zbornik prispevkov*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Znanstveni inštitut. 151–187.
- Gorjanc, Vojko (ur.), 2003: *Jezik in slovstvo: Jezikovne tehnologije za slovenščino*. 3-4/43.
- GORJANC, Vojko, JURKO, Primož, 2004: Kolokacije in učenje tujega jezika. *Jezik in slovstvo* 3-4/44. 49–62.
- GORŠIČ, France, 1920: Slovenska pravna terminologija. *Slovenski pravnik* 34/5–8. 153–165.
- GORŠIČ, France, 1921: Prispevki k naši pravni terminologiji. Obstajati, pozivati, ogražati. *Slovenski pravnik* 35/3. 78–81.
- GORŠIČ, France, 1956: O strokovnem izrazu 'ozemeljsko pravo'. 11/10–12. 413–422.
- GORŠIČ, France, 1961: O strokovnih imenih, izvirnih terminih in neologizmih. *Pravnik* 16. 241–244.
- GORŠIČ, France, 1961: Purizem in pravniški jezik. *Jezik in slovstvo* 7/1. 23–26.
- GORŠIČ, France, 1961: Purizem in pravniški jezik. *Jezik in slovstvo* 7/2. 50–53.
- Govor, psihologija, terminologija. Karakterološka študija, 1906. *Slovenski pravnik* 22. (Študija je objavljena v več nadaljevanjih).

- GRAH, Käthe, 2002: *Slovenska stvarna imena v nemških besedilih/Slovenische Sachnamen in deutschen Texten*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. (Razprave Filozofske fakultete).
- GRUNTAR JERMOL, Ada, 2007: Fachsprachliche Kollokationen – Schwerpunkt Deutsch-Slowenisch. *Linguistica* 47. 137–144.
- HAFT, Frithof, 1994: Recht und Sprache. V: A. Kaufmann, W. Hassemer (ur.): *Einführung in Rechtsphilosophie und Rechtstheorie der Gegenwart*. 6. Auflage. Heidelberg: C. F. Müller Juristischer Verlag GmbH. (UTB 593). 269–291.
- HERMAN, Bogdana, JOGAN, Savin, POGORELEC, Breda, 1983: Slovenski jezik v političnem življenju, v zakonodaji, upravi in sodstvu. V: Breda Pogorelec (ur.): *Slovenščina v javnosti: gradivo in sporočila. Posvetovanje o jeziku*. 1979. Portorož. Ljubljana: Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, Slavistično društvo Slovenije. 25–31.
- HUDOVERNIK, Aleksander, 1883: Dr. Jakob Radoslav Razlag. *Slovenski pravnik* 3/12. 211–215.
- Humar, Marjeta (ur.), 2004: *Terminologija v času globalizacije/Terminology at the time of globalization*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- IGLIČAR, Albin, 1981: Nekaj vidikov istovetnosti zakonskih besedil v jezikih jugoslovanskih narodov. *Pravnik* 36/1–3. 53–58.
- IGLIČAR, Albin, 1985: K vprašanju tematske tipologije poimenovanj za nove pojave in pojme iz naše družbene prakse in teorije. V: Peter Štefanič (ur.): *Povejmo naravnost!* Ljubljana: Delavska enotnost. 30–33.
- IGLIČAR, Albin, 2002: Značilnosti pravnega izrazoslovja (izhodiščne teze). *Podjetje in delo* 27/6-7. 1058–1064.
- J. Best/S. Kalina (ur.), 2002: *Übersetzen und Dolmetschen*. Tübingen, Basel: Francke. (UTB 2329).
- JEMEC TOMAZIN, Mateja, 2007: Vloga frazemov v slovenskih pravnih besedilih. V: Ž. Fink, A. Hrnjak (ur.): *Slavenska frazeologija i pragmatika*. Zagreb: Knjigra. 128–133.
- JEMEC TOMAZIN, Mateja, 2008: Polona Gantar, 2007: Stalne besedne zveze v slovenščini: korpusni pristop. Ljubljana: Založba ZRC, (Lingua Slovenica 3). 279 str. *Jezik in slovstvo* 53/5. 97–101.
- JEMEC TOMAZIN, Mateja, 2009: *Prispevek prevodov temeljnih pogodb Evropske unije k slovenskemu pravnemu izrazju*. Doktorska disertacija. Ljubljana.
- JEMEC, Mateja, 2001: *Izražanje negativnih čustev v Slovarju slovenskega knjižnega jezika*. Diplomsko delo. Juridčna fakulteta v Ljubljani. 1920. *Slovenski pravnik* 34/1–4. 106–109.

- JUSTIN, Janez, 1984: Znanstveno izrazje in proizvodnja znanstvenih pomenov. V: Pediček, Franc (ur.): *Terminologija v znanosti. Prispevki k teoriji*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani. 49–58.
- KADE, Otto, 1980: *Die Sprachmittlung als gesellschaftliche Erscheinung und Gegenstand wissenschaftlicher Untersuchung*. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie.
- KALIN GOLOB, Monika, 2003: *Jezikovne reže 2*. Ljubljana: GV Revije. (PP).
- KALIN GOLOB, Monika, 2008: *Jezikovnokulturni pristop h knjižni slovenščini*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. (Zbirka Maklen).
- KAVČIČ, Jakob, 1887, 1888: Pravniški razgovori I–VII. *Slovenski pravnik* 4. 5.
- KAVČIČ, Jakob, 1891: Slovenska pravna akademija in nazori sedanje državne uprave o njej. *Slovenski pravnik* 7/6. 161–170.
- KAVČIČ, Jakob, 1894: Nemško-slovenska pravna terminologija. *Slovenski pravnik* 10/8. 225–232.
- KELSEN, Hans, 2005: *Čista teorija prava: Uvod v problematiko pravne znanosti*. Ljubljana: Cankarjeva založba. (Zbirka Pravna obzorja, 28.)
- Kocjančič Pokorn, Nike (ur.), Prunč, Erich (ur.), Riccardi Alessandra (ur.), 2005: *Beyond equivalence = Jenseits de Äquivalenz = Oltre l'equivalenza = Onkraj ekvivalence*. Graz: Institut für Theoretische und Angewandte Wissenschaft. (Zbirka Graz Translation Studies, 9).
- KOCJANČIČ POKORN, Nike, 2003: *Misliti prevod: Izbrana besedila iz teorije prevajanja od Cicerona do Derridaja*. Ljubljana: Študentska založba.
- KOLLER, Werner, 1992: *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 4. völlig neu bearbeitete Auflage. Heidelberg/Wiesbaden: Quelle & Meyer (UTB 819).
- KOROŠEC, Tomo, 2004: *Andrej Komel pl. Sočebnan. Življenje in delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- KOŠMRLJ LEVAČIČ, Borislava, 2007: O terminih z vidika terminografske prakse. V: Irena Orel (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika (Obdobja 24)*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 583–598.
- KOVAČEVIĆ, Marina, BADURINA, Lada, 2001: *Raslojavanje jezične stvarnosti*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka. (Biblioteka Dometi. Nova serija. Velika edicija: knj. 138).
- Kovačič, Irena, Štrukelj, Inka (ur.), 1999: *Uporabno jezikoslovje 7–8: Prevajanje in tolmačenje* (tematska številka).

- KRANJC, Janez, 1983: Študij prava in problem (ne)znanja latinščine. *Pravnik* 38/1–3. 99–109.
- KRANJC, Janez, 1988: Slovenski pravnik in razvoj slovenske pravne terminologije. *Pravnik* 43/8–10. 458–477.
- KRANJC, Janez, 1998: Slovenščina kot uradni jezik. *Zbornik znanstvenih razprav* LVIII. 167–188.
- KRANJC, Janez, 2002: Slovenščina kot uradni jezik (v Evropski uniji). *Podjetje in delo* 28/6–7. 1107–1123.
- KRINGS, Hans P., 1988: *Blick in die 'Black Box' – Eine Fallstudie zum Übersetzungsprozeß bei Berufsübersetzern*. V: R. Arntz (ur.). *Textlinguistik und Fachsprache. Akten des internationalen übersetzungswissenschaftlichen AI-LA-Symposiums*. Hildesheim/Zürich/New York: Olms. 393–412.
- KRSTIČ SEDEJ, Adriana, 2003: Slovenska terminologija prevodov pravnih aktov Evropskih skupnosti. V: S. Gajda, A. Vidovič Muha (ur.): *Współczesna polska i słoweńska sytuacja językowa = Sodobni jezikovni položaj na Poljskem in v Sloveniji*. Opole: Uniwersytet Opolski. 339–351.
- KRSTIČ SEDEJ, Adriana, 2004: Slovenska terminologija prevodov pravnih aktov evropskih skupnosti. V: M. Humar (ur.): *Terminologija v času globalizacije/Terminology at the time of globalization*. Ljubljana: Založba ZRC. 151–161.
- KRŽIŠNIK, Ciril, 1983: 12. Področje prava. V: Breda Pogorelec (ur.): *Slovenščina v javnosti: gradivo in sporočila. Posvetovanje o jeziku*. 1979. Portorož. Ljubljana: Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, Slavistično društvo Slovenije. 75.
- Kržišnik, Erika (ur.), 2004: *Aktualizacija jezikovnozvrsne teorije na Slovenskem. Členitev jezikovne resničnosti (Obdobja 22)*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- KRŽIŠNIK, Erika, 1994: *Slovenski glagolski frazemi (ob primeru frazemov govorjenja)*. Doktorska disertacija. Ljubljana.
- KRŽIŠNIK, Erika, 2002: Knjižnojezikovna norma v »argentinskoslvenski« Svobodni Sloveniji. V: B. Krakar Vogel (ur.): *38. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: Ustvarjalnost Slovencev po svetu: Zbornik predavanj*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 21–40.
- KRŽIŠNIK, Erika, 2007: Meja med semantičnim in pragmatičnim opisom frazeološke enote. V: Ž. Fink Arsovski, A. Hrnjak (ur.). *Slavenska frazeologija i pragmatika*. Zagreb: Knjigra.
- KRŽIŠNIK, Erika, 2008: Bolonjsko prenovljena slovenistika na Filozofski fakulteti v Ljubljani. *Jezik in slovnost* 53/1. 109–115.

- KRŽIŠNIK, Erika, SMOLIĆ, Marija, UTROŠA, Mojca, POGORELEC, Breda 1983: Jezik v gospodarstvu. V: Breda Pogorelec (ur.): *Slovenščina v javnosti: gradivo in sporočila. Posvetovanje o jeziku. 1979. Portorož*. Ljubljana: Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, Slavistično društvo Slovenije. 47–55.
- KRŽIŠNIK-KOLŠEK, Erika, 1988: *Frazeologija v moderni*. Magistrska naloga. Ljubljana.
- KUNST-GNAMUŠ, Olga, 1984: O analizi razvoja znanstvenih konceptov. V: Pediček, Franc (ur.): *Terminologija v znanosti. Prispevki k teoriji*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani. 39–48.
- KURZ, Ingrid, 1986: »Das Dolmetscher-Relief aus dem Grab des Haremhab in Memphis. Ein Beitrag zur Geschichte des Dolmetschen im alten Ägypten.« *Babel* 2/1986, 73–77.
- KUŠTER, David, 2003: *Angleško-slovenski slovar fraznih glagolov*. Slovenj Gradec: samozaložba.
- LALIĆ, Gordana, 2002: Od Rima do Amsterdama. V: *Temeljni akti Evropskih skupnosti*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije. 11–17.
- LALIĆ, Gordana, 2002: Od Rima do Amsterdama. V: *Temeljni akti Evropskih skupnosti*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije. 11–17.
- LATTEY, Elsa/HIEKE A. E., 1990: *Using Idioms in Situational Contexts*. Tübingen: Francke (UTB 1589).
- LENKE, Nils/LUTZ, Hans-Dieter/SPRENGER, Michael, 1995: *Grundlagen sprachlicher Kommunikation*. München: Wilhelm Fink Verlag. (UTB 1877).
- LOGAR, Nataša, VINTAR, Špela, 2008: Korpusni pristop k izdelavi terminoloških slovarjev: Od besednih seznamov in konkordanc do samodejnega luščenja izrazja. *Jezik in slovnstvo* 5/48. 3–17.
- MAJARON, Danilo, 1889: † Matej Cigale. *Slovenski pravnik* 6/5. 129–136.
- MAJARON, Danilo, 1890: K slovenski pravni terminologiji. *Slovenski pravnik* 7. 266–269, 326–336.
- MARKIČ, Špela, 2006: *Slovenska različica pravnih aktov evropskih skupnosti: primer terminoloških posebnosti uredbe*. Diplomsko delo. Ljubljana.
- MARUŠIČ, Franc in ŽAUCER, Rok, 1998: Slovenci in slovenščina v EU. V: Inka Štrukelj (ur.): *Jezik za danes in jutri*. 34–45.
- McIntosh, Colin (ur.), 2009: *Oxford Collocations Dictionary for students of English*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Medinstitucionalni slogovni priročnik* (zadnji popravki z dne 20. 10. 2004), 2004. Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.

- MERŠE, Majda, 1995: *Vid in vrstnost glagola v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- MITROWSKY, 1881: Sloveščina pri tržaških sodnijah. Pismo nadsodnjiskega predsednika v Gradcu grofa Mitrowskega. *Slovenski pravnik* 1/2. 53–55.
- MOSCHE, Alfonz, 1888: O izdaji zakonov v slovenskem jeziku. *Slovenski pravnik* 5/12. 363–364.
- MUSEK, Janek, 1989: Terminološka prekrivanja. V: A. Vidovič Muha (ur.). *Slovenski jezik v znanosti* 2. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. (Razprave Filozofske fakultete). 115–119.
- NAHTIGAL, Matjaž, 1991: Jezik, pravo, semiotika. *Pravnik* 46/9–10. Navodila za prevajanje in lektoriranje prevodov pravnih aktov Evropskih skupnosti, februar 2002. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve. Sektor za prevajanje.
- NEDELKO, Vesna, 2006: *Frazeologija pri prevajanju umetnostnih besedil: izdelava teorije prevajanja frazemov in frazeoloških ponovitev s pomočjo opisa in klasifikacije nemških frazemov in njihovih prevodov ob primeru romana Pločevinasti boben avtorja Günterja Grassa*. Magistrsko delo. Ljubljana.
- NEWMARK, Peter, 2000: *Učbenik prevajanja*. Ljubljana: Krtina. (Knjižna zbirka Temeljna dela). Prevedla Mateja Gajgar.
- NIDA, Eugene A., 1964: *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: E. J. Brill.
- Nomotehnične smernice. Podlage za izdelavo pravnih predpisov*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2004.
- NORD, Christiane, 1993: *Einführung in das funktionale Übersetzen*. Tübingen/Basel: Francke.
- NOVAK, Aleš, 2004: Marko Novak: Mostovi prava. *Pravnik* 59/10–12. 557–560.
- NOVAK, France, 2002: Poslovno in uradnovalno komuniciranje: študijsko gradivo za jezikovni del. 2. nekoliko dopolnjena izdaja. Ljubljana: Visoka upravna šola.
- NOVAK, Janez, 1987: Razgovor o slovenskem pravnem jeziku. *Združeno delo* XIII/5. 553–554.
- NOVAK, Marko, 2004: *Mostovi prava*. Ljubljana: GV Revije. (Zbirka Pravna praksa).
- NOVAK, Marko, 2005: *Uvod v pravno pisanje*. Ljubljana: GV Izobraževanje. (Zbirka Priročniki).
- NOVAK, Marko, 2006: *Mostovi prava II*. Ljubljana: GV Založba. (Zbirka Pravna praksa).

- NOVAK, Marko, 2008: *Mostovi prava III*. Ljubljana: GV Založba. (Zbirka Pravna praksa).
- NOVAK, Nina, 2006: Komentar k vprašalniku o tvorjenju pravnških besedil. *Slavistična revija* 54/1. 61–73.
- NOVAK, Nina, 2007: *Sodobna slovenska pravniška besedila*. Doktorska disertacija. Ljubljana.
- OBLAK, Fr., 1892, 1893: O razumljivosti, ki jo zahtevamo od slovenskih pravnikov. *Slovenski pravnik* 7–8. (Izhajalo v več nadaljevanjih).
- OROŽEN, Martina, 1986: Oblikovanje slovenskega strokovnega izrazja (Ob Cigaletovem nemško-slovenskem terminološkem slovarju). V: A. Vidovič Muha (ur.). *Slovenski jezik v znanosti 1. Zbornik prispevkov*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 133–150.
- OROŽEN, Martina, 1996: *Oblikovanje enotnega slovenskega knjižnega jezika v 19. stoletju*. Ljubljana: Filozofska fakulteta: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- OROŽEN, Martina, 2007: Prepleti medzvrstnih jezikovnih prvin v strokovnih besedilih prve polovice 19. stoletja. V: Irena Orel (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika (Obdobja 24)*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 59–75.
- Oxford Collocations Dictionary*, CD, 2009. Oxford: Oxford University Press.
- OŽBOT, Martina, 1999: Besedilna koherenca in njena prevodoslovna relevantnost. V: Irena Kovačič, Inka Štrukelj (ur.): *Uporabno jezikoslovje 7–8: Prevajanje in tolmačenje* (tematska številka). 56–70
- PAVČNIK, Marijan (ur.), 2003: *Pravo*. Leksikon Cankarjeve založbe. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- PAVČNIK, Marijan, 1995: Pravno pravilo. *Zbornik znanstvenih razprav LV*. 217–240.
- PAVČNIK, Marijan, 1997: *Teorija prava. Prispevek k razumevanju prava*. Ljubljana: Cankarjeva založba. (Zbirka Pravna obzorja; 8).
- PAVČNIK, Marijan, 2002: Čemu razprava o jeziku in pravu? *Dnevi slovenskih pravnikov 2002*. Ljubljana: Gospodarski vestnik. *Podjetje in delo* 27/6-7. 1041–1050.
- PAVČNIK, Marijan, 2005: Pravo in globalizacija. Teze za razpravo. *Pravnik* 60/4–6. 271–276.
- PAVČNIK, Marijan, ²1998: *Argumentacija v pravu. Od življenjskega primera do pravne odločitve*. Ljubljana: Cankarjeva založba. (Zbirka Pravna obzorja; 12).
- PAVČNIK, Marijan, CERAR, Miro, NOVAK, Aleš, 2006: *Uvod v pravo-znanstvo. Učbenik in gradivo za predavanja, seminar, vaje*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

- PAVLIHA, Marko, 2002: Angleško in slovensko pravno izrazoslovje. *Podjetje in delo* 28/6-7. 1097–1106.
- PEARSON, Jennifer, 1998: *Terms in Context*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- PEČARIČ, Mirko, 2007: Interpretacija zakonov – zatočišče zakonodajalca v azilu sodišča? *Pravnik* 62/9–10. 557–577.
- Pediček, Franc (ur.), 1984: *Terminologija v znanosti. Prispevki k teoriji*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani.
- PERENIČ, Anton, 2005: *Uvod v razumevanje države in prava*. Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
- PHILLIPSON, Robert, 2004: If language policy issues are explosive, how should they best be handled? *II Mercator International Symposium: Europe 2004: A new framework for all languages?* Pp 1–8.
- PHILLIPSON, Robert, 2008: Language policy and education in the European Union. V: Nancy H. Hornberger (ur.): *Encyclopedia of Language and Education*. Dordrecht, Boston, London: Kluwer.
- PINTAR, Luka (Verax.), 1911: Dr. E. Volčič, Nekateri slovenski pravniški izrazi. *Ljubljanski zvon* 31/11. 217–219.
- PITAMIC, Leonid, 1917: Narodnost kot pravni pojem. *Slovenski pravnik* 33/5–12. 73–86.
- PITAMIC, Leonid, 2005: *Na robovih čiste teorije prava*. Uredil in uvodna študija Marijan Pavčnik. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti : Pravna fakulteta. (Dela/Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za zgodovinske in družbene vede =Opera/academia scientiarum et artium Slovenica, Classis I: Historia et sociologia; 36).
- POGORELEC, Breda, 1983: *Slovenščina v javnosti: gradivo in sporočila. Posvetovanje o jeziku*. 1979. Portorož. Ljubljana: Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, Slavistično društvo Slovenije.
- POGORELEC, Breda, 1983: Uvodno poročilo. V: Breda Pogorelec: *Slovenščina v javnosti: gradivo in sporočila. Posvetovanje o jeziku*. 1979. Portorož. Ljubljana: Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, Slavistično društvo Slovenije. 17–24.
- POGORELEC, Breda, 1986: Znanstveno besedilo, njegove jezikoslovne prvine in slog. V: A. Vidovič Muha (ur.): *Slovenski jezik v znanosti 1. Zbornik prispevkov*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Znanstveni inštitut. 11–22.
- POGORELEC, Breda, 1989: Slovenska pravna besedila. V: A. Vidovič Muha (ur.): *Slovenski jezik v znanosti 2*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. (Razprave Filozofske fakultete). 35–43.

- Pravni terminološki slovar: do 1991, gradivo.* 1999. Ljubljana: Založba ZRC. (Zbirka Slovarji).
- PREK, Miro, 1998: (Pravni) akti Evropskih skupnosti. *Pravnik* 53/6–8. 426–444.
- PREK, Miro, 2001: Primarni viri prava Evropskih skupnosti in Evropske unije: pravna narava in značilnosti. *Pravnik* 56/9–10. 525–559.
- PREPELUH, Urška, 2003: Dostop do dokumentov institucij Evropske unije. *Zbornik znanstvenih razprav* LXIII. 367–395.
- Priloga 1 k Navodilom za prevajanje in lektoriranje prevodov pravnih aktov Evropskih skupnosti*, oktober 2002. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve. Sektor za prevajanje.
- Priloga 2 k Navodilom za prevajanje in lektoriranje prevodov pravnih aktov Evropskih skupnosti*, februar 2003. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve. Sektor za prevajanje.
- Priročnik za sodelovanje slovenskih vladnih predstavnikov v postopkih odločanja EU*, 2005. Ljubljana: SVEZ.
- PRUNČ, Erich, 2007a: *Entwicklungslinien der Translationswissenschaft: von der Asymmetrien der Sprachen zu den Asymmetrien der Macht*. Berlin: Frank & Timme.
- PRUNČ, Erich, 2007b: Interdisciplinarnost in raziskovalna povezanost. V: Karmen Teržan Kopecky (ur.): *Slovenski prevodi nemških besedil v obdobju avstro-ogrske monarhije: znanstvene refleksije*. Maribor: Filozofska fakulteta. 53–71.
- RAVNIHAR, Vladimir, 1939: Ob petdesetletnici „Pravnika“. *Slovenski pravnik* 53/3–4. 49–57.
- Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten*. Drosdowski, Günther/Scholze-Stubenrecht, Werner (ur.). Duden Band 11. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag.
- REIß, Katharina, VERMEER, Hans J., 1984: *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. 2. Aufl. 1991. Tübingen: Niemeyer (Linguistische Arbeiten 147).
- RIBIČIČ, Mitja, 1983: Uvodna beseda. Breda Pogorelec: *Slovenščina v javnosti: gradivo in sporočila. Posvetovanje o jeziku*. 1979. Portorož. Ljubljana: Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, Slavistično društvo Slovenije. 9 – 11.
- RICHTER, Alarich, 2005: »Mündliche, schriftliche und wahre Gründe« - eine Linguistik der Lüge im Recht. V: Depenheuer, Otto (ur.): *Recht und Lüge*. Münster: LIT Verlag. 77–91.
- ROELCKE, Thorsten, 2005: *Fachsprachen*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- S. R., 1948: O napakah pri pisanju naslovov. *Ljudski pravnik* 3. 181–182.

- SAJOVIC, Rudolf, 1936: Ob petdesetletnici „Slovenskega pravnika”. *Slovenski pravnik* 50/11–12. 257–262.
- SAJOVIC, Tomaž, 2007: Jezik znanosti – jezik metafizične redukcije? V: I. Orel (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika (Obdobja 24)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 33–55.
- SCHLAMBERGER BREZAR, Mojca, 2005: Politična besedila kot tip besedil in postopki prevajanja stalnih formul. V: Nike Kocjančič Pokorn, Erich Prunč, Alessandra Riccardi (ur.): *Beyond equivalence*. Graz: Insitut für theoretische und angewandte Translationswissenschaft. 121–135.
- SCHMITT, Peter A., 2002: Fachübersetzen – eine Widerlegung von Vorurteilen. V: J. Best/S. Kalina (ur.): *Übersetzen und Dolmetschen*. Tübingen, Basel: Francke. (UTB 2329). 60–73.
- SEELE, Astrid, 1995: *Römische Übersetzer – Nöte, Freiheiten, Absichten*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Sk., 1889: O zbirki pravosodnih zakonov v slovenskem jeziku. *Slovenski pravnik* 5/4. 97–101.
- SKUBIC, Andrej E., 1995: Klasifikacija funkcijske zvrstnosti in pragmatična definicija funkcije. *Jezik in slovtvo* 40/5. 155–168.
- SKUBIC, Andrej E., 2005: *Obrazi jezika*. Ljubljana: Študentska založba. (Knjižna zbirka Posebne izdaje.)
- Skupna praktična navodila za pripravo pravnih aktov Skupnosti*, 2000. Skupna praktična navodila Evropskega parlamenta, Sveta in Komisije za osebe, vključene v pripravo pravnih aktov v institucijah Skupnosti. Bruselj: Skupina za pravno redakcijo Komisije.
- Skupna praktična navodila za pripravo pravnih aktov Skupnosti*, 2008. Skupna praktična navodila Evropskega parlamenta, Sveta in Komisije za osebe, vključene v pripravo pravnih aktov v institucijah Skupnosti. Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Elektronska izdaja. Ljubljana: SAZU in ZRC SAZU.
- Slovenski pravopis*, 2003. Elektronska izdaja. Ljubljana: Založba ZRC.
- Slovensko vseučilišče. *Pravnik slovenski* 1 (1870)/1-2. 108–114.
- Slovenščina v javnosti. Gradivo strokovnega zborovanja na Bledu 28. in 29. oktobra 1977. *Jezik in slovtvo* 23/6. 165–284.
- Smolej, Tone (ur.) (2000): *Goethe v slovenskih prevodih. Prevod stripa in slika-nice. Asterix v evropskih jezikih: 25. prevajalski zbornik*. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Snell-Hornby, Mary (ur.) (1986): *Übersetzungswissenschaft – Eine Neuorientierung*. 2. Auflage 1994. Tübingen: Francke (UTB 1415).

- SPASOV, Ljudmil, ARIZANKOVSKA, Lidija, 2003: Hierarhizacija jezikov v Republiki Makedoniji in Republiki Sloveniji glede na jezikovno politiko Evropske unije. V: Ada Vidovič Muha (ur.): *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje (Obdobja 20)*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 161–169.
- STABEJ, Marko idr., 2009: *Predlog za vzpostavitev nacionalnega mehanizma za potrjevanje terminologije EU*. Različica marec 2009.
- STABEJ, Marko idr., 2009: *Slovenščina v institucijah EU*. Ljubljana: Služba Vlade RS za razvoj in evropske zadeve.
- STABEJ, Marko, 2002: Slovenščina v evropski jezikovni mavrici. *Družboslovne razprave* 18/40. 157–168.
- STOLZE, Radegundis, 1999: *Die Fachübersetzung: Eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- STOLZE, Radegundis, 2001: *Übersetzungstheorien: Eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- STRAMLJIČ BREZNIK, Irena 2004: *Besednodružinski slovar slovenskega jezika: Poskusni zvezek iztočnice B*. Maribor: Slavistično društvo Maribor.
- Š. Fr., 1891: O reformi pravoslovnih in državoslovnih študij. *Slovenski pravnik* 7/5. 136–141.
- ŠINK, Franc, 1961: Jezikovni kotichek. Terminološka vprašanja. *Pravnik* 16. 58–64.
- ŠINKOVEC, Borut, 2002: Zakonski jezik. *Podjetje in delo* 27/6-7. 1065–1077.
- ŠKRUBEJ, Katja, 2002: Jezik prava kot socialnovrednostni privilegij. *Podjetje in delo* 27/6-7. 1141–1151.
- ŠKRUBEJ, Katja, 2002: Jezik prava kot socialnovrednostni privilegij. *Podjetje in delo* 27/6-7. 1141–1151.
- Štefanič, Peter (ur.), 1985: *Povejmo naravnost!* Ljubljana: Delavska enotnost.
- Štrukelj, Inka (ur.), 1993: *Jezik tako in drugače*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje.
- Štrukelj, Inka (ur.), 1998: *Jezik za danes in jutri*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje.
- ŠTRUKELJ, Inka, 1998: Transnacionalne integracije, jezikovna politika in načrtovanje jezika. V: Inka Štrukelj (ur.): *Jezik za danes in jutri*. 19–33.
- TAVČAR, Ivan, 1881: Slovenskim juristom! *Slovenski pravnik* 1/6. 211–223.
- TAVČAR, Ivan, 1881: Slovenščina pred sodnijo. *Slovenski pravnik* 1/2. 87–90.
- Temeljni akti Evropskih skupnosti*, 2002. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- TEMMERMAN, Rita, 2000: *Towards New Ways of Terminology Description*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

- TERŽAN KOPECKY, Karmen, 2007: *Slovenski prevodi nemških besedil v obdobju avstro-ogrske monarhije – znanstvene refleksije*. Maribor: Filozofska fakulteta.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1982: *Nova slovenska skladnja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1987: Petdeset let jezikoslovne slavistike na ljubljanski filozofski fakulteti. V: Jože Toporišič: *Portreti, razgledi, presoje*. Maribor: Obzorja. 327–355.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba (Leksikoni Cankarjeve založbe. Zbirka Sopotnik).
- TOPORIŠIČ, Jože, 2004: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- TOURY, Gideon, 1995: *Descriptive Translation Studies and beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins (Benjamins translation library vol. 4).
- Translating for a Multilingual Community*, Bruselj: Evropska komisija – Direktorat za prevajanje, 2007.
- TRSTENJAK, Anton, 1989: Misli besedujejo, besede mislijo. V: A. Vidovič Muha (ur.): *Simpozij Slovenski jezik v znanosti 2. Zbornik prispevkov*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. (Razprave Filozofske fakultete). 7–16.
- TUMA, Henrik, 1915: Opazke k pravni terminologiji. *Slovenski pravnik* 31/4 in 31/5. 97–108, 129–139.
- TUŠEK, Mateja, 2005: *Jezikovna kultura v besedilih strojniškega zbornika*. Diplomsko delo. Ljubljana.
- Upravda, 1911: Še en pot: »Nekateri slovenski pravniški izrazi«. *Slovenski pravnik* 27/6–7. 177–186.
- Ustava za Evropo*, 2004. Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.
- VATOVEC, Katarina, 2004: Sekundarni viri prava Evropske unije v osnutku Pogodbe o ustavi za Evropo – res poenostavitev? *Pravnik* 59/4–6. 228–255.
- VERMEER, Hans J., 1986: Übersetzen als kultureller Transfer. V: M. Snell – Hornby (ur.): *Übersetzungswissenschaft – Eine Neuorientierung*. Tübingen: Francke (UTB 1415). 30 – 53.
- VEZOVIŠEK, Branko, 1991: Slovensko pravno besedje v devetnajstem stoletju. *Pravnik* 46/9–10. 345–362.
- Vidovič Muha, A. (ur.), 1986: *Simpozij slovenski jezik v znanosti 1. Zbornik prispevkov*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. (Razprave Filozofske fakultete).

- Vidovič Muha, A. (ur.), 1989: *Simpozij slovenski jezik v znanosti 2. Zbornik prispevkov*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. (Razprave Filozofske fakultete).
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 1984: Nova slovenska skladnja J. Toporišiča. *Slaviistična revija* 32/2. 142–155.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 1988: Nekatere jezikovnosistemske lastnosti strokovnih besednih zvez. V: B. Pogorelec (ur.): *XXIV. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 4.–16. julij 1988. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 1989: Mesto jezikoslovja v humanistiki. V: A. Vidovič Muha (ur.): *Simpozij slovenski jezik v znanosti 2. Zbornik prispevkov*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. (Razprave Filozofske fakultete). 71–83.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje: Govorica slovarja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete (Razprave Filozofske fakultete).
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2004: Vprašanje globalizmov ali meje naših svetov. V: E. Kržišnik (ur.): *Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem (Obdobja 22)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik.
- VILFAN, Sergij, 1969: Odvetništvo na Slovenskem in ljubljanska odvetniška zbornica. *Pravnik* 23/9–10. 418–426.
- VINTAR, Špela, 1999: Računalniško podprto iskanje terminologije v slovensko-angleškem vzporednem korpusu. V: Kovačič, Irena/Štrukelj, Inka (ur.): *Uporabno jezikoslovje 7–8: Prevajanje in tolmačenje* (tematska številka). 156–169.
- VINTAR, Špela, 2008: *Terminologija. Terminološka veda in računalniško podprta terminografija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, Oddelek za prevajalstvo. (Zbirka Prevodoslovje in uporabno jezikoslovje).
- VISKOVIĆ, Nikola, 1989: *Jezik prava*. Zagreb: Naprijed.
- VISKOVIĆ, Nikola, 1995: *Država i pravo*. Zagreb: Biotehnika, Centar za dopisno obrazovanje.
- VLAHEK, Ana, 2007: Sklicevanje na določbe direktiv pri transpoziciji direktiv v nacionalni pravni red. *Pravnik* 62/9–10. 615–628.
- VODUŠEK, Božo, 1933: Za preureditev nazora o jeziku. V: Rajko Ložar (ur.): *Krog*. Ljubljana. 66–76.
- VODUŠEK, Božo, 1946: O napakah našega pisanja. *Ljudski pravnik* 1/7. 315–316.

- VOLČIČ, Eduard, 1910: Neki slovenski pravniški izrazi. *Slovenski pravnik* 26/9 in 26/10. 330–340, 359–366.
- VRBINC, Marjeta, 2001: Kolokacije in rojeni govorniki – pomen vključevanja kolokacij v dvojezične slovarje. V: Erika Kržišnik (ur.): *Skripta 5*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 51–63.
- WALKER, Neil, 2003: Postnational constitutionalism and the problem of translation. V: WEILER, J. H. H., WIND, Marlene (ur.): *European Constitutionalism beyond the State*. Cambridge: Cambridge University Press. 27–54.
- WEILER, Joseph H. H., 2002: *Ustava Evrope. »Ali nova oblačila imajo cesarja?«* in *druge razprave o evropski integraciji*. Ljubljana: Pravna fakulteta.
- WEILER, Joseph H. H., WIND, Marlene, 2003: *European Constitutionalism beyond the State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WILFAN, Josip, 1921: Jezikovno pravo v ustavi. *Slovenski pravnik* 35/1. 37–40.
- WILSS, Wolfram, 1977: *Übersetzungswissenschaft. Probleme und Methoden*. Stuttgart: Klett.
- Zakonodajstvo. 1887. *Slovenski pravnik* 4/3. 82–83.
- ŽAGAR KARER, Mojca, 2009: Terminološko svetovanje med teorijo in prakso. V: Marko Stabej (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike* (Obdobja 28). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 443–448.
- ŽAGAR, Mitja, 1998: Pravica do javne rabe svojega jezika. Teza za razmišljanje ob vključevanju Slovenije v EU. V: Inka Štrukelj (ur.): *Jezik za danes in jutri*. 8–18.
- ŽAGAR, Mojca, 2007a: Determinologizacija (na primeru terminologije fizike). *Jezik in slovtvo* 50/2. 35–48.
- ŽAGAR, Mojca, 2007b: Determinologizacija v splošnih in terminoloških slovarjih. V: I. Orel (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika* (Obdobja 24). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 599–609.
- ŽELE, Andreja, 2001: O slovarkem prikazu slovenske vezljivosti. *Jezik in slovtvo* 46/6. 239–256.
- ŽELE, Andreja, 2001: *Vezljivost v slovenskem knjižnem jeziku (s poudarkom na glagolu)*. Ljubljana: Založba ZRC (Zbirka Linguistica et philologica).
- ŽELE, Andreja, 2003: *Glagolska vezljivost: iz teorije v slovar*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Zbirka Linguistica et philologica).
- ŽELE, Andreja, 2003: Vezljivost kot pomenskoskladenjski pokazatelj živosti slovenščine. V: Ada Vidovič Muha (ur.): *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje* (Obdobja 20). Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 421–433.

- ŽELE, Andreja, 2005: Opredelitve leksike glede na besedilnotipsko raznovrstnost. V: Vesna Mikolič, Karin Marc Bratina (ur.): *Slovenščina in njeni uporabniki v luči evropske integracije*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. 73–80.
- ŽELE, Andreja, 2007: Pomensko- in funkcijskoskladenjske lastnosti glede na stopnjo besed/il/ne strokovnosti. V: Irena Orel (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika (Obdobja 24)*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 101–124.
- ŽELE, Andreja, 2008: *Osnove skladnje*. Ljubljana: samozaložba.
- ŽELE, Andreja, 2008: *Vezljivostni slovar slovenskih glagolov*. Ljubljana: Založba ZRC.
- ŽELJKO, Miran, 2004: Evroterm in Evrokopus – terminološki slovar in korpus prevodov. V: M. Humar (ur.): *Terminologija v času globalizacije/Terminology at the time of globalization*. Ljubljana: Založba ZRC. 139–149.
- ŽELJKO, Miran, 2007: Izboljšave elektronskih slovarjev. V: Irena Orel (ur.): *Razvoj slovenskega strokovnega jezika (Obdobja 24)*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 625–636.
- ŽELJKO, Miran, 2009: Povezava večjezične terminološke zbirke z večjezičnim korpusom. V: Nina Ledinek, Mojca Žagar Karer, Marjeta Humar (ur.): *Terminologija in sodobna terminografija*. Ljubljana: Založba ZRC. 329–334.

SEZNAM VIROV NA SPLETNIH STRANEH

- Badurina Lada: Jezično raslojavanje i tipovi diskursa: http://www.hrvatski-plus.org/main.php?id_doc=213 <dostop 12. 5. 2010>
- De Gaullov govor pred izglasovanjem veta proti vstopu Združenega kraljestva v Evropsko gospodarsko skupnost: http://en.wikisource.org/wiki/DeGaulle's_Veto_on_British_membership_of_the_EEC <dostop 12. 5. 2010>
- Evropa – Jeziki in Evropa: <http://europa.eu/languages/sl/document/59> <dostop 12. 5. 2010>
- Evropa in jeziki: <http://europa.eu/languages/sl/home> <dostop 12. 5. 2010>
- Evropska komisija: http://europa.eu/institutions/inst/comm/index_sl.htm in http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/index_en.htm <dostop 26. 5. 2010>
- Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih: http://www.coe.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/148/ <dostop 14. 6. 2010>
- Evropski parlament: http://europa.eu/institutions/inst/parliament/index_sl.htm <dostop 26. 5. 2010>
- Evroterm: <http://evroterm.gov.si/index.php> <dostop 12. 5. 2010>
- Evrožargon: http://europa.eu/abc/eurojargon/index_sl.htm <dostop 14. 6. 2010>
- Govor Winstona Churchilla na Univerzi v Zürichu 19. 9. 1946: <http://www.europa-web.de/europa/02wwwswww/202histo/churchil.htm> <dostop 8. maj 2010>
- IATE – dostopne terminološke zbirke: http://ec.europa.eu/translation/language_aids/slovene_en.htm <dostop 31. 7. 2010>
- Islovar: <http://www.islovar.org> <dostop 12. 5. 2010>
- Jezikovna politika EU: http://ec.europa.eu/education/languages/languages-of-europe/doc135_sl.htm <dostop 4. 6. 2010>

- Lahkotnejša plat prava: http://www.ius-software.si/Novice/prikaz_Clanek.asp?id=38545&Skatla=17 <dostop 12. 5. 2010>
- Latinščina kot skupni jezik EU: <http://latinmaxims.com/europeans-should-latin-become-the-common-language-of-europe.html> <dostop 5. 7. 2010>
- Latinščina kot uradni jezik EU: <http://www.facebook.com/topic.php?uid=6239163422&topic=4529> <dostop 5. 7. 2010>
- Listina o temeljnih pravicah Evropske unije: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2004/c_310/c_31020041216sl00410054.pdf <dostop 31. 5. 2010>
- Litva: <http://www.exploringcity.com/?menu=explore.places.lithuania.aboutlithu.maininform.officiala&lang=de#hist> <dostop 12. 5. 2010>
- Lizbonska pogodba: http://europa.eu/lisbon_treaty/index_sl.htm <dostop 26. 5. 2010>
- Maja Smrkolj: *Jezikovna raznolikost v Evropski uniji in jezik(i) evropske pravne znanosti*. Predavanje v okviru cikla Iskanje skupnega jezika znanosti, 3. 11. 2009: http://www.laibach.diplo.de/Vertretung/laibach/sl/06/Alumni-Verein/Downloaddatei__Vortrag__Maja__Smrkolj__SVN,property=Daten.pdf <dostop 17. 6. 2010>
- Marko Pavliha: Pravna terminologija v angleščini in slovenščini: <http://markopavliha.blog.siol.net/2009/11/19/skrb-za-materinscino/> <dostop 5. 7. 2010>.
- Nadležna slepost objektivizirane znanstvene uspešnosti: http://www.ius-software.si/Novice/prikaz_Clanek.asp?id=38179&Skatla=17 <dostop 12. 5. 2010>
- Obračun sodnih oaz ali kako bi Nemci (lahko) ustavili Sodišče ES: http://www.ius-software.si/Novice/prikaz_Clanek.asp?id=37880&Skatla=17 <dostop 12. 5. 2010>
- Ocena slovaškega jezikovnega zakona, sprejetega 2009: <http://www.euractiv.com/en/culture/german-mep-slams-slovak-language-law/article-183982> <dostop 18. 6. 2010>.
- Poslovnik mehanizma za potrjevanje slovenske terminologije Evropske unije: http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/jezikovna_vprasanja/Priloga_Poslovnik_terminoloskega_mehanizma_marec2009.doc <dostop 14. 6. 2010>
- Postopki priprave pravnega akta v uradnih jezikih EU: http://www.svez.gov.si/si/dejavnosti/koordinacija_evropskih_zadev/jezikovna_vprasanja/jezikovna_vprasanja/?type=98 <dostop 14. 6. 2010>
- Pravno prevajanje, trdi skloni in desni odgovori: http://www.ius-software.si/Novice/prikaz_Clanek.asp?id=34637&Skatla=17 <dostop 12. 5. 2010>

- Predlog za vzpostavitev nacionalnega mehanizma za potrjevanje terminologije EU: http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/jezikovna_vprasanja/Terminoloski_mehanizem_vzpostavitveni_dokument_marec2009.doc <dostop 12. 5. 2010>
- Predlog za vzpostavitev nacionalnega mehanizma za potrjevanje terminologije EU: http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/jezikovna_vprasanja/Terminoloski_mehanizem_vzpostavitveni_dokument_marec2009.doc. <dostop 14. 6. 2010>
- Primer nepoznavanja prevoda: <http://www.guardian.co.uk/theguardian/2008/nov/01/5> <dostop 12. 5. 2010>
- Raba uradnih jezikov: <http://www.exploringcity.com/?menu=explore.places.lithuania.aboutlithu.maininform.officiala&lang=de#hist> <dostop 31. 7. 2010>
- Schengenski sporazum: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/free_movement_of_persons_asylum_immigration/133020_en.htm <dostop 12. 5. 2010>
- Skupna praktična navodila za pripravo pravnih aktov Skupnosti 2007: http://eur-lex.europa.eu/sl/techleg/pdf/2007_6655.pdf <dostop 12. 5. 2010>
- Slovenski inštitut za standardizacijo: <http://www.sist.si/index.htm> <dostop 12. 5. 2010>
- Sodišče Evropskih skupnosti: <http://curia.europa.eu/sl/transitpage.htm> <dostop 12. 5. 2010>
- Sporočilo Evropske komisije za javnost o rabi uradnih jezikov po širitvi 2004: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/06/173&format=HTML&aged=0&language=SL&guiLanguage=en> <dostop 12. 5. 2010>
- Stephen Phillipson o evropski jezikovni politiki, intervju: http://www.linguistic-rights.org/robert-phillipson/Robert_Phillipson_about_European_Union_language_policy.html <dostop 4. 6. 2010>
- Svet Evropske unije: http://europa.eu/institutions/inst/council/index_sl.htm <dostop 26. 5. 2010>
- Uradni jeziki in pravo EU (1): Boj za jezikovno raznolikost (http://www.ius-software.si/Novice/prikaz_Clanek.asp?id=36529&Skatla=17) <dostop 12. 5. 2010>
- Uradni jeziki in pravo EU (2): Iskanje pravega pomena: http://www.ius-software.si/Novice/prikaz_Clanek.asp?id=36811&Skatla=17) <dostop 12. 5. 2010>
- Večjezičnost: Prednost Evrope in skupna zaveza (Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij): http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/com18sept08/2008_0566_sl.pdf <dostop 14. 6. 2010>

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

BiH	Bosna in Hercegovina
CB	ciljno besedilo
CIRCA	programsko orodje (Communication & Information Resource Centre Administrator)
CJ	ciljni jezik
CK	ciljna kultura
CT	ciljni termin
EEA	Enotni evropski akt
ESJ	<i>Enciklopedija slovenskega jezika</i> (Toporišič 1992)
EU	Evropska unija
FE	frazeološka enota
GBZ	glagolska besedna zveza
IB	izhodiščno besedilo
IJ	izhodiščni jezik
IK	izhodiščna kultura
IT	izhodiščni termin
KPG	konvencionalnoperformativni govor
LP	<i>Ljudski pravnik</i> (1946–1952)
NSS	<i>Nova slovenska skladnja</i> (Toporišič 1982)
OCD	<i>Oxford Collocations Dictionary</i> (for students of English)
PEU	Pogodba o Evropski uniji (Maastrichtska pogodba)
PTS	<i>Pravni terminološki slovar</i> (do 1991, gradivo)
RS	Republika Slovenija
SBZ	stalna besedna zveza
SES	<i>Slovenski etimološki slovar</i> (Snoj 1997)
SFRJ	Socialistična federativna republika Jugoslavija
SP	<i>Slovenski pravnik</i> (izhajal do 1944)
SP 2001	<i>Slovenski pravopis</i> 2001

SPN	<i>Skupna praktična navodila za pripravo pravnih aktov Skupnosti</i>
SS	<i>Slovenska slovnica</i> (4. prenovljena izdaja, Toporišič 2000)
SSKJ	<i>Slovar slovenskega knjižnega jezika</i>
SVEZ	Služba Vlade Republike Slovenije za evropske zadeve
SVREZ	Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropske zadeve
SVZ	Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo
TBZ	terminološka besedna zveza
UL	Univerza v Ljubljani
UL ES	<i>Uradni list Evropskih skupnosti</i>
Ur. l. RS	<i>Uradni list Republike Slovenije</i>
ZZR	<i>Zbornik znanstvenih razprav</i> (izhaja od 1919)

Iz recenzij:

Delo hkrati z vsebinskim prikazom opozarja na trenutno stanje, na trenutne pridobitve in pomanjkljivosti sodobne slovenske pravne terminologije. Jasno je izražena tudi potreba, da bi pravna stroka morala imeti tudi svojo stalno jezikovno in jezikoslovno službo, in to vzporedno jezikovno-jezikoslovno svetovanje bi moralo biti vključeno v študijski program prava; pomenljiva je namreč trditev, da »sicer pravniški učbeniki problematike jezika in tvorjenja terminologije ne obravnavajo«.

Andreja Žele

Jezik v pravnih besedilih ima podobno kakor v jezikoslovlju poudarjeno meta-jezikovno funkcijo (kar ga poleg drugega dela tudi posebej občutljivega za prevajanje). Če temu dodamo še, da ima metajezikovna funkcija v pravnih besedilih poleg strokovnih oz. znanstvenih tudi odločilne družbene implikacije in izvršilno moč, je natančna analiza pravnega jezika toliko bolj pomembna in prav v tem času aktualna.

Erika Kržišnik

Dr. Mateja Jemec Tomazin se je po končanem doktorskem študiju zaposlila kot raziskovalka na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Področje njenega strokovnega delovanja je slovensko pravno izrazje, ki ga proučuje z razvojnega in prevajalskega vidika, ukvarja pa se tudi s frazeološkimi raziskavami. Od oktobra 2010 je docentka za slovenski knjižni jezik na Fakulteti za humanistične študije Koper.

<http://zalozba.zrc-sazu.si> 17€